

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 699
Παρασκευή
12 Νοεμβρίου 1999
Δρχ. 700

12 MAR 2000

ΚΛΙΝΤΟΝ: η πλανητική τρομοκρατία

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΤΟΥ Κ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

ΕΜΦΥΛΙΟΣ: 50 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

- Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ
- ΤΟ ΚΛΕΙΣΙΜΟ ΤΗΣ
«ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ»

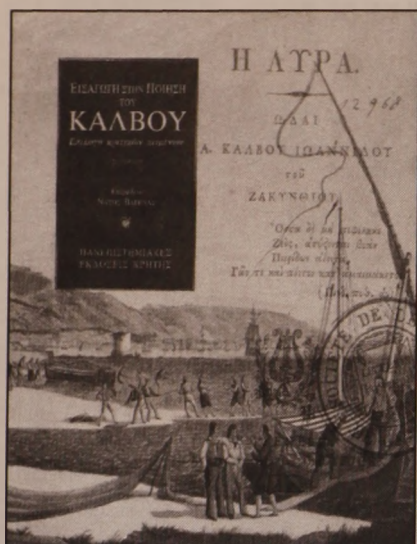
✓ **ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ**

✓ **ΓΚΡΕΚΟ:** Η προσέγγισή του από τον Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗ

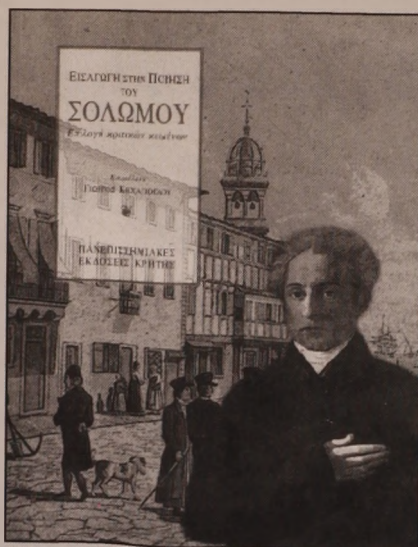
ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ *Διευθυντής σειράς*
Νάσος Βαγενάς

Εισαγωγή στην Ποίηση του.

...Κάλβου

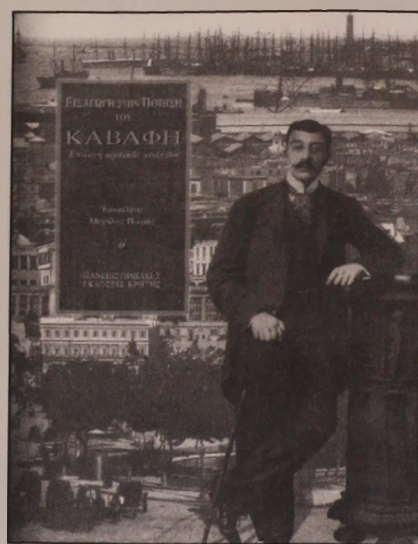

Επιμέλεια:
Νάσος Βαγενάς
Σελίδες: 340
Τιμή: 5000

Επιμέλεια:
Γ. Κεχαγιόγλου
Σελίδες: 540
Τιμή: 5700

...Σολωμού

Επιμέλεια:
Μ. Πιερής
Σελίδες: 440
Τιμή: 5700

...Καβάφ

Επιμέλεια:
Δ. Δασκαλόπουλος
Σελίδες: 500
Τιμή: 5700

...Σεφέρη

Επιμέλεια:
Mario Vitti
Σελίδες: 510
Τιμή: 5700

...Ελύτη

Ένα απαραίτητο συμπλήρωμα
της λογοτεχνικής βιβλιοθήκης κάθε μορφωμένου Έλληνα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η επικείμενη επίσκεψη Κλίντον, από μέγα θέμα της εξωτερικής μας πολιτικής, κατάντησε φιάσκο για την κυβέρνηση. Και ορθά. Όταν εγκαταλείπεται όχι απλά η μνήμη αλλά και η υπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων και αγνοούνται παντελώς τα αισθήματα του πολίτη, τότε η πολιτική απογυμνώνεται και χάνει κάθε αιδημοσύνη. Καλώς έγιναν, όσα έγιναν λοιπόν. Στο κύριο άρθρο, στις σελίδες του Πολιτικού Δεκαπενθήμερου και σε σημειώματα των συνεργατών μας Μάνου Στεφανίδη και Βασίλη Μαρουλά κατατίθενται μερικές από τις απόψεις που κυκλοφορούν στους δρόμους και τις πλατείες της πολιτείας...

ΣΕΛ. 16 Ο πρόεδρος της Ν.Δ. κ. **Κ. Καραμανλής** σε συνέντευξη που παραχώρησε στον **Απόστολο Διαμαντή** περιγράφει τις θέσεις του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης και ασκεί οξεία κριτική στην κυβέρνηση Σημίτη.

ΣΕΛ. 20 Ο **Πάνος Τριγιάσης** γράφει σχετικά με την πρωτοβουλία του ΣΥΝ για αμοιβαία μείωση των εξοπλισμών Ελλάδας και Τουρκίας και τις εντυπώσεις του από το ταξίδι στην γειτονική χώρα.

ΣΕΛ. 22 Ο **Τάσος Παππάς** καταγράφει μερικά από τα προβλήματα του κυβερνώντος κόμματος μπροστά στις επικείμενες εκλογές.

ΣΕΛ. 50 Ο **Νίκος Χατζηνικολάου**, με αφορμή την έκδοση του τελευταίου βιβλίου του Ν. Παναγιωτάκη για τον Θεοτοκόπουλο, αναφέρεται στο παιχνίδι της ιστορικής αλήθειας.

ΣΕΛ. 49 & 52 Μνήμες Χρήστου Ανταχόπουλου και Αριστομένη Προβελέγγιου.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Καλώς να ορίσετε, κ. Κλίντον, σελ. 4

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Σχολιαστής, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

E-MAIL

Απόστολος Διαμαντής, σελ. 12

ΕΜΦΥΛΙΟΣ

50 χρόνια μετά, σελ. 32

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 47

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική, σελ. 63

Σύνθεση Εξωφύλλου
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΚΕΚΑΣ

Περίοδος Β' • Έτος 26ο • Τεύχος 699
Παρασκευή 12 Νοεμβρίου 1999 • Δρχ. 700
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.otenet.gr/anti>
e-mail: chrapou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ήσια συνδρομή: **26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη**
ΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 6.500 δρχ., Ετήσια 13.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 50.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 10.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 41 δολ., Ετήσια: 82 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
Εξαμ. 48 δολ., ετήσια 96 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 700,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.400

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 237. 463

ΚΑΛΩΣ ΝΑ ΟΡΙΣΕΤΕ, ΛΟΙΠΟΝ, κ. ΚΛΙΝΤΟΝ!

ΤΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΜΕ όλα όσα συνέβησαν τις τελευταίες ημέρες. Δηλαδή όσα έγραψε ο Τύπος και είναι προφανώς αληθή: Τα δημοσιεύματα της *Ουάσιγκτον Ποστ*, τις δηλώσεις του προέδρου Κλίντον για τους «αναρχικούς, τους αριστερούς και τους κομμουνιστές των Αθηνών», τις δηλώσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου και τις διαβουλεύσεις του κ. Μπερνς με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας και τον πρωθυπουργό.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ, ακούσαμε τους ήχους από τα γκαζάκια και τους πυροβολισμούς, παρακολούθησαμε το «Λαϊκό Δικαστήριο» και τις διαδηλώσεις που άρχισαν και συνεχίζονται. Διαβάσαμε και τα στοιχεία της δημοσκόπησης της ALKO που δημοσίευσε το *Έθνος*, σύμφωνα με την οποία σε πολύ υψηλά ποσοστά –είναι άραγε τόσοι πολλοί οι «αναρχικοί, οι αριστεροί και οι κομμουνιστές»– οι πολίτες ούτε εμπιστεύονται τον Κλίντον ούτε πιστεύουν ότι ο αμερικανός πρόεδρος θα βοηθήσει στην επίλυση των ελληνοτουρκικών προβλημάτων.

ΟΛΗ ΑΥΤΗ η ιστορία αποδεικνύει πολύ απλά την τεράστια απόσταση που χωρίζει τους «σχεδιαστές» της εξωτερικής μας πολιτικής από το κοινό αίσθημα, από τους πολίτες. Όχι, δεν θα αποτελέσει μάθημα για τους «σχεδιαστές» η αντίθεση που αντιμετώπισαν με τα αισθήματα και τις σκέψεις του απλού πολίτη.

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ βέβαια και μνήμη διαθέτει και κρίση έχει: Γνωρίζει και θυμάται ότι ο «αμερικανός σύμμαχος» στήριξε τη χούντα, ανέχθηκε την τουρκική εισβολή και κατοχή της Κύπρου, συνεχίζει επί δεκαετίες να συμπεριφέρεται προς τη «μικρή σύμμαχο» ως να επρόκειτο για περιθωριακό προτεκτοράτο χρήσιμο για να προβαίνει κατά καιρούς σε μεγάλες παραγγελίες οπλικών συστημάτων από την αμερικανική πολεμική βιομηχανία. Και πολύ πρόσφατα παρακολούθησε τις ιδιόμορφες μονομέρειες, τον κυνισμό και την «μπουνταλοσύνη» με την οποία οι ΗΠΑ αντιμετώπισαν την βαλκανική κρίση. Όλα αυτά είναι ζωντανές εμπειρίες με την έννοια ότι επηρεάζουν την καθημερινότητά μας. Τα άλλα, τα παλαιά, είναι θέματα που ανήκουν πια στην ιστορία.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ενήργησε όλο αυτό το διάστημα όχι μόνον με τρόπο που έδωσε το δικαίωμα στους πολιτικούς της αντιπάλους να την κατηγορούν δικαίως για αδεξιότητα και ανευθυνότητα. Από αυτήν και μόνον την άποψη εκτίθεται η χώρα. Όχι γιατί διαδηλώνει εναντίον του βάνουσου υπερατλαντικού «συμμάχου», αλλά γιατί εμφανίζεται να έχει μια κυβέρνηση απομακρυσμένη από τον λαό και ανίκανη να χειριστεί τις εθνικές υποθέσεις.

ΔΕΙΓΜΑΤΑ έχει δώσει και στο παρελθόν. Να θυμηθούμε την παράδοση του Οτσαλάν ή μήπως τα τραγελαφικά του εικοσιτράωρου των Ιμίων; Αλήθεια, πώς να ξεχάσουμε εκείνο το αμίμητο, το φοβισμένο «Σας ευχαριστούμε, κύριε Κλίντον»;

ΠΩΣ ΘΑ ΣΤΑΘΕΙ άραγε ο πρωθυπουργός μας σε λίγες ημέρες απέναντι στον πλανητάρχη –ο οποίος εξάλλου διέρχεται τους τελευταίους μήνες της θητείας του και του οποίου το κύρος έχει βαθύτατα αμφισβητηθεί και μέσα στην ίδια του την χώρα– όταν αυτός θα αρχίσει τον μονόλογό του περί «τρομοκρατίας» και όταν οι συμπολίτες του κ. Σημίτη θα θυμούνται τις ημέρες του Πολυτεχνείου, την Κύπρο, το Κοσσυφοπέδιο;

ΑΞΙΖΕΙ άραγε για μας, τους απλούς πολίτες που δεν παθιαζόμαστε με το Χρηματιστήριο ή την ΟΝΕ, που δεν σχετιζόμαστε με διαπλεκόμενα, που εργαζόμαστε, που παλεύουμε με αξιοπρέπεια για το παρόν, τέτοιοι πολιτικοί άνδρες να διαφεντεύουν τη μοίρα μας;

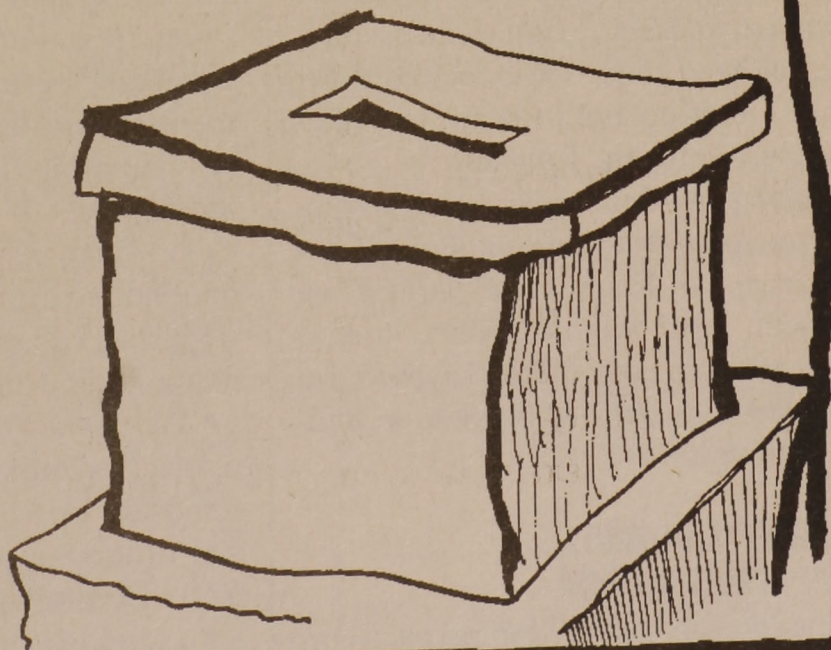
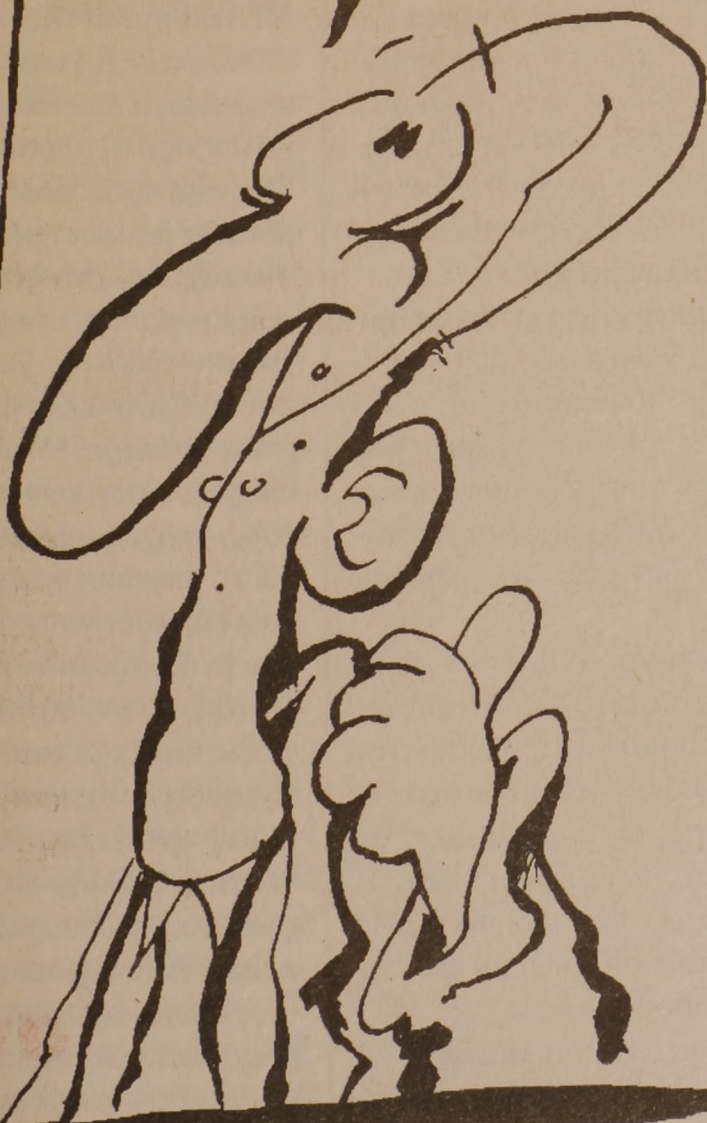
αντί

ΟΙ ΕΚΟΥΦΡΟΝΙΣΤΑΙ

ΜΗΝ
ΑΝΗΣΥΧΕΙΤΕ
ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΡΤΟΠΟΡΗΜΕΝΗ
ΕΠΙΣΚΕΨΗ!

WELCOME

ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ
ΜΑΣ ΘΕΜΑΤΑ
ΘΑ ΤΕΘΟΥΝ ΕΤΣΙ
ΚΙ ΑΜΙΟΣ...

49911

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

Η ΟΥΑΣΙΝΓΚΤΟΝ ΕΠΕΒΑΛΕ ΤΗ «ΛΥΣΗ» ΤΗΣ ΑΝΑΒΟΛΗΣ

Το σήριαλ που κατέληξε στην μετάθεση της επίσκεψης

γράφει ο Σχολιαστής

ΣΕ ΑΝΑΒΟΛΗ της επίσκεψης Κλίντον κατά μία εβδομάδα κατέληξε το σήριαλ και το πυκνό παρασκήνιο που κάλυψε την προετοιμασία της. Τελικώς η Αθήνα, την Τετάρτη, ανακοίνωσε ότι η επίσκεψη θα γίνει στις 19-20 Νοεμβρίου κι όχι στις 13-15 Νοεμβρίου, μετά την Σύνοδο Κορυφής του ΟΑΣΕ στην Κωνσταντινούπολη.

Είχε προηγηθεί ένα τριήμερο φημολογίας, που δεν απέκλειε ακόμη και τη ματαίωση της επίσκεψης. Επελέγη η «χρυσή τομή» της αναβολής. Η Αθήνα ανακοίνωσε ότι έγινε με δική της πρόταση, χωρίς να εξηγήσει τους λόγους.

Οι Αμερικανοί άφηναν να εννοηθεί ότι η αναβολή οφείλεται σε «προβλήματα ασφάλειας» (πρόκειται για διπλωματική διατύπωση της δυσφορίας για τις λαϊκές κινητοποιήσεις), αλλά «κυρίως για άλλους λόγους» (δήλωση Κλίντον), δηλαδή για διαφωνίες σχετικά με το περιεχόμενο της ατζέντας. Παρά τους ισχυρισμούς της ελληνικής πλευράς, η αίσθηση παραμένει ότι τη «λύση» της αναβολής επέβαλε η Ουάσινγκτον, προκειμένου ο πλανητάρχης «να αποσπάσει από την Άγκυρα κάποια ανταλλάγματα και να πιέσει αποτελεσματικότερα (δηλ. ασφυκτικότερα) την Αθήνα» να ενδώσει στο θέμα της ευρωπαϊκής υποψηφιότητας της Τουρκίας.

Η αναβολή συνοδεύεται και από σύντμηση του προγράμματος, δηλ. υποβαθμίζεται η επίσκεψη. Ο Κλίντον επιχείρησε να προσδώσει, κατά κάποιο τρόπο, «τουριστικό» χαρακτήρα στο ταξίδι, λέγονται ότι «θα είμαστε όλοι στην Αθήνα και θα βγάλουμε φωτογραφία».

Ο ΑΝΤΙΑΜΕΡΙΚΑΝΙΣΜΟΣ ΖΩΣΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το δημοσίευμα της Ουάσινγκτον Ποστ, που συνέδεε την τρομοκρατία με κυβερνητικά στελέχη και η υποκρυπτόμενη πίεση

να υπογραφεί η ελληνο-αμερικανική αντιτρομοκρατική συμφωνία αναζωπύρωσε τα αντιαμερικανικά αντανάκλαστικά του ελληνικού λαού. Η δημοσκοπήση της εταιρείας «Alko», που δημοσίευσε την περασμένη Δευτέρα το Έθνος, προσγείωσε την κυβέρνηση και ανάγκασε την αμερικανική πλευρά να λάβει σοβαρά υπόψη τον παράγοντα ελληνικός λαός.

Σύμφωνα με τη δημοσκοπήση, το 92,4% των ερωτηθέντων δεν εμπιστεύεται τον Κλίντον σε πιθανή διαμεσολάβηση στα ελληνοτουρκικά. Το 82,6% απαντά ότι η επίσκεψή του δεν θα βοηθήσει στην επίλυση των ελληνοτουρκικών και του κυπριακού. Τέλος, το 61,2% εκτιμά ότι η επίσκεψη έπρεπε να αναβληθεί και μόλις το 24,1% υποστηρίζει ότι καλώς έρχεται ο Κλίντον στη χώρα μας. Ιδιαίτερα οι νέοι, σχεδόν ομόφωνα, χαρακτηρίζουν τον Κλίντον ως αναξιόπιστο πρόσωπο, ενώ το 80,5% κάνει αρνητικές κρίσεις για την προσωπικότητά του.

Τα γκάλοπ αποτυπώνουν την ανησυχία των πολιτών για τις συνέπειες των νατοϊκών επιδρομών στη Γιουγκοσλαβία, αλλά επισημαίνουν και τις ευθύνες της «μιας και μοναδικής δύναμης» για τη διαιώνιση της τουρκικής κατοχής στην Κύπρο και τη στάση «Ποντίου Πιλάτου» στα προβλήματα στο Αιγαίο.

Την Τρίτη προσωπικά ο Κλίντον προσπάθησε να αποφορτίσει το κλίμα και ταυτοχρόνως να προετοιμάσει, τη «λύση» της αναβολής. Σε δήλωσή του ανέφερε ότι:

- Δεν ανησυχεί για τις διαδηλώσεις τις οποίες, εξαιρετικά πληροφορημένος(!) απέδωσε σε «αναρχικούς, κομμουνιστές και αριστερούς» που διαφωνούν με την πολιτική του στο Κοσσυφοπέδιο.

- «Διακαής» πόθος του (έτσι ακριβώς...) είναι «μία διευθέτηση των εντάσεων μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας στο Αι-

γαίο και κυρίως στην Κύπρο». Έκανε, μάλιστα, και «άνοιγμα» προς όλους το Έλληνες «ανεξαρτήτως πολιτικών πεποιθήσεων», οι οποίοι συμερίζονται το «διακαή» πόθο του.

Φαίνεται ότι ο κ. Μπερνς δεν τον ενημερώσει για το γκάλοπ. Διότι οι λαϊκές κινητοποιήσεις (μερικές από τις οποίες έμοιαζαν με «λαϊκή απογευματινή», όπως το θέατρο του Λαϊκού Δικαστηρίου στο Πλ. Συντάγματος) έχουν την ευρύτερη αναίνεση του ελληνικού λαού. Βοήθησαν τα καλόπαιδα του FBI για να σπαστούν εντελώς οι Αθηναίοι!

ΜΕ ΑΔΕΙΑ ΧΕΡΙΑ

Ο Κλίντον έρχεται με άδεια χέρια και θέλει να φύγει με γεμάτα. Χωρίς ιδιαίτερο πολιτικό κύρος στη χώρα του, διανύει το τελευταίο έτος της προεδρίας του. Το ταξίδι του αιμοιάζει με «αποχαιρετιστήριο ταξίδι στο συμμαχούς». Μαζί με την κ. Χίλαρι ο ίδιος μοιάζει να ψηφοθηρεί ενόψει των εκλογών για την έδρα της Γερουσίας στη Ν. Υόρκη που ανθεί το ελληνικό στοιχείο. Επίσης, έρχεται να πάρει το «μερίδιο του λέοντα» των υπερεξοπλιστικών προγραμμάτων: τα F16, μεταχειρισμένα αντιτορπιλικά...

Στις αποσκευές του δεν έχει σύνεργα το χυδακτυλουργού. Η υπόσχεση «κυρίως για το Κυπριακό» περιορίζεται στην επένεαρξη των διακοινοτικών συνομιλιών χωρίς καμία μετατόπιση του Ντενκτάς, της ουσίας, ως «αντάλλαγμα» για τον αββαίως κατάληξης διάλογο ζητεί να συναντήσει η Ελλάδα στην ευρωπαϊκή υποψηφιότητα της Τουρκίας στο Ελσίνκι. Προκειται για ετεροβαρή σύμβαση. Στο πλαίσιο, όμως, της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιουργούνται «ανταλλάγματα, όπως καινο για την ακώλυτη πορεία ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και,

ύλλο συκής», να δεσμευθούν οι υποψή-
ς χώρες ότι θα δεχθούν, αργότερα, τη
αιοδοσία του Δικαστηρίου της Χάγης,
ποία, σημειωτέον, δεν δέχεται ούτε η
λία του «σκληρού πυρήνα».

Λευκωσία έχει διαμηνύσει στην Αθή-
ότι δεν αρκεί να προσέλθει ο Ντενκτάς
τραπέζι των διαπραγματεύσεων για να
θεί η ευρωπαϊκή υποψηφιότητα στην
υρκία. «Πρέπει να υπάρξει πρόοδος
ς συνομιλίες», δήλωσε ο Γλ. Κληρίδης.

ΚΗΣΕΙΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ιε δεδομένη τη δυστοκία, η Ουάσινγκτον
ριξε το φάκελο «τρομοκρατία». Η πίεση
σκοπεί στην, όσο το δυνατό γρηγορότε-
η, υπογραφή της ελληνο-αμερικανικής
πιτρομοκρατικής συμφωνίας. Το περιεχό-
νό της παραμένει επτασφράγιστο μυστι-
η. Αλλά οι τοποθετήσεις των διαφόρων
μερικανών πρακτόρων μας προϊδεάζουν.

Οι Αμερικανοί θεωρούν ότι «το μείζον
όβλημα δεν είναι η τρομοκρατία, αλλά η
λειπής αντιτρομοκρατία στην Ελλάδα».
όχος τους είναι να διαλύσουν «τη μεγά-
λαϊκή ανοχή έναντι της τρομοκρατικής
ίας, που αντικατοπτρίζει βαθύτερες
νοκεντρικές-βαλκανικές προκαταλή-
εις», όπως παρατηρεί ο Γουέιν Μέρι,
ρών στέλεχος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και
υ Πενταγώνου, που υπηρέτησε στην
θήνα από το 1987-1990 και τώρα είναι
έλεχος του «Ατλαντικού Συμβουλίου»
ην Ουάσινγκτον. Ο Μέρι συνεχίζει: «Η
οχή προς την «17N» οφείλεται στον
πιαμερικανικό, αντινατοϊκό, αντι-ΕΕ,
πιτουρικό, αντιδυτικό εθνικισμό της».

Η συνταγή αξιοποιεί την εμπειρία της Ιτα-
ας, κάπως ετεροχρονισμένα και
γαρμπα. Όπως τότε, λένε οι αμερικανοί
δικοί, «ξεδοντιάστηκε» η τρομοκρατία,
ότι πείστηκε η κοινή γνώμη ότι χρειάζεται
υστράτευση και περιορισμός των ατομι-
ών δικαιωμάτων χάριν της δημοκρατίας,
πι και τώρα πρέπει να υπάρξει συρρίκνω-
η των εγγυήσεων δικαίου στην Ελλάδα.
υνεπώς, επιλέγουν, η αντιμετώπιση της
ρομοκρατίας δεν είναι τεχνικο-αστυνομι-
ό διακύβευμα, αλλά κοινωνική-πολιτική
ροτεραιότητα. Ποια ελληνική κυβέρνηση
πορεί να προσχωρήσει στην πρακτόρικη
υτή λογική και μάλιστα προεκλογικώς;

Μόνον ο πρώην υπουργός Δημόσιας Τά-
ης της Ν.Δ., ο Θ. Αναγνωστόπουλος, βρή-
ε το θάρρος (ή μήπως θράσος) να ζητήσει
νοιχτά περισσότερους χαφιέδες και λιγό-

τερα ατομικά δικαιώματα «για να συλλη-
φθούν οι τρομοκράτες».

ΔΙΑΓΚΩΝΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΝΟΙΑ

– Ο ΛΑΟΣ ΣΤΗ ΓΩΝΙΑ;

Η επίσκεψη Κλίντον γίνεται σε μία αβέ-
βαιη εποχή των εσωτερικών πολιτικών
εξελίξεων. Τα δυο μεγάλα κόμματα επι-
χειρούν να κερδίσουν την αμερικανική εύ-
νοια χωρίς να υποστούν τις συνέπειες του
αντιαμερικανισμού. Η Ν.Δ. ξεκαθάρισε
ότι δεν συμμετέχει στις κινητοποιήσεις, ο
δε κ. Έμπερτ είπε ότι «εξωτερική πολιτική
δεν γίνεται στους δρόμους».

Στην ίδια κατεύθυνση η κυβέρνηση κιν-
δυνολόγησε ότι οι κινητοποιήσεις πιθανόν
να εκτραπούν σε βίαιες ενέργειες και, τό-
τε, θα ζημιώσουν διεθνώς τη χώρα. Έχετε
εμπιστοσύνη ότι η κυβέρνηση θα πει τις
πάγιες ελληνικές θέσεις στον κ. Κλίντον,
διαμήνυσε ο πρωθυπουργός ζητώντας τη
«συνυπευθυνότητα» των μικρότερων κομ-
μάτων. Τελικώς ο πρωθυπουργός μέτρησε
το εσωτερικό πολιτικό κόστος ενόψει
εκλογών και ειδοποίησε την Ουάσινγκτον
ότι δεν ισχύει η δέσμευσή του για απαγό-
ρευση των πορειών στην πρεσβεία.

Πόσο δημοκρατική είναι η αντίληψη που
εναποθέτει την ευθύνη της πολιτικής δρά-
σης αποκλειστικά στους πολιτικούς και
ιδιαίτερα στην εκάστοτε κυβέρνηση; Πό-
σο αποτελεσματική είναι η διαπραγμάτευ-
ση της εκάστοτε κυβέρνησης, όταν γίνεται
ερήμην των πολιτών; Η εξωτερική πολιτι-
κή είναι αντικείμενο μόνον ή κυρίως δι-
πλωματικών ελιγμών; Γενικότερα, η πολι-
τική είναι υπόθεση των τεχνοκρατών και
των ειδικών; Μήπως τέτοιες παραδοχές
καθιστούν το πολίτευμα κέλυφος αδειανό
από τη λαϊκή κυριαρχία;

Αναμφισβήτητα τα δυο μεγάλα κόμματα
συνηθίζουν να επιδίδονται σε εθνικιστική
δημαγωγία. Οι επιπτώσεις της, όμως, δεν
αντιμετωπίζονται με την περιθωριοποίηση
του λαϊκού παράγοντα, αλλά με την ενεργό
παρέμβασή του και την αδιάκοπη προ-
σπάθεια για την αλλαγή αναχρονιστικών
στερεοτύπων και προκαταλήψεων. Η επί-
σκεψη Κλίντον προσφέρεται για μία τέ-
τοια «πολιτική παιδαγωγική»... Ένα συλ-
λαλητήριο στην αμερικανική πρεσβεία
προσδίδει «σωματικότητα» στη δημοκρα-
τία και καθιστά πολιτική δύναμη το ποσο-
στό ενός γκάλοπ.

Ο Αντήνωρ απουσιάζει
αυτό το Δεκαπενθήμερο.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΡΧΑΙΟΓΝΩΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Διεύθυνση: Στ. Γεωργούδη - Ν. Νικολάου

M. M. AUSTIN - P. VIDAL - NAQUET

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

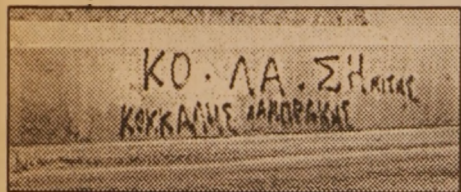

Μετάφραση
Τάσος Κουκουλιός

Δ Α Ι Δ Α Λ Ο Σ
Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΡΣΑΚΗ 6
ΤΗΛ. 3233.271, FAX 3247791

ΚΟ.ΛΑ.ΣΗ.

Βρέθηκε του όνομα του νέου κόμματος, το οποίο θα προκύψει ύστερα από πιθανή ήττα του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές του Μαρτίου: το εμπνεύστηκε ένας ανώνυμος και το έκανε γκράφιτι: ΚΟ.ΛΑ.ΣΗ θα το λένε, από τα αρχικά, μάλλον, των μελών του Εκτελεστικού γραφείου.

Α.Δ.

ΧΩΡΙΣ ΜΕΛΛΟΝ

Οι Κούρδοι είναι φίλοι μας. Οι Τούρκοι έγιναν φίλοι μας. Οι Τούρκοι σφάζουν τους Κούρδους είτε με βομβαρδισμούς είτε χρησιμοποιώντας τους σαν αναλώσιμους ανιχνευτές ναρκών στα σύνορά μας. Μέχρι προχθές αναρωτιόμουν εμείς με ποιους είμαστε περισσότερο φίλοι. Μετά όμως την θυσία στην πυρά 12 Κούρδων από κάποιους που προσπαθούν να βγάλουν ένα μεγάλο χαρτζιλίκι περνώντας τους στην Ιταλία, κατάλαβα με ποιους είμαστε. Κοινές πρακτικές στην αντιμετώπιση της ελπίδας ενός λαού χωρίς πατρίδα και χωρίς μέλλον. Αλλά, τι τα σκέφτομαι όλα αυτά τα στενάχωρα; Εμείς έχουμε γιορτή. Έρχεται ο Κλίντον στα μέρη μας. Ας φωνάξουμε «ζήτω» τρεις φορές.

Β.Μ.

«ΜΟΥΓΚΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, ΜΟΥΓΚΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ...»

Να μετρήσω χρόνια; Γιατί; Για να συμμετάσχω στο στοίχημα σχετικά με το πόσο θ' αντέξει; Σε αυτή την αγωνία «άραγε φέτος πόσοι θα κατέβουν στην πορεία;» Η επανάσταση έγινε επέτειος. Δεν είναι πια γιορτή. Αφού ξεχάστηκε η χούντα, πώς ν' αντέξει ο ξεσηκωμός εναντίον της; Λες κι η δικτατορία ήταν μια προσωπική υπόθεση δέκα συνταγματαρχών κι αφού πέθαναν αυτοί, πέθαναν κι όλα τα άλλα μαζί τους.

Η Δημοκρατία, έτσι κι αλλιώς, γιορτάζεται σε κλασάτους κήπους με μανεκέν. Κάποιοι Παπαχρήστοι έμειναν ν' αγωνιούν για ν' αντέξει η ημέρα. Είναι αυτοί που ξέρουν ότι η 17 Νοέμβρη είναι ημέρα δύναμης και όχι στείρας μνήμης. Πόσοι, άραγε, βλέπουν τη γιορτή σαν ξεκίνημα και όχι σαν τέλος μιας εποχής; Ελάχιστοι. Οι άλλοι βολεύτηκαν. Διακρίθηκαν. Είναι η μοίρα των αγνών αγώνων. Των αυθόρμητων. Η συμμετοχή σ' αυτούς να γίνεται διαβατήριο για πρωτοκλασάτες θέσεις. Για εκβιασμό στην εξουσία προς ίδιον όφελος. Να χρησιμοποιούνται οι συμμετέχοντες για άλλοθι. Κι αυτοί ν' απολαμβάνουν τα ανταλλάγματα των υπουργικών θώκων και των κομματικών πρωτοκαθεδριών. Ποιοι έσβησαν την φωνή του Πολυτεχνείου για να προλάβουν μην τυχόν και ξεστομίσει όσα πραγματικά ήθελε να πει; Μα ελάτε τώρα κύριε πρέσβη, κύριε υπουργέ και γενική γραμματέα. Μην κοιτάτε αδιάφορα στον ουρανό σιγοσφυρίζοντας το «Ορέστη απ' το Βόλο, Μαρία απ' τη Σπάρτη...». Μη νοιώθετε άσχημα. Η εξουσία είναι γλυκιά και το ποτάμι έχει λίγο νερό. Εύκολα πηδάς από την μιαν όχθη στην άλλη. Μέχρι κι ο Σκανδαλίδης έφτασε να ειρωνεύεται την γιορτή, λέγοντας πως αν κατεβεί ένα εκατομμύριο κόσμος στην πορεία, θα κατεβεί κι εκείνος. Μα, κι άλλο να κατεβείτε, κύριε Σκανδαλίδη; Φτάνει. Κάντε μαζί με τους συντρόφους σας χειραψίες στον πλανητάρχη-αυτοκράτορά σας, περπατήστε δίπλα του στα στενά της Πλάκας μήπως και σας δουν οι ψηφοφόροι στο CNN – εν ανάγκη χρησιμοποιήστε και το Πολυτεχνείο ως τουαλέτα. Αν είναι να μείνει ευχαριστημένος ο μαριονετίστας που κινεί τα νήματά σας. Προς Θεού. Μην το σκέφτεστε καθόλου. Έτσι κι αλλιώς ό,τι ήταν να κάνετε το κάνατε. Καλύτερα να καταργούσατε τον εορτασμό όσο είναι στο χέρι σας, βέβαια, παρά να φέρνατε τον

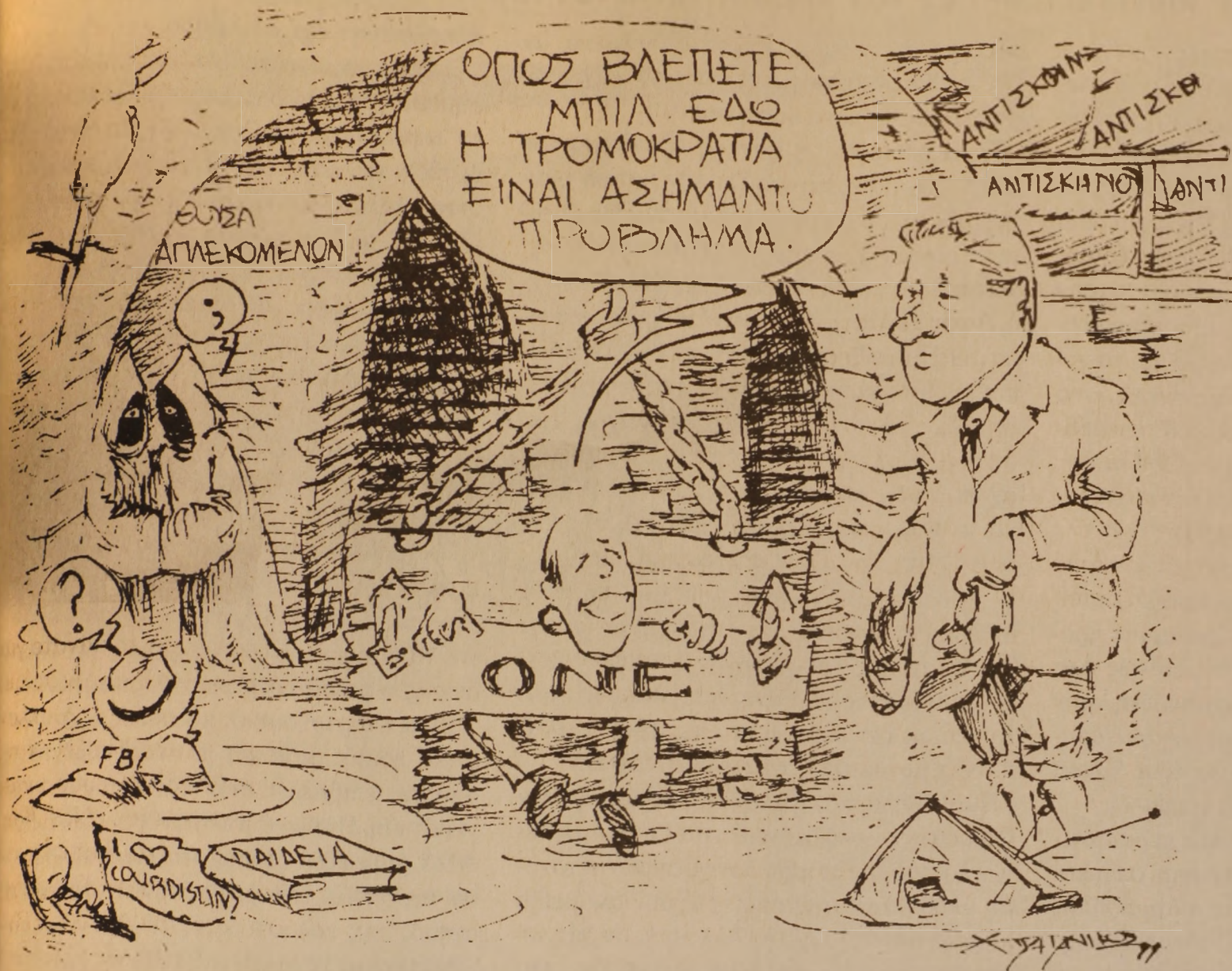

Κλίντον στην Ελλάδα. Εκτός κι αν το κάνατε για να δώσετε μια αύξηση στο πάθος και τον παλμό των συγκεντρωμένων. Δεν νομίζω, όμως. Μάλλον δεν μπορούσατε να κάνετε αλλιώς. Μας δώσατε, όμως, μια καλή απόδειξη του ποιοι ευθύνονται για τον μαρασμό του εορτασμού της 17 Νοέμβρη. Ποιοι επεδίωξαν και παρά λίγο να κατάφεραν την μετατροπή της σε μάζωξη ρομαντικών γραφικούληδων τύπων. Καπηλεύτηκε το όραμα του Πολυτεχνείου. Και το κάνατε πολύ καλά. Όχι μόνο το κόμμα σας, βέβαια, αλλά όλα τα αδελαφά ιδεολογικά σωματεία που αγωνίζονται να κερδίσουν την εξουσία ή έστω την εκπροσώπησή τους σε ένα κυβερνητικό συμβούλιο. Πώς να ξεχάσουμε την διεκδίκηση τίτλου ιδιοκτησίας του αγώνα από τις αριστερές δυνάμεις ή την αγωνία που διακατείχε την Ν.Δ. στην προσπάθειά της να μας πείσει πως στελέχη της βρίσκονταν μέσα στο Πολυτεχνείο την συγκεκριμένη ημέρα;

Όταν βλέπεις μια επανάσταση ως λαβράκι για εξαργύρωση εκεί καταντάς; Ας μην αδικήσουμε, βέβαια, τα κόμματα της Αριστεράς στην μέχρι σήμερα διατήρηση του εορτασμού. Οφείλουμε σε αυτά πολλά κι ελπίζουμε η κατάργησή του μέσω της εγκατάλειψης να μην πέσει ποτέ σαν ατού σε ένα τραπέζι διαπραγματεύσεων διαπλεκόμενων κυβερνητικών συνεργασιών. Οργουελικά; Ίσως, όμως, η πραγματικότητα τον έχει ξεπεράσει.

Σε πείσμα, όμως, των καιρών και των ανθρωπών, το Πολυτεχνείο θα ζει. Έστω και σαν κρυφό σχολειό μέσα στις ψυχές όσων πιστεύουν πως η εξουσία δεν θ' αποκτήσει ποτέ ανθρώπινο πρόσωπο και ότι οι υπηρέτες της δεν θα θελήσουν ποτέ να υπηρετήσουν τους λαούς που τους εξέλεξαν.

Βασίλης Μαρουλάς

ΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΟΔΟ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Οτι είμαστε κοντά στην ΟΝΕ δεν υπάρχει αμφιβολία. Δεν χρειάζονται πολύπλοκα στατιστικά στοιχεία, αρκούν μόνον οι σοβαρές δηλώσεις των αρμοδίων υπουργών όταν διαπιστώθηκε ότι το 2% του πληθωρισμού μπορεί να γίνει 2,2%. Πώς αλλάζουν τα πράγματα! Ο πληθωρισμός επί αρκετά χρόνια κατά την δεκαπενταετία 1971-86, αλλά ακόμα και κατά το 1990, βρέθηκε σε επίπεδο άνω του 20% και τώρα χάνουμε την ψυχραιμία μας με άνοδο μικρού κλάσματος του εκατοστού!

Υπάρχει ωστόσο ένα ενδιαφέρον φαινόμενο

και στις δύο περιόδους, του ψηλού και του χαμηλού πληθωρισμού. Κατά την αύξηση, οι καθησυχαστικές υπουργικές δηλώσεις δεν διαφέρουν καθ' ύψος σε ένταση και αισιοδοξία όσο διαφέρει το ποσοστό του πληθωρισμού.

Η εξήγηση είναι απλή και προκύπτει από την φυσιολογία/ψυχολογία. Όλοι οι υπουργοί οιασδήποτε πληθωριστικής περιόδου υπακούουν στον νόμο των Weber-Fechner που δηλώνει περίπου ότι το μέγεθος του αισθήματος είναι ανάλογο προς τον λογάριθμο του ερεθίσματος.

Στέλιος Π. Καφαντάρης

ΙΑΤΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Το πρόγραμμα της Ν.Δ. για την υγεία ανακοίνωσε ο πρόεδρος του κόμματος Κωνσταντίνος Καραμανλής. Υποσχέθηκε καινούργια νοσοκομεία, νέου τύπου κέντρα υγείας, ορούς σε συσκευασία από κρύσταλλο Βοημίας και κλύσματα με Περιέ. Τώρα σκέφτεται να ανακοινώσει και την αθανασία των ασθενών. Ός τις εκλογές έχουμε ν' ακούσουμε πολλά ακόμη.

ΜΙΛΕΝΙΟΥΜ

Πληρώνοντας δύο μίλιον, ζείτε δύο Μιλένιουμ. Η κρουαζιέρα με τον «Θρύλο των Θαλασσών» υπόσχεται να απολαύσετε το Μιλένιουμ και στο Ανατολικό και στο Δυτικό ημισφαίριο. Ένα εκατομμύριο την φορά. Κι όμως, κάθε τι σπουδαίο είναι και μοναδικό. Περίεργα πράγματα. Πληρώνουν για να ξεφτιλίσουν τον μύθο που οι ίδιοι έπλασαν. Τόση δυστυχία κουβαλάνε, ώστε χρειάζονται να ξεγελαστούν με δύο Μιλένιουμ για να την κατευνάσουν;

B.M.

ΟΥΑΙ ΥΜΙΝ ΚΑΙ ΗΜΙΝ

Και τώρα προέκυψε η Καρδίτσα για να γαργαλήσει τις φτέρνες της υποκρισίας μας. Γυναίκες με Αλβανούς;! Αλβανοί ζιγκολό;! Απαράδεκτα πράγματα. Γιατί; Μήπως επειδή ήταν γυναίκες οι πρωταγωνίστριες του...

σκανδάλου; Κι όλα τα διασκεδαστήρια εθνικών οδών με ρωσίδες χορεύτριες και επισκέψεις κατ' οίκον -όπου «οίκος», βάλτε δωμάτιο φτηνού ξενοδοχείου- ποιοι τα συντηρούν; Όταν λοιπόν σκοτώνουν την πλήξη τους με αλλοεθνείς

τα αρσενικά φουσκωμένα πορτοφόλια της χώρας, δεν πρόκειται για σκάνδαλο; Βαυκαλιστείτε λίγο ακόμη με την ακέραιο ηθική σας. Όσπου το ΜΕΓΚΑ και ο ANTENNA θα αποφασίσουν να ασχοληθούν με τα του οίκου σας και να

χρησιμοποιήσουν το ρεζίλεμά σας για να αυξήσουν τη θεαματικότητα. Και τότε, η ανθρωπιά, το έλεος και η συγγνώμη που θα ζητάτε θα είναι από τα πρώτα θύματα του δημόσιου πετροβολισμού σας.

Βασίλης Μαρουλάς

ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ: ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΦΑΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΠΑΡΑ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΣΚΟΤΟΥΣ

Φθονεροί οι ανταγωνιστές του Λαμπράκη. Πολλές εφημερίδες και περιοδικά σχολιάζουν δυσμενώς τον γιγαντισμό του ΔΟΛ. Οι πιο μοχθηροί βγάζουν δελτίο αγορών του Συγκροτήματος. Οι αρχαιότεροι και πιο κομπλεξικοί ξαναθυμούνται πως κατά την δεκαετία του '80 ήταν έτοιμος να πουλήσει το Συγκρότημα σχεδόν τζάμπα για να ξεμπερδεύει από τους μπελάδες της καθημερινότητας. Ακόμα και τα γενικώς νηφάλια και σεμνά Πολιτικά Θέματα χρησιμοποιούν την ειρωνεία καθ' υπερβολήν: «Δεν υπάρχει μέρα που ο ΔΟΛ να μην προβεί σε κάποια νέα αγορά ή νέα συμμετοχή σε κάποια εταιρεία» (22.10.99).

Και όμως, οι χρηματιστηριακές κινήσεις του ΔΟΛ είναι επ' ωφελεία μας κατά πολλές απόψεις. Εννοείται ότι δεν αναφέρομαι στο προφανές, στους πολυπληθείς συμπολίτες μας που έδειξαν την δέουσα εμπιστοσύνη στον Λαμπράκη και έχουν υπερ-τριακονταπλασιάσει τα λεφτά τους, αλλά σ' όλους τους άλλους που απλώς δυσθυμούμε με την διαπλοκή.

Εν πρώτοις, γίνονται τα πάντα περισσότερο φανερά. Τέρμα εκείνη η νοσηρή σπερμολογία των τελευταίων ετών ότι ο Λαμπράκης αγόρασε το τάδε σχολείο ή τον δείνα εκδοτικό οίκο, ότι σχεδιάζει πανεπιστήμιο ή ότι αναμειγνύεται με τον χαρτοπολτό. Τώρα γνωρίζουμε με σχετική ακρίβεια την εμπλο-

κή ΔΟΛ στα χρηματιστηριακά δρώμενα, αν όχι κατά τις διαπραγματεύσεις, τουλάχιστον όπως καταλήγει να κοινοποιείται.

Κατά δεύτερον, η φανερή εξάπλωση του ΔΟΛ μοιραίως περιορίζει την κρυφή υποστήριξη εταιρειών με τις οποίες το Συγκρότημα κάποτε είχε συμμαχίες ή άλλες σχέσεις. Αφ' ενός μεν οι θυγατρικές και άλλες συγγενείς εταιρείες έχουν σημαντικό ρόλο στο οικονομικό γίνεσθαι και εννοούν να λειτουργούν κερδοσκοπικά, ακόμα και ανταγωνιστικά με τις παλιές γκριζες συμμαχίες, αφ' ετέρου δε η πολυπλοκότητα των επισήμων σχέσεων δυσκολεύει τις ανεπίσημες. Όσο και αν ο Λαμπράκης αναθέτει σε άλλους την διαχείριση των νέων επιχειρησιακών μορφωμάτων, ίσως πλέον να μην του επαρκούν οι ώρες της ημέρας για μηχανορραφίες, αν ληφθεί υπόψη και ο χρόνος που αφιερώνει στα του Μεγάρου. Εννοείται βεβαίως ότι ο Κόκκαλης δεν μπαίνει στο περιθώριο, αλλά παύει η μονοκαλλιέργεια των σχέσεων.

Παράλληλα, και η ελάχιστη προσοχή στην δημοσιογραφική δεοντολογία θα αποτρέψει του λοιπού την μεταξύ των γραμμών ενίσχυση υποθέσεων στις οποίες έχουν ανάμειξη παραφυάδες του ΔΟΛ. Άλλωστε, οτιδήποτε γραφεί από εδώ και πέρα στις στήλες του Συγκροτήματος για τον ΔΟΛ, θα εισπράττεται από τους αναγνώστες ως καταχώριση,

πληρωμένη ή όχι, αδιάφορο.

Ομοίως, αν μια υπόθεση που αντιμετωπίζει δημοσιογραφικά ο ΔΟΛ, τελικώς καταλήξει επ' ωφελεία του Ομίλου, πολύ πιο εύκολα θα ξεσκονιστεί έστω και εκ των υστέρων. Αντίθετα, παλιότερα, όπου και αν κατέληγε η ιστορία, το Συγκρότημα εφάνταζε αμέτοχο και ελευθερόφρον. Ξαναθυμίζω το περίφημο Ψυχάριο άρθρο «Η Βουλή να μην κυρώνει απάτες» περί της μονάδας της ΔΕΗ στην Φλώρινα, που σε πρώτο επίπεδο φαίνεται σαν μια κραυγή υπέρ του κοινοβουλευτικού προγραμματισμού, και μόνο εξαιτίας αλληλομηνύσεων των εμπλεκομένων ανεφάνη το πλουσιότατο κοίτασμα της διαπλοκής.

Τέλος, και η απλή μεγέθυνση και διαφοροποίηση του ΔΟΛ, η εισδοχή νέων στελεχών, η επίσημη διαπλοκή των θυγατρικών εταιρειών, τα διακεχυμένα συμφέροντα, δυσκολεύουν τις περισσότερες σκοτεινές διεργασίες.

Ένας επιχειρησιακός κολοσσός με ανακλαστικά ηθικής, που και μόνο λόγω μεγέθους αποκτά, επιβάλλει στον εαυτό του αυτοσυγκράτηση. Η ψήφος του επενδυτή έδωσε στον ΔΟΛ μιαν εξωφρενική κεφαλαιοποίηση μέσω της οποίας αυτομάτως συγκαταλέγεται σ' αυτούς τους κολοσσούς. Κατά μία έννοια παγιδεύτηκε με χρυσά δεσμά υπέρ της διαφάνειας. Ίσως κάνει την ανάγκη φιλοτιμία.

Στέλιος Π. Καφαντάρης

«ΜΙΑ ΧΑΡΑ ΣΑΣ ΒΛΕΠΩ... (ΓΕΛΙΑ)»

Το τελευταίο τούτο γέλιο του Λάλα εμφανίστηκε ως πρώτη γραμμή στην έσχατη συνέντευξη του μακαρίτη Αριστομένη Προβελέγγιου, ενός σπουδαίου αρχιτέκτονα και διανοητή (Βήμα 7.11.99). Βαλλόμενος πανταχόθεν, ο Λάλας ανθίσταται ερρωμένως, και με ιδεολογικές και ατμοσφαιρικές αιτιολογίες συγκρατεί τα γέλακια του εξ ου και, μοιραία, γελοιογραφείται η κάθε συνέντευξη. Καθ' όλες τις ενδείξεις τα (γέλια) θα εξακολουθήσουν να ενδημούν στους ποταμούς των συνεντεύξεών του. Αυτό το ταπεινό συμπέρασμα συνάγεται από το γεγονός ότι επέμεινε να τα διατηρήσει ακόμα και σ' αυτό το τόσο

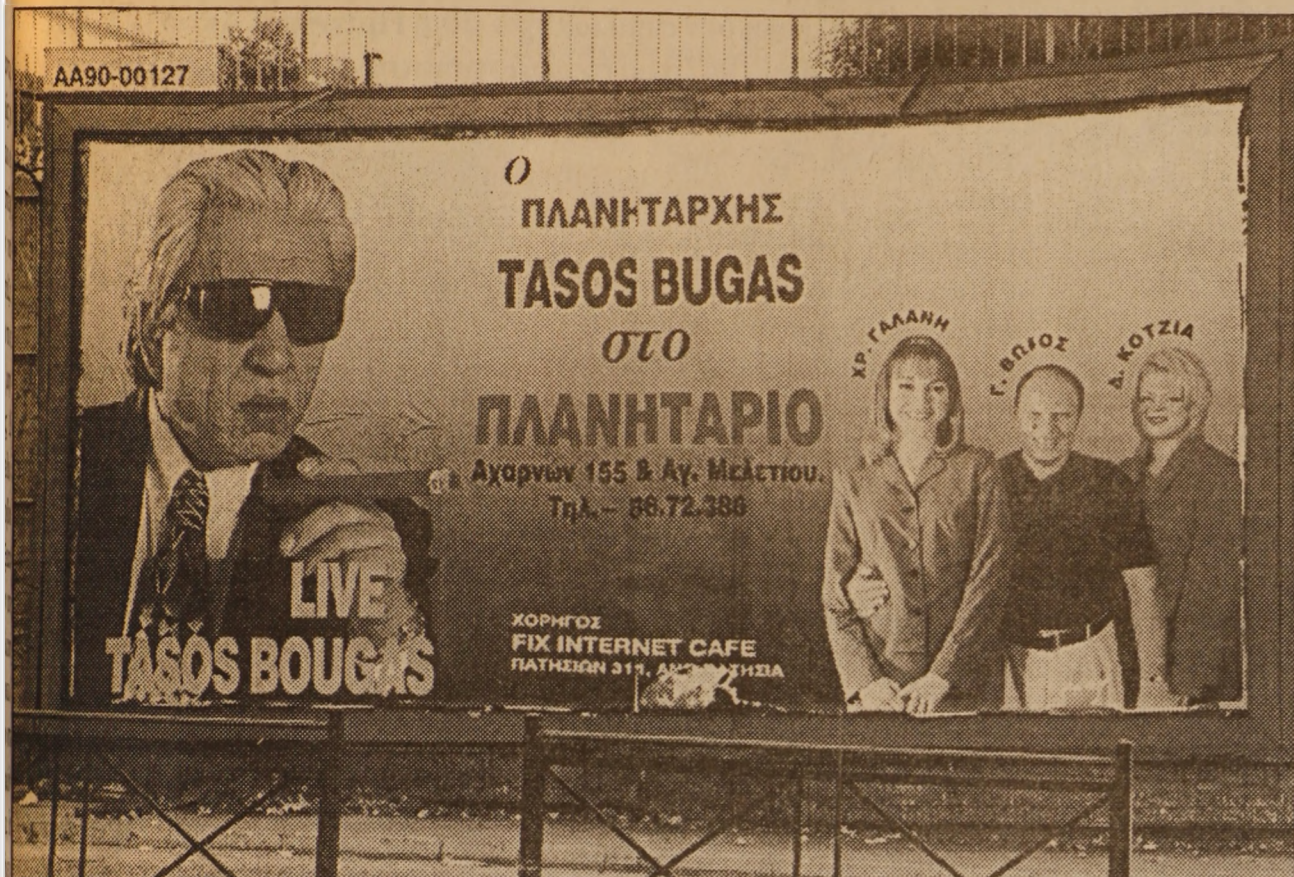
άστοχο σημείο. Όπως και αν έχει το πράγμα, είτε ως έμμεσο μήνυμα ότι δεν λογοκρίνει ούτε κατά κεραία τις συνεντεύξεις του είτε ως απλή ένδειξη αναισθησίας, πάντως τα γέλια αναδείχθηκαν και πάλι πρωταγωνιστές. Αλλά πέραν αυτού, η συνέντευξη είναι ανέλπιστα αποκαλυπτική περί της προσωπικότητας του Λάλα και ιδίως για την απόλυτη εξάρτησή του από το μαγνητόφωνο. Μας λέει στην εισαγωγή, και προκύπτει και στο κείμενο, ότι προ πολλών ετών είχε πάρει συνέντευξη από τον Προβελέγγιο επί τρεις-τέσσερις ώρες, μετά φωτογραφιών, αλλά οι κασέτες αποδείχθηκαν άδειες! «Τρελάθηκα... Από τότε

χαθήκαμε και ξαναβρεθήκαμε πάλι τώρα...». Και στο κείμενο λέει στον Προβελέγγιο: «...Ένιωθα ντροπή και απογοήτευση. Απέφευγα να σας δω για μερικά χρόνια γιατί δεν είχα τι να σας πω... Ντρεπόμουν πολύ...». Δηλαδή, ο Λάλας ομολογεί με την εξαιρετική άνεση που τον διακρίνει ότι το μαγνητικό ατύχημα απλώς τον έκανε να ντρέπεται και να εξαφανιστεί. Έπειτα από μια πολύωρη συνάντηση με έναν τέτοιον άνθρωπο, ούτε σκέψη να υποκατασταθεί η χαμένη συνέντευξη με κάποιαν άλλη παρουσίαση, λ.χ. σχόλια, εντυπώσεις, αναφορά στις ιδέες του, και εικονογραφημένη μάλιστα με τις φωτογραφίες.

Ίσως οι νοητικές λειτουργίες του Λάλα και ιδιαίτερα η μνήμη δεν είναι οι συνηθισμένες. Είναι τόσο μειωτική η στάση του μετά το πάθημα με τις μαγνητοταινίες, ώστε δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η εγκυρότητα της υπόθεσης. Η επαναφορά της, όμως, παραδόξως συνιστά ισχυρή διαφήμιση για τις συνεντεύξεις του. Έμμεσα προκύπτει ότι μόνον όσα καταγράφει το μαγνητόφωνό του είναι αληθινά και ως εκ τούτου άξια να δημοσιευτούν. Είναι η πιο αποστομωτική απάντηση σε όσους τον μέμφονται για κατασκευασμένες συνεντεύξεις.

Στέλιος Π. Καφαντάρης

ΠΛΑΝΗΤΑΡΧΕΣ

Τον ερίτιμο κ. Τάσο Μπουγά οι «ειδικοί» της νεοελληνικής μουσικής και των πολιτιστικών κέντρων τον ήξεραν καλά. Εμείς, ο αφελής λαός, τον γνωρίσαμε έντρομοι το περασμένο καλοκαίρι

από τις τηλεοπτικές ειδήσεις όταν ξετυλιγόταν το απίστευτο σκάνδαλο διαπλοκής της ΕΛΑΣ με τους σωματεμπόρους. Τότε που αποκαλυπτόταν ότι στρατιές ανυπεράσπιστων αλλοδαπών από τις χώρες της

πρώην Σοβιετικής Ένωσης διοχετεύονταν, ύστερα από αγοραπωλησία, στα πορνεία του Μεταξουργείου και της οδού Φυλής. Ο κ. Μπουγάς, ο και πλανητάρχης ονομαζόμενος από τους «ειδικούς», εφέρετο ως ο σύζυγος της μαντάμ ιδιοκτήτριας υπερτριάνοντα(!) οίκων ανοχής τους οποίους μάλιστα «προστάτευε» το περιώνυμο αστυνομικό τμήμα Ομονίας. Τα κορίτσια βασανίζονταν, κρατούνταν έγκλειστα, εξωθούνταν στην πορνεία και μεταπωλούνταν στην ηρωική επαρχία σ' ένα απίστευτο δουλεμπόριο.

Επιπλέον, ο κ. Μπουγάς εκτός από την σωματεμπορία, την προστασία, τα ροζ σκάνδαλα, την κτηνώδη βία, κ.λπ. είναι, όπως βλέπετε, ιδίους όμμασιν και καπνιστής πούρου αλλά και καλλιτέχνης. Πλανητάρχης, δηλαδή, με τα όλα του – έστω και σε συσκευασία τσέπης. Για τους μερακλήδες λέμε ότι τραγουδάει ως βασική φίρμα στο σκυλάδικο ΠΛΑΝΗΤΑΡΙΟ.

– Γιατί σας κάνει, όμως, εντύπωση;

– Μήπως και ο Κλίντον δεν παίζει σαξόφωνο;

Μάνος Στεφανίδης

Ο ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ ΒΟΜΒΙΣΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤΟΝ κ. ΚΛΙΝΤΟΝ

- Λευτεριά στον Βασίλη!
- Βασίλη Κολοβέ, φίδι κολοβό που σ' έφαγε.

Αγαπητέ κ. πρόεδρε,
Σας μιλώ ως βομβιστής προς βομβιστή. Από την εποχή του Πιουριφού είχα να νιώσω τόση χαρά επί τη αφίξει ανθυπάτου από την υπερατλική φίλη Υπερδύναμη.
Δράττομαι λοιπόν της ευκαιρίας να σας ενοχλήσω με δύο τρία μικρά ρουσφετάκια (είναι τοπικό έθιμο των ενθάδε ιθαγενών) τα οποία μέσω της ΣΙΑ, του FBI κ.λπ., μπορείτε να προωθήσετε στους οικοδεσπότες σας πρωθυπουργόν, υπουργούς κ.ο.κ. Είμαι δε βέβαιος ότι θα σκοτωθούν να σας εξυπηρετήσουν.
Θα διαπιστώσετε, κύριε πρόεδρε, και εξ ιδίας πείρας ότι εδώ το κυκλοφοριακό είναι αφόρητο. Μας έχουν τάξει ανάποδους λεωφορειοδρόμους, αποκλεισμό του κέντρου από τα Ι.Χ., αναβάθμιση των

αστικών συγκοινωνιών, επέκταση του ΜΕΤΡΟ – αλλά πού! Γι' αυτό σας λέω. Βοηθήστε και σεις λίγο, γιατί οι έλληνες πολιτικοί είναι αργόσχολοι και αναβλητικοί. Ενώ εσείς! Επίσης η παιδεία μας έχει τα χάλια της. Πιέστε λοιπόν να σταθεροποιηθεί κάποιο εκπαιδευτικό σύστημα και να μην το αλλάζουν κάθε εξάμηνο. Επίσης, αγαπητέ Μπιλ (και η οικειότηης είναι τοπική συνήθεια), όπως και συ θα

διαπίστωσες, όλοι μιλάνε εγγλέζικα και ελάχιστοι ελληνικά. Τι θα έλεγες ν' αναβαθμισθούν τα αρχαία στα σχολεία; Ευχαριστώ που συμφωνείς. Επίσης το ασφαλιστικό και το σύστημα υγείας είναι ένα χάλι. Όπου φτωχός κι η μοίρα του. Στα κρατικά νοσοκομεία οι μεγαλογιατροί προτού πραγματοποιήσουν μίαν εγχείριση, ρωτάνε για την οικονομική κατάσταση του ασθενούς. Φρίκη! Ξέρω ότι οι έλληνες επίσημοι θα σε πιέζουν σίγουρα για Κυπριακό και Αιγαίο, αλλά τ' αληθινά προβλήματα του τόπου είναι αυτά που σου περιγράφω (κι άλλα τόσα). Δεν θέλω όμως να σε κουράσω περισσότερο, ούτε να σου γίνωμαι βάρος που είσαι σε διακοπές, αφού πρώτα δι-έκοψες Σερβία και μερικές εκατόμβες Σέρβους. (Έχει και το ρουσφέτι τα όριά του.) Best wishes to your hilarius, daughter and Hilary.

Ο φίλος σου (από εποχής Άτσεσον)
Μανωλάκης ο Βομβιστής

Λεωνίδας Λουλούδης
Βασιλική Γεωργιάδου
Γιάννης Σταυρακάκης

ΦΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ "ΤΡΕΛΩΝ ΑΓΕΛΑΔΩΝ"

Διακινδύνευση και Αβεβαιότητα

Λεωνίδας Λουλούδης Βασιλική Γεωργιάδου
Γιάννης Σταυρακάκης

ΦΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ "ΤΡΕΛΩΝ ΑΓΕΛΑΔΩΝ"

Διακινδύνευση και Αβεβαιότητα

ΕΠΙΜΕΤΡΟ: ΜΙΧΑΗΛΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Το βιβλίο μιλάει για μια μείζονα κρίση που άγγιξε την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη, αλλά και τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πριν τρία χρόνια. Αιτία ήταν η αποκληθείσα "Νόσος των Τρελών Αγελάδων" και οι αποκαλύψεις που ακολούθησαν. Στα τρία κείμενα και το επίμετρο του βιβλίου, επιχειρείται μια διεπιστημονική προσέγγιση της κρίσης, ώστε να κατανοηθούν ορισμένες παραγνωρισμένες, αν όχι αγνοημένες πτυχές της βαθύτερης πολιτικής και κοινωνικής σημασίας της και να γίνουν προσιτά στον αναγνώστη μια σειρά από αναλυτικά εργαλεία, που φωτίζουν τις σημαντικότερες ίσως διαστάσεις της.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ, 10680

ΤΗΛ. 3607.744 • FAX 3623.093

E-mail: nefeli-p@otenet.gr

αντί ΘΕΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ

- Από παράλειψη δεν σημειώθηκε ότι η Ημερήσια Διαταγή Γ.Ε.Σ. της 7ης Απριλίου 1947 που σχολιάστηκε στο προηγούμενο τεύχος (σ. 30) προέρχεται από τον 4ο τόμο της δεκαεξάτομης συλλογής «Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου (1944-1949)» την οποία εξέδωσε η Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού το 1998.
- Μέχρι την ώρα που σύρονται οι γραμμές αυτές δεν έχει επιβεβαιωθεί η σύγκληση του Διεθνούς Συμποσίου στο οποίο αναφερθήκαμε αναλυτικά στο προηγούμενο τεύχος. Στο πλαίσιο του Συμποσίου θα λειτουργήσει και έκθεση τεκμηρίων από τα αρχεία του ΑΣΚΙ και του ΕΛΙΑ που οργάνωσε το *Αντί*.
- Στο μεταξύ συνεχίζεται και στο σημερινό τεύχος η δημοσίευση τεκμηρίων και αναλύσεων για τον Εμφύλιο Πόλεμο (σ. 32-44).
- Στο επόμενο τεύχος θα δημοσιευθούν τεκμήρια και αναλύσεις για άλλα θέματα (Μακρονήσι, Εκδόσεις του «Βουνού», η εκτόπιση του Στρατηγού Σαράφη κ.ά.).
- Την επιμέλεια των σελίδων έχει η ιστορικός Ιωάννα Παπαθανασίου.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ ΛΟΪΖΙΔΟΥ

Εκδήλωση με θέμα: «Η υπόθεση Λοιζίδου: Το Κυπριακό και η Πρόκληση της Ευρωπαϊκής Νομιμότητας» διοργανώνει το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων την Παρασκευή 12 Νοεμβρίου 1999 στις 6 μ.μ. στην αίθουσα τελετών του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (Ακαδημίας 60, 1ος όροφος). Μεταξύ των ομιλητών οι: Χρήστος Ροζάκης, καθηγητής-Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Στέλιος Περράκης, αναπλ. καθηγητής, Γενικός Γραμματέας Κοινοτικών Υποθέσεων ΥΠΕΞ, Αχιλλέας Δημητριάδης Δικηγόρος της Τιτίνας Λοιζίδου.

Σ ΠΗΡΕ ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ

την πρώτη σταγόνα της ροχής ξεχείλισε ο ποταμός Ευρώτας, πνίγηκαν άνθρωποι και ζώα, κόπηκε η Αθηνών-Κορίνθου, ενώ η Κόρινθος αυτοπροσώπως ανεπώνησε: «ου παντός πλυνίς Κόρινθον».

Οι αριστοί αφελείς δημοσιογράφοι αναρωτήθηκαν τότε: είναι δυνατόν να μην έχουν γίνει ακόμη στοιχειώδη έργα υποδομής; Μα τι να προλάβει και αυτός ο έρμος ο Κόκκαλης; Του έχουν πέσει όλα τα αξεμένια και τρέχει και δεν φτάνει. Συνιστώ λίγη υπομονή.

ΑΤΟΠΟΝ

Οι εκνευρίζουν αυτοί που διερωτώνται γιατί δεν έχει πάει σε καμιά εθνική επέτειο ο κ. Σημίτης. Δεν καταλαβαίνουν πως εάν πάει θα εκτεθεί; Είναι σαν να δείτε εμένα σε χορτοφαγικό ρεστωράν.

ΘΟΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Ο κ. Τζανετάκος επέκρινε στην *Ελευθεροτυπία* της 6ης Νοεμβρίου τους διοργανωτές των αντι-Κλίντον συγκέντρώσεων με τα εξής επιχειρήματα:

Συμμετέχει ένας ηθοποιός που έπαιζε στον «Αγνώστο

Πόλεμο» του Φώσκολου επί Χούντας και

- 2) Για την κατοχή της Κύπρου φταίει ο Ιωαννίδης και όχι φυσικά οι ΗΠΑ. Και κατέληξε: «Οι ΗΠΑ και οι εκάστοτε άρχοντές τους συνιστούν μια πραγματικότητα». Είδατε τι χάνετε που δεν είστε διανοούμενοι των εφημερίδων; Χάνετε το βάθος των πραγμάτων.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΣ

Στο *Βήμα* της Κυριακής, ο μεγάλος εκλιπών Αρ. Προβελλέγγιος είπε: «Ξέρετε ποιοι είναι οι μεσάζοντες

σε όλες τις μεγάλες μίζες; Οι κεντροαριστεροί.

Όλοι αυτοί που κάποτε αγωνίζοντο να διώξουν τη δεξιά... για να κάτσουν οι ίδιοι στη θέση της εξουσίας. Και δεν κάθησαν μόνο. Την άλωσαν.

Ήταν πολύ πεινασμένοι και έτρωγαν ό,τι έπεφτε στο τραπέζι. Δεν είχαν ιερό και όσιο. Σήμερα, όλο το κράτος διοικείται από πρώην κεντροαριστερούς. Είναι αδυσώπητοι, βουτηγμένοι μέσα στη συναλλαγή. Οι παλιοί ιδεολόγοι. Θα μου πείτε πότε θριάμβευσαν οι ιδέες; Ποτέ».

Ε Ν Α Σ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Α Σ

Στον Αριστομένη Προβελέγγιο τον γνώρισα πριν από δύο χρόνια, από έναν κοινό μας φίλο, συλλέκτη, τον Γιάννη Ζορζοβίλη. Έμενε μόνος και εντελώς απογοητευμένος σχεδόν απ' όλα. Του πήρα μια συνέντευξη για την *Ελευθεροτυπία*, αλλά κατάλαβα πως εκείνο που έψαχνε ακόμα ήταν μια ανθρώπινη επαφή, κάτι που όλοι εμείς που τρέχουμε σαν παλαβοί πέρα-δωθε και συνήθως ασκόπως, δεν είμαστε σε θέση να αντιμετωπίσουμε.

Μιλήσαμε για ώρες και μετά ξαναπήγα μια-δυο φορές. Ήθελε να τον βοηθήσω να δημοσιεύσει κάποια υλικά από τη συμμετοχή του στην Αντίσταση, από τα Δεκεμβριανά. Δεν ήμουν ο κατάλληλος άνθρωπος. Και δεν τον ξανάδα.

Πριν από μερικές μέρες με πήρε ο κοινός μας φίλος και μου είπε πως ο Προβελέγγιος πέθανε και πως έγινε και η κηδεία του. Τέτοια χάλια! Να ξέρεις τις πιο απίθανες λεπτομέρειες της ειδησεογραφίας και να μην πάρεις χαμπάρι ότι πέθανε ο Προβελέγγιος. Είχα ακούσει για πρώτη φορά το όνομά του όταν πρωτοπήγα στο «Aurenoir», στο παλιό μπαρ της Πατησίων, που αυτός είχε σχεδιάσει το 1958.

Απ' όσα μου είπε, κατάλαβα πως στο πρόσωπό του μπορούσες να δεις την πιο μοντέρνα, την πιο ηθική, την πιο αληθινή εικόνα της ελληνικής αριστεράς. Αλλά φυσικά ο Προβελέγγιος ήταν κάτι πολύ περισσότερο απ' αυτό. Θα έλεγα πως, μαζί με τον Ζήσιο Λορεντζάτο και τον Αλέξη Διαμαντό, κουβαλούσε κι αυτός, ακόμα, μια πολύτιμη παρακαταθήκη ελληνικού πνεύματος.

ΕΘΝΙΚΙΣΤΗΣ

Αλλά προσέθεσε και κάτι άλλο ο Προβελέγγιος: «Τους μόνους που εκτιμώ είναι οι "L'homme de la nation", όπως λένε και οι Γάλλοι· δηλαδή, τους ανθρώπους του έθνους. Όλους αυτούς τους ανθρώπους τους διακρίνει πάντα μια αθωότητα.

Εγώ είμαι ένας ένοχος αριστερός. Δεν έχω καμιά σχέση μ' αυτούς». Δηλαδή, φτου κι απ' την αρχή.

ΤΕΛΕΙΟΣ

Εκείνο που με ενθουσιάζει στον κ. Σημίτη είναι η ψυχραιμία του. Δεν είναι ονειροπόλος, είναι ρεαλιστής. Σου λέει ο άνθρωπος, τι να τα κάνεις τα φράγματα και τους ανοιχτούς υπονόμους; Τι είναι ο άνθρωπος; Ένα τίποτα...

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΑΓΡΙΟΥΣ

Άκουσα πως τα βιβλία ιστορίας των ελληνικών σχολείων θα τα ελέγχει μια ελληνοτουρκική επιτροπή. Αυτή η φασιστική αντίληψη για την εκπαίδευση δεν πιστεύω να βρει οπαδούς. Και κυρίως ανάμεσα σε κείνους που σκίζουν τα ρούχα τους για «ιδεολογικές χρήσεις» και άλλα παρόμοια.

Διότι εδώ έχουμε μπροστά μας το πιο απτό παράδειγμα υποταγής της επιστήμης στην εξουσία, δηλαδή στην ιδεολογία.

ΚΟΥΛ

Με ρώτησε κάποιος κακεντρεχής φίλος τι θα κάνω αν βγει η Ν.Δ. Δεν εννοώ το χιούμορ αυτό. Τι θα πει τι θα κάνω; Θα περιμένω την πρώτη συνεδρίαση της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ.

Ιράκ, Κουρδιστάν, Γιουγκοσλαβία στον Άδη, Κλίντον, έφτιαξες καινούργια αποικία

του Βασίλη Μαρουλά

Δεν ξέρω ποιος και με ποιο τρόπο ξεκίνησε τη διάδοση της ιδέας να «αντισταθούμε» στον Κλίντον εγκαταλείποντας την Αθήνα ή έστω να κλειδωθούμε σπίτια μας και να κλείσουν όλα τα καταστήματα ώστε ο πρόεδρος των Η.Π.Α. να βρεθεί σε μια άδεια, εγκαταλειμμένη πόλη. Ξέρω, όμως, ότι τις τελευταίες ημέρες άκουγα αυτή την ιδέα να κυκλοφορεί όλο και πιο συχνά. Δημοσιογράφοι από τα ραδιόφωνα και τις εφημερίδες προσπαθούσαν να μας πείσουν πως οποιαδήποτε άλλη ενέργεια διαμαρτυρίας θα στερούνταν αποτελεσματικότητας και οικονομικών θυσιών (!!!) εκ μέρους των συμμετεχόντων.

Χρησιμοποίησαν μάλιστα και το επιχείρημα ότι το ίδιο είχαν κάνει και οι πολίτες όταν είχαν μπει στην Αθήνα οι ναζί. Λαμπρά! Όστε, λοιπόν, μάταιες οι κινητοποιήσεις. Αυτό δεν θα το σκεφτόταν ούτε η CIA. Ή μήπως το σκέφτηκε; Διότι τι άλλο περισσότερο μπορούσε να διευκολύνει την δουλειά της από μια άδεια πόλη; Αυτό, βέβαια, που δεν υπολόγισαν καλά είναι ότι δεν θα έπιανε το κόλπο. Τόσα χρόνια πείρας στα μαγειρέματα συνειδήσεων και τόσα έτοιμα δουλικά να υπακούσουν και να πραγματοποιήσουν επιθυμίες δεν τους άφηναν περιθώρια διάψευσης των σχεδίων τους. Κι όμως, να που όλα πήγαν στραβά. Αποδεικνύοντας ότι και μόνο ο φόβος για τις αντιδράσεις έφερε τα πρώτα θετικά αποτελέσματα. Δεν βοήθησαν και οι συνθήκες. Η κυβέρνηση θα έπρεπε σε προεκλογική περίοδο να μας πείσει ότι πάνω απ' όλα βάζει την βούληση του λαού που επιμένει να κάνει συγκέντρωση έξω από την αμερικάνικη πρεσβεία κι ύστερα όλα τ' άλλα. Αναρωτιέμαι, όμως, η κυβέρνηση τώρα ανακάλυψε τη βούληση του λαού; Δηλαδή, μέχρι σήμερα πίστευε ότι θα πλακωνόμασταν ποιος θα πρωτοδώσει ανθοδέσμη στον Κλίντον και να πάρει αυτόγραφο; Από την άλλη ήταν και η επιλογή της ημερομηνίας της επίσκεψης που έκανε ακόμη πιο προσβλητική την πρόκληση. Δεν γνωρίζω, και συγχωρήστε με αν κάνω λάθος, ανάλογη περίπτωση αναβολής επίσκεψης του Κλίντον λόγω φόβου. «Οι τριτοκοσμικές αντιδράσεις μας έκαναν το γύρο του κόσμου και αυτό θα έχει επιπτώσεις στον τουρισμό» τσιρίζουν τα τσιράκια. Οι αντιδράσεις μας έκαναν το γύρο του κόσμου δίνοντας ένα μήνυμα ελπίδας ότι η εγκαθίδρυση του παγκόσμιου αυταρχισμού των μαφιόζων δεν είναι εφικτή. Αυτό, πάντως, που με χαροποιεί περισσότερο ακόμη κι από την αναβολή της επίσκεψης είναι ότι η έκπληξή μου για το πώς γίνεται να ταυτίζονται οι απόψεις του Κούνδουρου και του Ζουράρι με αυτές του Αδέσμευτου Ρίζου και της Πετραλιά έλαβε τέλος.

Ταυτόχρονα με την ανακοίνωση της αναβολής ξεσκεπάστηκαν όλοι αυτοί οι θιασώτες της γελοιότητας και του ευκαιριακού αντάρτικου βγαίνοντας να δηλώσουν μετάνοια και γονατιστοί να ζητήσουν συγγνώμη για το αν κατά λάθος δη-

μιούργησαν την εντύπωση ότι επιδίωκαν την αναβολή.

Ο Ρίζος, μάλιστα, δήλωνε στον *FLASH* ότι τον παρέσυρε η υπερβολή των ημερών γι' αυτό κι έβριζε τον Κλίντον από την εφημερίδα του.

Ο Βουλγαράκης κατηγορούσε την κυβέρνηση ότι αυτή φταίει για την αναβολή επειδή δεν κάλεσε τον Κλίντον να μιλήσει στη Βουλή κι ο Μαγγίνας επέμενε ότι παρά τις κάποιες ατυχείς δηλώσεις στελεχών του κόμματός του εναντίον της επίσκεψης, μόνο ο πρόεδρος εκφράζει την επίσημη θέση κι αυτή ήταν υπέρ της επίσκεψης.

Εντάξει, ρε παιδιά, μην κάνετε κι έτσι. Γνωστοί είστε στην πιάτσα. Κι αν η αναβολή μας βγει τελικά σε καλό, εσείς θα είστε οι πρώτο πάλι που θα ζητάτε χειροκροτήματα αναγνώρισης, μπορεί και σνταξη αγωνιστών.

Το αυτονόητο, λοιπόν, βρήκε το χώρο του και την δικαίωσή του. Ο παραλογισμός έστω και της ιδέας μιας επίσκεψης του Κλίντον στην Ελλάδα τις ημέρες του εορτασμού του Πολυτεχνείου, έλαβε τέλος.

Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι αν γίνει η επίσκεψη οποιαδήποτε άλλη περίοδο θα μειωθεί το μέγεθος της προσβολής. Αν η κυβέρνηση ελπίζει ότι η αναβολή είναι διαπραγματευτικό χαρτί για την αναβολή των αντιδράσεων είναι πολύ γελασμένη και το μόνο σίγουρο είναι πως και πάλι θα εκτεθεί.

Είναι βέβαιο πως τα τσιράκια θα ξαναπιάσουν δουλειά. Οι Αναστασιάδηδες που τόσες μέρες γελοιοποιούσαν την όλη κατάσταση λέγοντας ότι όλα αυτά γίνονται για το πολύ δέκα χιλιάδες γραφικούς που θα κατέβουν στην πορεία, φανέρωναν απλά και μόνο τον εκνευρισμό τους, που τώρα θα γίνει ακόμη μεγαλύτερος. Οι νοσησίες των γιαλαντζί διαμορφωτών γνώμης θα γίνουν ακόμη πιο αδιάκριτες και η λήδα θα τρέχει ασταμάτητα. Ο εκφοβισμός θα πάρει θέση μάχης. Και τα λάθη τους θα συνεχίζονται, αφού όποιο μέσο και να χρησιμοποιήσουν το μόνο που θα καταφέρουν είναι να αυξήσουν το πάθος των αντιδράσεων.

Το τι μπορούμε να καταφέρουμε το μάθαμε γι' ακόμη μια φορά. Το πόσοι είμαστε αποδείχθηκε. Οι ηδονοβλεψίες της ζωής και οι φυτεμένοι ανησυχούντες για τα κοινά αισχοληθούν επιτέλους με τις εκδηλώσεις μόδας, τα highlights της κοινωνικής ζωής και τα μέλλον των φωτομοντέλων.

Όσο για την «κανονική ροή του προγράμματος» αυτή ακολουθήθηκε κανονικά. Μέχρι και η επίσημη ανακοίνωση της αναβολής έγινε σύμφωνα με το πρωτόκολλο στις 4 μ.μ. ταυτόχρονα σε Ελλάδα και Η.Π.Α.

Όσο για την ματαίωση, ελπίζουμε να γίνει και αυτή κανονικά. Μόνο, προς Θεού, μην χάσουν να μαζέψουν τα έμπυχα και άπυχα σκαμπράγκαλά τους που κουβάλησαν με τόση χαρά από την Αμερική. Ας βρουν αλλού φιλόξενες φυλακές να βασανίσουν κάθε έννοια ελευθερίας και ανθρώπινων δικαιωμάτων. Εμείς κλείσαμε.

Ο Κλίντον και η γελοιότητα ως μπούμερανγκ

του Μάνου Στεφανίδη

Η ιστορία ενός γελοίου λεκέ πήρε απρόοπτη παράταση σημασιολογικού χρόνου στη χώρα μας με τον ερχομό ενός ανθρώπου που δεν τον ξεπλένει ούτε ο Αχελώος μετά την εκτροπή του. Γι' αυτό σας λέω:

Σιγά-σιγά τ' αυγά: είτε πέσουν είτε δεν πέσουν. Σιγά τις μολότωφ επίσης (που άλλον θα πέσουν). Ο κ. Κλίντον είναι η επερχόμενη αξιοθρήνητη βιτρίνα μιας θηώδους πολιτικής μηχανικής της οποίας εμείς είμαστε εκόντες-άκοντες ένα γρατζανάκι. Η επίσκεψή του πάλι είναι ένας αρετός σταθμός στον δρόμο προς την Κωνσταντινούπολη όπου θ' ανακηρύξει την Τουρκία (και επισήμως) περιφερειακή υπερδύναμη.

Είναι επίσης η ρουτινιέρικη υποχρέωση προς τους ομογενείς μήπως και ξανασιπήςσουν υπέρ της κ. Χίλαρι αυτή τη φορά. Αλλά απόφαση δεν θα παρθεί, καμιά χειρονομία καλής θέλησης δεν θα εκδηλωθεί και έχει σύμπασα η κυβέρνηση παραιτηθεί οικειοθελώς από μερικά κυριαρχικά της δικαιώματα ελπίζοντας στο νεύμα αυ-
τό. Η ίδια η επίσκεψη είναι μια φούσκα τυπώσεων περί ηλεκτρονικής ασφαλείας και ένα τερατώδες ανεμογκάστρι των ΑΜΕ που έχουν έτσι να λένε ένα μήνα πριν και ένα μήνα μετά. Με θλίβει πάντως αυτή η συλλογική κατάντια. Αυτή η έλλειψη κοινής στάσης, η ανυπαρξία ενιαίας

πολιτικής γραμμής, αυτό το έλλειμμα αισθητικής τελικά.

Η επίσκεψη Κλίντον, η επίσκεψη του επικυρίαρχου στην no man's land, εντάσσεται στην περίφημη παράδοση Πιούριφοϋ η οποία και επισημοποίησε τα νέα ήθη στον τόπο μας. Έκτοτε παρατηρούμε την ιστορία μας να εκτυλίσσεται ερήμην μας εκχωρώντας στερεά κομμάτια από τη γλώσσα, την κουλτούρα, την κοσμοθεωρία μας. Και βέβαια δεν φτάνουν λεγεώνες λαϊκών δικαστηρίων για να καταδικαστεί το κακό που έχει ήδη γίνει. Αντίθετα περισσεύουν η υποκρισία και ο λαϊκισμός, η παθογένεια δηλαδή του ελληνοσοσιαλισμού. Επίσης τα πάντα καταναλώνονται ως επιφάνεια, ως τηλεοπτικό θεαθήναι χωρίς αναλύσεις, χωρίς αιτίες, χωρίς συμπεράσματα. Είμαστε δέσμοι κραυγών, συνθημάτων και όχι του αρθρωμένου λόγου. Γι' αυτό φοβάμαι τα συλλαλητήρια των ηθοποιών και των ατάλαντων κομφερανσιέ. Γι' αυτό και σιχαίνομαι το ενδεχόμενο ενός ακόμη κύματος βίας σε μια πόλη που έχει προ πολλού ξεπεράσει τα όριά της: μια πόλη που ζει ψιμυθιωμένη και γελοία τον θάνατό της. Που φωτίζει τα μνημεία σαν όπως φωτίζουν τις πόρνες στο Άμστερνταμ.

Όταν τον Απρίλη του '41 μπήκαν οι Γερμανοί στην Αθήνα, συνάντησαν μιαν έρημη πόλη. Οι κάτοικοί της κλείστηκαν με

αξιοπρέπεια στα σπίτια τους. Και επρόκειτο για μια γενιά που είχε πολεμήσει απεγνωσμένα και θα ξαναπολεμούσε. Οι σημερινοί μακρυγιάννηδες και κολοκοτρωναίοι που φαίνονται ενεργούμενα του Ευαγγελάτου και της απελπισμένης τους νευροψύχωσης, στερούνται μιας τέτοιας αισθητικής. Ο Κλίντον είναι το καινούργιο αστραφτερό παιχνιδάκι στα χέρια νεόκοπων «επαναστατών» της διαδήλωσης. Κι όμως. Τα αληθινά γεγονότα θα συμβούν πίσω από κλειστές πόρτες, εμπρός σε σφραγισμένα πρόσωπα. Αυτοί θα είναι πάλι το κερασάκι σε μια τούρτα που ποτέ δεν θα γευτούν. Ένας λαός αμφίθυμος που ξέχασε να λυπάται, να εξεγείρεται και να διαδηλώνει για τον εαυτό του. Για σαρανταοχτώ ώρες λοιπόν οι Έλληνες θα τριξουν τα δόντια στις ΗΠΑ και θα κάνουν τη διαβίωση του Κλίντον κόλαση! Κι αυτές οι επαρχιώτικες αφέλειες λέγονται στα σοβαρά και εξ επισήμων χειλέων. Γι' αυτό εμένα προσωπικά μ' ενδιαφέρει περισσότερο το δράμα των 14(;) Κούρδων που ψήθηκαν στο SUPERFAST αποδεικνύοντας πόσα πράγματα γίνονται κάτω από τη μύτη μας και τ' αγνοούμε ενώ το κράτος μας υποκρίνεται ότι υπάρχει. «Εγώ πέρασα δέκα κομμάτια» δήλωσε με καμάρι ένας έλληνας οδηγός νταλίκας. Ελπίζω την επερχόμενη Κυριακή ο λεβέντης αυτός να έχει ρεπό. Για να πάει στο συλλαλητήριο.

Ο Κ. Καραμανλής, αμέσως μετά τις διακοπές, μπήκε δυνατά στο τελικό προεκλογικό φίνις, βγάζοντας το χαρτί της διαπλοκής. Το οποίο, απ' ό,τι φαίνεται, θα σφραγίσει όλη την προεκλογική περίοδο, δεδομένης και της ουσιαστικής σύγκλισης Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ στα κεντρικά πολιτικά ζητήματα. Κάπως έπρεπε να ζωντανέψουμε...

Ταυτοχρόνως αρχίζει να διαμορφώνεται σε όλα τα μέτωπα, η τελική εικόνα, με βάση την οποία

θα κληθούν οι πολίτες να ψηφίσουν. Ο πρόεδρος της Ν.Δ. κατέστησε σαφές πως το κόμμα έχει οριστικά επιλέξει την ανατροπή της κυβέρνησης τον Μάρτιο, λόγω αδυναμίας εκλογής προέδρου. Και απ' ό,τι φαίνεται, πίσω από τις γραμμές, δύσκολα θα στερήσει στην επανεκλογή του κ. Στεφανόπουλου...

Τη συνέντευξη πήρε ο Απόστολος Διαμαντής.

«Ανησυχώ περισσότερο»

• Θα ήθελα κ. πρόεδρε, να ξεκινήσουμε από τα ελληνοτουρκικά. Είχαμε προσφάτως μια έντονη κριτική στους κυβερνητικούς χειρισμούς, από όλα τα κόμματα, ακόμη και από τον κ. Πάγκαλο...

— ...Θα έλεγα μάλιστα, ότι ο πρώην υπουργός ξεπέρασε και τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Σοβαρότερη, ωστόσο, θεωρώ την ομολογία του ότι η ακολουθούμενη εξωτερική πολιτική δεν ανταποκρίνεται στις προεκλογικές δεσμεύσεις τους. Μόνο που η ασυνέπεια αυτή εντοπίζεται από τη νύχτα των Ιμίων, εκδηλώνεται ξεκάθαρα στη Μαδρίτη, βοά στην υπόθεση των S-300, ξεπερνά κάθε προηγούμενο με την παράδοση Οτσαλάν και έκτοτε συνεχίζεται με εντατικότερους ρυθμούς.

• Ο ίδιος υποστηρίζει, πάντως, ότι μια απόφαση στο Ελσίνκι, που θα χαρακτηρίζει την Τουρκία υποψήφια προς ένταξη, θα είναι εθνική ήττα. Εσείς τι πιστεύετε; Πρέπει να συμφωνήσει η Ελλάδα στην προώθηση των σχέσεων Ε.Ε.-Τουρκίας;

— Επαναλαμβάνω ότι κατ' αρχάς τασσόμαστε υπέρ της ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας. Θέλουμε μια Τουρκία που θα σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις Διεθνείς Συνθήκες και το Διεθνές Δίκαιο. Κάτι τέτοιο άλλωστε θα αποτελούσε μια ιδιαίτερα θετική εξέλιξη, πρώτ' απ' όλα για τον ίδιο τον τουρκικό λαό, αλλά και για όλους τους γείτονές της. Ιδίως μάλιστα για τον ελληνισμό, αφού μια ευρωπαϊκή Τουρκία δεν μπορεί να είναι ούτε κατακτητής ξένων εδαφών ούτε διεκδικητής κυριαρχι-

κών δικαιωμάτων οιοδήποτε άλλου κράτους. Δεν μπορεί όμως κανείς να βάζει το κάρο μπροστά από το άλογο. Η Ε.Ε. έχει αρχές και κανόνες που ισχύουν για όλους.

• Είναι σαφές, λοιπόν, ότι για τη συγκατάβαση της Ελλάδας στο Ελσίνκι ζητάτε συγκεκριμένες κινήσεις ανταπόδοσης...

— Επιμένουμε στο σεβασμό του Διεθνούς Δικαίου, του κοινοτικού κεκτημένου, των αρχών και των αποφάσεων της Ε.Ε. Και οι αποφάσεις αυτές προϋποθέτουν βήματα εκδημοκρατισμού και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη γείτονα, εγκατάλειψη των διεκδικήσεων που επιχειρεί με την απειλή χρήσης βίας και ουσιαστική συμβολή στην πρόοδο του Κυπριακού. Εάν η Τουρκία επιμένει να συμπεριφέρεται ως διεθνής ταραξίας, κανένας δεν δικαιούται να την επιβραβεύει.

• Το ενδεχόμενο μιας συμφωνίας για τις διακοινοτικές θα αποτελούσε ένα θετικό βήμα, όπως εσείς το εννοείτε;

— Η ευθύνη της Τουρκίας έγκειται στην εισβολή και τη συνεχιζόμενη κατοχή. Γι' αυτό ακριβώς, έμπρακτο δείγμα σεβασμού της διεθνούς νομιμότητας θα αποτελούσε η αποδοχή της πρότασης του κυρίου Προέδρου για αποστρατικοποίηση του νησιού.

• Υποθέτω πως δεν θα συμφωνείτε και με τον ελληνοτουρκικό διάλογο - έτσι όπως μεθοδεύεται σήμερα.

— Ασφαλώς και δεν συμφωνώ. Η πολιτική της κυβέρνησης Σημίτη έχει εισαγάγει τη χώρα σε μια παρατεταμένη περίοδο εθνικών εκπτώσεων. Τροφοδοτεί τις προσδοκίες της Άγκυρας για νέες μονομερείς

υποχωρήσεις και υποκινεί την αδιαλλαξία της. Στηρίζεται σε ευσεβείς πόθους και καταφεύγει σε επικίνδυνους πειραματισμούς. Προφανώς, εκείνοι που ζήτησαν τη φόρμουλα Νταβός και ξαναβάζουν τα εθνικά θέματα στο ράφι, έχουν λησμονήσει το μεταγενέστερο "mea culpa". Οδηγούν έτσι τη χώρα σ' ένα από τα δύο ενδεχόμενα: είτε νέων μονομερών υποχωρήσεων είτε ενός νέου αξεπέραστου και -καταστροφικού- επικίνδυνου αδιεξόδου. Ανησυχώ περισσότερο από κάθε άλλη φορά. Η κυβέρνηση σέρνει τη χώρα σε εξαιρετικά δύσκολη θέση.

• Επομένως οι συνομιλίες Παπανδρέου-Τζεμ βασίζονται σε μια λανθασμένη στρατηγική;

— Δυστυχώς, δεν βασίζονται σε καμία στρατηγική. Εάν η ηγετική ομάδα της κυβέρνησης θεωρεί εθνική στρατηγική το βήμα προς βήμα εγκατάλειψη πάγιων εθνικών θέσεων, με παράλληλη αποδοχή των τετελεσμένων της κατοχής, είναι βέβαιο ότι θα βρει αντίθετους τους Έλληνες.

• Εάν όμως, ενδεχομένως, σχηματίσετε κυβέρνηση, θα βρεθείτε μπροστά σε μια de facto κατάσταση. Έχετε σχέδια απεμπλοκής; Διότι, αλλιώς, θα αναγκαστείτε να κλείσετε θέματα που άλλοι άνοιξαν.

— Ο κ. Σημίτης πρέπει να αντιληφθεί ότι στο λίγο χρόνο που απέμεινε στην κυβέρνηση του, δεν δικαιούται να ανατινάξει το οπλοστάσιο των ελληνικών θέσεων. Υποχωρώντας μονομερώς, τροφοδοτεί την τουρκική βουλμία. Και παρουσιάζοντας τη χώρα σαν αδύνατο κρίκο, επικεντρώνει

βάρος της τις διεθνείς πιέσεις. Μόνο
 βάση του Διεθνούς Δικαίου μπορεί να
 επιτυχθούν σχέσεις συνεργασίας και φι-
 λης με τους γείτονές μας. Γι' αυτό πρέπει
 να καταστήσουμε σαφές προς κάθε κατεύ-
 ρηση ότι είμαστε ανυποχώρητοι στην
 υπεράσπιση των κυριαρχικών μας δικαιω-
 των και τη διεκδίκηση των δικαίων μας.
 Και ανάγκη να αποκτήσουμε ενιαία πα-
 ραπολιτική στρατηγική, να χαράξουμε το σύ-
 στημα των δυνάμεων και των δυνατοτήτων
 μας. Και αυτό θα πράξουμε από την πρώτη
 συνεκρότηση της κυβέρνησής μας.
 Είπα πολλές φορές, το επαναλαμβάνω
 τώρα: στα εθνικά ζητήματα δεν χω-
 ρίζονται πράσινες, κόκκινες και γκριζες πολι-

από κάθε άλλη φορά...»

ές.
 Ας περάσουμε τώρα σε κάτι άλλο. Ο κ.
 Κίτης εξαγγέλλει συνεχώς –και
 εμφανώς θα συνεχίσει μέχρι τις εκλογές–
 μια φορολογική ελάφρυνση...
 Τα οποία σε καμιά περίπτωση δεν
 λυγίζουν τις συνέπειες της φοροληστρι-
 κής επιδρομής που εξαπέλυσε τα τελευ-
 τα 3 χρόνια. Υπενθυμίζω ότι αύξησε
 τους παλιούς φόρους και επέβαλε
 καινούργιους, ότι 120 μικρομεσαίες
 επιχειρήσεις έχουν βάλει ήδη λουκέτο.
 Είναι, δηλαδή, μια επικίνδυνη
 φορολογία ή πρόκειται για
 οικονομικά περιθώρια που πέτυχε η
 βερνητική πολιτική;
 Πρόκειται για μια καθαρά δημοσκοπική
 εκλογική τακτική. Για εκδήλωση πολι-
 τικού καιροσκοπισμού και διαφθοράς.
 Αν, άλλωστε, ήταν στις προθέσεις της κυ-
 βέρνησης η τιμαριθμοποίηση της φορολο-
 γικής κλίμακας, δεν θα ξεκινούσε τη χρο-
 νιά με αυξημένη παρακράτηση φόρου.
 Απλά γινόταν να υιοθετήσει την πρότασή
 της κάτω από τον πανικό της ήττας των ευ-
 ρεκλογών και ενόψει εθνικών εκλογών.
 Απλά γίνεται τώρα να επιστρέψει τα
 προεστιάτως παρακρατηθέντα. Και βρί-
 σκει το πολιτικό θράσος να εμφανίζει την
 αναχώρησή της σαν «σημιακό μπονα-
 πόν». Αυτό, όμως, δεν μπορεί να συμβαί-
 νει σε σοβαρό κράτος. Σκεφτείτε μόνον
 τις χιλιάδες εργατοώρες θα δαπανη-
 θούν στο ράβε- ξήλωνε του ΚΕΠΥΟ, τη
 λία για να εντείνουν τη φοροληστρική επι-
 δρομή και την άλλη για να υπηρετήσουν
 καιροσκοπικές, κομματικές επιδιώξεις,

επιστρέφοντας τα επιπλέον που άρπαξαν.

• Και σεις όμως, ανάλογες εξαγγελίες
 κάνετε...

—Εξαγγέλλουμε ένα πλήρες οικονομικό
 πρόγραμμα με συγκεκριμένους άξονες
 που εγγυάται ένα δυναμικό αναπτυξιακό
 άλμα και περιλαμβάνει σειρά ευεργετι-
 κών μέτρων σε οικονομικά αδύναμες ομά-
 δες του πληθυσμού. Αποβλέπουμε πρωτί-
 στως στην ανακοπή της εφιαλτικής προο-
 πτικής της κοινωνίας των δύο τρίτων, την
 κάμψη των κοινωνικών και περιφερεια-
 κών ανισοτήτων. Σας υπενθυμίζω ότι
 –σύμφωνα με εκθέσεις της Ε.Ε.– το χάσμα
 πλουσίων και φτωχών διευρύνεται αστρα-
 πιαία στη χώρα μας. Είμαστε ήδη στην
 προτελευταία θέση μεταξύ των 15. Η πιο

φτωχή περιφέρεια στην Ευρώπη είναι δι-
 κή μας, η Ήπειρος. Η πολιτική όμως πρέ-
 πει να βγαίνει μπροστά από τα γεγονότα
 και να αποτρέπει τις δυσμενείς εξελίξεις
 και όχι μόνιμα να σέρνεται απ' αυτές.

• Αυτά ακούγονται ως καλές προθέσεις
 και ευχές, αλλά πρακτικά πώς
 υλοποιούνται;

—Τα μέτρα που δεσμεύεται να υλοποιή-
 σει η Ν.Δ. συνδέουν την κοινωνική αντίλη-
 ψή μας με την αναπτυξιακή δυναμική.
 Συνδέονται με την εξυγίανση, αλλά και
 τον περιορισμό του αδηφάγου και διε-
 φθαρμένου δημόσιου τομέα. Σας θυμίζω
 το όργιο στις Αστικές Συγκοινωνίες, πε-
 ρισσότερα από 700 δισ. στην Ο.Α...

• Μα τα ίδια λέει περίπου και το ΠΑΣΟΚ
 στο θέμα των ιδιωτικοποιήσεων.

—Είναι γεγονός πως το ΠΑΣΟΚ δεν μιλά
 σήμερα για τον «Τρίτο δρόμο προς τον σο-
 σιαλισμό» και δεν συνθηματολογεί «ενά-
 ντια στο ντόπιο και ξένο κεφάλαιο». Αντι-
 θέτως μάλιστα, στηρίζεται σε οργανωμένα
 οικονομικά συμφέροντα και τα στηρίζει.
 Έχει ήδη περάσει από τις «κοινωνικοποι-
 ήσεις» στις ιδιωτικοποιήσεις. Αλλά και σ'
 αυτόν τον τομέα κινείται ως διαχειριστής,
 ακολουθεί χρονοβόρες και αδιαφανείς
 διαδικασίες, αδρανεί μπροστά στις συνε-
 χνίες του κομματικού κατεστημένου.

• Και εσείς συγκεκριμένα, τι διαφορετικό
 προτίθεστε να πράξετε;

—Έχουμε ήδη πει ότι ένας από τους βασι-
 κούς άξονες της πολιτικής μας για το ανα-
 πτυξιακό άλμα που έχει ανάγκη ο τόπος
 είναι η απελευθέρωση της οικονομίας από
 την ασφυξία και τις ζημιολόγες παρεμβά-

**« Η πολιτική της
 κυβέρνησης Σημίτη
 τροφοδοτεί τις
 προσδοκίες της Άγκυρας
 για νέες μονομερείς
 υποχωρήσεις και υποκινεί
 την αδιαλλαξία της ».**

σεις του δημόσιου τομέα. Βασική προτεραιότητα σ' αυτή την κατεύθυνση αποτελούν οι αποκρατικοποιήσεις. Εμείς δεν λέμε προεκλογικά ότι δεν χρειάζονται μέτρα για να έρθουμε μετεκλογικά στο ακριβώς αντίθετο. Συνοπτικά, λοιπόν, σας επαναλαμβάνω: αποκρατικοποιούνται οι Αστικές Συγκοινωνίες της Αθήνας, η Εμπορική, η Εθνική, η Ο.Α.

• *Επιτρέψτε μου μια παράκαμψη. Τι γίνεται με την υπόθεση Falcon;*

Ακούστηκαν σοβαρές καταγγελίες ακόμη και για δολοφονία, και ο κ. Μαντέλης σφυριάζει αδιάφορα...

— Ο κ. Μαντέλης είναι ο πρώτος που μίλησε για δολοφονία, επιτιθέμενος εναντίον συγκεκριμένου στελέχους της Ο.Α., προτού μάλιστα πληροφορηθεί τι ακριβώς είχε συμβεί. Παράλληλα, τόσο ο ίδιος όσο και ο πρωθυπουργός δήλωναν ότι αυτή τη φορά η έρευνα θα προχωρήσει ασχέτως εμποδίων. Ομολογούσαν έτσι ότι κάποιες άλλες φορές οι έρευνες δεν προχώρησαν και προεξοφλούσαν ισχυρές αντιστάσεις. Στο μεταξύ, έχουν προστεθεί οι καταγγελίες Πάγκαλου για «εξαφάνιση του Κρανιδιώτη» σε μια κρίσιμη περίοδο. Τώρα, πώς γίνεται να παραμένουν στη θέση τους ο προϊστάμενος υπουργός και ο καταγγελλόμενος από τον προϊστάμενό του ως δολοφόνος, μόνο ο κ. Σημίτης μπορεί να απαντήσει. Και θα τον αναγκάσουμε να το κάνει. Γιατί οι αντιστάσεις στις έρευνες μπορεί να αιχμαλωτίζουν την κυβέρνηση αλλά όχι και την πλειοψηφία της Βουλής.

• *Έχετε κηρύξει έναν ανένδοτο αγώνα κόντρα στα διαπλεκόμενα...*

— ...Έχουμε κηρύξει ανυποχώρητο και ασυμβίβαστο πόλεμο στη μιζέρια, την εξαρτηση και τη διαφθορά, της οποίας μικρή σε έκταση αλλά παντοδύναμη πτυχή αποτελεί η διαπλοκή. Επαναλαμβάνω ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα του τόπου είναι το κράτος, και το μεγαλύτερο πρόβλημα του κράτους η διαφθορά. Και αυτό είναι πασιφανές σε όλους τους τομείς του Δημοσίου. Κάθε πολίτης έχει τη δική του πικρή εμπειρία από το φαύλο αυτό κατεστημένο και δεν χρειάζεται να επεκταθώ. Στην κορυφή της διαφθοράς βρίσκεται η ίδια η κυβέρνηση με τα διαπλεκόμενα. Η σύγκρουσή μας, λοιπόν, με τη νοσηρή αυτή κατάσταση θα είναι μετωπική και ασυμβίβαστη. Γιατί, πέρα από τη λεηλασία του δημοσίου χρήματος, η διαπλοκή, η συσσώρευση πολιτικής δύναμης σε εξωθεσμικά κέντρα, συνιστά απειλή κατά της ίδιας της Δημοκρατίας.

• *Η κυβέρνηση, όμως, σας κατηγορεί ότι*

θυμηθήκατε τα περί διαφθοράς μόλις πρόσφατα, για προεκλογικούς λόγους.

— Προσποιείται ότι λησμονεί και τις προτάσεις νόμου που έχουμε καταθέσει και τον κοινοβουλευτικό έλεγχο που ασκούμε όλα αυτά τα χρόνια. Στην περίπτωση των κουλοχέρηδων, το πρόβλημα ήταν πολύπλοκο, αφού η κυβερνητική απόφαση μετέτρεπε τη χώρα σε ένα απέραντο καζίνο, με τεράστιες κοινωνικές επιπτώσεις. Με τη συνδρομή της κοινωνίας είπαμε ότι η απόφαση εκείνη δεν έπρεπε να περάσει. Εξασφάλισα μια νίκη που κατέρριψε το μύθο ότι η διαπλοκή είναι αμάχητη. Και αυτό ίσως είναι το πιο σημαντικό μήνυμα. Ο αγώνας, όμως, ούτε καινούργιος είναι ούτε τελειώνει εδώ. Θα ησυχάσουμε μόνον όταν επιβάλουμε θεσμούς και διαδικασίες

«Στην κορυφή της διαφθοράς βρίσκεται η ίδια η κυβέρνηση με τα διαπλεκόμενα. Η σύγκρουσή μας με τη νοσηρή αυτή κατάσταση θα είναι μετωπική...»

πλήρους διαφάνειας στη διαχείριση του δημοσίου χρήματος.

• *Τι συγκεκριμένα μέτρα θα πάρετε, εάν σχηματίσετε κυβέρνηση;*

— Απαντώντας, λοιπόν, και στο προηγούμενο ερώτημά σας, συνοψίζω: δεν επιδιόμαστε σε κινήγι μαγισσών και αστυνομικές αναζητήσεις. Όλες οι καταγγελίες μας συνοδεύονται από νομοθετικές πρωτοβουλίες για θεσμική θωράκιση της Πολιτείας απέναντι στα νοσηρά αυτά φαινόμενα. Υπενθυμίζω: Την πρόταση νόμου το 1994 για τη διαφάνεια στις προεκλογικές δαπάνες των κομμάτων και των πολιτικών. Την πρόταση νόμου το 1996 για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των ΜΜΕ. Την πρόταση νόμου το 1997 για το θεσμικό πλαίσιο σε ό,τι αφορά τις δημοσκοπήσεις. Την πρόταση νόμου το 1998 για τη συγκρότηση ανεξάρτητης διοικητικής αρχής ελέγχου των συμβάσεων, προμηθειών και έργων του

Δημοσίου. Την πρόταση νόμου το 1999 για την κατανομή μεταξύ των κομμάτων του τηλεοπτικού χρόνου, στη διάρκεια προεκλογικών περιόδων.

• *Είναι άλλο, όμως, να κάνεις προτάσεις ως αντιπολίτευση και άλλο να υλοποιείς συγκεκριμένα μέτρα ως κυβέρνηση.*

— Όλα αυτά αποτελούν πολύ συγκεκριμένες και σαφέστατες δεσμεύσεις. Παράλληλα, επαναλαμβάνω ότι αποτελεί βασική κατεύθυνση του προγράμματός μας η ενίσχυση του επιτελικού και ελεγκτικού ρόλου του κράτους. Και στην κατεύθυνση αυτή καταρτίζουμε πλήρες πρόγραμμα θεσμικών παρεμβάσεων και επιμέρους ρυθμίσεων. Δεν είναι δυνατόν να καταβάλλει μίζα ο πολίτης για να βρει από το κράτος την απάντηση που δικαιούται. Δεν μπορεί να πληρώνει «χρονόσημο» για να κινηθεί έγκαιρα η όποια δημόσια υπηρεσία. Δεν μπορεί, από την άλλη, να παραλύει η κρατική μηχανή και να συμπράττει στο έγκλημα επειδή κάποια κυκλώματα μαφιάζων, νονών, εμπόρων του λευκού θανάτου, λαδώνουν τον μηχανοδηγό. Το νυστέρι θα φτάσει στο κόκαλο. Δεν πάει άλλο.

• *Η κυβέρνηση σας απαντά: όποιος έχει στοιχεία, ας πάει στον εισαγγελέα.*

— Τα στοιχεία βρίσκονται ή έπρεπε να βρίσκονται στα χέρια της κυβέρνησης. Δεν είναι ανεύθυνος παρατηρητής ο κ. Σημίτης. Έχει ευθύνη για όσα γίνονται. Άλλωστε, υπουργοί της κυβέρνησής του ήταν αυτοί που ομολόγησαν ότι χάνονται διασφαλισμένα από ανέλεγκτες συμβάσεις, όπως και αυτοί που κατήγγειλαν «παίγνια συμφερόντων», που μίλησαν για μίζες και ομερτά, που καλούσαν τους καρεκλοκένταυρους του πασοκικού συνεδρίου να ψηφίσουν Σημίτη για να μην πέσει η Κυβέρνηση και να μην πάνε φυλακή. Θα προσθέσω όμως και κάτι ακόμη. Στις ετήσιες εκθέσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου και στα πορίσματα των Επιθεωρητών Δημόσιας Διοίκησης, διατυπώνονται σοβαρότατες καταγγελίες για καταλήστευση και κατασπατάληση του δημοσίου χρήματος, για κατάχρηση εξουσίας, για παρατυπίες, παρανομίες και αυθαιρεσίες. Γιατί δεν διώκεται κανένας; Γιατί δεν παίρνονται μέτρα να σταματήσει το κακό; Γιατί αραχνιάζουν στα υπουργικά συρτάρια οι καταγγελίες αυτές; Γιατί αδρανούν; Τι τους συνδέει;

• *Ξαναγυρίζουμε λοιπόν στο '89, λίγο πριν από τις εκλογές; Η ιστορία θα επαναληφθεί;*

— Σε ό,τι αφορά τους ισχυρισμούς του κ. Σημίτη για επανάληψη της σκανδαλογίας, του υπενθυμίζω, πρώτον, ότι ο ίδιος

ολογούσε το 1989 ότι υπάρχουν σκάν-
λα και πρέπει να γίνουν οι δίκες. Και
ύτερον, ότι εάν το είδωλο της πραγματι-
τητας είναι αποκρουστικό, να μην του
αίει ο καθρέφτης. Εάν, όμως, στην επα-
ληψη της ιστορίας εντάσσετε και ένα εν-
χόμενο αλλαγής του εκλογικού συστή-
τος, πρέπει να σας πω ότι δεν ανησυχώ
για τη Ν.Δ., αλλά για την Ελλάδα. Η Ν.Δ.
είναι, ό,τι κι αν γίνει, ο τελικός νικητής.
Πολλοί διαβλέπουν μια σχετικώς θολή
έκβαση της Ν.Δ. απέναντι κυρίως στο
ζήτημα του Προέδρου και τις πρόωρες
εκλογές. Δεν θα έπρεπε να είχατε
καθαρίσει αυτά τα ζητήματα εγκαίρως,
πιο έγκαιρα, ώστε να ατονήσουν μέχρι τις εκλογές
όποιες ενστάσεις;

Τι σημαίνει εγκαίρως; Να τοποθετηθού-
με ενάμιση χρόνο πριν από τη λήξη της θη-
τείας του Προέδρου; Είπα ότι θα ανακοι-
νίσουμε τη θέση μας τον κατάλληλο χρό-
νο. Από κει και πέρα, δεν θεωρώ κεντρικό
πολιτικό ζήτημα την προεδρολογία. Αντι-
τως μάλιστα: ο πρωθυπουργός, για λό-
γους κομματικής σκοπιμότητας, θέλησε να
πλέξει την προεδρία της Δημοκρατίας

σε ένα παιχνίδι, νομίζοντας ότι θα
εγκλωβίσει όλους τους άλλους. Εάν, λοι-
πόν, δέν το αντελήφθη, θα το αντιληφθεί
σύντομα. Θύμα της παρατεταμένης, της
ανεπίκαιρης και ανεύθυνης αυτής συζή-
τησης θα είναι ο ίδιος. Εμείς τέτοια παι-
χνίδια δεν παίζουμε. Και ασφαλώς είναι
απολύτως ξεκάθαρη η θέση αυτή της Ν.Δ.

• Δημιουργείται όμως έτσι μια ασάφεια, η
οποία μπορεί να εννοεί τον κ. Σημίτη,
αφού επικεντρώνεται η συζήτηση σ' αυτά
και όχι, λ.χ., στην κοινωνική ή την
εξωτερική πολιτική.

— Προφανώς, ένας από τους σκοπούς του
κ. Σημίτη είναι η αποπληροφόρηση και ο
αποπροσανατολισμός της κοινής γνώμης.
Ας ζητήσει, λοιπόν, έτσι την ψήφο του κό-
σμου. Επαναλαμβάνω όμως: Στη Ν.Δ. δεν
υπάρχει δυστοκία λήψης αποφάσεων.
Υπάρχει άρνηση σύμπραξης στην προε-
δρολογία που άνοιξε καιροσκοπικά και
ανεύθυνα ο πρωθυπουργός. Υπάρχει θέση
ευθύνης, σιγουριάς, δύναμης.

• Νομίζετε πως οι εκλογές θα κριθούν στο
ζήτημα της προεδρίας;

— Θα κριθούν από πολλά. Από εκείνα που

συνιστούν καταδίκη της κυβέρνησης και
του νοσηρού κατεστημένου. Και από εκεί-
να που συνιστούν επιλογή για ένα νέο ξε-
κίνημα.

• Είναι αυτονόητο πως εάν η Ν.Δ.
συμφωνούσε στον κ. Στεφανόπουλο δεν θα
είχαμε εκλογές τον Μάρτιο. Αυτό θα σας
ευνοούσε; Θα βοηθούσε και την ένταξη
στην ΟΝΕ;

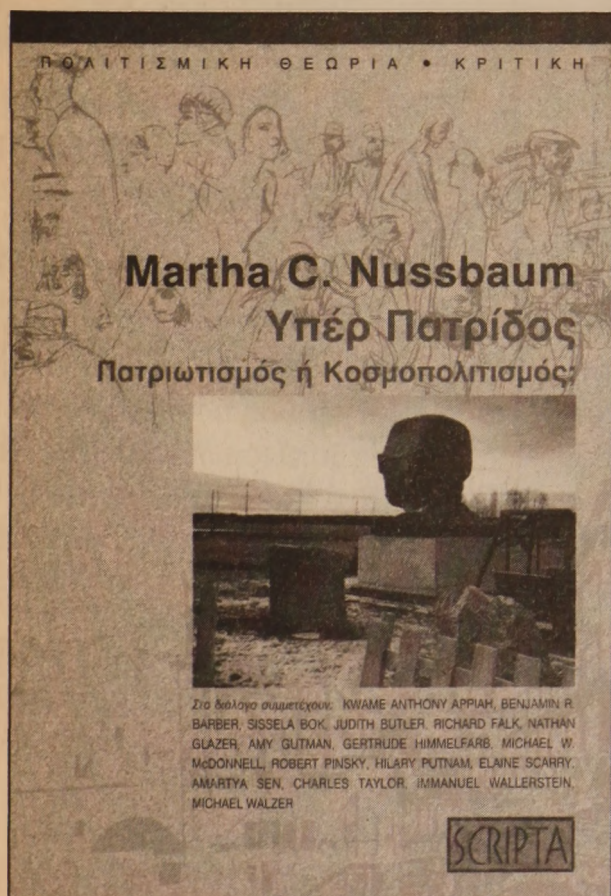
— Για όλα αυτά θα μιλήσουμε στον κατάλ-
ληλο χρόνο. Ένα μόνο θέλω να επαναλά-
βω: Δεν μπορεί ο κ. Σημίτης, κάθε φορά
που κινδυνεύει η κυβέρνησή του, να ισχυ-
ρίζεται ότι απειλείται είτε το Χρηματιστή-
ριο είτε η ΟΝΕ είτε η πολιτική σταθερότη-
τα. Τα είπε και πριν από τις ευρωεκλογές
και έμπρακτα διαψεύστηκε. Αποδείχτηκε
ότι κινδυνολογούσε και εκβίαζε τον κό-
σμο.

• Θα ανακοινώσετε τον δικό σας
υποψήφιο πριν από τις εκλογές ή θα
επιλέξετε πρώτα την ανατροπή της
κυβέρνησης;

— Σας απάντησα ήδη. Για όλα αυτά η θέση
της Ν.Δ. θα ανακοινωθεί στον κατάλληλο
χρόνο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ SCRIPTA

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ • ΚΡΙΤΙΚΗ

MARTHA C. NUSSBAUM

ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

Πατριωτισμός ή Κοσμοπολιτισμός

ΤΟ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ αποτελεί μια ερεθιστική συζήτηση, μεταξύ μερικών από τους πιο
εξέχοντες διανοούμενους, σχετικά με το που θα έπρεπε να στηρίζονται οι βασικές αρ-
χές μας ως προς αυτό το ζήτημα.

Στο επίκεντρο αυτού του ζωντανού, ενδιαφέροντος διαλόγου, βρίσκεται το παθια-
σμένο επιχείρημα της Martha Nussbaum υπέρ του «κοσμοπολιτισμού». Καθώς οι δε-
σμοί μας με τον υπόλοιπο κόσμο δυναμώνουν, υποστηρίζει, θα πρέπει να αμφισβητή-
σουμε τον συμβατικό πατριωτισμό, ως τοπικιστικό ιδεώδες, και αντ' αυτού να δούμε
τον εαυτό μας ως «πολίτη του κόσμου».

Δεκαέξι συγγραφείς και στοχαστές (KWAME ANTHONY APPIAH, BENJAMIN R. BARBER,
SISSELA BOK, JUDITH BUTLER, RICHARD FALK, NATHAN GLAZER, AMY GUTMAN,
GERTRUDE HIMMELFARB, MICHAEL W. McDONNELL, ROBERT PINSKY, HILARY PUTNAM,
ELAINE SCARRY, AMARTYA SEN, CHARLES TAYLOR, IMMANUEL WALLERSTEIN,
MICHAEL WALZER) απαντούν στο κείμενο της Nussbaum με σύντομα επιθετικά δοκί-
μια, αναγνωρίζοντας την δύναμη του επιχειρήματός της, αλλά υπερασπίζοντας συχνά
τον πατριωτισμό και άλλες δεσμεύσεις τοπικού χαρακτήρα.

SCRIPTA

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 10 106 80 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ: 3616 528 FAX: 3616 529

«Μπορούμε να συνεννοηθούμε χωρίς επιδισαιτητές»

του Πάνου Τριγάζη

«Κοινό συμφέρον των λαών μας είναι η ειρήνη» και «ένας ειλικρινής διάλογος δεν χρειάζεται προστάτες και επιδισαιτητές». Τις φράσεις αυτές χρησιμοποίησε κατά κόρον ο πρόεδρος του ΣΥΝ Νίκος Κωνσταντόπουλος για να απευθυνθεί στους (πολλούς και διαφορετικούς) συνομιλητές του κατά την πρόσφατη επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Τουρκία, επικεφαλής αντιπροσωπείας του κόμματος.

Ηταν η πρώτη επίσημη επίσκεψη ελληνικού πολιτικού κόμματος στη γειτονική χώρα και δεν είναι τυχαίο ότι την πρωτοβουλία αυτή ανέλαβε ο ΣΥΝ, ένα κόμμα που έχει να επιδείξει «οικολογικές» πρωτοπόρες ιδέες και δραστηριότητες στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής με κύρια πεδία αναφοράς την ταραγμένη Βαλκανική και την υπόθεση της Κύπρου.

Με ένα οδοιπορικό στις σεισμόπληκτες περιοχές, από κοινού με το αριστερό «Κόμμα Ελευθερίας και Αλληλεγγύης», άρχισε η τριήμερη (24-26.10.1999) επίσκεψή μας. Όση δύναμη κι αν έχει η τηλεοπτική εικόνα, δεν μπορεί να δώσει το μέγεθος της καταστροφής που αντικρίσαμε στη Νικομήδεια, στη Γιάλοβα, στο Γιαλτζούκ, στο Ντεγερμέντερε. Στις περιοχές αυτές γίνεται κανείς μάρτυρας όχι μόνο των αποτελεσμάτων της οργής του εγκέλαδου, αλλά και της έντονης αμφισβήτησης του τουρκικού κράτους από τους σεισμόπλη-

Μπροστά στο Δημαρχείο του Ντεγερμέντερε. Από αριστερά: Π. Τριγάζης, Ουφούκ Ουράς, Ν. Κων/πουλος, Μ. Μουσταφά, Μ. Παπαγιαννάκης.

κτους, που πολλοί ασκούν γενικευμένη κριτική στις κυρίαρχες επιλογές του. Επιλογές που έχουν καταδικάσει την Τουρκία στην 86η θέση ανάμεσα στις χώρες-μέλη του ΟΗΕ με βάση τον «Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης», με κατά κεφαλήν εισόδημα 3.130 δολάρια, 20% αναλφαβητισμό, μόλις 2,2% του ΑΕΠ για την Παιδεία και 2,4% για την Υγεία.

Η διάθεση για αγώνα δεν λείπει, όπως διαπιστώσαμε επισκεπτόμενοι τον Σύλλογο Σεισμοπλήκτων στο Ντεγερμέντερε ή έναν παιδικό σταθμό στην ίδια περιοχή, που είναι καρπός συλλογικής προσπάθειας, την οποία ο ΣΥΝ αποφάσισε να «υιοθετήσει» και να στηρίζει έμπρακτα.

Από την Κωνσταντινούπολη στην Άγκυρα, όπου συναντιόμαστε με σχεδόν όλο το φάσμα της τουρκικής πολιτικής ηγεσίας, με αποκορύφωμα τη 45λεπτη συνάντηση με τον Πρόεδρο της Τουρκίας Σ. Ντεμιρέλ. Με την άνεση που του δίνει το αξίωμά του, ο πολύπειρος πολιτικός αναφέρθηκε

με ρεαλισμό στις δυνατότητες βελτίωσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων, δηλώνοντας ότι «με υπομονή και επιμονή» μπορεί να ανοίξει νέα περίοδος στις σχέσεις αυτές.

Σε όλες τις συναντήσεις μας κατατέθηκε η πρόταση του ΣΥΝ για την αμοιβαία και ισόρροπη μείωση των στρατιωτικών δαπανών και εξοπλισμών Ελλάδας-Τουρκίας. Όπως ήταν επόμενο, η πρόταση συνάντησε ποικίλες αντιδράσεις, υποστηρίχθηκε όμως, θερμά από την αριστερά και κοινωνικά κινήματα της Τουρκίας.

Η επίσκεψη στην Άγκυρα δεν περιορίστηκε στις επίσημες επαφές. Η αντιπροσωπεία του ΣΥΝ επισκέφτηκε τα γραφεία της εφημερίδας *Τζουμχουριέτ* για να εκφράσει τα συλλυπητήριά μας για τη δολοφονία του δημοσιογράφου Αχμέτ Κισαλί, που ήταν το κύριο θέμα στα ΜΜΕ της Τουρκίας σ' όλη τη διάρκεια της επίσκεψής μας.

Πολύ ενδιαφέρουσα ήταν η συνάντησή

* Ο Πάνος Τριγάζης, υπεύθυνος Διεθνών Σχέσεων του ΣΥΝ, συμμετείχε μαζί με τον ευρωβουλευτή Μιχ. Παπαγιαννάκη και τον βουλευτή Μ. Μουσταφά στην υπό τον Ν. Κωνσταντόπουλο αντιπροσωπεία του ΣΥΝ που επισκέφτηκε την Τουρκία.

με τούρκους πανεπιστημιακούς στη
ολή Οικονομικών και Διοίκησης του
Πολυτεχνείου Μέσης Ανατολής», ενός
τό τα μεγαλύτερα ΑΕΙ της Τουρκίας με
ράδοση φοιτητικών αγώνων. Ο Κοσμή-
ρας της Σχολής Αχμέτ Ατσάρ επισήμανε
ν έλλειψη επαφών με έλληνες πανεπι-
στημιακούς, λέγοντας χαρακτηριστικά ότι
«οι σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας είναι πολύ
βαρύνονται υπόθεση για να την αφήσουμε μό-
νο στις κυβερνήσεις».

Ο κύκλος των συναντήσεων έκλεισε με
την Ένωση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,
οργάνωση-σύμβολο του αγώνα για τον εκ-
δημοκρατισμό της Τουρκίας και την ει-
ρηνική λύση του Κουρδικού, με τα 42
παρατηρήματα σ' όλη τη χώρα.

Αφού ανταλλάξαμε απόψεις στην αί-
ουσα συνεδριάσεων της Ένωσης με
Προεδρείο της και συμφωνήσαμε να
ενεργαστούμε στενότερα στο μέλλον,
οι οδγήσαν στο γραφείο όπου δέχτη-
την φασιστική δολοφονική επίθεση,
πριν από 16 μήνες, ο ιστορικός ηγέτης
της Ένωσης Ακίν Μπιρντάλ. Είδαμε
από τις σφαίρες των δολοφόν-
ων στην πόρτα και στη βιβλιοθήκη, πί-
στο από το γραφείο. Πέντε από τις σφα-
ρες βρήκαν το σώμα του ηρωικού αγω-
γητή, που κατάφερε τελικά να επιζήσει
και συνεχίζει τους αγώνες του, μετά τον
οματισμό της φυλάκισης που του είχε
αβληθεί για «φιλοκουρδική προπα-
γάνδα».

Η επίσκεψη της αντιπροσωπείας του
ΣΥΝ στην Τουρκία αποτέλεσε σημα-
ντικό γεγονός. Ατυχεστάτα, για να μην
λύμε εκ του πονηρού, ο έλληνας κυ-
βερνητικός εκπρόσωπος προσπάθησε
και παρουσιάσει τις θέσεις που υποστή-
ξε ο Ν. Κωνσταντόπουλος σαν «κομ-
μουνιστική της ασκούμενης εξωτερικής πολι-
τικής» της κυβέρνησης Σημίτη.

Αυτό, όμως, δεν ανταποκρίνεται στην
πραγματικότητα. Εμείς υποστηρίζουμε
ελευθερά, εδώ και χρόνια, τον διάλογο
στη βάση του διεθνούς δικαίου ανάμε-
σα στην Ελλάδα και την Τουρκία, χωρίς
την αμερικανική επιδιαιτησία που απο-
ρρέχει (αν δεν την επιζητεί κιόλας) η
κυβέρνηση Σημίτη. Μιλάμε για μείωση
της ελληνοτουρκικής έντασης, προτεί-
νοντας ως χειροπιαστό βήμα, που θα
φέρει άμεσο αντίκρισμα στη ζωή των δύο
λαών, τον τερματισμό του κυνηγητού
των εξοπλισμών ανάμεσα στις δύο χώ-
ρες. Η πρότασή μας αυτή σηματοδοτεί

μια εντελώς διαφορετική αντίληψη της
εξομάλυνσης των ελληνοτουρκικών σχέσε-
ων από αυτή που προτείνουν όσοι ενδια-
φέρονται για τη συνοχή της νοτιοανατολι-
κής πτέρυγας του ΝΑΤΟ, που δεν ανακό-
πτει αλλά ευνοεί τους υπερεξοπλισμούς.

Διαφορετική είναι ως προς την ουσία της
και η πολιτική του ΣΥΝ για τις ευρω-τουρ-
κικές σχέσεις. Η δική μας οπτική αντιλαμ-
βάνεται την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρ-
κίας ως μια πορεία που φέρνει πιο έντονα
στο προσκήνιο τα αιτήματα του εκδημο-
κρατισμού και της προστασίας των ανθρω-
πίνων δικαιωμάτων στη γειτονική χώρα, τα

οποία ενδιαφέρουν ιδιαίτερα τις αριστερές
δυνάμεις και το κουρδικό κίνημα. Η δική
μας υποστήριξη σ' αυτήν την πορεία είναι
συνυφασμένη με την αύξηση της αλληλεγ-
γύης μας προς αυτές τις δυνάμεις και με τον
αγώνα για τη δίκαιη λύση του Κυπριακού.

Η πολιτική που προτείνουμε και προω-
θούμε ενεργά για τις ελληνοτουρκικές
σχέσεις ανταποκρίνεται στα πραγματικά
εθνικά συμφέροντα της Ελλάδας. Υπηρε-
τεί την υπόθεση της ειρήνης όχι μόνο ανά-
μεσα στις δύο χώρες αλλά και στην ευρύτε-
ρη περιοχή μας, που αποτελεί το πιο κρίσι-
μο διεθνές σταυροδρόμι.

20 ΧΡΟΝΙΑ
1980-2000

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Έν συνεργασία με
την ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,
τό ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ,
τό ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΟΔΡΑΜΑΤΟΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ και
τό ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Μέλη: της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.),
της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Ψυχοθεραπείας (E.A.P.) και
της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας (E.F.P.P.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδική Ψυχοθεραπεία
- Ψυχολογική Αξιολόγηση
- Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
- Δυναμική τής Οικογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
- ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες-Εγγραφές

Αθήνα: Γραμματεία του Α.Ψ.Κ. 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.

Ιωάννινα: κ. Γεωργία Μοιροπούλου 0651 75487, κ. Τζένη Τόλη 0651 27034,

Θεσσαλονίκη: κ. Φραντζέσκα Μπασιάλα 031/450.850, Δευτέρα 10.00 - 12.00 π.μ.

κ. Άσπασία Παπαδοπούλου 031 / 435.919, Δευτέρα & Τετάρτη: 6.00-8.00 μ.μ.

κ. Λάμπη Σιδηρόπουλο 0351/38465, Τρίτη 10.00 - 1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ * ΤΗΛ. 6447.533-6435.980-
FAX 6445.140 e-mail: igaa-opc@otenet.gr

Π Α Σ Ο Κ

Τετραγώνισαν τον **κύκλο!**

του Τάσου Παππά

Το 80% των νομαρχιακών οργανώσεων του ΠΑΣΟΚ λείπει

όχι στη διεξαγωγή των εκλογών για την ανάδειξη νέων νομαρχιακών επιτροπών. Το 10% δηλώνει αδιάφορο και το υπόλοιπο επιμένει στην πάση θυσία τήρηση της απόφασης της Κεντρικής Επιτροπής. Αυτή είναι σε γενικές γραμμές η εικόνα που παρουσιάζει σήμερα η οργάνωση του κινήματος, όπως τουλάχιστον την προσλαμβάνει ο υπεύθυνος Οργανωτικού **Μιχ. Νεονάκης**, ο οποίος συμμετείχε σε 13 περιφερειακές συσκέψεις. Για τις διαθέσεις των οργανώσεων ενημερώθηκε ο πρωθυπουργός **Κώστας Σημίτης** και τα μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου.

Η κατάσταση στις οργανώσεις σ' ό,τι αφορά το επίπεδο διαθεσιμότητας των μελών είναι κάπως καλύτερη συγκριτικά με το πρόσφατο παρελθόν. Κορυφαία στελέχη της Χ. Τρικούπη υποστηρίζουν ότι αυτή η οριακή βελτίωση στο ρυθμό οφείλεται και στα τελευταία μέτρα της κυβέρνησης [αναθάρρησαν οι οπαδοί] και στη συνειδητοποίηση του κινδύνου που αντιπροσωπεύει, για τα συμφέροντα του κομματικού προσωπικού, η **επελαύνουσα** Νέα Δημοκρατία. «Το σοκ της ήττας των ευρωεκλογών ήταν μεγάλο. Σήμερα κάποιοι κατάλαβαν ότι ήταν λάθος να χαλαρώσουν επειδή τάχα οι ευρωεκλογές δεν ανατρέπουν κυβερνήσεις» είπε στο *Αντί* μέλος του Ε.Γ.

Οι διαδικασίες για το συνέδριο θέσεων αλλά και οι προκριματικές εκλογές για την ανάδειξη των υποψηφίων βουλευτών είναι δύο καλές ευκαιρίες για να κινητοποιηθεί η οργάνωση. Υπάρχουν, όμως, αρκετά προβλήματα στο δεύτερο θέμα της κομμα-

τικής ατζέντας. Ομολογημένη επιθυμία του κ. Σημίτη είναι να ανανεώσει σε μεγάλη έκταση τα ψηφοδέλτια του κόμματος. Γιατί μόνο έτσι, πιστεύει, θα δοθεί το μήνυμα στην κοινωνία ότι το ΠΑΣΟΚ προσαρμόζεται στα δεδομένα της εποχής. Όμως το καταστατικό είναι **αυστηρό**. Η Κεντρική Επιτροπή μόνο σε ορισμένες κραυγαλέες περιπτώσεις μπορεί να επέμβει και να αλλάξει τη σειρά των υποψηφίων που έχουν καθορίσει οι οργανώσεις, να αποκλείσει κάποιον ή να προκρίνει κάποιον άλλο έξω από τις προτιμήσεις τους.

Τι φοβούνται οι πρωτοκλασάτοι του κινήματος και ο πρωθυπουργός; Ότι οι βουλευτές θα προσπαθήσουν να επηρεάσουν τα μέλη προκειμένου να τοποθετηθούν στις λίστες πρόσωπα με **μικρή** εμβέλεια στις τοπικές κοινωνίες, χωρίς ειδικό πολιτικό βάρος, έτσι ώστε να μην απειληθεί η θέση τους. Μ' αυτό τον τρόπο όμως τα ψηφοδέλτια του κόμματος θα είναι «μία από τα ίδια». Τις λίστες θα στελεχώσουν -αν δεν υπάρξει κεντρική παρέμβαση- άτομα με περιορισμένες δυνατότητες. Το θέμα συζητήσαν στην τελευταία συνάντησή τους ο πρόεδρος και ο γραμματέας της Κ.Ε.

να το τελευταίο που θα ήθελε η κυβέρνηση να συμβεί σε μια προεκλογική περίοδο με έντονα πολιτικά χαρακτηριστικά. Σι- τούτη τη φάση το κόμμα δεν έχει την πολυτέλεια της εσωστρέφειας πολλών μάλλον που τα μηνύματα από διάφορες περιοχές δεν είναι ευοίωνα. Όπως παραδέχονται κυβερνητικοί παράγοντες, το κλίμα στις αγροτικές ζώνες ακόμη δεν έχει αναστραφεί: «Τα μέτρα για την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος ήταν καλά, αλλά όχι επαρκή» είπαν στο *Αντί*. Η ένταση της επικοινωνιακής δουλειάς και η «πορεία στο λαό» υπουργών και βουλευτών πιστεύουν στη Χαρ. Τρικούπη ότι θα αλλάξουν την κοινωνική ατμόσφαιρα. Έτσι σε λίγες μέρες θα κυκλοφορήσει ειδικό φυλλάδιο που θα μοιράζεται στους αγρότες και ένα βίντεο που θα «διαφημίζει» τα έργα της κυβέρνησης στον αγροτικό τομέα και θα προβάλλεται στα καφεενεία της επικράτειας και σ' άλλους δημόσιους χώρους. Επίσης θα δοθεί εντολή στους βουλευτές να πάνε στην επαρχία και να αντιμετωπίσουν επί τόπου τις **αιτιάσεις** των αγροτών και τις κριτικές των στελεχών των κομμάτων της αντιπολίτευσης.

Κώστας Σκανδαλίδης Αναζητείται, λοιπόν όπως μας είπε ο Σκανδαλίδης «η χρυσή τομή: και η δημοκρατική έκφραση της βάσης να κατοχυρωθεί και η ανάγκη για την ανανέωση να υπηρετηθεί». Μάλλον τη συνταγή για τον τετραγωνισμό του κύκλου ψάχνουν στα ΠΑΣΟΚ!

Η προσπάθεια της ηγεσίας να ελέγξει τις διαδικασίες εκλογής των υποψηφίων μπορεί να προκαλέσει δυσανεξία στις οργανώσεις (αυθόρμητη ή καθοδηγούμενη από τους βουλευτές). Κι αυτό εί-

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Οι εμμονές των ΗΠΑ και οι ελπίδες της Αθήνας

Η απόφαση να μετατεθεί κατά μια εβδομάδα η επίσκεψη του προέδρου Κλίντον στην Ελλάδα (19 και 20 Νοεμβρίου) δικαιώνει αυτούς που είχαν εκφράσει τις αντιρρήσεις τους με τη λογική να πραγματοποιηθεί η επίσκεψη τις μέρες εκείνες που στην Αθήνα γίνονται επετειακές διαδηλώσεις στο Πολυτεχνείο.

Αν μη τι άλλο ήταν προφανές ότι η επίσκεψη ενός αμερικανού προέδρου στην Αθήνα εκείνες τις μέρες θα «ξυπνούσε» αναμνήσεις της κακής περιόδου των ελληνοαμερικανικών σχέσεων (σύντα, Κυπριακό κ.λπ.).

Τη δύσκολη υπόθεση της επίσκεψης Κλίντον γιάνε δυσκολότερη το περίφημο πλέον δημοσίωμα του Jeffrey Smith στην εφημερίδα *Washington Post*, το οποίο ήρθε να υπενθυμίσει στην ελληνική πλευρά ότι ο πρόεδρος Κλίντον επιμένει σε ορισμένα πράγματα.

Η εμμονή των ΗΠΑ στο θέμα της τρομοκρατίας σε συνδυασμό με την αυστηρή «ουδετερότητα» που επιδεικνύουν στα ελληνοτουρκικά συνθέτουν το πολύ σύνθετο παζλ των ελληνοαμερι-

κανικών σχέσεων.

Η ενεργός και άμεση ανάμειξη των ΗΠΑ στο τρίγωνο Αθήνας-Λευκωσίας-Άγκυρας έχει διαμορφώσει μια νέα πραγματικότητα και είναι απολύτως λογικό η ελληνική πλευρά να περιμένει κάτι θετικό από αυτή την επίσκεψη. Αν η Ουάσιγκτον ήθελε να κάνει πρώτο θέμα της επίσκεψης την τρομοκρατία, είναι επίσης απολύτως σωστό η ελληνική πλευρά να θέλει να κινηθεί σε άλλο μήκος κύματος.

Φαίνεται ότι η ελληνική κυβέρνηση θέλει μια επίσκεψη ουσίας και επιμένει εναγωνίως σ' αυτό, αλλά κι ο πρόεδρος Κλίντον επιμένει να ζητάει κάποια πράγματα από την ελληνική πλευρά.

Τώρα όσον αφορά το πολιτικό πλαίσιο «υποδοχής» του Κλίντον, σηκώνει πολύ συζήτηση. Ωστόσο είναι προφανές ότι έτσι όπως διαμορφώθηκε δεν προωθεί τα καλώς νοούμενα εθνικά συμφέροντά μας. Ο αντιαμερικανισμός όπως εκφράστηκε σε μεγάλο βαθμό τις τελευταίες μέρες στις διαδηλώσεις, στα ραδιόφωνα και στις τηλεοράσεις, αποτελεί μέρος της πολιτικής μας ζωής και κουλτούρας.

**Η ενεργός και
άμεση ανάμειξη
των ΗΠΑ στο
τρίγωνο
Αθήνας-
Λευκωσίας-
Άγκυρας έχει
διαμορφώσει
μια νέα
πραγματικότητα**

Υπάρχουν πολιτικά κριτήρια;

του Θανάση Αυγερινού
tavgerinos@glasnet.ru

Τσετσένοι πολίτες μεταφέρονται από τις περιοχές όπου διεξάγονται ενθροπισίες.

Όποιος προσπαθεί να διαμορφώσει μια πλήρη και κατά το δυνατόν αντικειμενική εικόνα των εξελίξεων στην Τσετσενία –και ειδικά των στρατιωτικών επιχειρήσεων– μάλλον ματαιοπονεί, αν δεν σκοπεύει να κοπιάσει. Η πολεμική και η δόξη αντιπολεμική προπαγάνδα θριαμβεύουν. Οι ρώσοι πολιτικοί και στρατιωτικοί ηγέτες, απ' τη μια, διδάχθηκαν από τα παθήματά τους στον προηγούμενο τσετσενικό πόλεμο (1994-96), αλλά και από την πρόσφατη περιπέτεια στο Κοσσουφοπέδιο, κι έστησαν από την αρχή της επιχείρησης μια σχετικά αποδοτική μηχανή προπαγάνδας, το Ροσινφορμτσέντρ, το οποίο δεν κρύβουν ότι έχει αναλάβει έναν ευρύτερο ρόλο στις επιδιώξεις της ρωσικής κυβέρνησης και σε καιρούς, μάλιστα, προεκλογικούς.

Οι τσετσένοι αντάρτες, από την άλλη, σαφώς πιο απομονωμένοι στην κοινή γνώμη της Ρωσίας (μεταξύ τόσο των ρώσων, όσο και των μουσουλμάνων) και σαφώς πιο φανατικοί και πιο διεφθαρμένοι σε σχέση με

την προηγούμενη αντιπαράθεση, προσπαθούν να ανατρέψουν την αναγκαστική υπεροχή των ρωσικών δυνάμεων, καταφεύγοντας σε κάθε μέσο, σε κάθε υπερβολή και πολύ συχνά σε έξωθεν συμβούλους, που φυσικά και ενδιαφέρονται πολύ πε-

ρισσότερο για το υπέδαφος και τους ενεργειακούς διαδρόμους της ευρύτερης περιοχής του Καυκάσου και της Κασπίας, παρά για την τσετσενική ανεξαρτησία.

Ο πιο κωμικοτραγικός ρόλος πάντως ανήκει και πάλι στα διεθνή πρακτορεία

στα μεγάλα δυτικά ΜΜΕ, που έχουν πατρεύει πλέον την υποκρισία σε θεό, ακολουθώντας το αδίστακτο παράδειγμα των αμερικανοευρωπαίων επισήμων, οι οποίοι προσπαθούν να συνετίσουν τους κακούς και αιμοβόρους ρώσους στρατηγούς και το διεφθαρμένο -τώρα το μίσησαν- Κρεμλίνο, διαρρηγνύοντας μιάτιά τους για την τύχη των αμάχων και των προσφύγων.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι τα βέβαια θύματα και αυτής της σύγκρουσης θα και κατεξοχήν οι άμαχοι - 10 πολίτες ανά αντάρτη, λένε κάποιοι κυνικοί ειδηστές. Είναι, όμως, εξίσου αληθινό ότι στον οηγούμενο πόλεμο στην Τσετσενία βρήκαν το θάνατο συνολικά 100-150.000 άνθρωποι, όλοι τους ρώσοι πολίτες, αλλά και χίστοι ταράχθηκαν τότε.

Πολλοί αναρωτιούνται ακόμη γιατί ξεκίνησε αυτή τη δεδομένη στιγμή και πού αποβύει η ρωσική επιχείρηση. Κι αν μοιραστεί αληθοφανής η εξήγηση ότι η ομάδα του κυβερνά το Κρεμλίνο, περί τον Μπαϊντάρ Γέλτσιν, προσπαθεί επειγόντως να απορροφήσει έναν αξιόπιστο διάδοχο, εξετάζοντας μεθοδικά το προφίλ του πρωθυπουργού Πούτιν, είναι μάλλον παρακινεμένο να ισχυριστεί κανείς ότι όλες οι βόμβες στις πολυκατοικίες, με τους πλέθρων τριακοσίων νεκρούς, εξερράγησαν κατά παραγγελία του Κρεμλίνου. Θα αρνήσαν λιγότεροι νεκροί για τη διαμόρφωση του απαραίτητου φιλοπόλεμου κλίματος και την άνοδο της δημοτικότητας του Βλαντίμιρ Πούτιν από το 2-3% στο πρωτοφανές 29%.

Μια ελεγχόμενη σύρραξη στην Τσετσενία φαίνεται πως εξυπηρετεί ταυτόχρονα πολλές δυνάμεις, πέρα από τις επισήμως επιπαράτιθέμενες, τόσο στο εσωτερικό (για προεκλογικό ξεκαθάρισμα λογαριασμών), όσο και στο εξωτερικό της Ρωσίας (για την οριστική κήδευση του ρωσικού, άρρειου πετρελαιοαγωγού). Τα σενάρια, πάντως, μάλλον επικαλύφθηκαν, και ως συνήθως κάτι από τα προγραμματισμένα εν πύγχε και πολύ καλά, με αποτέλεσμα να τοκιά τον πρώτο λόγο σταδιακά η ρωσική στρατιωτική ηγεσία, δημιουργώντας ανά εντυπωσιακά τετελεσμένα.

Θέλουν ή όχι να το καταλάβουν στη Δύση, οι εξελίξεις στην Τσετσενία είναι, σε μεγάλο βαθμό, το αποτέλεσμα της επιθετικής πολιτικής συνεχούς στριμώγματος της

Ρωσίας και η πρώτη άμεση αντανάκλαση της κρίσης στο Κοσσυφοπέδιο. Ο ρωσικός милитаризм εξελίσσεται πλέον σε παντοδύναμο πολιτικό ρεύμα, που όλοι θέλουν να προσεταιριστούν κι ίσως τα πράγματα δεν είναι ακόμη τόσο τραγικά, όσο δεν επιδιώκει αυτόνομη πορεία προς την εξουσία, αλλά συνδιαλέγεται με τους υπάρχοντες πολιτικούς.

Οι εγκέφαλοι της δυτικής πολιτικής δεν θέλουν ή δεν συμφέρει να παραδεχθούν ότι για τη Ρωσία το μαχαίρι είναι πολύ κοντά στο κόκαλο. Κι όπως το έθεσε ο μετριοπαθής επικεφαλής της επιτροπής Εξωτερικών της Κρατικής Δούμας Βλαντίμιρ Λουκίν, η χώρα του δεν είχε στην περίπτωση της Τσετσενίας άλλες επιλογές, παρά να διαλέξει ανάμεσα σ' ένα φρικτό τέλος και στην ατέλειωτη φρίκη. (Δεν μοιάζει με την προετοιμασία ενός ολοκαυτώματος;)

ΤΟ ΑΦΟΡΗΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ

Ο Βλαντίμιρ Πούτιν δεν χάνει ευκαιρία να επαναλαμβάνει ότι, αν δεν εξαλειφθεί ο τρομοκρατικός θύλακας της Τσετσενίας, ο Καύκασος θα χαθεί και θα πρέπει τότε οι ζώνες ασφαλείας να σχεδιαστούν γύρω από τη Μόσχα. Το αφορητό αίσθημα πολιορκίας, που πνίγει την τελευταία δεκαετία τη ρωσική ελίτ και δημιουργεί εντυπωσιακές ανακατατάξεις και συσπειρώσεις στο εσωτερικό της, φαίνεται πως εκρήγνυται μετά την τραγωδία του Κοσσυφοπεδίου. Και οι δοκιμαστικές εκτοξεύσεις πυραύλων ισχύος, που ο Αλ Γκορ, ονόμασε αντιβαλλιστική ομπρέλα, σαν αυτή που ετοιμάζουν οι Ηνωμένες Πολιτείες, σχεδιάζοντας να αποχωρήσουν από τη σχετική συμφωνία του 1972, ίσως είναι κάτι περισσότερο από μια φευγαλέα γεύση ψυχρού πολέμου.

Το σύνολο σχεδόν των πολιτικών δυνάμεων, από τους κομμουνιστές του Γκενάντι Ζουγκάνοφ, που παραμένει φαβορί για τις βουλευτικές εκλογές της 19ης Δεκεμβρίου με 20-25%, έως τα συντηρητικά κομματίδια των νεαρών μεταρρυθμιστών τύπου Κιριγένκο - Νεμτσόφ - Γκαϊντάρ, που με δυσκολία θα ξεπεράσουν το εκλογικό όριο του 5%, υποστηρίζουν με μια πρωτοφανή ομοφωνία τις ενέργειες του στρατού. Και οι όποιες διαφοροποιήσεις είναι περισσότερο αναγκαστικές για να συγκρατηθεί η δημοτικότητα του πρωθυ-

πουργού και περιστρέφονται γύρω από την αποφυγή μιας ευρείας χειρσαίας επιχείρησης με πολλούς νεκρούς και απειλή γενίκευσης της σύρραξης, όπως συνήθως δηλώνει ο 70χρονος πρώην πρωθυπουργός Γεβγκένι Πριμακόφ, που είδε το άστρο του να σκοτεινιάζει μπροστά στον νεότερο και δυναμικότερο Βλαντίμιρ Πούτιν.

Ακόμη και ο πρόεδρος Γέλτσιν φέρεται να υποχρεώθηκε να διακόψει την ανάρπασή του στο Σότσι της Μαύρης Θάλασσας και να επιστρέψει εσπευσμένως στη Μόσχα, όταν οι στρατηγοί άρχισαν να δηλώνουν ότι θα πετάξουν τη στολή ή δεν θα συγκρατήσουν τα στρατεύματά τους, εάν διαταχθεί υποχώρηση και το Κρεμλίνο λυγίσει μπροστά στις δυτικές ή άλλες πιέσεις και επαναλάβει την προδοσία του 1994-96, εξέλιξη που θα μπορούσε να οδηγήσει στην εμφύλια σύρραξη. Κατά την πάγια τακτική, ο πρόεδρος μοίρασε παράσημα στην ανώτατη ηγεσία στρατού και μυστικών υπηρεσιών και εξέφρασε την πλήρη υποστήριξή του στις επιλογές της, αν και στελέχη του Κρεμλίνου άρχισαν να ψιθυρίζουν κάποιες επιφυλάξεις, κάνοντας λόγο για διαπραγματεύσεις με τη μετριοπαθή μερίδα της τσετσενικής ηγεσίας, αλλά και να αφήνουν υπονοούμενα για το κατά πόσον ο Βλαντίμιρ Πούτιν, τελευταίος Αρχηγός της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ασφαλείας (διαδόχου της Κα-Γκε-Μπε), αποτελεί την οριστική επιλογή του κόμματος της εξουσίας για τις προεδρικές εκλογές του ερχόμενου Ιουνίου.

Η αλήθεια είναι ότι ο χρόνος που μεσολαβεί μέχρι τότε, για τα ρωσικά δεδομένα είναι τεράστιος και τίποτε δεν θα μπορούσε να αποκλειστεί. Οι δηλώσεις ειλικρινούς προεδρικής υποστήριξης στον πρωθυπουργό και η έκφραση συμπάθειας από τον μεγαλοεπιχειρηματία Μπαρίς Μπερεζόφσκι, κάθε άλλο παρά προς όφελος του Βλαντίμιρ Πούτιν λειτουργούν.

Όσοι πάντως, σε καθημερινά σχεδόν δημοσιεύματα των τελευταίων ημερών, δεν αποκλείουν ακόμη και μια σύντομη αλλαγή του πρωθυπουργού, εξηγούν ότι τα ακριβή αίτια μιας τέτοιας εξέλιξης δεν θα μπορούσαν πλέον να ερμηνευθούν μόνο με πολιτικά κριτήρια: θα χρειασθούν οπωσδήποτε και όροι ψυχιατρικής.

Πρόβλεψη νέων μορφών εγκληματικότητας

Επιχειρώντας κανείς να θέσει προοπτικά το ζήτημα των νέων μορφών εγκληματικότητας, είναι απαραίτητο να προσδιορίσει κατ' αρχάς το πλαίσιο των αξόνων που καθορίζουν την αφετηρία, την εξέλιξη και την κοινωνικοπολιτική βαρύτητα φαινομένων, τα οποία, ενώ προϋπήρχαν, εντούτοις παρουσιάζουν καινοφανή έξαρση και επικινδυνότητα, ώστε πλέον να μορφοποιούνται ως κυρίαρχα ζητήματα διεθνούς ασφάλειας.

της Μαίρης Μπόση
Δρ. Διεθνών Σχέσεων

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στην πρόσφατη σύνοδο των ευρωπαίων ηγετών στο Τάμπερε της Φινλανδίας, η αντιμετώπιση του «νέου εγκλήματος» βρέθηκε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, ενώ παλαιότερα ως αυτοτελές ζήτημα κατείχε δευτερεύοντα ρόλο στην ατζέντα των ευρωπαίων ηγετών.

Λόγω του ότι πρόκειται για ζήτημα κεφαλαιώδους σημασίας, του οποίου η ανάλυση σε μια συζήτηση θα απαιτούσε πολύ περισσότερο χρόνο, θα θιγούν ενδεικτικά σε κάθε επίπεδο κάποιες από τις παραμέτρους του φαινομένου, ικανές όμως να σκιαγραφήσουν πλήρως τις διαστάσεις του, ώστε να θεμελιωθεί η προοπτική του προσέγγισης.

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Η τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα, πέρα από τις μεγάλες πολιτικές ανακατατάξεις στις χώρες του πρώην «υπαρκτού σοσιαλισμού», χαρακτηρίστηκε επιπρόσθετα από τη μεταβολή του περιεχομένου της έννοιας της ασφάλειας, έτσι τουλάχιστον όπως αυτή είχε παγιωθεί μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η δημιουργία και κατ' επέκταση η –σε διεθνές επίπεδο– ραγδαία ανάπτυξη μορφών της παράνομης δραστηριότητας απασχόλησε έντονα κυβερνήσεις κρατών και

διεθνείς οργανισμούς τόσο προς την κατεύθυνση της εξεύρεσης λύσεων αντιμετώπισης της, όσο και προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης προβλημάτων που απορρέουν από αυτή.

Ως αφετηρία της εμφάνισης του νέου οργανωμένου εγκλήματος θεωρείται η μεταβολή των καθεστώτων στις χώρες του πρώην «υπαρκτού σοσιαλισμού» και οι συνακόλουθες «βίαιες» κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις.

Η συνεχιζόμενη αφαίμαξη των χωρών του πάλαι ποτέ «τρίτου κόσμου», η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας σε συνδυασμό με την επικυριαρχία του χρηματιστηριακού κεφαλαίου έναντι του κλασικού «παραγωγικού-βιομηχανικού», οι διαστάσεις που λαμβάνουν οι τοπικοί πόλεμοι και οι εθνικές-εθνοτικές συρράξεις ολοκληρώνουν ένα ιδιαίτερα ασταθές σκηνικό για τη διεθνή τάξη και ασφάλεια.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Το οργανωμένο έγκλημα ασχολείται με ένα ευρύτατο φάσμα δραστηριοτήτων, καλύπτοντας τις περισσότερες πτυχές της καθημερινής ανθρώπινης δραστηριότητας: διακίνηση ναρκωτικών, ξέπλυμα χρήματος, οργανωμένη πορνεία και εμπορία «λευκής σαρκός», κλοπή και διακίνηση αυτοκινήτων, εκβιασμός, παράνομη διακί-

νηση όπλων και πυρηνικών υλικών, κλοπή έργων τέχνης, παραχάραξη, απάτη μέσω πιστωτικών καρτών, διακίνηση λαθρομεταναστών, παντός είδους εκμετάλλευση ανηλίκων, λαθρεμπορία κ.ά.

Οι παραπάνω κατηγορίες ανήκουν στις καταγεγραμμένες από τις διωκτικές αρχές παραμέτρους του οργανωμένου εγκλήματος. Στις διεθνείς διαστάσεις των μορφών του οργανωμένου εγκλήματος παρατηρούνται και ορισμένες άλλες δραστηριότητες που είτε δεν έχουν εμφανιστεί στο προσκήνιο είτε δεν έχουν γίνει αντιληπτές από τις ελληνικές αρχές. Στις δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνονται οι μορφές βίας που αξιοποιούν τις δυνατότητες της σύγχρονης τεχνολογίας (High-Tec Crime).

Ένα ακόμη ιδιαίτερα χαρακτηριστικό παράδειγμα της επικινδυνότητας του οργανωμένου εγκλήματος, που όμως έδωσε αξιοσημείωτα δείγματα γραφής τελευταία, είναι και η οργανωμένη διακίνηση μισθοφόρων με σκοπό την δημιουργία τρομοκρατικής απειλής που στοχεύει στην υπεράσπιση ιδιωτικών συμφερόντων, στην υποστήριξη πολιτικών εγχειρημάτων, στην καταστολή των αντιπολιτευτικών εκφράσεων. Στην συγκεκριμένη περίπτωση ακολουθείται ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης.

Η νέας μορφής εγκληματική δραστηριότητα, διαθέτοντας εξαιρετικά κερδοφόρο

ίσμα, έχει τη δυνατότητα χρήσης υψηλού απέδου, έγκριτης, νομικής υποστήριξης ιθώς και χρήσης τεχνολογίας αιχμής, την τοία οι διωκτικές αρχές αρκετών κρατών εν διαθέτουν. Δεν πρέπει, κατά συνέ-εια, να θεωρείται ανεξήγητο φαινόμενο αδυναμία των διωκτικών αρχών αρκε-ών κρατών να αντεπεξέλθουν στην ταχύ-τητα και αποτελεσματικότητα του εγκλή-ματος.

Το νέο γεωπολιτικό περιβάλλον χαρα-κτηρίζεται από προβλήματα ασφάλειας που σχετίζονται μεταξύ τους ή εμπεριέχο-ται το ένα στο άλλο σε μεγάλο βαθμό. Η πολυπλοκότητα και η αλληλεπίδραση που χαρακτηρίζει τις νέες μορφές βίας οδηγεί σε συνθέσεις που περιλαμβάνουν θεαμα-κά μεγάλη ποικιλία στοιχείων.

Το οργανωμένο έγκλημα με δεδομένες διαστάσεις που λαμβάνει και με τις ροοπτικές εξάπλωσής του σε νέους το-είς της παράνομης δραστηριότητας συ-τελεί αποφασιστικά και στη δημιουργία άλλης φύσης παράγωγων προβλημάτων. Χαρακτηριστικά θα μπορούσε να λεχθεί ότι η καταλυτική συμβολή του στην αύξηση της λαθρομετανάστευσης η οποία αποτε-εσε καίριο ζήτημα ασφάλειας για πολλές ευρωπαϊκές χώρες, ενώ σε πολλές περι-πτώσεις –και ειδικά στην Ελλάδα– άγγιξε το πλαίσιο των διεθνών σχέσεων και της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Παρ' ότι π ο θεσμός των συνοριακών φυλάκων δωσε ήδη ικανοποιητικά αποτελέσματα, το ζήτημα της λαθραίας εισόδου στη χώρα ρήξει αντιμετώπισης από διεθνείς ή και ημερείς συμφωνίες, οι οποίες κινούνται πη σφαίρα των πολιτικών παρεμβάσεων.

Η ραγδαία αύξηση της εισόδου λαθρομε-αναστών στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. και η απασχόλησή τους υπό συνθήκες «μαύρης» χαμηλά αμειβόμενης εργασίας, σε συν-κασμό πάντα με την αύξηση της ανερ-ίας, συνέτειναν σε σημαντικό βαθμό στη δημιουργία ξενοφοβικής και ρατσιστικής συμπεριφοράς. Η ξενοφοβία και ο ρατσι-σμός σε πολιτικό επίπεδο αποτυπώθηκαν πην άνοδο των ποσοστών των ακροδε-ξιών κομμάτων ενώ σε επίπεδο δράσης δεν έλειψαν οι βιαιοπραγίες, ακόμα και οι δολοφονίες μεταναστών από εξτρεμιστικά στοιχεία της άκρας δεξιάς. Αξίζει να ση-μειωθεί ότι και στο σημείο αυτό αποδει-νύεται η χαρακτηριστική ευκολία περι-πλοκής και ανακύκλωσης των προβλημά-

των που πηγάζουν από τη δράση του ορ-γανωμένου εγκλήματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Θα ήταν περιττό να υπάρξει μια περαιτέ-ρω καταγραφή ή έστω κατηγοριοποίηση των μορφών του νέου εγκλήματος από τη στιγμή που αυτό που ενδιαφέρει είναι η εξελικτική του διάσταση.

- Οι πρόσφατες αποκαλύψεις για «ξέ-πλυμα» τεράστιων ποσών προερχομένων από τη Ρωσία, στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, απέδειξαν ότι η διαπλοκή και η διαφθορά ξεκινούν από υψηλά κλιμάκια της πολιτικής και οικονομικής ιεραρχίας, τουλάχιστον στις χώρες της Κοινοπολιτεί-ας Ανεξαρτήτων Κρατών. Θεωρείται δε βέβαιη η ταχεία εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος, σε διεθνές αλλά και εθνικό επίπεδο. Με βάση, όμως, την ιστορική εμπειρία, η πιθανότερη εκδοχή για την εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος εί-ναι η νομιμοποίηση και η διαιώνισή του, μέσω παράπλευρων οικονομικών σχημά-των, πράγμα το οποίο δεν κάνει λιγότερο ζοφερή την εικόνα του αύριο. Σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της εγκληματικής δρα-στηριότητας θα εξακολουθήσει να δια-δραματίζει η παγκόσμια αντίθεση ανάπτυ-ξης-υπανάπτυξης.

- Όσον αφορά τους δείκτες της εγκλη-ματικότητας στις ανεπτυγμένες χώρες, στην πορεία τους ακολουθούνται τεκμη-ριωμένα από τους δείκτες της ανεργίας. Το στοιχείο που παρουσιάζει αυξητική τάση είναι ο λόγος μετατροπής της πρώ-ην νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς σε εγκληματική.

- Δεν είναι λίγες οι επίσημες ομολογίες των διωκτικών αρχών ισχυρών κρατών στις οποίες εκφράζεται η αδυναμία τους απέναντι στην πρόληψη και καταστολή εγκληματικών ενεργειών που αφορούν, για παράδειγμα, μια ενδεχόμενη σκόπιμη εξάπλωση θανατηφόρων ιών. Άλλωστε υπάρχουν ήδη παραδείγματα στις Ηνωμέ-νες Πολιτείες. Η ευρεία διασπορά των πυ-ρηνικών, χημικών και βιολογικών όπλων και υλικών έχει καταστήσει πιθανό χρή-στη, την οποιαδήποτε εγκληματική ομάδα ή ακόμα και θρησκευτική αίρεση. Χαρα-κτηριστικό επίσης παράδειγμα, η χρήση της χημικής ουσίας (σαρίν) στον υπόγειο του Τόκυο, που επέφερε τον θάνατο δεκά-

δων ατόμων. Το ερώτημα που προκύπτει είναι ο «συντελεστής δυσκολίας» ενός παρόμοιου εγχειρήματος.

- Η χρήση της νέας τεχνολογίας καθί-σταται το προνομιακό ίσως πεδίο του νέου εγκλήματος. Για παράδειγμα, η μεταβίβα-ση τεράστιων χρηματικών ποσών μέσω του Διαδικτύου καθίσταται σχετικά εύκο-λη υπόθεση, απλοποιώντας σημαντικά τη διαδικασία του ξεπλύματος του χρήματος που προέρχεται από παράνομες δραστη-ριότητες.

Προκειμένου οι διωκτικές αρχές να αυ-ξήσουν την αποτελεσματικότητά τους έχουν ανάγκη από **προσωπικό υψηλής επιστημονικής κατάρτισης**. Η αναγνώρι-ση και αντιμετώπιση των μορφών εγκλή-ματος δημιουργεί εκ των πραγμάτων την ανάγκη για τη δημιουργία στελεχών ικα-νών να λειτουργήσουν τόσο σε επίπεδο στρατηγικού σχεδιασμού όσο και σε τεχνι-κό επίπεδο. Η αντιμετώπιση, επί παρα-δείγματι, της διασποράς πυρηνικών ή βιο-λογικών όπλων είναι βέβαιο ότι δεν μπο-ρεί να γίνει παρά μόνον από τον απόλυτα ειδικό, διαφορετικά ενδέχεται να έχει κα-ταστροφικές επιπτώσεις.

Το ζήτημα της **υλικοτεχνικής υποδομής** κρίνεται κεφαλαιώδες. Από τη στιγμή που το οργανωμένο έγκλημα έχει τη δυνατότη-τα πρόσβασης στη σύγχρονη τεχνολογία και για πολλούς στην τεχνολογία αιχμής, οι διωκτικές αρχές κρίνονται εξ αντικειμένου αναποτελεσματικές αν δεν υπερτερούν. Η ανάγκη για άμεση πρόσβαση των διωκτι-κών αρχών ακόμη και στην τεχνολογία έρευνας καθίσταται επιτακτική. Στο ση-μείο αυτό δεν πρέπει να αγνοηθεί ο ρόλος που θα μπορούσαν να παίξουν τα ερευνη-τικά τμήματα των ΑΕΙ στο πλαίσιο μιας φόρμουλας επιστημονικής συνεργασίας.

Τέλος, στο διεθνοποιημένο πλαίσιο ασφάλειας η **συνεργασία μεταξύ των διω-κτικών αρχών** κρίνεται ως ο ακρογωνιαίος λίθος για την υποστήριξη της οποιασδήπο-τε προληπτικής πολιτικής ασφαλείας. Η ποιότητα και η ταχύτητα ενημέρωσης θεω-ρούνται οι σημαντικότεροι συντελεστές πρόληψης, δεδομένου ότι και τα εγκλημα-τικά εγχειρήματα έχουν αλλάξει εκτός από ειδικό βάρος και ρυθμούς εξάπλωσης. Είναι βέβαιο ότι προς αυτή την κατεύθυν-ση υπάρχουν τεράστια περιθώρια, των οποίων η εξάντληση μπορεί να αποδώσει άμεσα πολλαπλά οφέλη.

Δέκα χρόνια μετά

του Χρήστου Κασσιμέρη

9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1989. Μια ημερομηνία-ορόσημο, που έμελλε να αλλάξει τον ρου της παγκόσμιας ιστορίας, ενώ συνέβαλε και στη δημιουργία μιας νέας τάξης πραγμάτων. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου, από τα πλέον βαρυσήμαντα γεγονότα του αιώνα, σηματοδότησε το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και, παράλληλα, τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και την κατάρρευση του Κομμουνισμού. Πρόκειται, άραγε, για «θρίαμβο της δύσης», όπως ισχυρίζονται οι ένθερμοι οπαδοί του καπιταλιστικού συστήματος, ή για απόρροια των βεβιασμένων επιλογών του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, αναφορικά με τις μεταρρυθμίσεις τύπου “glasnost” και “perestroika”; Ανεξαρτήτου απαντήσεως, αν και κατά τη γνώμη μας η δεύτερη εκδοχή φέρεται ως πιο λογική, το κυρίως ερώτημα που τίθεται αφορά τον αντίκτυπο των παραπάνω γεγονότων στη διεθνή πολιτική σκηνή.

Κατ’ αρχάς, η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας οδήγησε στην ίδρυση 19 επιμέρους κρατιδίων και με πιθανή την αύξησή τους στον αριθμό, αν είτε το Μαυροβούνιο είτε το Κόσοβο είτε η Τσετσενία απαιτήσουν στο μέλλον ολική ανεξαρτησία από το κυρίαρχο κράτος-πολιτεία όπου συνταγματικά σήμερα ανήκουν.¹ Σε μια προσπάθεια πολιτικής και οικονομικής επιβίωσης, αρκετά από αυτά τα νεοσύστατα κράτη έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους προς την Ενωμένη Ευρώπη και το ΝΑΤΟ, θέτοντας τη Ρωσία στο περιθώριο και δημιουργώντας, ταυτόχρονα, την εντύπωση πως η τελευταία ανήκει γεωγραφικώς σε άλλη ήπειρο. Σαφώς, οι χώρες αυτές αντιμετωπίζουν εσωτερικά προβλήματα λόγω της μετάβασής τους στη δημοκρατία. Επομένως, η συμπαράσταση, πολιτικής και οικονομικής φύσεως, των μεγάλων δυνάμεων και κυρίως των ΗΠΑ κρίνεται επιτακτική και συνάμα συμφέρουσα για όσους προωθούν το καπιταλιστικό ιδεώδες. Έμμεσα, λοιπόν, ολοκληρώνεται το έργο της εκάστοτε αμερικανικής ηγεσίας, που στοχεύει στην απομόνωση

της Ρωσίας από τη διεθνή πολιτική σκηνή.

Η κατάτμηση των πρώην κομμουνιστικών κρατών έχει επιφέρει αστάθεια στην Ευρώπη και κυρίως στο χώρο των Βαλκανίων. Παρόμοια είναι η κατάσταση και στην Ασία, με τις νεοπαγείς δημοκρατίες που προέκυψαν από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Τα γνωρίσματα που περιγράφουν τις συνθήκες στις συγκεκριμένες περιοχές είναι οι εμφύλιοι σπαραγμοί και η εσωτερική αστάθεια. Στις ίδιες γραμμές, δεν θα ήταν συνετό να παραβλέψουμε την κατάσταση στη Γερμανία με την άνοδο των ακροδεξιών –φασιστικών– κινημάτων, ικανή να απειλήσει τη σταθερότητα της Ευρώπης. Ιδιαίτερα σε μια περίοδο που οι μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις τελούν υπό σοσιαλιστικές κυβερνήσεις.

Επιπρόσθετα, η εξασθένηση της Ρωσίας επέτρεψε στις ΗΠΑ να φέρονται ως η μόνη κυρίαρχη δύναμη που πλέον αποβλέπει στην παγκόσμια ηγεμονία. Αυτό, σε μεγάλο βαθμό, οφείλεται στο γεγονός πως τη διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας δεν ακολούθησε, όπως λογικά θα έπρεπε, η παράλληλη διάλυση του ΝΑΤΟ, που σήμερα εξαπολύει επιθέσεις έναντι των νέων εχθρών του καπιταλισμού και της δυτικής ηγεμονίας. Η σημερινή κυβέρνηση στην Ουάσινγκτον αντιμετώπιζε τον Ισλαμισμό και τα αυταρχικά καθεστώτα ως τη νέα μάστιγα του αιώνα. Άλλωστε, πώς θα μπορούσαν οι βιομηχανίες όπλων, των οποίων οι πωλήσεις παραμένουν στην κορυφή, να δικαιολογήσουν τα κονδύλια που απαιτούν από την κυβέρνηση των ΗΠΑ για την αναβάθμιση των εξοπλιστικών τους προγραμμάτων.

Δίχως αμφιβολία, έχει εξαλειφθεί κάθε έννοια σταθερότητας και ισορροπίας δυνάμεων, ακόμη και αν υποθέσουμε ότι οι τοπικές διενέξεις που λαμβάνουν χώρα στις μέρες μας δεν κρίνονται ικανές να απειλήσουν άμεσα τη διεθνή ασφάλεια, διότι δεν τίθεται θέμα ανάμειξης ανταγωνιστικών υπερδυνάμεων που θα προκαλούσαν διεύ-

ρυνση του ζητήματος εσωκλείοντας τις μεταξύ τους αντιπαραθέσεις. Παλιότερο ωστόσο, η διαίρεση του πλανήτη σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα είχε καταλυτικό ρόλο, επειδή συγκρατούσε τις αντιμαχόμενες πλευρές τοπικών διενέξεων που με τη σειρά τους συντηρούσαν το πνεύμα του Ψυχρού Πολέμου. Ενδέχεται, μάλιστα, μια ισχυρή Σοβιετική Ένωση να είχε αποτρέψει την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ.² Στη δική μας εποχή, αυτές οι διαμάχες έχουν έρθει και πάλι στην επιφάνεια, με τα ενδιάμεσα μέρη να επιζητούν την επίλυση προβλημάτων τους, καταφεύγοντας συχνά στη χρήση βίας. Αξίζει να σημειώσουμε πως οι διενέξεις που έλαβαν χώρα στο πρόσφατο παρελθόν, αναλογικά, είναι περισσότερες από εκείνες της ψυχροπολεμικής περιόδου.

Συνεπώς, παρόλο που ο Ψυχρός Πόλεμος κρίθηκε ανώφελος, αφού η τεχνολογική ανάπτυξη αξιοποιήθηκε κυρίως σε στρατιωτικό επίπεδο και για λόγους ανάσχεσης ενός ενδεχόμενου «Θερμού Πολέμου», σίγουρα μπορεί να θεωρηθεί ως ασφαλιστική δικλείδα εκείνης της εποχής για τη σταθερότητα της διεθνούς κοινότητας. Άλλωστε οι δύο υπερδυνάμεις ήρθαν σε αρκετές περιπτώσεις πρόσωπο με πρόσωπο (Βερολίνο 1961 - Κούβα 1962), δίχως να δημιουργήσουν έκρυθμες καταστάσεις. Παρά τη φρενήρη πορεία του ανταγωνισμού των εξοπλισμών, ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση γνώριζαν άριστα τις επιπτώσεις ενός πυρηνικού πολέμου, με αποτέλεσμα να αποφεύγουν ιδιαίτερα προκλητικές ενέργειες, συμβάλλοντας κατά αυτό τον τρόπο στη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος.

Αναμφισβήτητα, η νέα τάξη πραγμάτων εκφράζει απόλυτα τις διαθέσεις των ΗΠΑ για επέκταση της σφαίρας επιρροής τους και εδραίωση της κυριαρχίας τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *The Economist*, 6-12 Νοεμβρίου 1999, σελ. 23.
2. *The Economist*, ό.π., σελ. 16.

Στις 30 Νοεμβρίου θα πραγματοποιηθεί στο Σηάτλ των Ηνωμένων Πολιτειών η πρώτη υπουργική συνάντηση για τον νέο γύρο παγκόσμιων διαπραγματεύσεων που έχει στόχο τη μείωση των εμποδίων για το ελεύθερο εμπόριο. Πρόκειται για μια Υπουργική Διάσκεψη στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) η οποία έρχεται να προστεθεί στις δύο προηγούμενες που έλαβαν χώρα, το 1996, στη

γκαπούρη και, το 1998, στη Γενεύη. Υπουργοί και εκπρόσωποι από 150 περίπου χώρες θα λάβουν μέρος στη Διάσκεψη πτή που θα προετοιμάσει τον επόμενο μεγάλο γύρο διαπραγματεύσεων –γνωστό και ως Γύρο της Χιλιετίας–, ο οποίος προβλέπεται για τις αρχές του 2000 και έχει στόχο του την τροποποίηση των συμφωνιών του Γύρου της Ουρουγουάης.

Θα αποφευχθεί ο εμπορικός πόλεμος;

του Σωτήρη Ντάλη

Η Ημερήσια Διάταξη της Υπουργικής Διάσκεψης δεν έχει ακόμη συμφωνηθεί, κι αυτό δείχνει τον σοβαρό κίνδυνο να οδηγηθούν σε αδιέξοδο οι διαπραγματεύσεις πριν ακόμη αρχίσουν στο Σηάτλ στις 30 Νοεμβρίου.

Μπροστά σ' αυτόν τον κίνδυνο ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής **Ρομάνο Ρόντι** συναντάται πρόσφατα με τον αμερικανό πρόεδρο **Μπιλ Κλίντον**, προκειμένου ν' αποφευχθεί η κατάρρευση των διαπραγματεύσεων λόγω της συνεχιζόμενης εμπορικής διαμάχης μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΗΠΑ.

Εν μέσω των ποικίλων διαφωνιών μεταξύ των δύο κυριότερων εμπορικών εταίρων στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, της Ε.Ε. και των ΗΠΑ, ο αρμόδιος Επίτροπος Εξωτερικού Εμπορίου, **Ιασκάλ Λαμύ** προχώρησε πρόσφατα σε

κινήσεις προσέγγισης της «άλλης πλευράς». Μιλώντας πριν από λίγες μέρες στο Ευρωπαϊκό και Αμερικανικό Εμπορικό Επιχειρηματικό Συμβούλιο, υπογράμμισε την αμφίδρομη σημασία των δύο εμπορικών εταίρων, καθώς και την ανάγκη να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος αντιμετώπισης των εκάστοτε διαφωνιών. Οι διαφορές απόψεων μεταξύ των δύο οικονομικών υπερδυνάμεων είναι ολοφάνερες: Οι ΗΠΑ ζητούν μεγαλύτερη πρόσβαση στις ξένες αγροτικές αγορές, ενώ οι Ευρωπαίοι πιστεύουν ότι οι Αμερικανοί προχωρούν πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι πρέπει. Επίσης, μεταξύ των διαφορών που διχάζουν τις δύο πλευρές συγκαταλέγονται οι γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί, η χορήγηση ορμονών στα αμερικανικά βοδινά και η προστασία των καταναλωτών διαμέσου της εξάλειψης των κρουσμάτων διατροφικού «πανικού».

Όπως τόνισε σχετικά η αρμόδια επίτροπος Περιβάλλοντος **Μαργκό Γουάλστρομ**, ο επερχόμενος γύρος εμπορικών διαπραγματεύσεων πρέπει να συμπεριλαμβάνει ζητήματα που άπτονται της προστασίας των καταναλωτών και της δημόσιας υγείας.

Αντίθετα, οι αμερικανικές προτάσεις χαρακτηρίζονται από μια εμμονή σε περιορισμένο αριθμό θεμάτων, καθώς και από έλλειψη διαλλακτικότητας έναντι σειράς προτάσεων της Ε.Ε., όπως π.χ., η θέσπιση οικουμενικών κανόνων για τις συγχωνεύσεις και τις εξαγορές επιχειρήσεων.

Κωδικοποιώντας τις αντιτιθέμενες επιδιώξεις ΗΠΑ και Ε.Ε., θα μπορούσε κανείς να υπογραμμίσει ότι: Οι Ηνωμένες Πολιτείες θέλουν τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου ως ένα πλαίσιο για την άρση των εμπορικών φραγμών, ενώ η Ευρώπη θέλει τον ΠΟΕ ως έναν διαιτητή της παγκοσμιοποίησης.

Συγγνώμη Φέστερ, συγγνώμη Γκόμεζ

της Ελένης Βερυκίου

Τα μαλλιά άρχισαν να πέφτουν από τότε που έπεσε το τείχος του Βερολίνου. Πριν από δέκα χρόνια. Γενέθλια της δεκαετίας με πολλά αφιερώματα στον Τύπο. Εις άτακτον φυγήν τα πλούσια οιστρογόνα.

Μοναχές παρέδωσαν αγία εικόνα στην αγκαλιά της Βασιλίσσης Σοφίας ή «Λα Γκρέκα» ψιθυρίζοντας: «είναι Ελληνίς, είναι Ισπανίς, μήπως Ιταλίς;» Μείωση της οστεϊκής μάζας. Η βουλευτής του Έθνους Μάρω Κοντού έπεσε ανάσκελα ανάμεσα σε δάφνες και πικροδάφνες και ατενίζοντας τον ουρανό είπε: «Πήγα στην έκθεση γιατί είναι Έλληνας». Τα δεινά της εμμηνόπαυσης. Ο Γκρέκο στην Αθήνα, ενώ την ίδια στιγμή επιστήμονες αποδελτιώνουν τα πανέμορφα ωάρια των Μπίμπο – οι μοναχές αγανακτούν. Άνοδος του ουρικού οξέος. Τσετσένος πρόσφυγας χαμένος στα χιόνια της Πανεπιστημίου – «πού πέφτει η ρωσική πρεσβεία;» Κάταγμα του ισχίου. Ο Αμερικανός Μπιλ (Γκέιτς) ανοίγει άλλο ένα παράθυρο στον κόσμο και ο Έλλην Χριστόδουλος κλέβει το Αντιαμερικανικό Όνειρο της κ. Παπαρήγα – «αλήθεια τι τρέχει με την Μαίρη;» ψιθυρίζουν ξανά κάτωχρες οι μοναχές. Στα μετόπισθεν και τα ανδρογόνα.

Κι ακόμη λίγο γκριζος ουρανός στη ράχη της θλιμμένης νύχτας. Ο κρόταφος, γκριζο κι αυτό μοναχικό απόκτημα του χρόνου, της βιολογίας, μιας ψυχής, απέναντι στη συλλογική συνείδηση. Δηλαδή σε παραδοξολογίες, στραμπουληγμένα βλεφάρων και προχθές πάλι, στο στούντιο του Αντέννα. Μικρό το κακό, μικρός κι ο πόνος. Πρόγονος γκριζου κροτάφου, Ελληνόπαις με βήμα ταχύ. Προσπέρασε το θρησκευτικό συναίσθημα που το συνόδευε φιλαρμονική ή άγημα στρατού, και ξεκλήρισε, στην κυριολεξία, τη χώρα με τη χάρη του ορμέμφυτου, το ο Χριστός ξανασταυρώνεται, ένα έξαλλο τουίστ, μετά λίγο απαγορευμένο καπνό από το πεδίο μάχης της πολιτισμικής επανάστασης και τέλος με την βεβαιότητα του Λένιν για το όπιο του λαού.

Προχθές πάλι, η συλλογική συνείδηση στο στούντιο του Αντέννα. Ο ιερέας σωσμένος και από τον Καζαντζάκη και από το νεανικό ορμέμφυτο και από την πολιτισμική επανάσταση –ο Λένιν πέθανε από νοθευμένη ουσία– ανέλυε το φαινόμενο της σύγχρονης κατάνυξης της εικόνας του «Άξιον Εστί». Δίπλα του η βουλευτής της αριστεράς. Έχοντας ήδη σχηματιστεί μια χλιαρή ιδεολογική ατμόσφαιρα σε θερμο-

κρασία ποδόλουτρου, μιλούσαν για την θετικότητα του θρησκευτικού συναισθήματος που όταν συνδυάζεται, συνειδητά όμως, με το κοσμικό παραλήρημα της ψήφου στα δέκα οκτώ, μπορεί να ανοίξει μια καινούργια οδό επικοινωνίας. Και πιο δίπλα πανεπιστημιακός κοιτούσε τις πεταλούδες να πετούν.

Ο Παναγιώτης Κονδύλης έλεγε ότι «τα φαντάσματα είναι σε θέση να κινητοποιήσουν μάζες». Ακόμη κι αν φαντάζουν άυλα και γραφικά. Και ο τσετσένος πρόσφυγας που ψάχνει απεγνωσμένα τη ρωσική πρεσβεία ρωτώντας στα χιόνια της Πανεπιστημίου –κάνεις δεν ήξερε πού πέφτει– δεν έπεσε ώριμος ισλαμιστής, από το δέντρο της πολιτισμικής-θρησκευτικής σύγκρουσης του Χάντιγκτον. Ένας απεγνωσμένος καρπός της παραθρησκευτικής οργάνωσης της κατανομής είναι. Όπως και ο ίδιος ο Χάντιγκτον δεν είναι ένας ακόμη εξωτικός τόμος δίπλα σε λαμπερούς οδηγούς μαγειρικής αλλά ένας επίκαιρος, μεστός ιδεολογικός και στρατηγικός στόχος, όπως τονίζουν αναλυτές που δεν κοιτούν τις πεταλούδες να πετούν. Για τον ίδιο λόγο που το προσκύνημα του «Άξιον Εστί» δεν είναι το γραφικό εμβατήριο της χαροκαμένης ψυχής ή η ανέμελη κατάνυξη των προσκυνη-

τών αστέρων του μπάσκετ, το τρυφερό χούλισμα των σκέψεων στο στούντιο του Αντέννα.

Η Μεταφυσική μετά φιλαρμονικής και αγήματος στρατού, η υπαρξιακή κρίση που ανοίγει τη νέα χιλιετία με τιμές αρχηγών κρατών, ο αφελής ευσεβισμός των νεοορθόδοξων μας –τι έφταιξε σ' αυτούς σ' αυτή θεια; ένα άτυχο τουίστ;–, το περσινό τηλεοπτικό δράμα τού εδώ ο παπάς εκεί ο παπά – πού είν' ο παπάς του ελληνορθόδοξου πάθους, με τον συμπαθέστατο Ζαλμά κάτω από τις φυλλωσιές του Βοϊδομάτη, αλλά και το αθεϊστικό ρίγος της κ. Παπαρήγα για άλλους, αλλά παράλληλους λόγους. Όλα χλομά φαντάσματα, βγαίνουν από το σκοτεινό πύργο, όταν ο καλός μπάτλερ κοιμάται. Κι όλα στην ίδια οικογένεια Άνταμ των ιδεών ανήκουν – συγγνώμη ευγενικά Γκόμεζ για την άξεστη μεταφορική ανατριχίλα. Στην ίδια πίστα αφήνουν τον ιδρώτα τους. Εκεί όπου στην πιο καλή στιγμή τη νύχτας μπαίνει το αξέχαστο ρετρό από τα πάρτυ των ορμεμφύτων σου –βροχή τα οιστρογόνα τότε, μια θύελλα τα ανδρογόνα– εκείνο το Come on everybody, everybody...

Everybody, ο καθείς, όλοι. Όλοι, κουτσοι, στραβοί, κυρίως στραβοί –το σύγχρονο Παν του παντός– στον Άγιο Παντελεήμονα του μεταμοντέρνου – βοήθειά μας. Και μεγάλη η χάρη Του, γιατί όχι μόνο γίναμε αεθλάτοι προσκυνητές της αγιοσύνης του, αλλά γιατί ο ευρύς αυτός άγιός μας θα μας τιμά με το λαμπρό φωτοστέφανο της μαζικής μέθεξης. Σαν αυτό, για παράδειγμα, που σχηματίζει η ενταφιασμένη ευπρέπεια που αποπνέουμε ως κάτοχοι των δώδεκα οπερών –που πρέπει οπωσδήποτε να στολίζουν τη Νεοσέτ πνευματικότητα– και των τριών τενόρων. Για να συναντήσουμε έστω και τα εβδομήντα τέσσερα αριστουργήματά, τον φωτεινό κύκλο Γκρέκο, που δεν πρόκειται να κλονίσει καθόλου τις ελαφρές πεποιθήσεις από την τηλεθέαση Θεοτοκόπουλου. Μα ούτε και την βαριά εθνική πεποίθηση της κ. Μάρως Κοντού, «... γιατί είναι Έλλην», μέσα στις πικροδάφνες.

Κι ακόμη λίγο γκριζος ουρανός στη ράχη της θλιμμένης νύχτας. Ή τι σε νοιάζουν πια οι επερχόμενες γενιές; Που έτσι κι αλλιώς θα χάσουν τα μαλλιά τους πολλά, αμέτρητα χρόνια μετά από την πτώση του τείχους Βερολίνου.

ΡΗΓΗ ΛΑΟΥ, φωνή Θεού. Εδώ και πολλά χρόνια οι άνθρωποι που αγαπούν το ποδόσφαιρο έχουν βαρεθεί να ακούνε διαφόρους να αναφέρονται «στην ποδοσφαιροποίηση» της πολιτικής ή διαφόρων άλλων –υποτίθεται αξιοπρεπέστερων– κοινωνικών δραστηριοτήτων. Μπούρδες. Η ελληνική κοινωνία είναι αυτή που είναι, και στερείται σοβαρότητας σε όλους τους χώρους, από την πολιτική ως την καθαριότητα των φρεατίων για τα όμβρια ύδατα. Πριν λίγα χρόνια, όταν στην ομάδα του Ολυμπιακού δεν μπορούσε να στεριώσει προπονητής, οι φανατικοί οπαδοί της ομάδας έστηναν «λαϊκά δικαστήρια» στο προπονητικό κέντρο, εκτόξευαν κορνέδες εναντίον όσων δεν είχαν την «λαϊκή αποδοχή» και έδιναν ένα γραφικό τόνο στους «ερυθρόλευκους» του Πειραιά.

ΠΟΒΡΥΧΙΟΣ. Ένα όνομα που οι περισσότεροι δεν γνωρίζουν, ο Υποβρύχιος, ηγετική μορφή ανάμεσα στους φανατικούς «γάβρους», ήταν ας πούμε πρόεδρος του λαϊκού εκείνου δικαστηρίου, που πάντως δεν αρκέστηκε στην παράδοση ενός ψηφίσματος στην διοίκηση, αλλά σταμάτησε την έλευση του προπονητή Αντώνη Γεωργιάδη και άλλαξε τις ισορροπίες στο ποδοσφαιρικό τμήμα, μέχρι που ο πρόεδρος της ομάδας αποφάσισε να φέρει στον Ολυμπιακό τον Ντούσαν Μπάγεβιτς και να θέσει έτσι τέλος στην «λαϊκή κυριαρχία».

ΩΡΑ ΟΜΩΣ ήρθε η στιγμή να αποχαιρετήσει ο Ντούσαν Μπάγεβιτς τον Ολυμπιακό. Ήταν γνωστό ότι η καρέκλα του Μπάγεβιτς στον Ολυμπιακό έτριζε εδώ και πολύ καιρό. Η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι ήταν η κόντρα του Μπάγεβιτς με το ένα από τα δύο νέα αστέρια της ομάδας, τον Σλοβένο Ζλάτκο Ζάχοβιτς. Ο Ολυμπιακός προτίμησε να στηρίξει τον ακριβοπληρωμένο παίκτη παρά τον προπονητή, και δεν πέρασαν λίγες ώρες από την ανακοίνωση της απόφασης να λυθεί το συμβόλαιο του Μπάγεβιτς κοινή συναινέσει με την ομάδα, και ανακοινώθηκε και ο διάδοχός του, ο ιταλός Αλμπέρτο Μπιγκόν.

Ζάχοβιτς και Μπάγεβιτς, στο ξεκίνημα της χρονιάς, όταν τίποτε δεν έδειχνε τι θα επακολουθούσε.

ΤΙ ΜΕΛΛΕΙ ΓΕΝΕΣΘΑΙ;

Τα σενάρια που θέλουν τον Ντούσαν Μπάγεβιτς να επιστρέφει στην ΑΕΚ στο προσεχές μέλλον είναι πολλά και ποικίλα. Το κρίσιμο ερώτημα είναι πως θα αντιδράσουν οι οπαδοί της ΑΕΚ, που τα τελευταία τρία χρόνια έμαθαν να μισούν με πάθος αυτόν που παλαιότερα λάτρευαν. Από την άλλη μεριά, πολλά είναι και τα ερωτήματα σχετικά με το μέλλον του Ολυμπιακού. Η φυγή του Μπάγεβιτς από την ΑΕΚ το 1996 οδήγησε στην διάλυση της ομάδας, που από κυρίαρχη του παιχνιδιού βρέθηκε έρμαιο διοικητικών αναταραχών και άλλαξε 7 προπονητές. Θα συμβεί κάτι ανάλογο και στον Ολυμπιακό; Όχι βέβαια διοικητική αναταραχή, η ομάδα του Πειραιά ανήκει στον Σωκράτη Κόκκαλη (παρά τις σχετικές αντιρρήσεις του Γιώργου Κοσκωτά) αλλά με τον ίδιο ιδιοκτήτη στην προ-Μπάγεβιτς εποχή αγωνιστικά η ομάδα περνούσε τα λεγόμενα «πέτρινα χρόνια» της.

ΠΑΡΕΜΠΗΠΤΟΝΤΩΣ, αυτό το Σαββατοκύριακο δεν θα γίνουν αγώνες πρώτης Εθνικής στο ποδόσφαιρο, αφού διεξάγονται αγώνες Εθνικών ομάδων για τα προκριματικά του Ευρωπαϊκού Πρωταθλήματος του 2000. Η Ελλάδα, φυσικά, έχει αποκλειστεί. Η ομάδα μας θα δώσει φιλικό αγώνα με τη Νιγηρία. Την Δευτέρα όμως θα γίνει ο αγώνας ΑΕΚ-Ολυμπιακός, που είχε αναβληθεί. Ο αγώνας αυτός που τα τελευταία χρόνια έχει πάρει δικό του χρώμα, φέτος θα γίνει στην μισογκρεμισμένη από τους σεισμούς Νέα Φιλαδέλφεια χωρίς φιλάθλους και χωρίς Μπάγεβιτς. Ένα από τα σενάρια θέλει την ΑΕΚ να χάνει, ώστε να δικαιολογηθεί η απομάκρυνση του Λιούμπισα Τουμπάκοβιτς, που είχε έρθει τον Ιούνιο στην ομάδα ως ...ο αντι-Μπάγεβιτς.

Ανταρσία ή εμφύλιος;

Με τη συμπλήρωση 50 χρόνων από τη λήξη του εμφύλιου πολέμου ο ημερήσιος και περιοδικός Τύπος αφιέρωσε αρκετές σελίδες για το θλιβερό και καταστροφικό αυτό γεγονός του διχασμού. Και ήταν επόμενο. Η ιστορία ερευνά, καταγράφει και αναθυμίζει και τα δυσάρεστα γεγονότα, για να γίνονται παράδειγμα προς αποφυγήν. Και επειδή έγινε λόγος για το αν τα γεγονότα εκείνα αποτελούσαν εμφύλιο ή απλώς μια ανταρσία κατά της έννομης τάξης από την πλευρά της Αριστεράς, θα αναφερθούμε στα γεγονότα που ακολούθησαν μετά τον Δεκέμβρη του '44 στην Κρήτη – η οποία μπήκε στο δρόμο του διχασμού ένα χρόνο υστερότερα απ' ό,τι στην άλλη Ελλάδα – και που δείχνουν ανάγλυφα το πώς και από ποιους επιβλήθηκε ο εμφύλιος.

του Νίκου Κοκοβλή

Όταν διεξάγονταν οι συγκρούσεις τον Δεκέμβρη του '44 στην Αθήνα, η Κρήτη δεν ήταν ολότελα ελεύθερη. Οι Γερμανοί – περίπου 10.000 άρτια εξοπλισμένοι – που δεν πρόλαβαν να φύγουν, κατείχαν τα Χανιά και μια ζώνη τριγύρω – από την Γιωργιούπολη ανατολικά έως το Κολυμπάρι δυτικά. Θεωρούνταν αιχμάλωτοι των Άγγλων. Ουσιαστικά, όμως, ήταν κατακτητές με τα όπλα τους. Στο οκτάμηνο επιπλέον διάστημα που παρέμειναν στο νησί μετά τη συνθηκολόγηση (μέχρι τον Ιούνιο του '45) εκτέλεσαν 23 πατριώτες. Άλλους 50 σκότωσαν κατά τις διάφορες εξορμήσεις τους – όπως στη Μάχη της Παναγιάς, κ.λπ. Έβαζαν φόρους, δίκάζαν, καθόριζαν τις ώρες απαγόρευσης της κυκλοφορίας. Και, όλ' αυτά, με τις ευλογίες των

Άγγλων. Οι οποίοι δεν συμφωνούσαν με τις εισηγήσεις του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, να υποχρεωθούν οι Γερμανοί να παραδοθούν. Τηρούσαν βλέψεις τη συμφωνία Τσώρτσιλ-Χίτλερ που αποκάλυψε ο Β. Μαθιόπουλος.¹

Αλλά, από μια διαταγή της διορισμένης από την κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου Στρατιωτικής Διοίκησης Κρήτης προκύπτει πως οι Άγγλοι – που ήθελαν προτεκτοράτο τους την Ελλάδα –, αλλά και η ίδια η κυβέρνηση, χρησιμοποιούσαν τους Γερμανούς και ως αντίβαρο κατά του ΕΑΜ. Η διαταγή (αρ. πρωτ. 239 της 5.5.45 λέει καθαρά: «...τα εν τη περιοχή Αλικιανού-Φουρνέ-Σκηνέ τμήματα του γερμανικού στρατού θα παραμείνουν στις θέσεις των, προς απαγόρευση εισόδου αντάρτικων τμημάτων εις Χανιά εκ της κατευθύνσεως

της δημοσίας οδού Αλικιανού-Χανίων...».²

Από τις πρώτες μέρες του Οκτωβρίου του '44 που απελευθερώνονταν τα εδάφη της Κρήτης στους Νομούς Λασιθίου, Ηρακλείου και Ρεθύμνου οι ΕΟΚίτικες οργανώσεις – παρά τις συμφωνίες που είχαν υπογράψει με το ΕΑΜ για ομαλό πέρασμα στην ελεύθερη ζωή, ιδιαίτερα τα μέλη τους εκείνα που επηρεάζονταν από τους Άγγλους και από παρακρατικές οργανώσεις – δημιουργούσαν καθημερινά επεισόδια κατά των αριστερών, ύβριζαν, τρομοκρατούσαν, ξυλοκοπούσαν, αλλά και δολοφονούσαν – μπροστά στα μάτια του Διοικητή Χωροφυλακής Λασιθίου σκότωσαν τον ΕΛΑΣίτη Επιλοχία Σήφη Μανωλεσάκη, αποπειράθηκαν να δολοφονήσουν (13.10.44) τραυματίζοντας βαριά τον αρχηγό του ΕΛΑΣ Ηρακλείου Γιάννη Ποδιά, κ.λπ., κ.λπ.

Με αυτά όμως δεν μπορούσαν να πετύχουν πολλά πράγματα, γιατί η Αριστερά είχε βαθιά επιρροή στο λαό και αμυνόταν. Γι' αυτό η κυβέρνηση και οι κηδεμόνες της Άγγλοι σκέφτηκαν να δράσουν πιο αποτελεσματικά: Αποφάσισαν να μεταφέρουν τον Δεκέμβρη και στην Κρήτη – κι ως υπήρχε ακόμα μια αρκετά σοβαρή δύναμη των γερμανών κατακτητών στο νησί.

Στα μέσα του Δεκέμβρη του '44 και ενώ οι συγκρούσεις στην Αθήνα βρίσκονταν στο κορύφωμά τους, η κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου ονομάζει τον Παύλο Γύπαρη «αρχηγό ταξιαρχίας ανταρτών» (ενώ ήταν αντισυνταγματάρχης εν ενεργεία). Ο Π. Γύπαρης αντάρτικο δεν έκανε – την περίοδο της κατοχής βρισκόταν στη Μέση Ανατολή. Όμως, κατά την περίοδο ενός προηγούμενου διχασμού (Βενιζελικοί-αντιβενιζελικοί) είχε δείξει ικανότητες στην τρομοκρατία, γι' αυτό τώρα τον χρειάζονταν. Τον στέλ-

νουν λοιπόν στην Κρήτη, διορίζοντάς τον ταυτόχρονα προύραρχο Ρεθύμνου στις 7.1.45.

Με τη βοήθεια και των Άγγλων μάζεψε, έντυσε και όπλισε ένα σώμα «ανταρτών», και στις 17.1.45 οι δυνάμεις αυτές χωρίς καμιά αιτία εξαπέλυσαν επίθεση κατά των γραφείων του ΚΚΕ, του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ στο Ρέθυμνο. Οι ΕΛΑΣίτες αποφεύγουν τη σύγκρουση. Αποσύρονται στο χωριό Κοξαρέ. Αλλά εκεί το πρωί της 20.1 βρέθηκαν κυκλωμένοι. Στο μακελειό που επακολούθησε έχασαν τη ζωή τους 27 άτομα και από τις δύο πλευρές. Οι δυνάμεις του Π. Γύπαρη επιβλήθηκαν. Άλλωστε υπερετερούσαν. Γιατί μεγάλη δύναμη του ΕΛΑΣ Ρεθύμνου βρισκόταν στο Νομό Χανίων όπου υπήρχαν οι Γερμανοί.

Την άλλη μέρα επακολούθησε κύμα συλλήψεων αριστερών στο Ρέθυμνο. Και όπως αναφέρει το περιοδικό του ΚΚΕ *Μαχόμενη Κρήτη*, πολλούς από τους συλληφθέντες τους οδηγούσαν στα κρατητήρια άγγλοι στρατιώτες.

• **Δεύτερη απόπειρα:** Στις 29.1 Εοκίτικες δυνάμεις επιτέθηκαν κατά των γραφείων του ΕΑΜ στο Ηράκλειο. Τα επεισόδια δεν επεκτάθηκαν, γιατί το αποτέλεσμα γι' αυτούς ίσως να ήταν άσχημο, αλλά και γιατί ο ΕΛΑΣ έδειξε ψυχραιμία. Σκοτώθηκαν όμως έξι άμαχοι.

• **Τρίτη απόπειρα:** Στις 25.3.45 στο χωριό Φρε, που βρισκόταν λίγο έξω από τη ζώνη που κατείχαν οι Γερμανοί, οι «αντάρτες» του Π. Γύπαρη προκάλεσαν σύγκρουση χτυπώντας ΕΛΑΣίτες, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν εκατέρωθεν δεκαπέντε άνδρες.

Ας σημειώσουμε εδώ ότι τα ανώτερα κλιμάκια της ΕΟΚ Νομού Χανίων δεν συμμετείχαν σε ανοιχτές συγκρούσεις κατά του ΕΑΜ και έτσι, ως ένα βαθμό, τηρήθηκε για κάποιο χρονικό διάστημα η συμφωνία

ΕΛΜ-ΕΟΚ στα Χανιά που είχε υπογραφεί στη θέση Τρομά-ισα στις 15.9.44.

Συμπληρώσουμε επίσης ο συσχετισμός των ενόπλων δυνάμεων στο Νομό Χανίων πριν συντριπτικά υπέρ του ΕΛΜ-ΕΛΑΣ.

Όλο αυτό το διάστημα το ΕΛΜ ζητεί τη διάλυση των τακτικών τμημάτων και την εγκατάστασή τους από τον Εθνικό Στρατό. Και δίνει το παράδειγμα: Στις 25.2.45 με τη διαταγή του ο Μέγας Γρ. Κοντεκάκης κηρύσσει τη διάλυση της 5ης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ, αφού τους ελεύθερους νομούς της Κρήτης συγκροτείται ο Εθνικός Στρατός – η Εθνοφυλακή. Και στις 4.5 διαλύεται, πάλι μοιραζόμενος, το 14ο Σύνταγμα του ΕΛΑΣ, που κρατούσε θέσεις ενάντι από τους Γερμανούς. Είκοσι μέρες αργότερα (3.5.45) μια λαοθάλασσα στα Χανιά κατέβηκε στους δρόμους για να υποδεχτεί τον Εθνικό Στρατό που θα εγκαθίστατο στους στρατώνες. Στην αρχή όμως της φάλαγγας του Εθνικού Στρατού είχαν τοποθετηθεί οι «αντάρτες» των Γύπαρη-Μπαντουβά-Κατσιά και σία για να παρελάσουν και αυτοί, παρά τη συμφωνία να παρελάσει μόνο ο Εθνικός Στρατός. Και όταν μπήκαν στον Στρατώνα πυροβόλησαν κατά του όπλου πλήθους – είχαν κανηχηθεί προηγουμένως: «...επαέ θα το κάνουμε Ρέθε-νος...». Από τα πυρά τους σκοτώθηκε μια έγκυος γυναίκα και τραυματίστηκαν περί τα 5 άτομα. Το πλήθος και οι φαντάρτοι εξαγριώθηκαν. Αξίωσαν έντονα την άμεση απομάκρυνση των «ανταρτών» – πράγμα που έγινε.

Ας σημειωθεί ότι στους φαντάρους δεν είχαν δοθεί φυσιγγία. Σκόπιμο, βέβαια, κι αυτό. Γιατί ήταν γνωστό πως στην συντριπτική πλειονότητά τους ήταν ΕΑΜίτες. Και ασφαλώς γι' αυτό η κυβέρνηση Παπαν-

δρέου και οι Άγγλοι ήθελαν πάση θυσία να διατηρήσουν την ταξιαρχία του Ρίμινι – που ήταν ξεκαθαρισμένος βασιλικός στρατός – και τους «αντάρτες» του κ. Γύπαρη στην Κρήτη, παρά το ότι από τον Μάρτη του '45 υπήρχαν στο νησί δέκα τάγματα Εθνικού Στρατού.

Το ΕΑΜ, παρά την τρομοκρατία, τις διώξεις, τις δολοφονίες (Ρ. Τσιγκουνάκη, Ν. Παπαδάκη, Κ. Αναστασάκη, Μ. Πετράκη, Νανάδακη, Θάλεια Μαρουσάκη κ.λπ.) πρωτοταπούσε στην προσπάθεια για συμφιλίωση. Στα χωριά γίνονταν συγκεντρώσεις, συγκροτούσαν επιτροπές από όλες τις πολιτικές τάσεις, υπογράφονταν πρωτόκολλα για τη διατήρηση της ομαλότητας, η οποία στην Κρήτη διατηρούνταν ως ένα βαθμό, ενώ μέσα στο '46 οι εμφύλιες συγκρούσεις μαίνονταν στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Το φιλοβασιλικό Λαϊκό Κόμμα, η δεξιά της εποχής εκείνης, που κέρδισε τις εκλογές της 31.3.46 – λάθος που η Αριστερά έκανε αποχή –, δεν είχε λαϊκή δύναμη στην Κρήτη και, παρά τις προσπάθειές της, δεν μπορούσε να οδηγήσει το νησί στην ανωμαλία. Ο κρητικός λαός, από τη φύση του δημοκρατικός, δεν ήθελε την εμφύλια σύγκρουση. Αλλά από τον Γενάρη του 1947 η κατάσταση άλλαξε. Στην υπό τον Δ. Μάξιμο κυβέρνηση των έξι αρχηγών (Τσαλδάρης, Γονατάς, Γ. Παπανδρέου, Κανελλόπουλος, Αλεξανδρής, Ζέρβας) προσχώρησε και ο Σ. Βενιζέλος. Η λαϊκή του βάση θα ωθηθεί σιγά-σιγά στην εμφυλιοπολεμική πολιτική της κυβέρνησης.

Μέσα στον Φλεβάρη, που ήρθε ο Βενιζέλος στα Χανιά, τον επισκέφτηκαν αντιπροσωπείες από το ΕΑΜ-ΚΚΕ, το ΧΡΙΣΚΕ (Γ. Καψωμένος) και τους Δημοκρατικούς Συλλόγους και του πρότειναν να καταβληθεί προσπάθεια «να μην επεκταθεί ο εμφύλιος στην Κρήτη». Η προϋπόθεση που

έθεταν για αυτό ήταν να σταματήσουν οι διωγμοί κατά των αριστερών και οι κρήτες φαντάρτοι να μένουν στην Κρήτη και να μη στέλνονται σε άλλα μέρη της Ελλάδας για να μετασχουν στον εμφύλιο.

Η απάντηση του Βενιζέλου ήταν: «Η συνεργασία μου με άλλα κόμματα στην κυβέρνηση δεν μου επιτρέπει να πάρω θέση επί του ζητήματος...». Αυτό φυσικά σήμαινε πως αποκρούει την πρόταση. Και το περιοδικό του ΚΚΕ *Μαχόμενη Κρήτη* (Φεβρ. '47) σημειώνει: «...έτσι ομολογεί μόνος του τη συνεργασία του με τον μοναρχισμό και την ευθύνη του και ενοχή του στις προσπάθειες διάσπασης του δημοκρατικού λαού του νησιού...».

Η δε Νομαρχιακή Επιτροπή του ΕΑΜ Ηρακλείου σε συνεδρίασή της (εφημ. *Ελ. Κρήτη* 6.5.47) αποδίδει ευθύνη στον Σ. Βενιζέλο ότι προσπαθεί να επεκτείνει τον εμφύλιο και στην Κρήτη, αφού διόρισε τον βουλευτή –τότε– Π. Γύπαρη στρατιωτικό Διοικητή Νομού Χανίων και τον υποκινητή των αδελφοκτόνων συγκρούσεων τον Γενάρη του '45 στο Ρέθυμνο Χ. Τζιφάκη (εκ των ηγετών της ΕΟΚ Ρεθύμνου) Γενικό Διοικητή Κρήτης.

Ιδού και τα πρακτικά μέτρα για την προώθηση του εμφύλιου: Μέσα στον Απρίλη του '47 ο Π. Γύπαρης συγκροτεί το σώμα των «άνευ θητείας χωροφυλάκων». Μπορούσες να το πεις και τάγμα τρομοκρατών. Αρκετοί ποινικοί βγήκαν από τη φυλακή να καταταχθούν στο σώμα αυτό για την... τήρηση της τάξης! Στη διάθεση αυτών ήταν η ζωή και η αξιοπρέπεια κάθε αριστερού. Οι δολοφονίες αυξήθηκαν. (Η εφημ. *Ελεύθερη Κρήτη* γράφει στις 21.5: Το υπερκράτος του κ. Γύπαρη σκοτώνει τον χανιώτικο λαό. Μέσα σε 12 μέρες έξι δολοφονίες – Γαυγιωτάκης, Αλεξανδράκης, Σημαντήρης, Μπιτζανάκης, Μανουσάκης και Μπιρμπίλης).

Στις 22.4.47 η εφημερίδα *Κήρυξ* δημοσιεύει την είδηση ότι συνελήφθησαν δώδεκα άτομα (παράγοντες του ΕΑΜ και ΚΚΕ) προς εκτόπιση. Συγκεκριμένη κατηγορία, καμιά. Απλώς κρίνονταν «επικίνδυνοι διά την δημοσίαν τάξιν». Άνοιξε ο δρόμος για τις ομαδικές συλλήψεις και εξορίες. Τα λεγόμενα «Έκτακτα Μέτρα» της κυβέρνησης κάλυπταν κάθε αυθαιρεσία.

Μέχρι τη διενέργεια των συλλήψεων αυτών στα Χανιά, οι λίγοι αριστεροί διωκόμενοι, αυτούς που τους κυνηγούσε το κράτος ή το παρακράτος αμέσως μετά την απελευθέρωση, δεν παρουσίαζαν καμιά οργανωμένη δράση. Μόλις μαθεύτηκε το γεγονός των συλλήψεων, κινήθηκαν μαζί με άλλους απ' τα χωριά και κατέλαβαν ορισμένους αστυνομικούς σταθμούς, ζητώντας την απόλυση των συλληφθέντων. Η κυβέρνηση δεν τους απέλυσε, τους εξόρισε. Ήθελε τη σύγκρουση. Οι πρώτες αψιμαχίες άρχισαν και, ύστερα από λίγο, οι συγκρούσεις γενικεύτηκαν. Την εξέλιξη προς το χειρότερο τη βοηθούσε, βέβαια, και ο ψυχρός πόλεμος μεταξύ των υπερδυνάμεων.

Είναι φανερό, πάντως, πως αν ήθελε η κυβέρνηση και οι ντόπιες Αρχές –και πρώτ' απ' όλα– ο Σ. Βενιζέλος, μπορούσε ο εμφύλιος στην Κρήτη να αποφευχθεί.

Δεν ήθελαν όμως. Ήταν σκόπιμη η επιλογή της παράταξης αυτής και των υποστηρικτών της Άγγλων. Κατ' αυτούς δεν υπήρχε άλλος τρόπος να συντριβεί η ΕΑΜική επιρροή στο 80% του λαού (κατά τον Κ. Μητσοτάκη 90%). Η ομαλή δημοκρατική εξέλιξη θα οδηγούσε στην κυριαρχία του ΕΑΜ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Β. Μαθιόπουλος, *Ο Δεκέμβρης του '44*, σελ. 32.
2. Στ. Βλοντάκης, *Η Οχυρά θέση της Κρήτης*, σελ. 379).

ΧΑΝΙΑ, ΙΟΥΛΙΟΣ 1947: ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΣ

Χωρίς αιτία, χωρίς καμιά διαδικασία

ΜΙΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΡΩΙΜΟΥ

Ο Στ. Πρώιμος
το 1944
στον ΕΛΑΣ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΡΩΙΜΟΣ

Ο συνταγματάρχης σε πολεμική διαθεσιμότητα Στέφανος Πρώιμος, που άφησε τη μαρτυρία του για την εκτέλεση των δύο ΕΑΜιτών αξιωματικών Γ. Παπουτσάκη και Γ. Σταματάκη στις 19 Ιουλίου 1947 στη Σούδα, γεννήθηκε στο χωριό Πλατανιάς κοντά στα Χανιά, το Δεκέμβρη του 1894. Κατετάγη το 1914 και υπηρετώντας μέχρι το 1925 τέθηκε σε πολεμική διαθεσιμότητα λόγω σοβαρού τραυματισμού στο Ταμπούρ-Ογλού. Είχε προσχωρήσει στο Κίνημα της Εθνικής Άμυνας και πολέμησε στο μακεδονικό μέτωπο, στις μάχες του Ραβινέ (όπου και τραυματίστηκε) και του Σκρα. Στη διάρκεια της Κατοχής προσχώρησε στην Αντίσταση και ορίσθηκε επιτελάρχης του ΕΛΑΣ Κρήτης. Έλαβε μέρος στη μεγάλη μάχη των Κεραμειών διευθύνοντας την άμυνα κοντά στο χωριό Αχλαδιές. Πέθανε το 1978 σε ηλικία 84 ετών.

Η μαρτυρία του συνταγματάρχη Στέφανου Πρώιμου, που δημοσιεύεται στις επόμενες σελίδες, αναφέρεται σε μια χρονική στιγμή που τα Χανιά δοκιμάστηκαν από την τρομοκρατία και τις δολοφονίες. Κατά τη διάρκεια του πενθημέρου από 15 έως 20 Ιουλίου 1947 υπήρξε μια έξαρση τρομοκρατίας στην πόλη. Ένα απλό φυλλομέτρημα του τοπικού Τύπου φτάνει για να γευθεί κανείς σήμερα το κλίμα της εποχής: Συμπλοκές, συλλήψεις, δολοφονίες, επικηρύξεις «συμμοριτών», απαγόρευση της κυκλοφορίας, «δηλώσεις μετανοίας», απειλές. Ο Στ. Πρώιμος ήταν παρών στα γεγονότα στα οποία αναφέρεται και τα καταγράφει, στιγμή προς στιγμή, 45 ημέρες αφότου συνέβησαν. Οι συλλήψεις

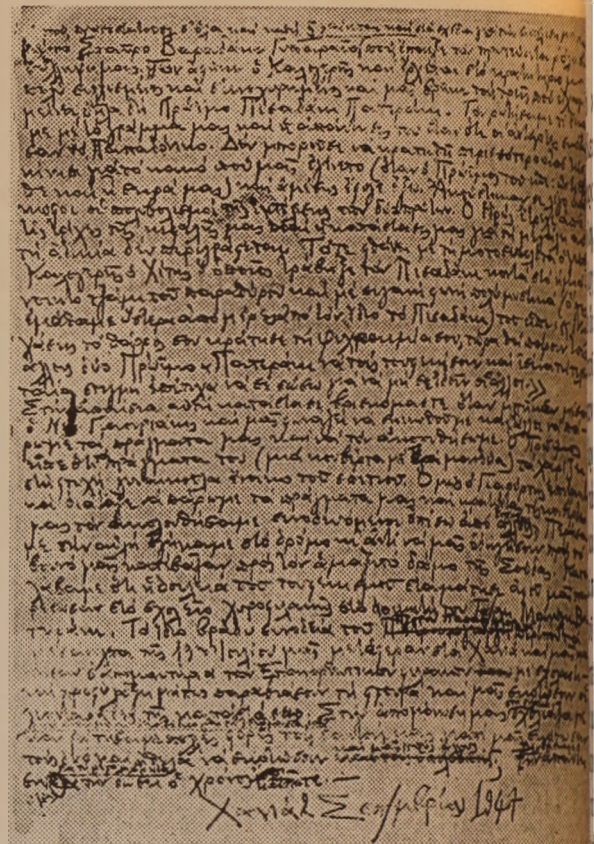
και οι δολοφονίες που καταγράφονται έγιναν στις 18 και 19 Ιουλίου 1947 και στο τέλος του χειρογράφου σημειώνεται η ημερομηνία 2 Σεπτεμβρίου 1947. Η μνήμη είναι νωπή.

Μετά το θάνατο του Στέφανου Πρώιμου βρέθηκε στο σπίτι του στα Χανιά ένα κιβώτιο με διάφορα χειρόγρατά του. Το 1946 είχε γράψει μια μικρή αφήγηση που την ονόμασε «Ιστορικό Σημείωμα» και αργότερα την εμπλούτισε με ντοκουμέντα και παραρτήματα που περιέχουν πολύτιμα στοιχεία για την ιστορία του ΕΛΑΣ στην Κρήτη. Αυτό το βιβλίο εκδόθηκε από το γιό του, Βασίλη Πρώιμο, με τίτλο Ο ΕΛΑΣ της Κρήτης το 1982 (Β' έκδοση, 1989).

Η ανέκδοτη μαρτυρία που δημοσιεύεται εδώ και συμπεριλαμβανόταν στα χειρόγραφα κατάλοιπά του, είναι γραμμένη σε πέντε χειρόγραφες σελίδες, κατατεθειμένες σήμερα στα ΑΣΚΙ.

Η μεταγραφή του κειμένου του Στ. Πρώιμου έγινε με ακριβή μεταφορά της ορθογραφίας και των γλωσσικών τύπων του χειρογράφου και διατηρήθηκε η πολυτυπία των εγγραφών. Το κείμενο μεταφέρει την ιδιότυπη γλώσσα της εποχής.

Στις σημειώσεις γίνονται μερικές διευκρινίσεις απαραίτητες για το σημερινό αναγνώστη και στο τέλος, ως επίμετρο, συμπληρώνονται πληροφορίες από τον Τύπο της εποχής που αποτυπώνουν τόσο τη σημασία των γεγονότων από 18 έως 19.7.47 όσο και αυτών που ακολούθησαν.

Η τελευταία σελίδα του χειρογράφου.

ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΡΩΪΜΟΥ

18 ώρες μπρός στο έκτελεστικό
απόσπασμα

«Γιατί μᾶς σκότωσαν»
Τούς ἔφερε ὁ Σοφοκλῆς
Βενιζέλος
γιά νά καταπνίξει τόν
πανεαμισμόν.

Από καιρό πολύ πλημμυρισμένα ἔβλεπε κανείς τὰ Χανιά ἀπό Γυ-
παραίους καί λογῆς λογῆς χαφιέ-
ρες πουλημένους στούς Ἕλληνο-
γερμανοὺς ἀργόμισθους καί ὀπλισμένους μέ
μάφορα ὅπλα. Ὅμως ἡ Ἑαμική ἰδεολο-
γία κρατοῦσε τό ἠθικό τοῦ λαοῦ καλά
γιατί ἦταν τό δίκιο μέ τό μέρος του.
Αραῖά ἀραῖά οἱ παραπάνω ἐγκληματίες
καναν τὰ βράδυα τρομοκρατικές ἐπι-
δρομές καί σποραδικούς σκοτωμούς πο-
λιτῶν μά πάλι δέν μποροῦσαν τό μεγάλο
ἠθικό τοῦ λαοῦ στά Χανιά νά τό σπά-
σουν οὔτε καί νά ἐπιβληθοῦν μέ τρομο-
κρατικά μέσα ὅπως ἦταν τὰ σπασίματα
τῶν γραφείων τοῦ ΕΑΜ, τῆς λέσχης τῆς
ΕΠΟΝ, τὰ ἀλεπάλληλα κτυπήματα καί ἡ
τελειωτική καταστροφή τῶν τυπογρα-
φείων τῆς μοναδικῆς ἐφημερίδας μας
Δημοκρατίας¹. Τά στελέχη τοῦ ΕΑΜ κα-
θημερινά μέ τό λαό ἐμπύχωναν καί κρα-
τοῦσαν ψηλά τή σημαία τοῦ ἀγῶνα. Σύ-
χναζαν στό καφενεῖο τῆς ἀγορᾶς, στό
κέντρο, πού θά ἔβλεπαν καί τούς Χα-
νιώτες καί τούς χωρικούς ἀγρότες καθη-
μερινά. Ἡ ἀντίδραση μᾶς βλέπει καί λυσ-
σομανᾷ. Ἀποφασίζουν νά μᾶς ρίξουν
ἐκείνῃ μέρα χειροβομβίδες μέσα στό καφ-
νεῖο² ἢ νά μᾶς ξεπερδέψουν ὅλους μα-
ζί μέ κάποιο ἄλλο τρόπο. Ἡ ἀδιαφορία
μας γιά ὅλα ἔδινε τήν ἀπάντηση.

Ὡσπου μιά βραδυά τῆς 18ης Ἰουλίου

Ὁ δικηγόρος Εὐτύχης Παλλήκαρης στο γραφεῖο του.
Στις 17.7.1947 πυροβόλησαν τόν Παλλήκαρη τρεῖς οπλοφόροι που φοροῦσαν
μαντήλια κρουσάτα. Μεταφέρθηκε στο στρατιωτικό νοσοκομεῖο Χανίων ὅπου
ἐξέπνευσε τήν επομένη. Ετάφη στις 19.7.1949. Νωρίτερα εἶχε εἰδοποιηθεῖ ἀπό μια
συγγενή του που εἶχε ἀκούσει ὅτι θα τόν σκοτώσουν. «Δέν ἔχω πειράξει κανένα, θα πάω
στη δουλειά μου».

Σε μνημόσυνο τοῦ Βενιζέλου, μετά τη δικτατορία Μεταξά, ἐβγαλε ἕνα ἀντιδικτατορικό
λόγο καί στη συνέχεια συνελήφθη καί ἐστάλη ἐξορία στη Σίφνο. Στην κατοχή μῆκε στο
ΕΑΜ καί ἀκολούθησε ἴδια πορεία μέ χιλιάδες ἄλλους δημοκράτες πολίτες.

1947, μέ ἐκτελεστικά ὄργανα τούς χωρ.
ἀνευ θητείας³ Βαρουδάκη Σταῦρο, Για-
ουρτάκη Ἑμμ., Βαγιονῆ καί ἄλλους,
βρῆκαν τό πρόσχημα γιατί σκότωσαν οἱ
ἀντάρτες μέ τό Μπαντουρόγιαννη, ἕνα
στέλεχος τοῦ Γυπαραίικου, τό μυστικό
πράκτορα τῆς ἀντίδρασης στά Κερα-
μειά, τόν Νικολ. Παπαδάκι ἢ Παπαδό-
νικο ἀπό τό Γέρω-Λάκκο. Αὐτό ἦταν

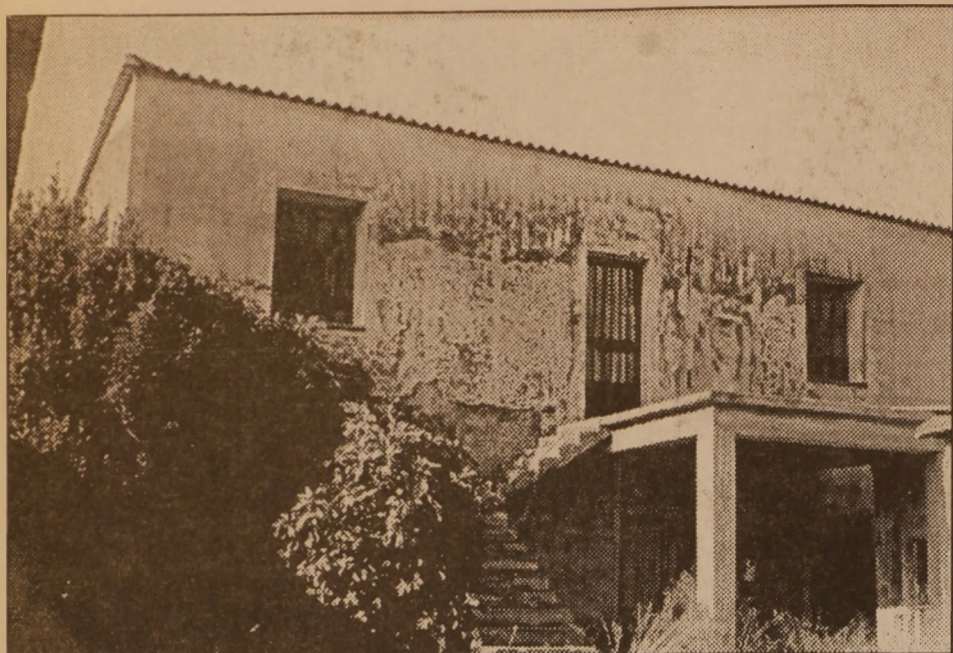
τάχα ἡ αἰτία κι' ἄρχισαν τό βράδυ ἐκεῖνο
οἱ συλλήψεις στά Χανιά μέ τεχνική κα-
τεύθυνση ἀπό τό κέντρον τῆς ἀντίδρα-
σης⁴. Γύρω στίς 9 ὥρες τό βράδυ ἔπια-
σαν τούς: 1) δικηγόρο Ἀδάμ Ἀρετάκι
2) δημοδιδάσκ. Κωστή Πατεράκι καί 3)
δικηγόρο Μανοῦσο Πισαδάκι. Φαίνεται
εἶχαν παρμένη ἀπόφαση ἀπό κείνους
πού θά μαζέψουν τή νύχτα ὠρισμένους

1. Δημοκρατία, Ὁργανο τοῦ Συνασπισμοῦ τῶν κομμάτων τοῦ
Ε.Α.Μ. Νομοῦ Χανίων: Κυκλοφοροῦσε καθημερινά ἀπό τό 1945
σε σχῆμα 50X34. Μετά τήν καταστροφή τῶν τυπογραφείων τῆς
κυκλοφορεῖ σε μονόφυλλο μικρό σχῆμα 16X24 τυπωμένο στη μια
μόνο ὀψη (για νά τοιχοκολλεῖται). Στο ἱστορικό Ἀρχεῖο στα
Χανιά υπάρχουν τα τελευταία αὐτά φύλλα (αρ 639 τῆς 15.7.47,
640 τῆς 17.7.47 καί τό τελευταῖο εὐρισκόμενο τῆς 18.7.47.
Υπεύθυνος ἐμφανίζεται ὁ Θ. Ασλανίδης).

2. Προφητική ἡ μαρτυρία τοῦ Στ. Πρωΐμου: Ὑστερα ἀπό χρόνια,
στις 22.5.1952 στο καφενεῖο τῆς Ἀγορᾶς δολοφονήθηκε μέ
χειροβομβίδα ὁ Μάρκος Ρενιέρης λίγο καιρό μετά τήν ἐπιστροφή
του ἀπό τήν ἐξορία.

3. «Χωροφύλακες» ἀνευ θητείας». Σώματα που προηγήθηκαν
τῶν Μ.Α.Υ. (Μονάδες Ἀμύνης Υπαίθρου) καί που
σηματίστηκαν στις αρχές τοῦ 1947 κυρίως ἀπό στοιχεῖα που
ἀφέθηκαν ἀπό τις φυλακές. Στα Χανιά, οἱ «χωροφύλακες ἀνευ
θητείας» υπηρετοῦσαν ὑπό τις διαταγές τοῦ Π. Γύπαρη. Γι' αὐτό
στο κείμενο ἀναφέρονται συχνά αὐτοί, οἱ «χωροφύλακες ἀνευ
θητείας», ὅπως ἄλλωστε τούς ἀποκαλοῦσε τότε ὁ κόσμος, ὡς
«Γυπαραῖοι».

4. Κέντρον τῆς ἀντίδρασης ἐννοεῖ προφανῶς τόν πυρήνα τῆς
πολιτικῆς ἐξουσίας στην πόλη. Επανέρχεται καί πάλι, λίγο πιο
κάτω, στον ἴδιο ὄρο.

Το σπίτι του προξένου της Αγγλίας Γ. Ναξάκη στη Σούδα, όπως σώζεται σήμερα, στο ισόγειο του οποίου κρατήθηκαν οι έξι από τις 18 έως τις 19 Ιουλίου 1947.

νά τούς μεταφέρουν στη Σούδα μακριά από τό κέντρο και εκεί νά τούς δολοφονήσουν, χωρίς τάχα νά μάθουν οι αρχές ποιός τό διάταξε και ώρισμένους νά τούς μαντρώσουν στην Ασφάλεια Χωροφυλακής για έξορία και βασανισμούς. Ή πρόθεση τούτη του κέντρου προδόθηκε από την αρχή, γιατί μέ τό ίδιο αυτοκίνητο πού μετάφεραν τούς τρεις παραπάνω πρὸς τή Σούδα γύρισαν πίσω τόν Ἀδάμ Ἀρετάκι ὕστερα ἀπό ἔγκαιρη καί ἄμεση επέμβαση τῶν δικῶν του. Ἄρα κάποιος ὑπεύθυνος διέταξε καί ἐκτελοῦσαν οἱ δήμιοι βασανιστές καί σ' αὐτόν τόν κάποιο ὑπάκουαν ὅλοι. Ἐμειναν λοιπόν στη Σούδα οἱ δύο μόνον: Μ. Πισαδάκης καί Κ. Πατεράκης. Δεύτερη παρτίδα, γύρω στά μεσάνυχτα τήν ἴδια βραδυά, ἔπιασαν κατά σειρά τούς: 1) Συν/ρχη Στέφ. Πρώϊμο 2) Ἀντισυν/ρχη Γιώργη Σταματάκη 3) Συν/ρχη Γιώργη Παπουτσάκη 4) δικηγόρο Ἀντών. Κορνάρο.

Μᾶς μάζεψαν μέ τή σειρά πού γράφω παραπάνω στήν πόρτα τοῦ γκαράζ Ἐρ. Συγγελάκη⁶ στήν πλατεία Ἀγορᾶς. Ἐκεῖ μᾶς κράτησαν περίπου μία ὥρα καί ἐκεῖ μᾶς ἔκαμε τήν πρώτη ἐπίθεση κάποιος χασιέκλας ἐνοπλος ζωογδάρτης Ξενάκης. Μέ ἄσχημα καί κακά λόγια, μέ κοσμητικά ἐπίθετα τοῦ ποιοῦ του, μέ τό πιστόλι στό χέρι, ἐνῶ μᾶς εἶχαν κυκλώσει 7-8 Γυ-

παραῖοι (χωροφύλακες ἄνευ θητείας, οἱ περισσότεροι μέ πολυβολάκια) μᾶς εἶπε πῶς βρέθηκε ἡ ἄκρα μας καί θά πληρώσουμε ἀπόψε ὅλα ὅσα εἶχαμε κάμει γιά τή δημοκρατία, πού βγάξαμε λόγους καί λέγαμε «γιά τή δημοκρατία μας πού καί νά πεθάνουμε, νά χύσουμε τό αἷμα μας». Ζητοῦσε ἀφορμή γιά ν' ἀρχίσει τή δολοφονία μας ἀπό τήν πλατεία τῆς Ἀγορᾶς.

Ὑστερα ἀπό παραμονή μῆς ὥρας στήν πόρτα Συγγελάκη μᾶς ἔβαλαν ὅλους στό ταξί Μαυρεδογιάννη καί μᾶς ὁδήγησαν, μέ συνοδεία 4 ἐνόπλων Γυπαραίων, στή Σούδα. Οἱ συλλήψεις συνεχίστηκαν ὥς τίς πρωῒνές ὥρες (Κυανίδη – Γιακουμάκη – ἀδελ. Κωδωνίδη κ.τ.λ.) μέ τή διαφορά πῶς οἱ ἄλλοι παραδίδονταν στήν Ασφάλεια Χωροφυλακής. Τό ἴδιο βράδυ εἶχαν δολοφονήσει τόν Παλήκαρη⁷. Στη Σούδα φθάσαμε περίπου στίς 1-2 μετά τά μεσάνυχτα. Ἐκεῖ βρήκαμε καί τούς Μ. Πισαδάκη καί Κ. Πατεράκη καί μᾶς ἔκλεισαν ὅλους σ' ἓνα δωμάτιο στό ισόγειο τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Γ. Ναξάκη, ὅπου κατοικοῦσε ὁ Ἀστυνομικός Ἀθ/σῆς κ. Ἀγοραστάκης μέ τή γυναῖκα του στό ἄνω πάτωμα. Ἀπό τήν ὥρα πού μᾶς σήκωσαν τή νύχτα ἀπό τά κρεβάτια μας οἱ Βαρουδάκης Σταῦρος, Γιαουρτάκης Ἐμμ., Βαγιονῆς, κ.λ. παρέα τῶν (καί ἡ σύλληψις ἦταν δραματική: στά περισσότερα σπίτια ξύπνησαν τά παιδιά, ἔκλαιαν

ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς οἰκογένειας καθενός, γυναῖκες καί παιδιά, ὑβρίζοντας τους ὅτι εἶναι χειρότεροι ἀπό Γερμανοί κ.τ.λ.) τό τροπᾶριο ἦταν τό ἴδιο: θά σᾶς σκοτώσουμε ἄτιμοι Βούλγαροι, γιατί οἱ ἀντάρτες σκότωσαν τόν Παπαδόνηκο στά Κεραμεῖα. Ἐάν προλάβετε μέ γράμμα καί γλυτώσετε τόν Παπαδόνηκο ἴσως νά γλυτώσετε καί σεῖς.

Στή μεγάλη μας ἐκείνη σύγχυση μπροστά στό ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα ἐγράψαμε ὅλοι μαζί οἱ κρατούμενοι –Πρώϊμος, Παπουτσάκης, Σταματάκης, Πισαδάκης, Πατεράκης & Κορνάρος– ἓνα γράμμα πρὸς τούς ἀντάρτες παρακαλώντας ἄν ζῇ ὁ Παπαδόνηκος νά μή τόν σκοτώσουν, γιατί κρατούμεθα σάν ὄμηροι γιά ξεμπέρδεμα, ὕστερα ἀπό τή σύλληψη τῆ δικῆ του. Μπήκε ζήτημα ὕστερα ποιός θά μεταφέρει τό γράμμα στά Κεραμεῖα νά συναντήσει τόν Πισαδομανώλη⁸ καί νά τοῦ τό δώσει. Συζητήσαμε γιά δύο πρόσωπα, τούς Ἄνδρ. Καλογερεῖ καί Μανώλη Μανωλικό, καί προτιμήθηκε ὁ πρῶτος γιατί ἦταν κοντά μας ἐκεῖ στά Τσικαλαριά. Οἱ Γυπαραῖοι μᾶς ἔκλεισαν στό δωμάτιο κι' ἔφυγαν νά δώσουν τό γράμμα στόν Καλογερεῖ, ἀφοῦ ἔβαλαν δύο σκοπούς στήν πόρτα τοῦωματίου. Ἐέχασαν νά βάλουν σκοπό καί στό χαμηλό παράθυρό του. Σέ λίγη ὥρα ἦρθε ὁ Ἄνδρ. Καλογερεῖς ἀπό τά Τσικαλαριά μέ τό γράμμα μας πολύ στενοχωρημένος λέγοντάς μας ὅτι δέν θά ἔπρεπε νά μᾶς βροῦν καί νά μᾶς πιάσουν, γιατί ἔχουν παρμένη ἀπόφαση νά μᾶς σκοτώσουν. Δέχτηκε καί ἔφυγε ἀμέσως γιά τά Κεραμεῖα νά μεταφέρει τό γράμμα μας καί τό προφορικό μας μήνυμα πρὸς τούς ἀντάρτες. Ὁ Πισαδάκης τοῦ παράγγειλε νά τοῦ στείλει τό γυιό του. Εἶχε ἀρχίσει πιά νά ξημερώνει. Μείναμε μόνον μας στό δωμάτιο. Ὁ Κορνάρος ἄνοιξε τό παράθυρο καί χωρίς νά εἰπεῖ τίποτε πήδησε στήν αὐλή, τρέχοντας ἔφτασε στήν αὐλόπορτα καί δραπέτευσε. Ἴσως καί ἄλλοι ἀπό μᾶς νά ἔκαναν τό ἴδιο ἀλλά σηκώθηκαν ἀνάστατοι οἱ κουτσοπόδαροι⁹ Πα-

5. Ο Στ. Πρώϊμος χρησιμοποιεῖ στήν καταγραφή του το τρίτο πρόσωπο κυρίως ὅταν ἡ μαρτυρία του ἀναφέρεται στο πρόσωπό του. Σε ἄλλα σημεία χρησιμοποιεῖ το πρῶτο πληθυντικό πρόσωπο, ὅπως «μας μάζεψαν», «μας ὁδήγησαν», «γράψαμε» κ.λπ.
6. Στη θέση του κτίστηκε το ξενοδοχεῖο «Κύδων».
7. Ο δικηγόρος Εὐτύχης Παλλήκαρης δολοφονήθηκε ἀπό τρεις οπλοφόρους που φοροῦσαν μαντήλια στήν πλατεία Κατσαμπά, σε μικρή ἀπόσταση ἀπό το σπίτι του, μόλις κατέβηκε ἀπό το

λεωφορεῖο, επιστρέφοντας ἀπό το γραφεῖο του το ἀπόγευμα τῆς 17.7.47.

8. Μανώλης Πισαδάκης, ἀδελφός του συλληφθέντος Μανούσου Πισαδάκη, καπετάνιος του ΔΣΕ που βρισκόταν στα Κεραμεῖα.
9. Οἱ Γ. Παπουτσάκης καί Γ. Σταματάκης, αξιωματικοί, τραυματίες του Μικρασιατικοῦ πολέμου, ἦταν ἀνάπηροι καί οἱ δύο. Ο Γ. Παπουτσάκης εἶχε ἀγκύλωση καί ο Γ. Σταματάκης εἶχε ξύλινο πόδι.

Παπουτσάκης και Σταματάκης λέγοντας πώς δεν έπρεπε νά τό κάμει, γιατί θά μάς σκοτώσουν άμέσως τώρα. Κρατηθήκαμε οί άλλοι στην ίδια θέση και συζητούσαμε σιγά πώς θά δικαιολογηθούμε όταν ό σκοπός άνοίξει την πόρτα της φυλακής μας και άνακαλύψει πώς φυγε ό ένας. Συμφωνήσαμε ν' αφήσουμε τό παράθυρο άνοιχτό, νά προσποιούμαστε τούς κοιμισμένους και νά είπούμε πώς δεν καταλάβαμε πότε έφυγε ό Κορνάρος. Έτσι και έγινε, όταν μετά 20' της ώρας άνοιξε ό σκοπός, μικρότερος αδελφός του Νικ. Γιαουρτάκι, την πόρτα και βλέπει τό παράθυρο άνοιχτό. Κατάλαβε άμέσως τί είχε συμβή, άρχισε νά μάς ύβρίζει και νά μάς άπειλεί πώς θά μάς σκοτώσει όλους, μά καθησύχασε όταν ό Πρώϊμος του είπε «ότι ταλαιπωρημένοι από την όλονύκτιο περιπέτεια κοιμηθήκαμε βαρειά και δεν καταλάβαμε πότε έφυγε ό Κορνάρος». Τώρα όμως ή πόρτα κρατήθηκε άνοιχτή και ό σκοπός Γιαουρτάκης μέ τό όπλο γεμάτο και γυρισμένο προς τό μέρος μας καθόταν μέσα στό δωμάτιο και μάς φύλαγε. Ό άλλος σκοπός είχε κοιμηθεί και ό Γιαουρτάκης διεμαρτύρετο γιατί μόνος του δεν μπορούσε νά φυλάξει και την πόρτα και τό παράθυρο. Σέ λίγο μάς επισκέφθηκε ό Χίτης υιός Καλογερής πού τον είχε ζητήσει ό Μαν. Πισαδάκης, κουβέντιασε κρυφά μαζί του κι' έφυγε ενεργών γιά τή διάσωση Πισαδάκι. Έστερα από την άναχώρηση Καλογερή προς Κεραμειά και την επιβεβαίωσή του ότι θά μάς σκοτώσουν, είχε άρχισει γιά όλους μας ή μεγάλη δοκιμασία της άγωνίας του θανάτου. Διάφορες γνώμες ανταλλάξαμε. Κοντά στό σπίτι πού μάς κρατούσαν, στό διπλανό ίσως, κατοικούσε μία πρωτεξαδέλφη του Παπουτσάκη μέ τό όνομα Πολύμνια¹⁰. Κατορθώσαμε νά την φωνάξουν και κρυφά, πολύ κρυφά, νά της δώσουμε σημειώμα-

Αριστερά ο Γιώργος Σταματάκης από τα Καμισιανά, αντισυνταγματάρχης ε.α. και δεξιά ο Γιώργος Παπουτσάκης από τους Κάμπους Κυδωνίας, συνταγματάρχης ε.α. Ο πρώτος ήταν 49 χρόνων όταν εκτελέστηκε, ο δεύτερος 51 χρόνων. Και οι δύο ήταν τιμημένοι αξιωματικοί: ο πρώτος εδελοντής, ο δεύτερος της τάξης του 1917 της Σχολής Ευελπίδων, τραυματίστηκε στο Αφίον Καραχισάρ. Είχαν ενεργό δράση στην Αντίσταση.

τα τά όποια ό άντρας της μετέφερε στά Χανιά, ένα προς την Κα Παπουτσάκη¹¹ και ένα προς τόν κουρέα Θεοφ. Χαραλαμπίδη από τόν Σταματάκη. Έτσι μέχρι της 9ης πρωϊνής γνώριζαν όλοι στά Χανιά πού κρατούμεθα και όλοι ρωτούσαν γιατί μάς έπιασαν. Γενική ήταν ή συγκίνηση του κόσμου, καθώς μάς έλεγαν μετά την άπελευθέρωση. Φαίνεται όμως πώς ή τρομοκρατία είχε εξαπλωθεί τόσο δυνατή, πού κανείς δεν τολμούσε νά κινηθεί μέ έπιμονή και πείσμα γιά νά προλάβει τό κακό. Έφθασαν στό κρατητήριό μας πρώτοι ή Κα Παπουτσάκη και τό μεγάλο παιδί του Πρώϊμου. Ό Παπουτσάκης δεν άφήκε καθόλου τή γυναίκα του νά σταματήσει. Την έδιωξε άμέσως λέγοντας από μέρους

όλων μας νά κατέβη πίσω στά Χανιά κι' όποιον βρίσκει νά επικαλείται την βοήθειά του, γιατί πρόκειται νά μάς σκοτώσουν. Ό Πρώϊμος κάτι θέλησε νά παραγγείλλει στό παιδί του γιά τή μελλοντική διοίκηση του σπιτιού του και των όρφανών του αλλά πολύ λίγα πράγματα, γιατί οί ώρες περνούσαν και έπρεπε νά κατέβουν γρήγορα κάτω. Μόνον του παρήγγειλε νά ειδοποιηθεί ό αδελφός του Σοφοκλής. Έφυγαν ή Κα Παπουτσάκη και τό παιδί του Πρώϊμου, κατέβηκαν στά Χανιά και παντού ειδοποιούσαν γιά τό κακό πού πρόκειται νά γίνει. Ειδοποιήθηκαν μέχρι της 11ης πρωϊνής ώρας ή Ταξιαρχία, ό Νομάρχης Σειραδάκης Χαρ. και ό Γ. Δ.¹² Τσιφάκης Χρ. Βρέθηκε και ό Γύπαρης¹³ εκεί και

10. Η Πολύμνια Κοκκάκη, το γένος Γελασάκη, πρώτη εξαδέλφη του Γ. Παπουτσάκη, βοήθησε στην κοινοποίηση της κράτησης των έξι. Πέθανε το 1985 σε ηλικία 87 ετών.

11. Το σημείωμα, γραμμένο σε χαρτί από τσιγάρα, έγραφε: «Κρατούμεθα όμηροι στη Σούδα. Οί Πρώϊμος, Σταματάκης, ό διδάσκαλος Πατεράκης, έγώ και ό δικηγόρος Πισσάς. Γειά σας. Πρωϊ Σαββάτου 19 Ιουλίου 1947. Γ. Παπουτσάκης».

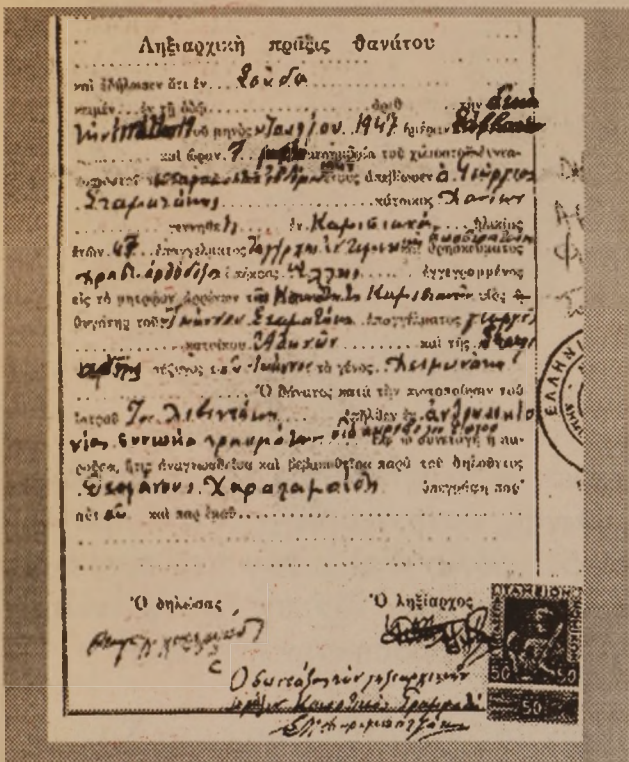
12. Γενικός Διοικητής.

13. Παύλος Γύπαρης. Ο γνωστός «οπλαρχηγός» που ευθύνεται και για την δολοφονία του Ίωνα Δραγούμη. Ο Δήμος Χανίων ετίμησε τον Γύπαρη με αδριάντα που βρίσκεται στο Δημοτικό

Κήπο της πόλης. Σύμφωνα και με την άποψη του νυν δημάρχου Χανίων «ο Γύπαρης ήταν εξέχουσα προσωπικότητα του ευρύτερου δημοκρατικού χώρου»! Άλλωστε και ο Κ. Μητσοτάκης δεν υπολείπεται σε επαινετικά σχόλια: «Ήταν ευγενής φύσις, ήταν ένας άνθρωπος ευαίσθητος και τρυφερός, πολύ γενναίος, τρελά γενναίος, ο γενναιότερος άνθρωπος που έχω δει ποτέ-» και συνεχίζει όμως «-ο οποίος όμως παρεσύρετο. Και όταν παρεσύρετο έφθανε συχνά στα άκρα...». Βλ. Δ. Δημητράκου, Κώστας Μητσοτάκης, Πολιτική Βιογραφία, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα [1988], σ. 262.

απάντησε «θά τό πιώ τό αίμα σας Έαμο-
βούλγαροι». Τά παραπάνω μās τά μετά-
δωκε ή Κα Παπουτσάκη όταν γιά δεύτε-
ρη φορά ξαναήλθε νά μās είδη στή Σού-
δα.

Στό κρατητήριό μας μπήκε κατά τίς 11
π.μ. ένας Γυπαραιός Δημοτάκης από τή
Θυμιά Κεραμειών και προσποιούμενος
τόν πολύ στενοχωρημένο μās έλεγε ότι
φροντίζει νά τούς καταφέρει νά μήν μās

«Ο θάνατος -του Γ. Σταματάκη- επήλθεν
εξ ανθρωποκτονίας συνεπεία τραυμάτων
δια πυροβόλου όπλου», πιστοποιεί ο ια-
τροδικαστής.

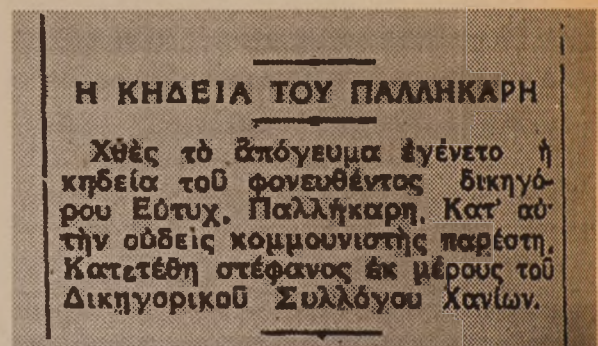
σκοτώσουν μά είναι αδύνατον νά πετύ-
χει τή διάσωσή μας. Μās έδινε ύποσχέ-
σεις και επαναλάμβανε τίς συνειθισμέ-
νες άρλοϋμπες ανθρωπων καιροσκο-
πων. Τήν τελευταία στιγμή εξαφανίστη-
κε. Τά σχόλια μεταξύ μας, όταν ό σκο-
πός θά έφευγε έξω από τό δωμάτιο μας,
ήσαν διασταυρούμενα εις άπόψεις αν
θά μās σκοτώσουν ή όχι, αν ό Καλο-
γερης θά προλάβει τόν Παπαδόνικο ζω-
ντανό κ.τ.λ. Ή άγωνία μας μεγάλωνε
ώρα μέ τήν ώρα και πέρασε τό μεσημέρι.
Στίς 2 μ.μ., όταν οί Γυπαραιόι του φυλα-
κείου εκεί έτρωγαν, έφθασε ή μητέρα
και ή αδελφή του Πρωίμου. Έπαναλά-
βαμε τίς ίδιες κουβέντες γιά τό σκοτωμό
μας και ό Νικ. Γιαουρτάκης επεκύρωνε
ότι θά μās σκοτώσουν χωρίς άλλο, έφό-
σον θά είχε σκοτωθεί ό Παπαδόνικος.
Έφυγαν και αυτοί μας οί επισκέπτες μέ
σκηνές συγκινήσεως και σέ λίγο γιά δεύ-
τερη φορά έφθασε ή Κα Παπουτσάκη
γιά νά μās είπῃ τίς πρωινές της ένεργειες
και τί της είχαν είπῃ οί διάφοροι. Μά και

πάλιν τόσον ό άνδρας της όσον και όλοι
μας τή στείλαμε πίσω μέ τήν πεποίθηση
ότι τίς βραδυνές ώρες θά μās σκοτώ-
σουν και τήν στείλαμε γιά καινούργιες
προσπάθειες στους τρανούς δικαστές,
εισαγγελέα και μεγαλόσχημους δημίους
μας μέσω των συγγενών της [...]. Περί
τήν 3ην απογευματινήν έρχεται ή Κα
Σταματάκη άρρωστη και έλεεινή και
αναγκαστήκαμε νά της είπούμε τήν αλή-
θεια γιά τίς διαθέσεις των Γυπαραιών
(ότι πρόκειται νά μās σκοτώσουν) γιά
νά φύγη άμέσως και νά σπεύσει νά φέρει
από τό χωριό τούς συγγενείς του Σταμα-
τάκη. Ήρθε τότε και ή Κα Πισαδάκι.
Ή αποχαιρετίστηκαν μέ τόν άνδρα της
(μέ λυγμούς και κλάματα) ό όποιος ήθε-
λε νά ιδῃ τά παιδιά του γιά τελευταία
φορά, όπως έλεγε. Ή συγκίνηση και ό
έκνευρισμός όλων μας είχε κορυφωθεί
και όλοι μας μέ μεγάλη πικρία σχολιάζα-
με τό πώς χωρίς αίτια, χωρίς καμιά δια-
δικασία, επρόκειτο νά εκτελεστούμε
από ανθρώπους ζωοκλέπτες, έγκλημα-
τίες και κακοποιά στοιχεία. Τήν ώρα
εκείνη, 4η περίπου απογευματινή, μās
παρουσιάζεται κάποιος Γυπαραιός μέ
τό επίθετο Φρόνιμος και μās έλεγε κι
αυτός κρυφά ότι είναι πολύ στενοχωρη-
μένος γιατί θά μās εκτελέσουν και δέν
μπορεί νά κάμει τίποτε γιά τή διάσωσή
μας. Τόν στείλαμε, αν όπως έλεγε ενδια-
φέρεται, νά ειδοποιήσει τήν ασφάλεια
στά Χανιά, αλλά κι αυτός εξαφανίστηκε
γιά νά μήν τόν ξαναϊδούμε. Όλη τήν
ήμέρα μέ τή μοτοσυκλέτα του έτρεχε ό
γυιός του Άνδρέα Καλογερη, διάσημος
Χίτης, προσπαθώντας νά διασώσει τόν
Μαν. Πισαδάκι, πρωτεξάδελφο της μη-
τέρας του. Ή ήμέρα περνούσε και ή
άγωνία μας ως μελλοθανάτων μεγάλω-
νε. Καμιά έλπίδα διασώσεως, κανείς δέν
παρουσιάζετο πού νά μπορεί άποτελε-
σματικά νά μās βοηθήσει. Όλοι μας βα-
ρύθυμοι και βαθειά συγκινημένοι
ανταλλάσσαμε διάφορες κουβέντες πά-
νω στό ίδιο μοτίβο, πάντοτε του σκοτω-
μού. Στίς 5 1/2 πρός τίς 6 ώρες απογευμα-
τινές άρχισαν νά μαζεύονται όλοι οί Γυ-
παραιόι στήν αύλή του σπιτιού, όλοι
όσοι ένδιαφέροντο γιά τό ξεμπερδεμά
μας. Ό πατέρας Καλογερης πού πήγε τό
γράμμα δέν φάνηκε ακόμα, ως τόσο
όμως είχε έλθει ή φήμη ότι οί άντάρτες
είχαν σκοτώσει τόν Παπαδόνικο. Προ-
κλητικοί και άπειλητικοί οί φύλακές μας
γέμιζαν τά όπλα επιδεικτικά κι' έκαναν

Πάνω η Πολύμνια Κοκκάκη-Γελασάκη
που βοήθησε στη γνωστοποίηση της σύλ-
ληψης των έξι, με το εγγόνι της το 1962.

Κάτω, ο Κήρυξ, της Κυριακής, 20.7.47,
πληροφορεί ότι «ουδείς κομμουνιστής
παρέστη» στην κηδεία του Ευτύχη Παλλη-
καρη. Μέχρι και τις κηδείες των θυμάτων
παρακολουδούσαν και το εδήλωναν
ανοικτά!

τά σχέδια των στήν αύλή. Όλοι μας
πνιγμένοι στή συγκίνηση δέν μιλούσαμε
ή και αν μιλούσε κανείς δέν λάβαινε
απάντηση. Ό Παπουτσάκης είπε τότε
«Μαζεύονται όλοι, πλησιάζει τό τέλος
μας». Πράγματι τό τέλος μας πλησίαζε,
οί δήμιοί μας τά είχαν όλα προετοιμάσει,
όπως έφαινετο από τίς κινήσεις των.
Ίδρωμένοι από άγωνία γιά τήν άδικη
έγκατάλειψή μας, περιμέναμε τό τέλος.
Ό Σταματάκης είχε βγάλει τό ξυλοπό-
δαρό του και ήταν χάμω ξαπλωμένος
και δίπλα του ό Παπουτσάκης μέ τόν
Πατεράκι. Ό Πρωίμος και ό Πισαδάκις
κάθονται σέ δυό καρέκλες. Είναι πιά
δειλινό, ή ώρα έπλησίασε, τό ξέραμε, τό
βλέπαμε. Κάποιος Κατελάνος από τό
Άλετρουβάρι ήταν σκοπός και δέν μās
άφηνε ούτε γιά φυσική μας ανάγκη νά
πάμε στό διπλανό αποχωρητήριο.

Καί τότε, στήν άπαίσια εκείνη στιγμή, παρουσιάζονται μέσα στό δωμάτιό μας οί δέμηιοι. 'Ο ένας καλοκαμωμένος μέ τολουβολάκι καί ό άλλος λίγο παρασού- ρουμος, Κρασαδάκης, μέ μακρύ όπλο. Καί οί δύο χωροφύλακες άνευ θητείας, Γυπαραιοί αλλά άγνωστοι. Οί γνωστοί μας βρισκόταν στήν αυλή (τούς βλέπαμε από τό παράθυρο) καί δέν παρουσιάζο- ντο. 'Ο νεαρός καλοκαμωμένος νέος στήν εμφάνιση (φρεσκοχτενισμένος καί περιποιημένος) φώναξε «νά σηκωθούν οί Παπουτσάκης καί Σταματάκης». Δραματική στιγμή: Σηκώθηκαν καί ό Σταματάκης προσπαθεί μέ τή βοήθεια του Παπουτσάκη νά φορέσει τό ξυλοπό- δαρό του. Πέρασαν 3-4 λεπτά νά περά- σει τό ξύλο στό πανταλόνι καί νά κου- μπώσει τούς ιμάντες καί ό σαδιστής δέ- ημιος μέ άταραξία καί άδιαφορία περιμέ- νει. 'Ολοι μας σιωπούμεμέ χαρακτηρι- στική σιωπή άγωνίας. Φόρεσαν τά σα- κάκια των οί δυστυχείς, ζήτησαν από ένα τσιγάρο, μās άποχαιρέτισαν μέ πνιγμένη φωνή καί βγήκαν συνοδεία των δύο δημίων στήν αυλή. Κουτσαίνο- ντας έφθασαν στήν αυλόπορτα καί χά- θηκαν πίσω από τόν μαντρότοιχο. Σέ λί- γα λεπτά βλέπομε από τό τζάμι του πα- ραθύρου τόν Άνδρέα Καλογερέ, τόν ταχυδρόμο μας, στήν αυλή νά κουβε- ντιάζει, μέ φιλονικία καί χειρονομίες, μέ τόν Σταύρο Βαρουδάκη, Γυπαραιό πού πρωτοστατούσε σ' όλα καί καθώς φαίνεται καί στά σχέδια γιά τήν εκτέλε-

ση μας καί πού έπαιξε τόν πρωτεύοντα ρόλο στή σύλληψη μας. Τόν άφήκε ό Καλογερέ καί έρχεται στό κρατητήριό μας πολύ συγχυσμένος καί στενοχωρη- μένος καί μās βρήκε τούς τρεις πού είχα- με μείνει, δηλαδή Πρώιμο, Πισαδάκι, Πατεράκι. Τόν ρωτήσαμε τί έκαμε μέ τό γράμμα μας καί ή άπάντησίς του ήταν ότι οί άντάρτες σκότωσαν τόν Παπαδό- νικο. Δέν μπορούσε νά κρατηθεί περισ- σότερο από τή συγκίνηση γιά τό κακό πού μās έγινετο (όταν ό Πρώιμος του είπε: ώστε ήρθε καί ή σειρά μας) καί άμέ- σως έφυγε έξω. Άκούστηκαν σέ λίγο υπόκωφοι οί πολυβολισμοί τής εκτέλε- σης των δύο πρώτων. 'Ο ιδρώς έτρεχε από τίς τρίχες τής κεφαλής μας καί ή κα- τάστασίς μας γιά τή μεγάλη αυτή άδικία δέν περιγράφεται. Τότε φθάνει μέ τή μο- τοσυκλέτα ό γυιός Καλογερέ, ό Χίτης, ό όποιος τράβηξε τόν Πισαδάκι κοντά στό ήμιάνοικτο τζάμι του παραθύρου καί μέ σιγανή φωνή πολύ μυστικά (όπως έμάθαμε ύστερα από μέρες από τόν ίδιο τόν Πισαδάκι) του είπε: «Μή χάσεις τό θάρρος σου, κράτησε τήν ψυχραιμία σου, τώρα θά πάρουν τούς άλλους δύο, Πρώιμο & Πατεράκι, νά τούς τουφεκί- σουν καί έσένα, τήν τελευταία στιγμή, έπέτυχα νά σε σώσω γιά νά μή σε ίδουñ οί άλλοι.»

Στήν άπαίσια αυτή κατάσταση βρι- σκόμαστε, όταν μπήκε μέσα ό Νικ. Για- ουρτάκης καί μās φωνάζει νά σηκω- θούμε καί οί άλλοι νά πάρουμε τά πράγ-

ματά μας καί νά τόν ακολουθήσωμε. 'Ο Πρώιμος είπε ότι τά πράγματά του (μιά κουβέρτα μέ ένα μανδύα) τά χαρίζει στή φτωχή γυναικούλα, έννοικο του σπι- τίου. 'Ομως ό Γιαούρτης έπιτακτικά διάταξε νά πάρωμε τά πράγματά μας καί κρατώντας τίς κουβέρτες μας τόν ακολουθήσαμε συνοδευόμενοι όπίσω από άλλους ένόπλους. Περάσαμε τήν αυλή, βγήκαμε στό δρόμο κι' αντί νά μās οδηγήσουν πρós τό βουνό μās κα- τέβαζαν πρós τόν άμαξιτό δρόμο τής Σούδας. Καταλάβαμε ότι ή δουλειά του τουφεκισμοϋ σταμάτησε, άφοϋ μās πα- ρέδωσαν στό σχολείο χωροφυλακής, στόν διοικητή του Τα/ρχη Μανώλη Βουτυράκη. Τό ίδιο βράδυ, συνοδεία του Πέτρου Παπαδοπετράκη, περίπου τά μεσάνυχτα τής 19ης 'Ιουλίου, μās με- τάφεραν στά Χανιά καί μās κράτησαν σ' άπομονωτήρια των Έπανορθωτικών φυλακών μέ σχολαστική προφύλαξη, μήπως παραβιάσουν τή φρουρά καί μās σκοτώσουν οί λιονταρήδες τής κατα- στάσεως. Στήν άπομόνωσή μας στή φυ- λακή σχολιάζαμε τό άπαίσιο αυτό έπι- σόδειό μας, τή δοκιμασία μας καί ρωτή- σαμε πολλές φορές τούς έαυτούς μας, γιατί μās σκότωσαν τούς δυό καί ήθε- λαν νά σκοτώσουν καί μās τούς άλλους. Δέ βρίσκαμε τήν άπάντηση γιά τή μεγά- λη άδικία. 'Ίσως θά τή δώσει ό χρόνος κάποτε.

Χανιά 2 Σεπ/μβρίου 1947

Ε Π Ι Μ Ε Τ Ρ Ο

Υπάρχουν, βεβαίως, πολλές προφορι- κές μαρτυρίες για την δολοφονία των δύο αξιωματικών που πάγωσε την κοινωνία των Χανίων.

Μεταφέρουμε εδώ μόνο τη μαρτυρία της Κ. Ξ. από τη Σούδα ως επίλογο των όσων κατέγραψε ο Στ. Πρώιμος:

«Ο Βαρούδης με το παλμβόλο μας ετρομο- κρατούσε να μπούμε στα σπίθια μας, γιατί δε θέλανε να δούμε που θα πηγαίνανε τσ' ανθρώπους για εκτέλεση... Η μάνα μου με πήρε να πάμε στο ρυακάκι να μαζέψουμε χόρτα. Μια στιγμή μου λέει «Κοίτα, κοίτα τσι βγάζουνε φωτογραφία» και μου δείχνει τσ' ανθρώπους. Ήτανε αγκαλιασμένοι. Αμέ- σως ακούστηκαν πυροβολισμοί και πέσανε κάτω κι οι δυο με τσι πατερίτσες. Δεν κατα- λάβαινα καλά, ήμουν μικρή. Μα η μάνα

μου ήρθε ύστερα στο κεφαλόσκαλο και έκλαιγε».

Στους οικείους δεν επέτρεψαν να πάρουν τα πτώματα των δύο δολοφονημένων. Τα βρήκαν την επομένη μέρα, Κυριακή 20.7.47, πεταγμένα στο δάπεδο της εκκλη- σίας του Αγίου Νικολάου στη Σούδα. Έπρεπε να τα θάψουν στο παρακείμενο νεκροταφείο.

Η δολοφονία πήρε μεγάλη δημοσιότητα στον τοπικό, κυρίως όμως στον αθηναϊκό Τύπο. Η δολοφονία δύο ανάπηρων και τι- μημένων αξιωματικών, γνωστών από τη δράση τους στην Αντίσταση, σήμαινε ότι τί- ποτε πια δεν σταματά το όργιο της Δεξιάς και του παρακράτους. Οι αρχές ήταν πλή- ρως ενημερωμένες και κανείς δεν κινήθη- κε για τη σωτηρία τους.

Χαρακτηριστικά του κλίματος και της συ- μπεριφοράς της «άλλης πλευράς» η ειδη- σεογραφία των ημερών στον Τύπο που κυ- κλοφορούσε νόμιμα στα Χανιά.

Ο Κήρυξ¹⁴, η εφημερίδα του Κ. Μητσotά- κη, γράφει τρεις ημέρες μετά:

«ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

Έπεβεβαιώθη από τής προχθές Κυ- ριακής ή εκτέλεσις εις αντίποινα υπό συγγενών καί φίλων του δολοφονηθέ- ντος Νικ. Παπαδάκη, κατά τό πλείστον εκ τής περιοχής Κεραμειών, των έν τιμη- τικη άποστρατεία αντισυνταγματάρχου Γ. Παπουτσάκη καί Ταγματάρχου Γ. Σταματάκη.

Ή όλη υπόθεσις ήρχισε νά διαδραματί- ζεται από τής έσπέρας τής Παρασκευής,

ότε ἐγένετο γνωστή ἡ αἰχμαλωσία ὑπὸ συμμοριτῶν τοῦ αὐτοκινητιστοῦ Ν. Παπαδάκη ἐκ Γέρω Λάκκου. Ἐπειδὴ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἠπειλήθη ἡ ἐκτέλεσίς του, ὁμοχώριοί του καὶ συγγενεῖς του ἐπιβαίνοντες δύο ἐπιβατικῶν αὐτοκινήτων περιῆλθον ἀρκετὰς οἰκίας ἀριστερῶν τὴν νύκτα τῆς Παρασκευῆς καὶ συνέλαβον ὅσους ἀνεῦρον ἐξ αὐτῶν. Τὰς συλλήψεις οὐδεὶς εἶχε διατάξει περιῆλθον δὲ κατὰ πρῶτον περί τὸ μεσονύκτιον εἰς γνῶσιν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πολιτικῶν παραγόντων τοῦ τόπου ἡ σύλληψις τῶν κ.κ. Μαν. Πισσαδάκη, καὶ Ἀδὰμ Ἀρετάκη δικηγόρων. Κατόπιν συντόνων ἐνεργειῶν καὶ κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ κ. Γύπαρη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἠπειλήθη ἀκόμη καὶ ρῆξις μετὰ τῶν ἐξηγριωμένων Κεραμειανῶν, ἐπετεύχθη τὴν αὐτὴν νύκτα ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ κ. Ἀδ. Ἀρετάκη, ὁ ὁποῖος καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

Τὴν πρῶταν τὰ διαβήματα τῶν ἀρμοδίων εἰς οὐδὲν κατέληξαν. Οἱ ἀπαχθέντες ἀριστεροὶ ἐφρουροῦντο εἰς Σούδαν, εἰς οἰκίαν ἐκτὸς τῶν στρατώνων τῆς Διλοχίας τῶν ἄνευ θητείας χωροφυλάκων. Τὴν νύκτα εἶχε κατορθώσει νὰ δραπετεύσῃ ὁ δικηγόρος Κορναράκης. Ἐξηκολούθουν δὲ νὰ κρατοῦνται ἐκεῖ οἱ δύο ἐκτελεσθέντες καὶ ὁ συν)χης ἐν τ.ἀ. Πρωϊμάκης καὶ ὁ δικηγόρος Πισσαδάκης.

Τὸ ἀπόγευμα κατέφθασεν ἡ πληροφορία, ὅτι ἀνευρέθη νεκρὸς ὁ ἀπαχθεὶς ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν Ν. Παπαδάκης, πρὶν δύσῃ δὲ ὁ ἥλιος οἱ ἀπαγωγεῖς εἶχον πραγματοποιήσει μέρος τῆς ἀπειλῆς των, ἠπείλουν δὲ ὅτι θὰ τὴν συνεπλήρωναν διὰ τῆς ἐκτελέσεως καὶ τῶν ὑπολοίπων. Πλὴν κατόπιν συνεννοήσεων μεταξὺ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν, ἀπεστάλη ἰσχυρὰ δύναμις ὑπὸ τὸν καπετὰν Πέτρακαν, ἡ ὁποία καὶ κατῴρθωσε τέλος ἀργὰ τὴν νύκτα τοῦ Σαββάτου νὰ πείσῃ τοὺς φίλους τοῦ Παπαδάκη νὰ ἐπιστρέψουν τοὺς δύο ἐπιζῶντας, οἵτινες καὶ μετεφέρθησαν εἰς Χανιά. Οὗτοι κρατοῦνται, καθ' ἃ μᾶς ἀνεκοινώθη πρὸς ἀσφάλειάν των.

Οἱ ἐκτελεσθέντες ἐνεταφιάσθησαν εἰς τὸ ἔναντι τῆς στρατῶνος Σούδας παρεκκλήσιον μὴ ἐπιτραπέντος εἰς τοὺς συγγενεῖς των, ὅπως τοὺς μεταφέρουν εἰς Χανιά».

Ὅμοια καὶ ἡ εἰδησεογραφία ἀπὸ τὴν εφημερίδα Παρατηρητῆς¹⁵ που ἐξέδιδε ὁ Ε.μ. Μπακλατζής:

«Εἰς ἀντίποινα συγγενεῖς τοῦ παθόντος ἐξετέλεσαν ἐκ τῶν συλληφθέντων τοὺς Γ. Παπουτσάκη καὶ Γ. Σταματάκη ἀξιωματικούς ἐν τιμητικῇ διαθεσμότητι τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τοῦ Σαβ)του.

Ἡ κηδεία των ἐγένετο τὴν μεσημβρίαν τῆς χθὲς εἰς τὸ Νεκροταφεῖον Σούδας. Κατὰ τὰς πληροφορίας μας θὰ ἐπηκολούθη ἄμεσος ἐκτέλεσις καὶ τῶν λοιπῶν συλληφθέντων ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἔγκαιρον ἐπέμβασιν τοῦ καπετὰν Πέτρακα, ὃν ἀπέστειλεν ὁ κ. Γύπαρης, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ἄλλων τινῶν προσώπων ἐν Σούδα ἀπεσοβήθη αὕτη καὶ οἱ λοιποὶ κρατούμενοι Σ. Πρωϊμος, Μ. Πισσαδάκης, Ν. Πατεράκης, Σεργάκης, Γιακουμάκης, Κωδωνίδηδες κ.ἄ. παραληφθέντες μετεφέρθησαν εἰς ἀσφαλὲς μέρος».

ΜΙΑ ΜΕΤΑΘΕΣΗ

Στον τοπικὸ Τύπο¹⁶ δημοσιεύθηκε καὶ ἡ εἶδηση ὅτι στίς 20 Ιουλίου ὁ μέραρχος Τούντας μετατέθηκε καὶ ορίσθηκε νέος Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Κρήτης ὁ συνταγματάρχης Πεζικὸς Γ. Φραγκιαδάκης. Ἡ εἶδηση ἴσως νὰ ἀκούγεται ἀδιάφορη καὶ ὅτι σχετίζεται με τὴ ρουτίνα των στρατιωτικῶν μεταθέσεων. Αἰξίζει ὅμως ἐδῶ νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ μέραρχος Τούντας ἦταν ἓνας μετριοπαθὴς, δημοκρατικὸς ἀξιωματικὸς (εἶχε προσχωρήσει στὴν Ἐθνικὴ Ἀμυνα τοῦ Ε.λ. Βενιζέλου), φίλος καὶ συμπολεμιστὴς στὴ Μικρὰ Ἀσία τοῦ Γ. Παπουτσάκη που προσπάθησε, στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ, νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Εμφύλιου στὴν Κρήτη. Ἦταν σὲ συνεχὴ ἐπαφὴ με τὸν Γ. Παπουτσάκη –πρόεδρο των Δημοκρατικῶν Συλλόγων στα Χανιά– καὶ ἀσφαλὲς γι' αὐτὲς τὶς ἐπαφές (συναντήσεις των δύο στὴ Μεραρχία Κρήτης) εἶχαν γνῶση οἱ παράγοντες τῆς Δεξιᾶς στα Χανιά. Χάρις στίς συνεννοήσεις των δύο φίλων καὶ συμπολεμιστῶν εἶχε ματαιωθεῖ μεγάλο αγροτικὸ συλλαλητήριον γιὰ τὸ ὁποῖο προετοιμάζονταν νὰ ἐπέμβουν δυναμικὰ οἱ ἀρχές. Ἡ μετάθεσή του τὴν ἐπομένη τῆς ἐκτέλεσης των δύο ἀξιωματικῶν σχετίζεται προφανῶς με τὴν ἐντεινόμενη τρομοκρατία.

Στον Ε.Α.Μικὸ Τύπο, ἡ δολοφονία των δύο ἀνάπηρων ἀξιωματικῶν πήρε μεγάλη δημοσιότητα. Στὴν *Ελευθέρη Ελλάδα*¹⁷ καὶ τὸν *Ριζοσπάστη*¹⁸ δημοσιεύεται ἡ εἶδηση καὶ σειρὰ σχολίων.

Απὸ τὴν ἄλλη μεριά ὁ Σοφ. Βενιζέλος στέλνει τηλεγράφημα πρὸς τὴ Γενικὴ Διοί-

κηση Κρήτης «ξεχνώντας» τὶς βιαιοπραγίες τῆς Δεξιᾶς¹⁹. Καὶ σὲ δήλωσή του²⁰ ἀναφέρει μετὰξὺ ἄλλων:

«...ἀκριβῶς οἱ ἄνευ θητείας χωροφύλακες εἶνε οἱ τηρηταὶ τῆς τάξεως καὶ ἐπιτελοῦν μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν τὸ ἔργον τῆς διώξεως τῶν ἀναρχικῶν». Καὶ προσέθεσε ὅτι «ὁ κ. Γύπαρης ἐκτελεῖ τὸ καθήκον του μὲ μεγάλο ζῆλον καὶ ἐνδιαφέρον»!

Ὁ Σταμάτης Χατζήμπεης, πρόεδρος των Ἀριστερῶν Φιλελευθέρων ἔκανε διάβημα στὸν πρωθυπουργὸ Μάξιμο γιὰ τὴν ἐκτέλεση των δύο ἀξιωματικῶν. Τὸ Υπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως «διέταξε τὰς ἀρχὰς τῆς Κρήτης νὰ ἐνεργήσουν ἀνακρίσεις»²¹ γιὰ τὶς δολοφονίες των δύο ἀξιωματικῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν των ἀνακρίσεων δὲν γνωστοποιήθηκε ποτέ.

Πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ἐδῶ ὅτι ὁ Κ. Μητσοτάκης, γιὰ πρώτη φορὰ πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια, ἐπεχείρησε νὰ μιλήσῃ γιὰ τὰ γεγονότα των ἡμερῶν ἐκείνων. Τὸ 1988 κυκλοφόρησε μιὰ Πολιτικὴ Βιογραφία του²² που εἶναι ὅμως μιὰ ἀγιογραφικὴ ἐξιστόρηση καὶ ἐτσι πρέπει κανεὶς νὰ τὴν διαβάσῃ. Οἱ πληροφορίες που κατατίθενται ἐκεῖ δὲν ἀποτελοῦν ἐπαρκὴ τεκμήρια γιὰ τὸν ἱστορικὸ ἀφοῦ εἴτε εἶναι ἀνακριβεῖς²³ εἴτε ἀποτελοῦν διαμεσολαβημένες φήμες ἀπὸ ἀφηγήσεις μαρτύρων που δὲν ζοῦν πια²⁴. Ὡστόσο, ἀποκτὰ ἰδιαιτέρη σημασία ἡ ἐπισήμανση τοῦ συγγραφέα σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ βιβλίου ὅτι «ἡ διαφωνία τοῦ Μητσοτάκη με τὸν Γύπαρη εἶναι "διαφωνία φίλων", ὡς πρὸς τὴν τακτική. Ὁ Μητσοτάκης ὅμως εἶναι ὁ κατεξοχήν πολιτικὸς καὶ αὐτὸν ἔχουν ὡς στόχο οἱ εαμικοί. Ἐπαιξε ρόλο πολιτικοῦ καθοδηγητῆ (ἐπισήμανση δική μας) δίπλα στὸ Γύπαρη»²⁵.

ΕΝΑ ΠΕΡΙΕΡΓΟ (ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ) ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑ

Βεβαιωμένη, πάντως, εἶναι ἡ δημοσίευση ἐνός «περίεργου» νομοθετικοῦ διατάγματος «Περὶ ἀναστολῆς διώξεως ἀδικημάτων τινῶν διαπραχθέντων ἐν Κρήτῃ», (Ν.Δ. 414 τῆς 14.10.1947) που δημοσιεύθηκε στὴν *Εφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως*²⁶ σύμφωνα με τὸν ὁποῖο «Ἀναστέλλεται [...] ἡ ποινικὴ δίωξις καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων τῶν κατηγορουμένων ἢ καταδικασθέντων δι' ἀξιοποίνους πράξεις, διαπραχθείσας ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τῆς ἐχθρικής εἰσβολῆς μέχρι τῆς 1ης Αὐγούστου 1947». Αναφέρεται δηλαδὴ καὶ σὲ ὅσες «ἀξιοποίνες πράξεις» διεπράχθησαν στὴν περίοδο ἀπὸ τὴν πτώση τῆς Κρήτης μέχρι καὶ δέκα ἡμέρες μετὰ

ας δολοφονίες των Γ. Παπουτσάκη και Γ. Σταματάκη.

Αξίζει να τονιστεί, πάντως, ότι οι «χωροφύλακες άνευ θητείας» που συμμετείχαν στην δολοφονία, βρέθηκαν να αποτελούν, μεταγενέστερα, προσωπική φρουρά του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, εξέχοντος τότε πολιτικού του νομού Χανίων, απολαμβάνοντας την προστασία και τη φροντίδα του.

Χωρίς αιτία, χωρίς καμιά διαδικασία, όπως σημειώνει ο Στέφανος Πρώμος, εκτελέστηκαν οι δύο ανάπηροι αξιωματικοί. Η αιτία, πενήνταδύο χρόνια μετά, αναζητείται στα όσα επεχείρησε η Δεξιά τα

χρόνια εκείνα. Όσο για τη διαδικασία, αυτή έμεινε καλά κρυμμένη.

Κ.Χ.Ζ.-Χ.Γ.Π.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

14. Κήρυξ, 22.7.1947, σ. 2.

15. Παρατηρητής, 21.7.47, σ. 2.

16. Στο ίδιο.

17. Βλ. Ελεύθερη Ελλάδα, 21.7.47, σ. 4, 22.7.47, σ. 1 και 4.

18. Βλ. Ριζοσπάστης, 22.7.47, σ. 1, 3 και 4, 23.7.47, σ. 4 σχόλιο με τίτλο «Ο κ.

Βενιζέλος δικαιολογεί τους εγκληματίες», 24.7.47, σ. 3 κύριο σχόλιο με τίτλο «Ο υπεύθυνος» κ.λπ.

19. Βλ. Κήρυξ, 22.7.47, σ. 4.

20. Βλ. Ελεύθερη Ελλάδα, 23.7.47, σ. 2.

21. Παρατηρητής, 21.7.47, ό.π., σημ. 15 και 16.

22. Δ. Δημητράκος, Κώστας Μητσοτάκης, (...), ό.π. σημ. 13.

23. Ό.π., σ. 279.

24. Ό.π., σ. 279-280.

25. Ό.π., σ. 262.

26. Τεύχος Α' ΦΕΚ 217 της 14.10.1947. Με τον νεότερο Ν. 496 της 9/13 Δεκ. 1947 παρατάθηκε η αναστολή που παρέχονταν στους παρουσιαζόμενους. Ο νόμος υπογράφεται από τον υπουργό Δικαιοσύνης Χρ. Λαδά.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΝΙΔΗ ΑΘΑΝΑΣΑΚΗ

Κατοχή στο Σάσαλο Σελίνου. Ορδιοι από αριστερά:: Αντ. Λιμπινάκης, Μανώλης Λιμπινάκης, άγνωστος και Επιμενίδης Αθανασάκης. Καδιστοί: Σήφης Μπιτζανάκης, Παναγιώτης Λιμπινάκης (για τον θάνατό του βλ. Ν. Κοκοβλή "Στιγμές από τον Εμφύλιο στην Κρήτη", τχ. 696, σ. 40), Ν. Κακαβελάκης και Βαγγέλης Κουτουλάκης.

Σχετικά με το άρθρο του Ν. Κοκοβλή «Στιγμές από τον εμφύλιο στην Κρήτη» που δημοσιεύθηκε στο τχ.696 στο οποίο αναφέρεται και στον Ε. Αθανασάκη-Μπαρούτα, καθώς και στη χαροκαμένη μάννα, πήραμε μια σύντομη επιστολή από την Ξενούλα Αθανασάκη-Αποστολοπούλου:

Θα ήθελα να συμπληρώσω, έτσι για την ιστορία, κάποια στοιχεία ακόμα.

Ο ιερέας του χωριού μας Σάσαλο, που υπηρετούσε εκείνο τον καιρό, ήταν ο παπά-Μανώλης Πατσουράκης. Αυτός τότε αρνήθηκε να διαβάσει και να θάψει τον αδελφό μου, όχι γιατί «ο φόβος τον έκανε» αλλά και γιατί ο ίδιος ήταν επηρεασμένος από το καλλιεργούμενο μίσος κατά των αριστερών.

Τον αδελφό μου τελικά τον διάβασε και τον έθαψε ένας παπάς από το κοντινό χωριό Φλώρια, στην εκκλησία του Προφήτη Ηλία που βρίσκεται σε διπλανή γειτονιά, στα Σελλιά, κοντά στο κάποτε σπίτι μας· δεν γνωρίζω το όνομα εκείνου του παπά.

Εξάλλου οι κάτοικοι των Σελλιών το είχαν τονίσει του παπά-Μανώλη πως αν δεν του αρέσει, η εκκλησία δική τους είναι και παπά θα βρουν.

Σωστό είναι επίσης να μνημονεύσω τα δύο παληκάρια, τους κουμπάρους μας, που σήμερα και αυτοί δεν είναι στην ζωή, το Γιώργο Βεργεράκη και το Στέφανο Φραγκεδάκη, που κάτω από πολύ δύσκολες συνθήκες έφτασαν στον Ομαλό και πήραν και μετέφεραν στο Σάσαλο τον αδελφό μου.

Ακόμα είναι απαραίτητο να αναφερθώ στον γιατρό, ξεχωριστό άνθρωπο και επιστήμονα, Αντ. Σημαντηράκη που πήγε και πήρε στο σπίτι του στις Βουκολιές τη μητέρα μας για πολλές ημέρες και την έσωσε από βέβαιο θάνατο. Διαφορετικά θα πέθαινε με πόνους φρικτούς από τον έρπη που απέκτησε στο διάστημα των δεκαεπτά ημερών που παρέμεινε με μόνη παρέα το λείψανο του αδελφού μου, κρυμμένο στο ντουλάπι.

Με εκτίμηση
Ξενούλα

Αθανασάκη-Αποστολοπούλου

Υ.Γ.: Το όνομα του αδελφού μου είναι Επιμενίδης και όχι Επαμεινώντας όπως από λάθος αναγράφεται.

Η σύλληψη του Μιχάλη Κύρκου - Ο δρόμος για τη Μακρόνησο

του Γ.Α. Λεονταρίτη

Το 1947 ήταν μια δύσκολη χρονιά. Τα μαύρα σύννεφα στον πολιτικό ορίζοντα της χώρας είχαν αρχίσει να συσσωρεύονται απειλητικά. Η κατάσταση για την Αριστερά και για την δημοκρατική παράταξη γενικά, χειροτέρευε. Στις 20 Μαΐου πέθανε από καρδιακή προσβολή ο Γιώργης Σιάντος. Ο «Γέρος» των Κομμουνιστών, των εαμικών και όλων των αριστερών της εποχής. Ο «Γέρος του αγώνα» όλων των καπεταναίων και ανταρτών του ΕΛΑΣ. Όλοι τον κλάψανε. Πάνδημη με δεκάδες λαού ήταν η κηδεία του. Και η συγκέντρωση γύρω από το φέρετρό του, υπήρξε η τελευταία του αντιστασιακού κόσμου, πριν τα σύννεφα του εμφυλίου πολέμου σκοτεινιάσουν ολότελα και της Αθήνας τον ουρανό.

Ο «συμμαχικός παράγων» ήταν αποφασισμένος να βάλει στην άκρη την Αριστερά, και έψαχνε τους τρόπους για να της καταφέρει καίριο χτύπημα. Η τρομοκρατία των δεξιών παρακρατικών οργανώσεων με την κάλυψη των σωμάτων ασφαλείας έπαιρνε διαρκώς μεγαλύτερες διαστάσεις. Ιδιαίτερα στην ύπαιθρο, τα πράγματα είχαν εφιαλτικό χαρακτήρα. Και τότε, ήλθε η «δήλωση του Στρασβούργου», που προκάλεσε πάταγο. Είχε συνέδριο εκεί το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα, και το παρακολούθησαν αντιπρόσωποι των κομμάτων πολλών χωρών. Το ΚΚΕ εκπροσώπησε ο Μιλτιάδης Πορφυρογέννης, ο οποίος σε δηλώσεις του στις 27 Μαΐου, τόνισε μεταξύ άλλων: «...Γίνεται ολοένα και περισσότερο φανερό ότι η αδιαλλαξία της αντίδρασης, ξένης και ντόπιας, δε βρίσκει δισταγμούς, και αναγκαστικά το υπέρτατο συμφέρον της Δημοκρατίας και της εθνικής ανεξαρτησίας φέρνει προς τη δημιουργία λεύτερης Ελλάδας με δική της κυβέρνηση...».

Η δήλωση προκάλεσε πάταγο στην Αθήνα. Τα αστικά κόμματα εφοβούντο ότι εάν σχηματιζόταν μια τέτοια κυβέρνηση, θα είχε εξασφαλισμένη εκ των προτέρων την αναγνώριση από τις λαϊκές δημοκρατίες. Η Δεξιά ανέβασε στον υπέρτατο βαθμό τους τόνους της κινδυνολογίας, αλλά και το Κόμμα των Φιλελευθέρων του Σοφούλη διεκήρυξε ότι θα καταπολεμούσε με παν μέσον «την απόπειρα συγκροτήσεως Επαναστατικής Κυβερνήσεως». Ταυτόχρονα όμως ο Σοφούλης επανέλαβε τις κατηγορίες του κατά της Δεξιάς, ότι υποδαύλιζε με κάθε μέσον τον εμφύλιο πόλεμο. Τα αριστερά κόμματα προσπάθησαν να εκτονώσουν την ένταση που είχε δημιουργηθεί, αποσαφηνίζοντας ότι κανείς δεν ήθελε διαμελισμό του κράτους, αλλά το κράτος αυτό θα έπρεπε κάποτε επιτέλους να λειτουργήσει δίκαια και όχι μονόπλευρα.

Το θέμα ήλθε και στην Κεντρική Επιτροπή των κομμάτων του πολιτικού Συνασπισμού του ΕΑΜ, στις 8 Ιουλίου 1947. Το «Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας» (ΣΚΕ) εκ-

προσωπούσαν οι ηγέτες του, ο γιατρός Γιάννης Πασαλίδης και ο δικηγόρος Σταύρος Ηλιόπουλος. Ο τελευταίος έγραφε πολλά χρόνια αργότερα για την κρίσιμη σύσκεψη: «Μετείχα μαζί με τον Πασαλίδη εκ μέρους του ΣΚΕ στην ιστορική εκείνη συνεδρίαση και έζησα τη δραματική προσπάθεια του Πασαλίδη να πείσει για τις ολέθριες συνέπειες μιας αυτόβουλης εγκατάλειψης της νομιμότητας, έστω και κάτω από την ωμή βία του κράτους της Δεξιάς και των ενόπλων συμμοριών των Σούρληδων, κ.λπ. Υπέδειξε την πλάνη τους, αν νομίζουν ότι η Σοβιετική Ένωση θα διακινδύνευε ένα γενικότερο πόλεμο για να δώσει βοήθεια σε μια εμφύλια σύγκρουση. Ο Πασαλίδης επεκαλέσθη τη στάση της ΕΣΣΔ απέναντι στους Κινέζους Κομμουνιστές, που ενώ είχαν ευρύτατες εδαφικές εκτάσεις, η Σοβιετική Ένωση εξακολουθούσε να αναγνωρίζει μόνο τον Τσαγκ Γκάι Σεκ. Ρώτησε χαρακτηριστικά: «Πού θα κάμετε αυτή την κυβέρνηση; Θα πετάει από κλαρί σε κλαρί;» Δεν τον άκουσαν και οδήγησαν το στρατιωτικό κίνημα της Ελλάδας σε μια στρατιωτική ήττα, με όλες τις γνωστές συνέπειες που ακολούθησαν...».

Το ΕΑΜ πάντως, με δηλώσεις του Μήτσου Παρτσαλίδη, υπογράμμισε την πίστη του στην εδαφική ακεραιότητα της χώρας, ενώ ταυτόχρονα κατελόγιζε όλες τις ευθύνες του αδελφοκτόνου πολέμου στη Δεξιά.

Και το ΣΚΕΛΔ του Σβώλου και του Τσιριμώκου ετόνιζε ότι το ελληνικό ζήτημα δεν μπορούσε να λυθεί με τη διχοτόμηση του κράτους και ότι υπήρχε ακόμη δυνατότητα δημοκρατικής λύσης, αρκεί να υπήρχε και η αμοιβαία διάθεση. Στην ίδια περίπου γραμμή κινήθηκε και ο Σοφιανόπουλος. Τα στρατιωτικό κατεστημένο όμως, που σπινούσια κυβερνούσε τη χώρα (ΙΔΕΑ, κ.λπ.), βρήκε «πάτημα» την υπόθεση του Στρασβούργου και διέταξε να εκτελεστούν 17 ΕΛΑΣίτες που βρίσκονταν εγκλειστοί στην Αίγινα.

Η ομαδική αυτή εκτέλεση έγινε προκλητικά, παρά την παγκόσμια κινητοποίηση για τη σωτηρία τους, όπως είχε γίνει κάποτε για τους Ιταλούς Σάκο και Βαντέτσι στην Αμερική, ή όπως θα γινόταν αργότερα με το ζεύγος Ρόζεμπεργκ στην ίδια χώρα, κι εδώ με τον Μπελογιάννη.

ΠΟΓΚΡΟΜ ΣΥΛΛΗΨΕΩΝ

Την ίδια ώρα, ο στρατιωτικός μηχανισμός στην πρωτεύουσα, με όργανό του τον υπουργό Δημόσιας Τάξης Ναπ. Ζέρβα, εξαπέλυσε ένα πρωτοφανές κύμα διωγμών.

Ο Τάσος Χαϊνογλου, αρχισυντάκτης της *Ελευθέρης Ελλάδας*. Βασανίσθηκε με φρικτό τρόπο 22 μερόνυχτα στη Μακρόνησο.

Η νύχτα της 8ης Ιουλίου 1947, δέκα χιλιάδες άνθρωποι συνελήφθησαν στην Αθήνα. Τους σήκωσαν απ' τα κρεβάτια τους, τους ποίβαξαν σε καμιόνια και τους οδήγησαν στον Ναύσταθμο. Όλες οι ένοπλες δυνάμεις είχαν κινητοποιηθεί. Φόρτωσαν τους πληθθέντες σε μεταγωγικά και αρματαγωγά, κι αφού υπέστησαν μέσα στο καλοκαίρι επί 48 ώρες το μαρτύριο της δίψας, τους «άδειασαν» σχεδόν όλους στην Ικαρία. Ανάμεσά τους ήταν ο Γραμματέας του ΕΑΜ Μήτσος Παρτσαλίδης, ο Μανώλης Τρωιμάκης, κι άλλοι. Ο Ζέρβας δικαιολόγησε την... «ηρωική» του απόφαση και εξόρμηση με την επίκληση «ύπαρξης εκτεταμένης και έτοιμης να εκδηλωθεί συνωμοσίας», που την ανακάλυψε ο... ίδιος στο «παρά πέντε»!

Κοινή αντιπροσωπεία του Πολιτικού Συντακτικού των κομμάτων του ΕΑΜ, του ΣΚΕΛΔ, και των Αριστερών Φιλελευθέρων, αποτελούμενη από τους Στρατή Σωμερή, Δημ. Ψιάρρη, Στέλιο Κρητικά, Μιχάλη Κύρκο, Αλκιβιάδη Λούλη και Ιω. Πασαλίδη, επισκέφθηκε τον αρχηγό της αξιωματικής αντιπολίτευσης Θεμ. Σοφούλη, τον στρατηγό Νικ. Πλαστήρα και τον Εμμ. Τσουδερό και διατύπωσε έντονη διαμαρτυρία για τις ομαδικές συλλήψεις. Συγχρόνως, ο Γραμματέας του ΣΚΕΛΔ, Ηλίας Τσιριμώκος, στο Παρίσι όπου βρισκόταν,

άρχισε μια πραγματική εκστρατεία ενημέρωσης των ξένων σοσιαλιστών για τις διώξεις στην Ελλάδα.

Το καλοκαίρι κύλησε με την αμερικανική παρουσία όλο και πιο έντονη, αφού άρχισε να γίνεται λόγος για το «Σχέδιο Μάρσαλ» κι έφθαναν αμερικανικές «αποστολές» στην πατρίδα μας, δείγμα ότι η Ουάσιγκτον ήθελε να καταστήσει σαφές ότι αυτή θα καθόριζε εδώ τις τύχες μας. Στο μεταξύ, οι πολεμικές επιχειρήσεις δεν είχαν φέρει τη διαφημισμένη συντριβή της «ανταρσίας». Με την ξένη καθοδήγηση θ' αλλάξει η κυβερνητική σύνθεση. Έτσι ο Τσαλδάρης παραμερίζεται, και στις 7 Σεπτεμβρίου ορκίζεται νέα κυβέρνηση, με τον Σοφούλη πρωθυπουργό και τον Κ. Τσαλδάρη αντιπρόεδρο και υπουργό Εξωτερικών. Οι ξένοι ήθελαν να παρουσιάσουν ότι τα αστικά κόμματα ήταν ενωμένα κατά του Κομμουνισμού. Ο Σοφούλης παρουσίασε κάποια μέτρα «αμνηστίας», αλλά τα μέτρα αυτά χαρακτηρίστηκαν από πλήρη ασάφεια. Κι αυτή την «αμνηστία», την απέρριψε ο Μάρκος Βαφειάδης. Η προσπάθεια κατευνασμού που επιχείρησε ο Σοφούλης κράτησε μόνο λίγες μέρες, και αποκλειστικά στην πρωτεύουσα! Στις 8 Οκτωβρίου, ο *Ριζοσπάστης* και η *Ελευθέρη Ελλάδα*, δημοσίευσαν περικοπές των αποφάσεων της Γ' Ολομέλειας του ΚΚΕ, ενώ ο πρώτος είχε και άρθρο του Ζαχαριάδη, με τον τίτλο: «Υπέρ βωμών και εστιών». Οι αρχές βρήκαν την ευκαιρία που ήθελαν για να ταυτίσουν το Κόμμα με το αντάρτικο. Η κυβέρνηση προσπάθησε να κρατήσει τα νομικά προσχήματα. Προηγήθηκε το ψήφισμα ΛΑ' περί Τύπου, συμπληρωματικό του Γ' με δρακόντειες διατάξεις. Μόλις πέρασε από την Βουλή, δημοσιεύθηκε αυθημερόν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Την επομένη, 18 Οκτωβρίου, συνήλθε το Συμβούλιο Εφετών και έπαυσε τις δύο εφημερίδες. Η αστυνομία έσπευσε, χωρίς να χάσει χρόνο, να κλείσει τα γραφεία τους, με κατάσχεση των περιουσιακών τους στοιχείων. Οι αστυνομικοί όρμησαν αφηνιασμένοι μέσα στα γραφεία του *Ριζοσπάστη*, απομόνωνσαν τους συντάκτες σ' ένα δωμάτιο, πολλούς απ' αυτούς τους συνέλαβαν, κι επεδόθησαν στην λεηλασία των γραφείων. Με ιδιαίτερη μανία, ξεκάρφωσαν την ταμπέλα με τον τίτλο της εφημερίδας από το μπαλκόνι και την γκρέμισαν με πάταγο στο δρόμο...

Ο Μιχάλης Κύρκος που ήταν Διευθυντής και φλογερός αρθρογράφος της *Ελευθέρης Ελλάδας* δέχθηκε εκείνο το απόγευμα ένα επείγον τηλεφώνημα. Τον καλούσαν να

Ο Μιχάλης Κύρκος (σκίτσο του Νίκου Καστανάκη).

σπεύσει χωρίς χρονοτριβή στα γραφεία της εφημερίδας, που βρίσκονταν στην οδό Ερμού 24. Ο Μιχάλης Κύρκος έγραφε στις αναμνήσεις του απ' εκείνη τη φοβερή μέρα: «... Έσπευσα πράγματι εκεί. Ήταν περίπου 6 μ.μ. Αλλά από την αρχή της οδού Ερμού μέχρι των γραφείων και στις γωνιές κάθε παρόδου έβλεπα από 3-4 αστυφύλακες. Μπροστά στην είσοδο, ένα μεγάλο καμιόνι γεμάτο από αστυφύλακες. Οι σκάλες μέχρι του γ' ορόφου, όπου βρίσκονταν τα γραφεία, ήταν πλημμυρισμένες από αστυφύλακες. Επίσης οι διάδρομοι και τα γραφεία του διαμερίσματος. Επικεφαλής ήταν ο αστυνόμος Τσαγκλής. Μου έδειξε την απόφαση και μου εξήτησε να του παραδώσω με πρωτόκολλο τα πάντα. Φυσικά, συμμορφώθηκα και αφού έγινε η καταγραφή και υπογράψαμε και το σχετικό πρωτόκολλο παραδόσεως και παραλαβής, του είπα: "Μου επιτρέπετε, κ. Τσαγκλή, μιαν ερώτηση; Προς τι όλη αυτή η κινητοποίηση; Αν μου τηλεφωνούσατε να έλθω και να παραδώσω ό,τι διατάσσεται από το βούλευμα, δεν θα ερχόμουν; Οι δυο μας δεν είμεθα αρκετοί γι' αυτή τη δουλειά;" Περιορίστηκε να μειδιάσει, και δεν μου είπε τίποτε...».

Ο αρχισυντάκτης της *Ελευθέρης Ελλάδας*, ο Τάσος Χαϊνογλου, κορυφαίος δημοσιογράφος και παλιός αγωνιστής, συνελήφθη το επόμενο έτος -τον Ιούλιο του 1948- κρα-

Μακρόνησος.

τήθηκε στις φυλακές Βούρλων, και έπειτα επί 4 μήνες στα υπόγεια κρατητήρια της Ασφάλειας, που έσταζαν νερό. Βασανίστηκε κατά τρόπο φρικτό στη Μακρόνησο 22 μερόνυχτα. Μισοπεθαμένος σύρθηκε στο «Έκτακτο Στρατοδικείο της Αθήνας και καταδικάστηκε με το Γ' ψήφισμα σε 20 χρόνια πρόσκαιρα δεσμά. Ο Χαϊνογλου αποφυλακίστηκε τελικά τον Ιούλιο του 1952, επειδή το «αδίκημα» παρεγράφη «ωςπραχθέν διά του Τύπου», και τον επόμενο μήνα θ' ανελάμβανε την αρχισυνταξία της εβδομαδιαίας τότε *Αυγής*.

Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΚΥΡΚΟΥ

Ας γυρίσουμε όμως στο 1947. Στις 27 Οκτωβρίου του έτους εκείνου ο αστυνόμος της Γενικής Ασφαλείας, Παναγούλιας, συνοδευόμενος από μερικούς άνδρες του, χτύπησε την πόρτα της οδού Αραχώβης 61, όπου έμενε ο ηγέτης του «Δημοκρατικού Ριζοσπαστικού Κόμματος». Ο Παναγούλιας έδειξε στον Μιχάλη Κύρκο ένταλμα του εισηγητού του Εκτάκτου Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης, με το οποίο διέτασσε την σύλληψή του, και την μεταγωγή του στην συμπρωτεύουσα για να δικαστεί ως «ηθικός αυτουργός» παράβασης του Γ' Ψηφίσματος και των άρθρων του Ποινικού Νόμου, περί «εσχάτης προδοσίας». Ακολουθούσαν κι άλλες σοβαρές αλλά μικρότερης σημασίας κατηγορίες, και στο ένταλμα τονιζόταν πως όλες αυτές τις παραβάσεις τις είχε διαπράξει διά του Τύπου.

Ο Κύρκος ετοίμασε τα απολύτως απαραίτητα, αποχαιρέτησε τους δικούς του κι ακο-

λούθησε τον Παναγούλια. Στις αναμνήσεις του σημείωνε χαρακτηριστικά: «Πρέπει να εξομολογηθώ πως αν και οι κατηγορίες ήταν οι βαρύτερες που μπορούσαν να γίνουν, η ποινή ήταν ο θάνατος και τουλάχιστον ισόβια δεσμά, δεν μου είχαν δώσει την εντύπωση του αμέσου κινδύνου. Και γι' αυτό ήμουν απόλυτα ειλικρινής σε όσα είχα πει στους δικούς μου, και δεν τα έλεγα απλώς για να τους εγκαρδιώσω. Έως τότε, στην Αθήνα δεν είχαμε έκτακτα στρατοδικεία. Αυτά λειτουργούσαν ήδη από ένα χρόνο και μισό εκεί όπου υπήρχαν ανταρτικές ομάδες και γίνονταν συγκρούσεις με τη Χωροφυλακή και το Στρατό. Και ξέραμε, βέβαια, ότι Έκτακτο Στρατοδικείο δεν ήταν ούτε Εφετείο ούτε Κακουργοδικείο, αλλά δεν είχαμε καθαρή και προ παντός προσωπική αντίληψη πώς λειτουργούν και πώς εκδίδουν τις αποφάσεις τους τα Έκτακτα Στρατοδικεία, και όταν ακόμη επρόκειτο να απαγγείλουν την υπέρτατη ποινή, το θάνατο!»...

Θυμόταν ο Μιχάλης Κύρκος: «Με κατηγορούσαν ότι τις παραβάσεις τις είχα κάνει διά του Τύπου. Δηλαδή με την *Ελεύθερη Ελλάδα*. Μα, η *Ελεύθερη Ελλάδα* κυκλοφορούσε πρώτα στην Αθήνα σε 35.000 φύλλα την ημέρα, και ύστερα στις επαρχίες. Αν πράγματι είχα κάνει τις προδοσίες, πού ήταν ο Εισαγγελέας Εφετών Αθηνών για να υποκινήσει τη δίωξή μου; Κοιμόταν αυτός και αγρυπνούσε ο Βασιλικός Επίτροπος του Εκτάκτου Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης, όπου καλά-καλά δεν κυκλοφορούσε η *Ελεύθερη Ελλάδα*, επειδή την είχε απαγο-

ρεύσει ο στρατιωτικός διοικητής;». Χαρακτηριστικό του κλίματος της εποχής, ήταν το γεγονός, ότι το στρατιωτικό κατεστημένο λειτουργούσε ασύδοτο. Έτσι, την σύλληψη του αριστερού ηγέτη και δημοσιογράφου, την διέταξαν οι στρατιωτικές αρχές, εν αγνοία του ίδιου του υπουργού Δημόσιας Τάξης, του Ρέντη! Γράφει ο Μιχ. Κύρκος: «Είναι βέβαιο πως την δίωξή μου δεν την διέταξε η Κυβέρνηση Σοφούλη-Τσαλδάρη. Έγινε με πλήρη άγνοιά της και από καθαρή πρωτοβουλία των στρατιωτικών κύκλων της Θεσσαλονίκης και μερικών πολιτικών τυχοδιωκτών. Η Κυβέρνηση την πληροφορήθηκε εκ των υστέρων από τον Αλκιβιάδη Λούλη. Δεν την είδε με κακό μάτι, αλλά μόνο για να με έχει κρατούμενο και να μου στερήσει την ελευθερία μου. Όχι για περισσότερα πράγματα. Αυτό όμως δεν ήταν ο σκοπός εκείνων που διέταξαν τη σύλληψή μου. Αντίθετα, αυτοί ήθελαν οπωσδήποτε το κεφάλι μου. Κι εδώ ακριβώς επήλθε η διάσπαση. Η κυβέρνηση είχε πλήρη συνείδηση τι τρομερές συνέπειες θα είχε γι' αυτή μια τέτοια έκβαση, και αυτή θα ήταν η έκβαση αν πήγαινα στη Θεσσαλονίκη και δικαζόμουν από το Έκτακτο Στρατοδικείο...».

Ο Μιχάλης Κύρκος έμεινε 15 μέρες περίπου στη Γενική Ασφάλεια, κι απ' εκεί τον μετέφεραν στις φυλακές Βούρλων. Έπειτα από σκληρές προσπάθειες, ο διευθυντής της *Ελεύθερης Ελλάδας* δεν θα πάει στη Θεσσαλονίκη. Παραπέμφθηκε όμως στο έκτακτο στρατοδικείο της Αθήνας, κι απ' εκεί άρχισαν το μεγάλο μαρτύριο, γιατί τον φόρτωσαν σε καράβι για να τον στείλουν στο κολαστήριο της Μακρονήσου. Μαζί του βρισκόταν και ο φίλος του και συναρχηγός του «Δημοκρατικού Ριζοσπαστικού Κόμματος», ο Αλκιβιάδης Λούλης. Θυμόταν ο Κύρκος: «... Όταν πλησιάζαμε στο Λαύριο, ο αείμνηστος φίλος και συναγωνιστής μου Αλκιβιάδης με τράβηξε κοντά του, και μου είπε: "Μιχαλάκη! Δήλωση δεν πρόκειται να υπογράψω. Αν σου πουν το αντίθετο, να ξέρεις πως με σκότωσαν, πήραν το χέρι μου κι έβαλαν αυτοί την υπογραφή μου"!

— Το ίδιο κι εγώ Αλκιβιάδη, του είπα. Και φιληθήκαμε, πιστεύοντας ότι είναι οι τελευταίες ώρες που περνούσαμε μαζί. Ήταν μυστικός όρκος που δώσαμε ο ένας στον άλλο πριν αρχίσει το καινούργιο μαρτύριο στο οποίο προχωρούσαμε, να σταθούμε πιστοί στον αγώνα, να φθάσουμε το ύψος που ανέβηκαν χιλιάδες παιδιά του λαού, που ήσαν απλοί στρατιώτες, και όχι αξιωματικοί και ηγέτες όπως εμείς...».

Οι αυδαιρετούντες «Λειτουργοί»

της Δήμητρας Χαλικιά

Σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις της νομοθεσίας, οι Δασολόγοι οι οποίοι επιθυμούν να εξασκήσουν ελεύθερο επάγγελμα οφείλουν να ασφαλίζονται στο ΤΕΒΕ. Ούσα δασολόγος και μην έχοντας πλέον επαγγελματική σχέση με Δημόσιο Οργανισμό, έβαλα αίτηση τον Μάρτιο του 1997 για επανεγγραφή μου στο ΤΕΒΕ, η οποία και κρίθηκε (υπ. αρ. 4374/97). Προχώρησα ως όφειλα, σε έναρξη άσκησης της δραστηριότητάς μου στη ΔΟΥ Δάφνης (υπ. αρ. 95/29.04.1997).

Μετά τριμήνου και εφόσον διαπιστώθηκε από μεριάς μου καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών, το ΤΕΒΕ μου χορήγησε Βιβλιάριο Ασθενείας.

Λόγω οικογενειακής μετακίνησης στις Η.Π.Α. (ο σύζυγός μου είναι υπάλληλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) ζήτησα την χορήγηση του Εντύπου Ε 106 (Βεβαίωση δικαιώματος για παροχές ασθένειας και μητρότητα σε είδος σε περίπτωση κατ'εξοχή σε κράτος-μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος). Η Βεβαίωση αυτή χορηγείται σε εργαζόμενους μισθωτούς και μη μισθωτούς καθώς και στους άνεργους. Στις 11.12.1997, ο οποίος ως τέτοιος, εφαρμόζεται ποινικά σε όλα τα κράτη-μέλη.

Το Έντυπο Ε 106 μου χορηγήθηκε κανονικά και κάλυπτε την περίοδο μέχρι 1.12.1997.

Το Δεκέμβριο του 1997 ζήτησα εκ νέου την χορήγηση του Εντύπου για το 1998, προσκομίζοντας και την Βεβαίωση μόνιμης κατοικίας μου στο εξωτερικό.

Το αρμόδιο τμήμα του ΤΕΒΕ αρνήθηκε να μου χορηγήσει το Έντυπο και ζήτησε να ελέγξει το Βιβλίο Εσόδων-Εξόδων, το Δελτίο Παροχής Υπηρεσιών καθώς και την φορολογική μου δήλωση. Το αίτημα μου φάνηκε κατ' αρχήν παράλογο μια και παραπάνω είναι ελεγχόμενα στοιχεία από την Εφορεία και όχι από τους ασφαλιστικούς φορείς.

Όμως μπροστά από την επίμονη άρνηση του ΤΕΒΕ να μου χορηγήσει το Έντυπο δεν «συμμορφωνόμουν», όπως χαρα-

Τις απίστευτες περιπέτειες των συναλλασσομένων με υπηρεσίες -στην περίπτωση πρόκειται για το ΤΕΒΕ- καταγγέλει η δασολόγος Δήμητρα Χαλικιά. Περιμένουμε μια άμεση αντίδραση για όλα αυτά τα ανήκουστα.

κτηριστικά μου είπε η υπεύθυνη του τμήματος Χορηγήσεων στα κεντρικά γραφεία του Ταμείου, οδηγήθηκα στο να προσκομίσω τα παραπάνω. Εξάλλου ήμουν καθ' όλα νομότυπη (έναρξη άσκησης δραστηριότητας, διάτρητα δελτία παροχής υπηρεσιών, φορολογική δήλωση στην Ελλάδα, βεβαίωση μόνιμης κατοικίας στο εξωτερικό).

Στη συνέχεια και χωρίς να με ενημερώσουν, έλαβα επιστολή (17.02.1998) σύμφωνα με την οποία το ΤΕΒΕ αποφάσισε να ανακαλέσει την επανεγγραφή μου για το έτος 1997 με το σκεπτικό ότι στο Βιβλίο Εσόδων-Εξόδων δεν υπήρχε καταχωρημένη καμία πράξη (αρ. απ. 3113/98). Επιπλέον μετέθεταν τον χρόνο επανεγγραφής μου στον χρόνο θεώρησης του εν λόγω Βιβλίου και όχι στο χρόνο έναρξης, αυθαιρετώντας ως προς την κείμενη νομοθεσία η οποία ορίζει ως προϋπόθεση εγγραφής στο ΤΕΒΕ τον χρόνο έναρξης άσκησης δραστηριότητας και μόνο.

Στην απόφαση αυτή υπέβαλλα ένσταση με το σκεπτικό ότι: 1) όταν υπέβαλα αίτηση επανεγγραφής πληρούσα όλες τις απαιτούμενες από το νόμο προϋποθέσεις (αίτηση, ασφαλιστέο επάγγελμα, βεβαίωση έναρξης δραστηριότητας), 2) κατέβαλα εμπροθέσμως όλες τις οφειλόμενες ασφαλιστικές μου εισφορές και 3) δεν είχε διακοπεί στην αρμόδια ΔΟΥ η άσκηση του επαγγέλματός μου. Ως εκ τούτου σύμφωνα με την νομοθεσία δεν μπορούσε να παύσει η ισχύ της ασφαλιστικής μου σχέσης με το ΤΕΒΕ.

Επιπλέον υπογράμμιζα ότι δεν φαίνεται τυχαίο το γεγονός πως η επανεξέταση της ημεροχρονολογίας επανεγγραφής μου

από τα αρμόδια όργανα του ΤΕΒΕ, πραγματοποιήθηκε αφού τους ζητήθηκε από το Βέλγιο να καλύψουν έξοδα νοσηλείας μου (κυρίως την εισαγωγή μου σε νοσοκομείο τον Σεπτέμβριο του 1997). Θεώρησα λοιπόν, ότι η διαγραφή μου υποκρύπτει δόλο και έγινε με σκοπό την μη κάλυψη των αιτούμενων εξόδων νοσηλείας και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης την στιγμή μάλιστα κατά την οποία κατέβαλα τακτικώς τις οφειλόμενες ασφαλιστικές μου εισφορές, τις οποίες το ΤΕΒΕ εισέπραττε ανεπιφύλακτα.

Η ένσταση εκδικάστηκε και απορρίφθηκε ομόφωνα(!) από την Τοπική Διοικητική Επιτροπή Αθηνών-ΤΕΒΕ. Πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η Επιτροπή ουδέποτε εξήτησε την γνώμη της νομικής υπηρεσίας του Ταμείου (ως όφειλε). Επιπλέον από τα πέντε μέλη της Επιτροπής τα τέσσερα ήταν κατά δήλωσή τους Επαγγελματίες Βιοτέχνες, γεγονός το οποίο αιτιολογεί το έλλειμα γνώσεων και πληροφόρησης επί των νομοθετικών διατάξεων που διέπουν το συγκεκριμένο θέμα. Αυτό όμως που όχι μόνο δεν δικαιολογείται αλλά αντιθέτως αφήνει ανοικτό το θέμα επάρκειας των Δημοσίων Υπαλλήλων είναι η συμμετοχή υπαλλήλου του Υπ. Κοινωνικών Ασφαλίσεων, της κας Σαγκριώτου Φιλίως, η οποία αγνοώντας παντελώς την Κοινοτική νομοθεσία, συναίνεσε σε καταπάτησή της.

Κατόπιν τούτου και αφού ενημερώθηκα από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων πάνω σε αντίστοιχες υποθέσεις οι οποίες κατέληξαν σε έκδοση προδικαστικής απόφασης (ενδεικτικά αναφέρω την C-158/96, υπόθεση Kohl), προχώρησα σε προσφυγή στο Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών.

Η δικάσιμος είχε ορισθεί για τις 4 Νοεμβρίου 1999. Η δικηγόρος του ΤΕΒΕ η οποία δεν προσήλθε στο Πρωτοδικείο ζήτησε δια του εκπροσώπου της αναβολή για προσωπικούς λόγους. Κατά δήλωση του τελευταίου, η δικηγόρος έπρεπε να παραστεί στην πολεοδομία για την χορήγηση πολεοδομικής άδειας του σπιτιού της(!). Η Πρόεδρος έκανε δεκτή την αίτηση αναβο-

λής και όρισε νέα ημερομηνία τον Φεβρουάριο του 2000.

Μέχρι τότε και εφόσον δεν αναβληθεί εκ νέου η εκδίκαση της υπόθεσης, υποχρεούμαι να υπομένω την απαράδεκτη συμπεριφορά των αρμοδίων υπαλλήλων του ΤΕΒΕ σε κάθε συναλλαγή μου με το Ταμείο:

1) Υποχρεούμαι να τους προσκομίζω το Δελτίο Παροχής Υπηρεσιών καθώς και το Βιβλίο Εσόδων-Εξόδων, τα οποία το ΤΕΒΕ φωτοτυπεί(!) και στην συνέχεια θεωρεί το Βιβλιάριο Ασθενείας μου. Η διαδικασία αυτή είναι γραμμένη με κόκκινο μελάνι μέσα στο Βιβλιάριό μου και υπογεγραμμένη από τον αρμόδιο υπάλληλο κατ' εντολή του Προϊσταμένου του Τμήματος Ηλιουπόλεως. 2) Ακόμη και όταν ακολούθησα αυτήν την αυθαίρετη διαδικασία, περιμένοντας την εκδίκαση της υποθέσεώς μου από το Πρωτοδικείο, το Τμήμα χορηγήσεων στα Κεντρικά αρνήθηκε να δεχθεί την θεώρηση του Βιβλιαρίου για το 1999. Ιδιαίτερως η διευθύντρια κα Κατρίτσιου με «διαβεβαίωσε» ότι δεν θα με αφήσει να κάνω ό,τι θέλω, ότι δεν έχω κανένα δικαίωμα, αρνήθηκε δε να μου δώσει το όνομά της όταν της το ζήτησα. Μου απάντησε «σιγά μην δίνω το όνομά μου στην κάθε κυρά-τσα», φράση αντάξια υπαλλήλου που κατέ-

χει διευθυντική θέση σε Δημόσιο Οργανισμό.

Το γεγονός αυτό με οδήγησε να υποβάλω γραπτή αίτηση χορήγησης ονόματος υπαλλήλου (πρωτ. ΤΕΒΕ 26.08.1998). Στην παραπάνω γραπτή αίτηση καθώς και σε εκείνη την οποία υπέβαλα την ίδια ημέρα αναφορικά με τα ασφαλιστικά μου δικαιώματα, το ΤΕΒΕ δεν απάντησε, παρά μόνο κατόπιν νέας μου επιστολής με ημερομηνία 5.10.1998 στην οποία υπογράμμιζα πως θεωρώ σκόπιμη την κωλυσιοεργία από μεριάς του Ταμείου και πως οι υπάλληλοι οι οποίοι χειρίζονται τον φάκελλό μου παραβαίνουν τα καθήκοντά τους για λόγους που προτίθεμαι να διευκρινίσω μέσω νέας προσφυγής μου στο Διοικητικό Πρωτοδικείο.

Ως επίλογο, θα ήθελα να αναφερθώ στην συνάντηση την οποία επεδίωξα να έχω με τον Γενικό Διευθυντή του ΤΕΒΕ (26.08.1998) ελπίζοντας ότι οι έχοντες την πολιτική και διοικητική ευθύνη του Οργανισμού οφείλουν να προστατεύουν τους πολίτες από την απρέπεια των υπαλλήλων του Οργανισμού. Η συνάντηση εξελίχθηκε σε τραγελαφική, μιας και ο Γενικός Διευθυντής αφού μου είπε ότι θα γίνει έρευνα, επικέντρωσε την συζήτηση στις επιπτώσεις

της εκτροπής του Αχελώου επί της πανίδας και χλωρίδας, μιας και εκείνος κατάγεται από κάποιο χωριό παρά τον Αχελώο και εγώ τυγχάνει να είμαι Δασολόγος(!).

Η αυθαιρεσία όμως του Οργανισμού δεν σταματάει εδώ. Στάλθηκε υπάλληλος του Ταμείου στο μελετητικό γραφείο με το οποίο συνεργάζομαι (την επωνυμία του οποίου καθώς και το καταστατικό του απαίτησαν κατά την διαδικασία της εξέτασης της πρώτης ενστάσεώς μου) για να διαπιστώσει εάν όντως εργάζομαι εκεί(!).

Πίστευα πάντα ότι «πολίτης» είναι αυτός/αυτή που συμμετέχει με την θέλησή του στη ζωή της πόλης. Δηλαδή αυτός/αυτή που έχει πολιτική συνείδηση άρα και συμπεριφορά ευσυνειδήτου πολίτη. Σαν τέτοια, θα κάνω τα μέγιστα για την αποκατάσταση της αδικίας σε βάρος μου.

Μετά το Πρωτοδικείο Αθηνών υπάρχει και η προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Στην συνέχεια υπάρχει και η διαδικασία ποινικών εν τέλει ευθυνών οι οποίες βαρύνουν τους Δημόσιους Υπαλλήλους που καταχρώνται των θέσεών τους αυθαίρετώντας σε βάρος πολιτών.

Με τιμή
Δήμητρα Χαλικιά
Δασολόγος

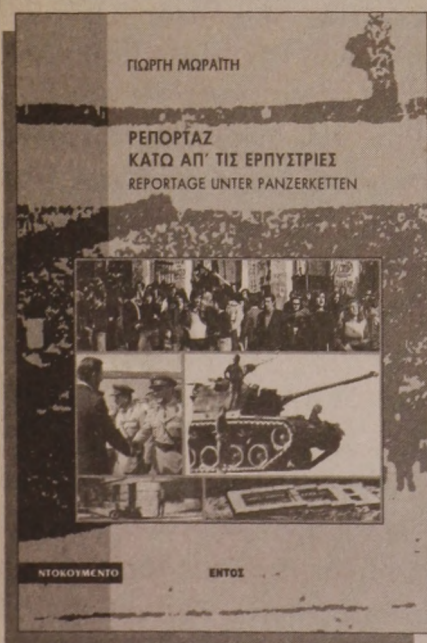
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ»

Γιώργης Μωραΐτης

ΡΕΠΟΡΤΑΖ

ΚΑΤΩ ΑΠ' ΤΙΣ ΕΡΠΥΣΤΡΙΕΣ

Αφιερωμένο
στο Γιουγκοσλαβικό λαό

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

Η μαρτυρία του μαχόμενου δημοσιογράφου Γιώργη Μωραΐτη, για τα πρώτα χρόνια της Δικτατορίας των συνταγματαρχών. Με συναρπαστική πλοκή και κινηματογραφικούς ρυθμούς στην αφήγηση, το «Ρεπορτάζ κάτω απ' τις ερπύστριες» κρατάει αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη που παρακολουθεί την περιπλάνηση του συγγραφέα στους αθηναϊκούς δρόμους της παρανομίας, σε μια περίοδο όπου οι έννοιες Δημοκρατία και Δημοσιογραφία τελούσαν «υπό ομηρία». Περιλαμβάνεται το κείμενο της πρώτης έκδοσης του βιβλίου, που κυκλοφόρησε στη Γερμανία το 1968 και αποτέλεσε σημείο αναφοράς του αντιδικτατορικού κινήματος.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ»

Τηλ.: 76.48.900, Fax: 76.48.901,

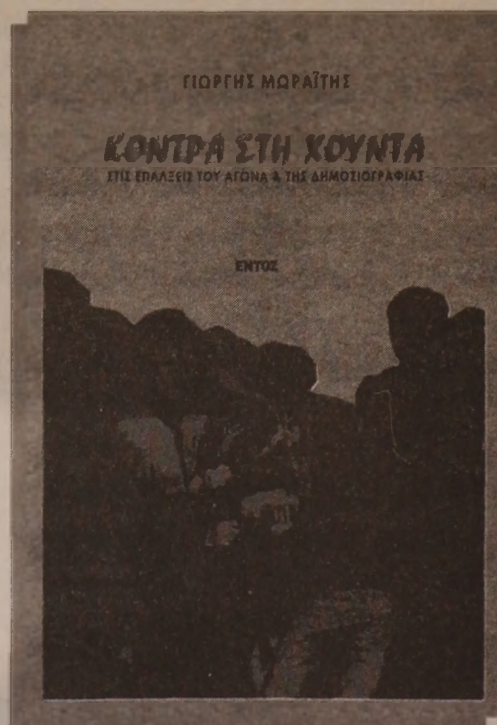
Internet: www.defacto.gr • e-mail: entos@defacto.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ»

Γιώργης Μωραΐτης

ΚΟΝΤΡΑ ΣΤΗ ΧΟΥΝΤΑ

ΣΤΙΣ ΕΠΑΛΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ & ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ο παράνομος δημοσιογραφικός αγώνας του Γιώργη Μωραΐτη, Κόντρα στη Χούντα των συνταγματαρχών. Ένα μοναδικό ντοκουμέντο -με κείμενα και σπάνιες φωτογραφίες- για τον παράνομο αντιδικτατορικό Τύπο.

Σε όλα
τα βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ»

Τηλ.: 76.48.900, Fax: 76.48.901,

Internet: www.defacto.gr • e-mail: entos@defacto.gr

Επισημαίνουμε

ΚΡΑΤΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Τα κρατικά βραβεία λογοτεχνίας συχνά προκαλούν αντιδράσεις όχι μόνο στους ίδιους τους λογοτέχνες αλλά και στο συστηματικό κοινό της λογοτεχνίας. Η ευτυχία των φετινών βραβείων έγκειται στην γενική επιδοκιμασία τους και μάλιστα στο σύνολό τους.

Η βράβευση του Γιάννη Δάλλα για το σύνολο του έργου αποδίδει στον ποιητή, κριτικό και μελετητή της λογοτεχνίας την πρέπουσα τιμή για μια ζωή αφιερωμένη στα γράμματα. Η πρόσφατη φιλολογική έκδοση απάντων των ευρισκομένων του Ανδρέα Κάλβου είναι ένα μόνο δείγμα της συστηματικότητας και της διεισδυτικότητας με την οποία προσεγγίζει τα θέματά του.

Το βραβείο μυθιστορήματος πήρε η Ρέα Γαλανάκη για το μυθιστόρημά της Ελένη ή ο κανένας. Η συγγραφέας που με παρρησία υποστηρίζει την ποιότητα της γραφής μέσα σε καιρούς εξοντωτικής εμπορευματοποίησης ακόμη και της λογοτεχνίας, επιβραβεύθηκε για μία αντίληψη που με συνέπεια κρατά από την αρχή της δημιουργικής της παρουσίας.

Το βραβείο διηγήματος πήρε η Καίη Τσιτσέλη για τη συλλογή διηγημάτων Ο χορός των ωρών, που μέσα από ένα σύνολο δεκαπέντε διηγημάτων η συγγραφέας κατορθώνει να παλμογραφήσει τις ανεπαίσθητες κινήσεις του συναισθήματος από τη νεότητα στο γήρας, από την τόλμη στην ατολμία από το πάθος ως την παραίτηση.

Η συγγραφική δυνατότητα της Καίης Τσιτσέλη άξιζε με το παραπάνω αυτή τη διάκριση.

Ο Γιώργος Μαρκόπουλος, με μια μακρόχρονη παρουσία στον ποιητικό αλλά και στον κριτικό λόγο, πήρε το βραβείο ποίησης για το βιβλίο του Μη σκεπάζεις το ποτάμι. Η ευανάγνωστη γραφή του, ο αναγνωρίσιμος τόνος του ποιητικού του λόγου αλλά και το ύφος μιας ζωής δίνουν σ' αυτή τη βράβευση τη σημαντική της.

Το βραβείο Δοκιμίου-Κριτικής πήρε ο Τάκης Καρβέλης για τη συστηματική εργασία του που επιβεβαιώνεται από την πρόσφατη έκδοση του βιβλίου του Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, ο πρωτοπόρος. Το βραβείο Μαρτυρίας-Βιογραφίας-Χρονικού-Ταξιδιωτικής Λογοτεχνίας πήρε ο Νίκος Πετσάλης-Διομήδης με το βιβλίο του Η άγνωστη Κάλλας. Κατορθώνει να φωτίσει άγνωστες πλευρές της Κάλλας, κομίζοντας νέα στοιχεία και αξιοποιώντας υποβαθμισμένες ως τώρα πληροφορίες.

Τα μέλη της επιτροπής Γιάννης Παπακώστας (πρόεδρος), Βαγγέλης Αθανασόπουλος (αντιπρόεδρος), Έρη Σταυροπούλου, Τάκης Μενδράκος, Αλέξης Ζήρας, Δημήτρης Νόλλας, Γιώργος Παγανός και Θανάσης Χατζόπουλος επέλεξαν καίρια και με κριτήρια που καθιστούν το θεσμό άξιο του ονόματός του.

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

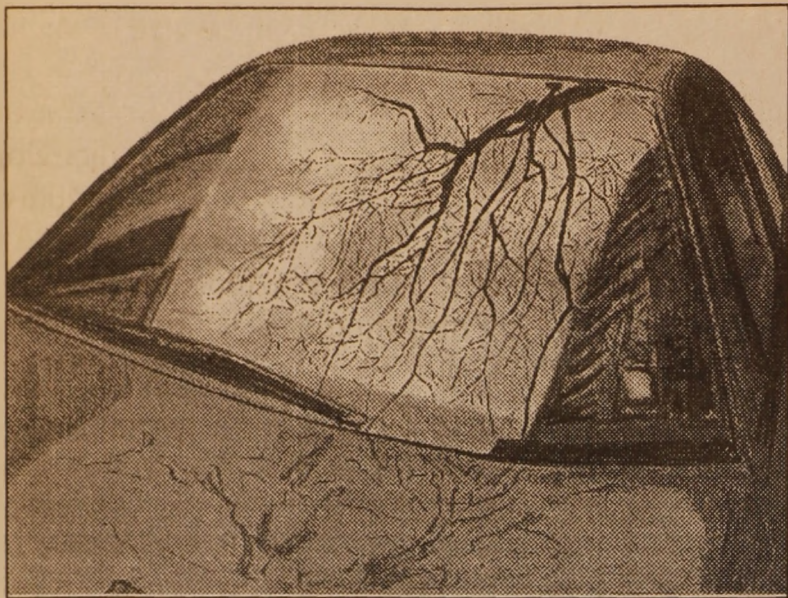
• **Διαβάστε:** Για την Νόρα Αναγνωστάκη, την εξαιρετική κριτικό της λογοτεχνίας και μεταφράστρια, στο αφιέρωμα του περιοδικού *Εντευκτήριο* (τχ., 47 Ιουλ.-Σεπτ. '99, χορηγία της «Εγνατία Οδός Α.Ε.». «Όσα δεν θα έλεγα ποτέ σε μια συνέντευξη» τιτλοφορείται το κείμενο της Αναγνωστάκη, με το οποίο η σύνταξη του περιοδικού δίνει το στίγμα της πρόταξης του ίδιου του τιμωμένου προσώπου με ένα κείμενο εξομολογητικό και ερευνητικό. Άρθρα, μελετήματα, επιλεκτική ανθολόγηση, διαπροσωπικές σχέσεις, όλα έχουν τη σωστή τους θέση μέσα σ' αυτό το ιδιαίτερα ενδιαφέρον αφιέρωμα, που γράφουν οι: Φραγκίσκη Αρπατζοπούλου, Νάσος Βαγενάς, Δημήτρης Δασκαλόπουλος, Τζένη Μαστοράκη και Μίμης Σουλιώτης.

• **Δείτε:** Στην «Ελληνοαμερικανική Ένωση» την έκθεση «Σελιδοδείκτες», που οργανώνει το **Εθνικό Κέντρο Βιβλίου**. Πολύχρωμοι, γουστόζικοι οι σελιδοδείκτες που διαγωνίστηκαν, εκτίθενται από τις 15 Νοεμβρίου, 8.00 μ.μ., μέρα των εγκαίνιων της έκθεσης, αλλά και απονομής των βραβείων.

• **Θυμηθείτε:** Τα *Συνεπάρματα*, το περιοδικό του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου Κω (Υπεύθυνη: Χριστίνα Πετροπούλου, τηλ. 0242.23222 και 22252). Είχαμε αναφερθεί στο πρώτο τεύχος του, το οποίο τώρα με την έκδοση του δεύτερου, πληροφορηθήκαμε τη βράβευσή του. Τα *Συνεπάρματα*, οι μετακινήσεις των ανθρώπων από τα χωριά προς τις εξοχές και απ' ό,τι μαθαίνουμε τώρα, και των πραγμάτων, σημαίνουν πολλά και διάφορα ανά την Ελλάδα. Εμείς, πάντως, επαναλαμβάνουμε: σημαίνουν και τις μετακινήσεις των ανθρώπων από τον κλειστό ατομικό τους βίο στη συλλογή προσπάθεια. Και ιδού η προσπάθεια που συνεχίζεται...

• **Δείτε:** Την έκθεση του Ηλία Παπαγιαννόπουλου που οργανώθηκε από τον Δήμο Αθηναίων στο Κέντρο Τεχνών - Πάρκο Ελευθερίας (Βασ. Σοφίας). «Αν ήκω στους αρχιτέκτονες εκείνους που ζωγραφίζουν όχι μπροστά στο αδιέξοδο της κύριας εργασίας τους, αλλά σαν προέκταση φυσική της ίδιας της δουλειάς τους.

ΕΝΑΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟΣ προβληματισμός πάνω στη σχέση χώρου και ζωής, αλλά και του «εγκλωβισμού» του ανθρώπου της πόλης στο νέο «κατασκευασμένο» περιβάλλον της διακατέχει τη **Μαίρη Σχοινά**. Οι αντανακλάσεις, οι αντικατοπτρισμοί των υπολ-

λειμμάτων του φυσικού περιβάλλοντος πάνω στις γυάλινες επιφάνειες των κτιρίων, πάνω στις μεταλλικές κατασκευές, πάνω στις γυάλινες προθήκες και πάνω στα μετακινούμενα επίπεδα που διαθέτουν τα αυτοκίνητα στους δρόμους δημιουργούν τους καθρέφτες πάνω στους οποίους διαγράφεται η εφήμερη φύση των πόλεων. Φόρμες καινούργιες, έντονα χρώματα και αστραφτερές επιφάνειες ακινητοποιούνται στη ζωγραφική της και συγκρατούν το φευγαλέο καθημερινό οπτικό δημιούργημα του νέου φυσικού περιβάλλοντος της πόλης.

Η έκθεση της Σχοινά ξεκινά σήμερα και θα παραμείνει ανοιχτή ως τις 4 Δεκεμβρίου στην γκαλερί «Σελήνη», Κηφισίας 331 (τηλ. 6209813).

Οι Εκδόσεις ΠΑΠΑΔΗΜΑ παρουσιάζουν το βιβλίο του **Jean-Noël Jeanneney: Η Ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** από την εμφάνισή τους ως τις μέρες μας απόψε στις 6 μ.μ. στην Αίθουσα Αντώνη Τρίτση του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Αθηναίων. Το βιβλίο θα παρουσιάσουν οι: **Γιάννης Γιανουλόπουλος**, **Πέτρος Ευθυρίου**, και **Νάση Μπάλα**.

Η *Ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης* επιχειρεί μια ελεύθερη διαδρομή μέσω στους αιώνες και πραγματεύεται τον τρόπο με τον οποίο οι δυτικές κοινωνίες οργάνωσαν διμέσου των αιώνων τη γνώση τους γι' αυτές τις ίδιες αλλά και για τις άλλες. Παρακολουθεί βήμα-βήμα τη δύσκολη πορεία προς την κατάκτηση της Ελευθερίας του Τύπου. Περιγράφει τις πολλές και ποικίλες προσπάθειες κράτους και ιδιωτών να επηρεάσουν αρχικά τον Τύπο και αργότερα το ραδιόφωνο και την τηλεόραση.

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Ο Βασιλάκης Καΐλας δικάζει τον Βασιλάκη Κλίντον σε λαϊκό δικαστήριο στο Σύνταγμα.
- Συγχρόνως ο βασιλεύς Κοκός διεκδικεί 65 δισ. για την βασιλική περιουσία!
- Ό,τι πληρώσαμε, πληρώσαμε στη δυναστεία των Γλύξμπουργκ πάντως.
- Τώρα πληρώνουμε τις κοινοβουλευτικές δυναστείες των Παπανδρέου, Καραμανλή, Μητσοτάκη, Βαρβιτσιώτη, Κουτσόγιωργα και σία.
- Σ' αυτόν τον τόπο το τραγικό συχνά καθίσταται συνώνυμο του γελοίου.
- Γιατί γελοιότητα είναι να σέρνεται τ' όνομα του Χατζιδάκι στα δικαστήρια και στα ΜΜΕ επειδή ο γιος του -λέμε τώρα- την έχει δει μπάτσος του αισθαντικού έργου. Του «πατρός» του.
- Εκτός κι αν ο υιός δεν διαθέτει άλλον τρόπο ύπαρξης, παρά τις νομικές τρακατούρες.
- Κι όλη η φασαρία να γίνεται για κάποια εμπορικά τραγούδια της παλιάς Φίνος (αποκηρυγμένα ούτως ή άλλως από τον

συνθέτη).

- Θυμάστε τι λέγαμε για τις χρόνιες εργασίες στην Πινακοθήκη, τις οποίες υπογράφει ο Π. Τζώνος και υπερβαίνουν το ένα δισ.;
- Είναι αλήθεια, άραγε, ότι το έργο δεν παραδόθηκε τελικά λόγω κακοτεχνιών στις ψευδοροφές;
- Ας μαθαίναμε τουλάχιστον, ποιος πληρώνει τη ζημιά.
- Όσον αφορά πάλι στην διένεξη Βαρθολομαίου-Χριστόδουλου, το χριστεπώνυμο πλήρωμα απαιτεί την παρέμβαση του φυσικού τους προϊσταμένου, του Αγίου Όρους.
- Που στο κάτω-κάτω γνωρίζει και την Παναγία.
- Όπως γνωρίζει και η διευθύντρια της Πινακοθήκης προσωπικώς τον Greco.
- Κι έτσι εξουσιοδοτείται να υποτιτλίζει την γνωστή έκθεση, ως ακολούθως:
- Ο Γκρέκο υποδέχεται την νέα χιλιετία στην Αθήνα! (sic).
- Όταν η Ιστορία της τέχνης συναντά την υστερία της διαφήμισης. Μακάβριο! Μπρερ...

- Όπα η Βουλή των Ελλήνων! Αγόρασε και πίνακα του Παρθένου από δημοπρασία!
- Βέβαια τον πλήρωσε λίγο ακριβούτσικα (140 εκατ.) αλλά έτσι είναι.
- Πρέπει να πληρώσεις για να μάθεις.
- Σε αντίθεση πάντως με τον -ωραιότατο- «Παρθένου» της Βουλής, ο δημοσιευμένος «Παρθένος» στην έρευνα του λαμπρακοπεριοδικού -πλέον- ΚΛΙΚ σχετικά με την αγορά τέχνης, παρ' ότι δημοπρατήθηκε από ευγενή οίκο, που θα 'λεγε και ο Καρκαγιάννης, μου φάνηκε σαν μουσαντό.
- Δεν βαριέσαι. Άμα ξέρανε, οι «ειδικοί» θα γράφανε τέτοιες αρλούμπες;
- Ο κ. Εμφιετζόγλου στο ίδιο δημοσίευμα επίσης, υπήρξε κατηγορηματικός με τους Christie's, δηλώνοντας ότι «δεν πρόκειται να δεχθεί αντιστροφή των πραγμάτων». Και εννοούσε βεβαίως να πληρώσει προτού πεισθεί για την γνησιότητα των έργων που αγοράζει.
- Τέλος, και ο σοβαρός κ. Χάρης Καμπουρίδης, κριτικός του ΔΟΛ, ήγουν ΔΟΛμαδάκι, δηλώνει ότι «το προσωπικό της Πινακοθήκης κάνει εμπόριο τέχνης και έπρεπε να είναι φυλακή»!

- Έτσι είναι: όποιος ανάγει την αγορά σε κριτήριο τέχνης, θα δει το εμπόριό της ν' ανθεί στους πιο επίσημους κρατικούς θεσμούς.
- Κυρ Χάρη μου, εδώ όλο το κράτος κάνει εμπόριο και τζόγο (δες Χρηματιστήριο και Βιντεολόττο), στην Πινακοθήκη θα κολλήσουμε; (Η οποία και εξέθεσε τη Συλλογή του καταδικασθέντος για τις κλοπές Γκίκα.) Πάντως, εσύ τις -περίεργα γενικευτικές και αόριστες- καταγγελίες σου, έπρεπε πρώτα να τις καταθέσεις στη φίλη σου κ. Παπαζώη.
- Και με στοιχεία κι όχι άσφαρες ατάκες.
- Ελπίζουμε τώρα να παρέμβει το αόρατο Δ.Σ. της Πινακοθήκης και να μην φάει το πίτουρο.
- Διάβολε! Κάποιος, πρώην σύμβουλος στην ΕΠΜΑΣ επί Ν.Δ., γράφει σημεία και τέρατα για το Ίδρυμα.
- Εκτός κι αν ισχύει το «η σωπή μας προς απάντησίν σας».
- Πάντως η υπόθεση έχει μέλλον (και γέλιο).
- Επιμύθιον: Όποιος ανακατεύεται με τις κότες της αγοράς, τον τρώνε τα πίτουρα της λαοποδησιογραφίας.

Μανωλάκης ο Βομβιστής

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΤΑΧΟΠΟΥΛΟΣ: Ο παλιός φίλος που έφυγε

ΜΟΝΟ Η «ΑΥΓΗ» έγραψε για τον θάνατο του Χρήστου Ανταχόπουλου ένα συνοπτικό βιογραφικό. Για τις άλλες αριστερές εφημερίδες ή δεν πέθανε ή δεν γεννήθηκε ποτέ. Μολονότι δεν είναι ώρες για λογοταίγνια, θέλω με αυτό τον τρόπο να εκφράσω την αντίδρασή μου για τη μικροψυχία μιας Αριστεράς που βγάζει μάτια. Ας είναι όμως, και ας μην τρέφουμε ελπίδες ότι μπορεί να βγει η δογματική Αριστερά από τα φθαρμένα στερεότυπά της. Πάντως, η συγκεκριμένη περίπτωση της μη αναφοράς στη ζωή και το θάνατο ενός ανθρώπου που δαπάνησε τη ζωή του στο «κίνημα», όπως τότε το λέγαμε με την παραδειγματική μας αφέλεια, υπερβαίνει κάθε σκεπτικό όριο.

Τελειώνω με την άχαρη αυτή υπόθεση. Και επειδή ούτε ειδικός είμαι ούτε έχω παρακολουθήσει την αρχιτεκτονική του δουλειά, θα περιοριστώ στον άνθρωπο που ήξερα, που ίσως εξηγεί και την γενικότερη συμπεριφορά του και τη παραδειγματική συνέπειά του.

Με τον Χρήστο Ανταχόπουλο, που σπούδαζε τότε στο Αμερικανικό Κολλέγιο, όταν με τη νοοτροπία των δασκάλων τους ο Χρήστος είχε βρεθεί να έχει τον πιο υψηλό δείκτη νοημοσύνης, βρεθήκαμε σε μια προσκοπική ομάδα ως άλλοθι, ώστε να αποφύγουμε την πίεση να ενταχθούμε στην νεολαία της δικτατορίας. Αλλά δεν ήταν μόνο το μυαλό του που δούλευε καλά. Η επίδοσή του στον αθλητισμό είχε αποδώσει επίσης καλά αποτελέσματα. Αθλητής της ομάδας Παλαιού Φαλήρου, είχε προαχθεί ως έφηβος στην εθνική ομάδα της σκυταλοδρομίας 4x100. Ήταν, δηλαδή, μέσα στην τετράδα των κατοστάρηδων.

Τα ίδια χρόνια συνδέεται με τον Νίκο Καρβούνη — δεν ξέρω αν αυτός τον μύησε στο μαρξισμό ή ο μαρξισμός τον οδήγησε στον Καρβούνη, ξέρω όμως ότι ο Καρβούνης τον εκτιμούσε ιδιαίτερα, και το διεπίστωσα όταν σε μια εκδρομή στη σπηλιά του Λιονταριού, κάπου στην Αγία Παρασκευή, μου δόθηκε η τιμή, χάρις στη μεσολάβηση του Χρήστου, να γνωριστώ με τον Καρβούνη. Έπειτα από λίγο ο Χρήστος μαζί με άλλους — θυμάμαι εδώ τον Νίκο Κυριαζίδη — θα φτιάξουν την παράνομη οργάνωση «Αλήθεια», στην οποία είχαν ενταχθεί πολλοί φοιτητές πανεπιστημίων. Διαβάζαμε τότε μαρξισμό από μπροσούρες που οι σχετικές βιβλιοθήκες του Ίωνα Δραγούμη του νεότερου και του Νίκου Κυριαζίδη μάς τροφοδότησαν. Τώρα το τι μαρξισμό, διωλισμένο από σταλινισμό, εισπράξαμε είναι

άλλο θέμα. Ωστόσο ο μαρξισμός εκείνης της κατηγορίας, μας επέτρεψε να περάσουμε στην Αντίσταση ειδοποιημένοι, αλλά και με την έπαρση των γνώσεών μας που ενοχλούσε τους «ιστρούκτορες». Η δραστηριότητα του Ανταχόπουλου από αυτή την περίοδο και έπειτα υπήρξε σημαντική. Τα έδινε όλα, χρησιμοποιώντας τη νοημοσύνη του και το πάθος. Στο μεταξύ, περάσαμε τις εισαγωγικές εξετάσεις και μπήκαμε στο Πολυτεχνείο, το μοιραίο 1939 που άρχιζε ο Παγκόσμιος Πόλεμος, εκεί-

νος στην Αρχιτεκτονική και εγώ στη σχολή Πολιτικών Μηχανικών, ενώ άλλοι της «Αλήθειας» στο Πανεπιστήμιο και την Ανωτάτη Εμπορική. Τον Ιούλιο του 1942 στην πρώτη μαχητική εκδήλωση καταλάβαμε το υπουργείο Οικονομικών που προΐστατο ο πολύς Κοτζαμάνης. Πιαστήκαμε περίπου 40 και από τους «επώνυμους» (που λέμε κακώς) ήταν ο Χρήστος, ο (ιστοριογράφος) Σπύρος Λυναρδάτος, ο Γιάννης Ξενάκης (ο μουσικός κι άλλα πολλά) και εγώ. Η σύλληψή μας έγινε από τους Ιταλούς (στους οποίους είχαν παραχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες οι Γερμανοί), οι οποίοι (χωρίς φανατισμό) μας παρέδωσαν στις δοσιλογικές ελληνικές αρχές. Η επιτροπή ασφαλείας, που είχε καταρτιστεί επί της δικτατορίας και είχε μπει στη ναφθαλίνη, ενεργοποιήθηκε διαλέγοντας 11 από τους 40 που είχαμε συλληφθεί και μας έστειλε εξορία. Ο Χρήστος, από το Τμήμα

μεταγωγών, όταν οι μισοί είχαμε σταλεί στην εξορία, την επόμενη νύχτα κατόρθωσε να δραπετεύσει και έζησε στην παρανομία όλο το διάστημα της Κατοχής. Στην εξέγερση του Δεκέμβρη του 1944, μάθαινα ότι ο Χρήστος ήταν ο καπετάνιος του λόχου των σπουδαστών «Λόρδος Μπάυρον». Το 1949 στη Μακρόνησο πληροφορούμαι ότι ο Χρήστος είχε μεταφερθεί από την εξορία στη Μακρόνησο, όπου χτυπήθηκε άσχημα, μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο και κατέληξε να τοποθετηθεί στο 2ο τάγμα που είχε καλώς εκπαιδευμένους βασανιστές. Προσπάθησα να επικοινωνήσω μαζί του, αλλά δεν μπόρεσα παρά μόνο να του στείλω τα χαιρετίσματα του παράνομου στην Αθήνα, Κώστα Φιλίνη. (Υπάρχει ένα πνεύμα αλληλεγγύης ανάμεσα στους αντιστασιακούς, που δεν ξέρω αν μπορεί να γίνει αντιληπτό από τους σημερινούς άκαπνους.)

Έπειτα ο Χρ. Ανταχόπουλος χάθηκε σε χώρες της Μέσης Ανατολής, στις οποίες δούλεψε ως Αρχιτέκτονας και πολεοδόμος, κατά τους γνωρίζοντες, με την ευσυνειδησία που τον διέκρινε. Θα ξανασυναντηθούμε στα χρόνια της δικτατορίας, μετά την περιβόητη διάσπαση, που ο Χρήστος ξαναπιάνει το χαμένο νήμα· δεν ξέρω τίποτα συγκεκριμένο για τη δράση του, παρά μόνο ότι εντάχθηκε στους παλαιοκομματικούς που κρατούσαν τη σφραγίδα, κατηγορώντας μας —με δισταγμό— για «κούραση». Θα μείνει πιστός στη «γραμμή» μέχρι το 1991, ενώ στο μεταξύ ήταν ο υπεύθυνος αρχιτέκτονας του «σπιτιού του λαού». Το 1991, στα χρόνια που ήρθε η κατάρρευση —δεν το συνδέω απαραίτητα— θα περάσει στον ΣΥΝ, ενώ δεν το περιμέναμε —αν και πολλά είδαν τα μάτια μας. Τι τον ώθησε τόσο καθυστερημένα στη λύση αυτή δεν ξέρω και δεν θέλω να το φανταστώ αυθαίρετα. Υπάρχει ένα δράμα στους ανθρώπους με σημαντική ιστορία στο κίνημα, που η αποκόλλησή τους από τη δογματική αντίληψη έγινε επώδυνη, ίσως διότι δεν ήθελαν να χαθεί η ιστορική συνέχεια παρόλο που η νοημοσύνη τους τους υποχρέωνε εν γνώσει τους να καταπίνουν κροκοδειλάκια, όπως το λέγαμε. Αυτά όμως άλλοτε, σε νηφαλιότερους καιρούς —αν υπάρξουν.

Ο Χρήστος Ανταχόπουλος ήταν από τις πιο ωραίες μορφές που γνώρισα και ο θάνατός του μας τον στερεί σε εποχή που δεν είχε πάψει να δουλεύει για τα κοινά. Και πάντως:

«Χάσαμε το πιο τίμιο, τη μορφή του».

Αλέξανδρος Αργυρίου

Η προσέγγιση του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου από τον Νίκο Παναγιωτάκη

του Νίκου Χατζηνικολάου

Την Παρασκευή 5.11 έγινε η παρουσίαση του βιβλίου του Νίκου Παναγιωτάκη *Τα Νεανικά Χρόνια του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, που κυκλοφόρησε από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. Για τον Νίκο Παναγιωτάκη και το εκλεκτό του έργο μίλησαν η διευθύντρια της Εθν. Πινακοθήκης Μαρίνας Λαμπράκη-Πλάκα, η βυζαντινολόγος Μαρία Καζανάκη-Λάππα και ο καθηγητής Νίκος Χατζηνικολάου. Δημοσιεύουμε στη συνέχεια το πλήρες κείμενο της ομλίας του Ν. Χατζηνικολάου

Μαζευτήκαμε εδώ σήμερα για τον Νίκο Παναγιωτάκη, με αφορμή το βιβλίο του, που μόλις κυκλοφόρησε από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. Στο βιβλίο αυτό συγκεντρώθηκαν όλες οι μελέτες, μικρές και μεγάλες, επιστημονικού χαρακτήρα και εκλαϊκευτικού περιεχομένου, που ο Παναγιωτάκης αφιέρωσε στον Δομήνικο Θεοτοκόπουλο.

I

Θέλω πρώτ' απ' όλα να ευχαριστήσω εδώ τον Νίκο Μαραβέλια και τον Δημήτρη Καδιανάκη του λιθογραφείου της «ΤΥΠΙΚΟΝ» Α.Ε. για την προσεγμένη εκτύπωση του τόμου. Περισσότερα οφείλουμε, ιδιαίτερα εγώ, στη συνεργασία με τον Στέφανο Κακλαμάνη, που με αφοσίωση στο δάσκαλό του, με υπομονή αλλά και γνώση, ανέλαβε την φιλολογική επιμέλεια του τόμου και τη σύνταξη του χρησιμότατου ευρετηρίου. Τέλος, η συνεργασία με τον Γιώργο Ματθιόπουλο, που ανέλαβε την καλλιτεχνική επιμέλεια έδωσε –πιστεύω– ένα εξαιρετικό αποτέλεσμα. Θέλω να ελπίζω ότι θα βρούμε κι άλλες ευκαιρίες για τέτοιες συνεργασίες και στο μέλλον.

II

Η έκδοση αποτελεί ένα γεγονός για τα ελληνικά πράγματα ήδη για τον απλό λόγο ότι οι περισσότερες από τις μελέτες του Παναγιωτάκη που αναδημοσιεύτηκαν εδώ ήταν απρόσιτες στο κοινό και γνωστές μόνο στα μέλη της δικής μας συντεχνίας: συμβολές σε αφιερώματα, όπως στο Αφιέρωμα του Πανεπιστημίου Κρήτης στον Νίκο Σβορώνο, ομιλίες σε επιστημονικά συνέδρια, που δημοσιεύτηκαν στα Πρακτικά τους, άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά.

Η συγκέντρωση και επανέκδοσή τους πιστεύουμε ότι αποτελεί έργο χρήσιμο ήδη γι' αυτό και μόνο το λόγο.

Όμως θα ήταν λάθος να περιοριζόμαστε σ' αυτό το επίπεδο. Γιατί οι μελέτες του Παναγιωτάκη αποτελούν σήμερα την τελευταία λέξη της έρευνας σχετικά με τα βιογραφικά δεδομένα (με την ευρύτερη σημασία της λέξης) της κρητικής περιόδου του Γκρέκο.

Πρόκειται για δουλειά συνθετική, που στηρίχτηκε στις μελέτες και πολλών άλλων, οι οποίοι αναφέρονται κάθε φορά με σχολαστικότητα από τον συγγραφέα, που ήξερε ότι το πρώτο μέλημα του πραγματικού επιστήμονα είναι να αναφέρει τις οφειλές του, αλλά είναι επίσης το αποτέλεσμα προσωπικού ερευνητικού μόχθου πολλών ετών στα κρατικά αρχεία της Βενετίας.

III

Το βιβλίο που παρουσιάζουμε αποτελεί ένα επιστημονικό επίτευγμα. Εκτίμηση που υπαινίσσεται ή θεωρεί δεδομένο ότι υπάρχει πρόοδος της επιστήμης. Υπάρχει, όμως, πραγματικά;

Σ' αυτό το ερώτημα, διατυπωμένο με αγωνία, παρόλο που σ' αυτό το πλαίσιο ακούγεται κάπως ρητορικό, θα μπορούσαμε καταρχήν να απαντήσουμε καταφατικά, δείχνοντας αυτό το βιβλίο που χρειάστηκε μια ολόκληρη δεκαετία για να συγκροτηθεί, με πολλαπλά αρχικά διαβάσματα, γράψιμο, έρευνες, νέο γράψιμο, συλλογή τεκμηρίων, αφαίρεση σελίδων και παραγράφων, διορθώσεις, παραπομπές σε βιβλία τρίτων και ανάπτυξη περισσότερων σειρών επιχειρημάτων και συλλογισμών.

Ναι, σίγουρα ναι, υπάρχει πρόοδος με την έννοια ότι μπορούμε να γνωρίζουμε όλο και καλύτερα την υπόσταση και την υφή επί μέρους αντικειμένων, τη σχέση τους με άλλα, τις μεταλλαγές τους. Όπως εδώ για παράδειγμα: το θέμα της οικογένειας του Θεοτοκόπουλου, του θρησκευτικού του δόγματος, των συνθηκών παραγωγής τέχνης στον Χάνδακα κατά το πρώτο ήμισυ του 16ου αιώνα, οικονομικών, κοινωνικών και καλλιτεχνικών, των σχέσεων του νησιού με τη Βενετία, κ.ο.κ. Γενικότερα όμως;

Έχω συνείδηση του γεγονότος ότι η παρουσίαση ενός βιβλίου δεν αποτελεί την καλύτερη αφορμή για τη διατύπωση απαισιόδοξων σκέψεων.

Πρέπει παρ' όλα αυτά να το ομολογήσουμε: η επιστημονική γνώση στο χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών είναι ανίσχυρη μπροστά στον συνασπισμό συμφερόντων που καθορίζει το παρόν και το άμεσο μέλλον της Ευρώπης και του κόσμου. Υπάρχει μία δυναμική στα πράγματα, που μπορεί ακόμη και να ποδοπατά τα βιβλία, πλέκοντας ταυτόχρονα (όταν και αν υπάρξει ανάγκη), το εγκώμιο των συγγραφέων τους.

Ένα από τα καλύτερα κείμενα του Παναγιωτάκη στον τόμο που παρουσιάζουμε σήμερα είναι ένα μικρό άρθρο (σελ. 193-199) που είχε αρχικά δημοσιεύσει στο *Αντί* τον Αύγουστο του 1990.

Στο προλογικό σημείωμά μου έγραφα με ασυγχώρητη αφέλεια: «...από τις άλλες του δημοσιεύσεις, πέρα από ένα υποδειγματικό άρθρο "Το Φόδελε και ο Γκρέκο" στο περιοδικό *Αντί*, 24 Αυγούστου 1990, όπου καταρρίπτει μεθοδικά όλα τα επιχειρήματα υπέρ της άποψης ότι ο Θεοτοκόπουλος μπορεί να γεννήθηκε στο Φόδελε, πρέπει να αναφερθεί...», κ.τ.λ. κ.τ.λ. (σελ. ιβ').

IV

Υπάρχει πρόοδος της επιστήμης; Μα νάτη: το 1908, στο βιβλίο του Cossio για τον Γκρέκο πρωτοεμφανίζεται η άποψη ότι ο ζωγράφος γεννήθηκε στο Φόδελε. Το μοναδικό τεκμήριο που προσκομίστηκε από το συγγραφέα για να τη θεμελιώσει ήταν το γεγονός ότι ο υποπρόξενος της Ισπανίας στο Ηράκλειο εντόπισε εκεί ένα άτομο που έφερε το όνομα Λεωνίδας Θεοτόκης. Αυτό είναι το

ΤΑ ΝΕΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΟΥ ΔΟΜΗΝΙΚΟΥ
ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

α. Και το άλλο είναι ότι το 1934 έρχεται στο Φόδελε το σεμινάριο Ιστορίας της Τέχνης του ανεπιστημίου του Βαγιαδολίδ, με τον καθηγητή του Elias Torro, και δωρίζει μια στήλη με μια αναμνηστική επιγραφή, έργο του γλύπτη Μαριάνο Μπενλιούρρε, αναγνωρίζοντας σε έμμεσα το Φόδελε ως τόπο γέννησης του Θεοτοκόπουλου.

Η κανονικώς εχόντων των πραγμάτων εξωτερική αυτή ιστορία δεν εξαφανίστηκε με την ίδια ταχύτητα με την οποία εμφανίστηκε: αδόθηκε αρκετά. Όχι πως έγινε αποδεκτή από τους σημαντικούς γνώστες του έργου του Γκρέκο (Wethey, Gudiol, Soehner, κ.ά.), αλλά αδόθηκε. Αρκετά ώστε οι επισκέπτες στο Φόδελε να πληθαίνουν και η εκεί κατανάλωση να αυξάνεται. Το 1990 ο Παναγιωτάκης έγραψε το άρθρο που αποδεικνύει με τον συναρπαστικό και πειστικό τρόπο ότι ο Γκρέκο δεν είναι δυνατόν να γεννήθηκε στο Φόδελε. Νάτη, λοιπόν, χειροπιαστή, η πρόοδος της γνώσης. Θα περίμενε κανείς πως όλα θα τελείωναν εκεί.

Πριν από λίγες μέρες άνοιξα όμως το φύλλο της 24 Οκτωβρίου 1999 της εφημερίδας *Μεσόγειος* που μου στέλνει από το Ηράκλειο φίλος Κώστας Γραμματικάκης και το μάτι μου έπεσε αμέσως σε ένα μεγάλο κείμενο με τον τίτλο «Ο ζωγράφος ο γνωστός σαν Ελ Γκρέκο - Φόδελε Ηρακλείου Κρήτης 1541 - Τολέδο Ισπανίας 1614». Επάνω-επάνω, η σύνταξη της εφημερίδας ανέφερε: «Με αφορμή τη μεγάλη έκθεση των έργων του Ελ Γκρέκο στην Εθνική Πινακοθήκη, παρουσιάζουμε σήμερα τη βιογραφία του μεγάλου Κρητός ζωγράφου, όπως την πήραμε από το Διαδίκτυο και τη διεύθυνση: http://www.interkrit.org.culture/el_greco/gr_text.htm».

Έτσι, το Διαδίκτυο, που είναι γνωστό για το πόσο συμβάλλει γρηγορότερα στην ανύψωση του πνευματικού επιπέδου των λαών, και τη συνέχεια η εφημερίδα του Ηρακλείου, μας πληροφορούν για παρακάτω: «Ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος γεννήθηκε στα 1541 Χ. στο Φόδελε του Ηρακλείου Κρήτης. Τα πρώτα του παιδικά χρόνια τα περνά μέσα σε μια λαγκαδιά, μ' ένα ποτάμι να τη διασχίζει κυλώντας μέσα από ένα δάσος με πορτοκαλιές και αιωνόβια πλατάνια. Σ' αυτό το ειδυλλιακό περιβάλλον δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για τη διαμόρφωση του ιδιόμορφου χαρακτήρα του. Το βυζαντινό εκκλησάκι της Παναγιάς του δίνει το ερέθισμα να ασχοληθεί με την αγιογραφία και να εκφραστεί μ' αυτήν».

Δεν θα σας απασχολήσω με όσα ακολουθούν, ούτε με την εντυπωσιακή άγνοια του συγγραφέα του κειμένου γύρω από το θέμα. Όσα σας διάβασα είναι αρκετά.

Αρκετά για να στενοχωρήσουν σίγουρα βαθιά, αν ζούσε, τον άνθρωπο που τιμάμε σήμερα. Θυμάμαι πόσο σοβαρά είχε πάρει ο φίλος Παναγιωτάκης το θέμα του τόπου γέννησης του καλλιτέχνη το 1990, όταν διαπιστώσαμε ότι, με την ευκαιρία του διεθνούς συνεδρίου που οργάνωνε η πόλις του Ηρακλείου, τιμώντας τον καλλιτέχνη στα 450 χρόνια από τη γέννησή του, το δημοτικό συμβούλιο του Φόδελε είχε αρχίσει να πιέζει προς όλες τις κατευθύνσεις για να μην ανατραπεί η «τουριστικά εδραιωμένη» άποψη ότι ο Γκρέκο είχε γεννηθεί εκεί.

Το κείμενο του Παναγιωτάκη στο *Αντί* ήταν μία θεμελιωμένη επισημονική απάντηση στην ανυπόστατη φήμη ότι ο Γκρέκο γεννήθηκε στο Φόδελε.

Τι αξία έχει, όμως, η επιστημονική γνώση και ποιος νοιάζεται για την αλήθεια, όταν αυτή αντιστρατεύεται συμφέροντα; Ποια πρόοδος και ποια επιστήμη, αφού «τα βρήκαν» τουριστικοί πράκτορες,

ξενοδόχοι, μέσα μαζικής ενημέρωσης και αρχές; **Φόδελε Ηρακλείου Κρήτης**, λοιπόν, όταν το 1541, όπως έδειξε ο Παναγιωτάκης, **το Φόδελε δεν είχε καμία σχέση με το Ηράκλειο**. Σας διαβάζω το σχετικό απόσπασμα: «Σε όλη τη διάρκεια της βενετοκρατίας το Φόδελε ανήκε στην επαρχία (Καστελανία) Μυλοποτάμου του διαμερίσματος Ρεθύμνης, απ' όπου εξακολουθεί ως σήμερα να εξαρτάται εκκλησιαστικώς. Στην επαρχία Μαλεβιζίου του νομού Ηρακλείου ανήκει μόλις από το 1901» (σελ. 198). Αυτές οι διαπιστώσεις είναι αναμφισβήτητες. Όπως είναι αδιαμφισβήτητο ότι ο ίδιος ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος ορκίστηκε το 1582, στη δίκη ενός Έλληνα που εκατηγο-

ρείτο από την Ιερά Εξέταση του Τολέδου για μωαμεθανισμό, και όπου ήταν παρών ως επίσημος διερμηνέας πως «είναι γεννημένος στην πόλη του Χάνδακα, ζωγράφος, κάτοικος αυτής της πόλης και ότι θα μεταφράσει καλά και πιστά όσα θα ειπωθούν στο δικαστήριο.» ("Dominico Teotocopoli, natural de la ciudad de Candia, pintor, residente en esta ciudad el qual juro de interpretar bien y fielmente lo que en esta audiencia pasare..."). Γεννημένος λοιπόν στην πόλη (ciudad) του Χάνδακα. Την ύπαρξη αυτού του αρχαικού εγγράφου τη γνωρίζουμε από τον Νοέμβριο του 1903, όταν το δημοσίευσε ο Jose Marti y Monso στο περιοδικό *Boletin de la Sociedad Espanola de Excursiones*.

Ποιος νοιάζεται, όμως, για όλα αυτά; Ποιος ενδιαφέρεται για την αλήθεια όταν αυτή δεν έρχεται αρωγός στο, όπως έγραφε ο ίδιος ο Παναγιωτάκης, «σύνδρομο της καφετέριας που έχει σκορπίσει τον όλεθρο στις παραδοσιακές πολιτισμικές αξίες και στον ψυχισμό των κατοίκων της Κρήτης» (σελ. 198);

Η «πρόοδος της επιστήμης» σταματάει λοιπόν εδώ. Σίγουρα δεν είναι η πρώτη φορά. Ούτε η τελευταία.

Αυτός, όμως, δεν είναι λόγος για να μην υψώνουμε τη φωνή μας και να μην καταγγέλλουμε αυτό που διαπράττεται μπροστά στα μάτια μας. Είμαστε αυτόπτες μάρτυρες ενός βιασμού, μιας κατάφωρης παραποίησης της αλήθειας.

V

Δεν θέλω να τελειώσω μ' αυτά τα πικρά λόγια. Θέλω να θυμηθώ τις ωραίες στιγμές της Βενετίας, όταν γύριζα στο Ινστιτούτο από τους περιπάτους μου στη χειμερινή, υγρή πόλη και στις σκοτεινές εκκλησιές της, κανάλια και παλάτια τυλιγμένα στην ομίχλη, κι έβρισκα τον Νίκο σκυμμένο πάνω από κατάστιχα, να κρατάει σημειώσεις. Και μετά τις συζητήσεις μας μαζί με την αγαπητή Έλλη: το ενδιαφέρον του για όλα, την *αστείρευτη* δίψα του.

Τέτοιες στιγμές είναι που μας ενδυναμώνουν στις δύσκολες ώρες που περνάμε, της άκριτης και ακράτητης εμπορευματοποίησης των αξιών, της ζωγραφικής του ίδιου του Θεοτοκόπουλου και του ατόμου του, του εθνικιστικού παραληρήματος που ταυτόχρονα δηλώνει πως δεν είναι υπέρ του εθνικισμού, της καταγγελίας του ορθού λόγου και της ίδιας της σκέψης ως έκφρασης δογματισμού, της βαθμιαίας καταστροφής όλων των κοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της εθνικής κοινότητας, από το πλανητικό πολιτικό-οικονομικό σύστημα εξουσίας.

Οι στιγμές αυτές δεν είναι απλώς ευχάριστες αναμνήσεις. Τροφοδοτούν την επίγνωση ότι υπάρχουν δυνάμεις στις οποίες μπορούμε να στηριχτούμε για να συνεχίσουμε μια διαφορετική πορεία, με άλλες αξίες και διαφορετικούς προσανατολισμούς.

Ο Αριστομένης Προβελέγγιος πέθανε πριν από δύο εβδομάδες σε βαθιά γεράματα. Υπήρξε ένας αληθινός επαναστάτης, ένας αριστοκράτης του πνεύματος, ένας ασυμβίβαστος εραστής της αρχιτεκτονικής ουτοπίας αλλά κι ένας διεισδυτικός και οξύς αναλυτής της εμπορευματοποιημένης και χυδαίας εκδοχής της που (κατα)δυναστεύει τον τόπο. Ο Προβελέγγιος μιαν ολόκληρη ζωή υποστήριξε έναν πούρο μοντερνισμό σαν του Άρη Κωνσταντινίδη. Και επίσης έμεινε ο ταπεινός θαυμαστής των απλών, λιτών και χαριτωμένων μορφών τέχνης που προέρχονται είτε από τη λαϊκή είτε από την λόγια παράδοση.

Η συνέντευξη που ακολουθεί, δραματικά επίκαιρη μετά την πρόσφατη «Αττικής ατίμωσιν», δόθηκε στον συνεργάτη του **Αντί Απ. Διαμαντή** τον Ιούλιο του '98 και δημοσιεύτηκε στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*.

Την αναδημοσιεύουμε ως ελάχιστο μνημόσυνο για έναν από τους τελευταίους εκπροσώπους μιας εξαιρετικής πολιτιστικής Άνοιξης που μαράθηκε...

Αριστομένης Προβελέγγιος

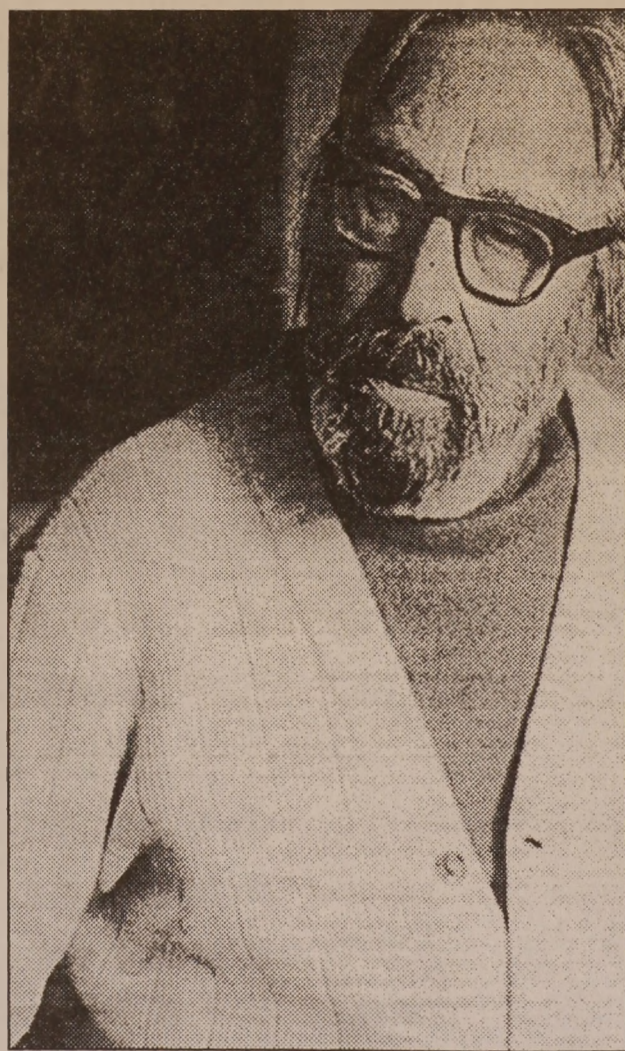
Για τον Αριστομένη Προβελέγγιο δεν χρειάζονται συστάσεις. Συνεργάτης του Λε Κορμπυζιέ, φίλος του Καμύ, από τους πιο λαμπερούς αρχιτέκτονες του αιώνα, ποιητής που ο Αντρέας Καραντώνης το '59 τον συνέκρινε με τον Σεφέρη και τον Ελύτη – ένα πνεύμα υψιπετές που έλαμψε στο Παρίσι του Μπρετόν και του Μαλω, αλλά που ωστόσο γεννήθηκε στην Αθήνα από δικά μας υλικά, ίσως ξεχασμένα πια. Και αν η καταγωγή δείχνει κάτι, ας πούμε πως ο Προβελέγγιος είναι από δυνατή γενιά. Από την πιο δυνατή. Και η καρδιά του που χτυπάει ακόμα δυνατά, που είναι μισή από τον Μάρκο Μπότσαρη και άλλη μισή από τον Χρήστο Βυζάντιο, κάτι έχει να μας πει.

• *Να ξεκινήσουμε από την Αθήνα;*

— Έχω αφιερώσει μεγάλο κομμάτι της ζωής μου στην προστασία της Αθήνας. Η Αθήνα όμως πάει πια, τρώνε από τις σάρκες της αυτοί που καταπάτησαν τη γη με την ανοχή του κράτους. Έχει σήμερα κάλυψη όγκου για κατοίκους άνω των 7 εκατομμυρίων. Κάθε πέντε χρόνια κτίζεται μια καινούργια πόλη, όση ήταν η παλιά Αθήνα. Έφτασε μέχρι τη Βοιωτία. Για να κτίσεις όμως πρέπει να πάρεις γη. Και την κλέψανε.

• *Από ποιους;*

— Από την Ελλάδα. Από το δάσος, από το ρέμα κ.λπ. Από τη δημόσια γη. Το κράτος καλύπτει αυτή την κλοπή. Είδατε να πιάνουν κανένα; Είναι το εκλογικό μέσον, εί-

ναι ο μπερσιζισμός ο ελληνικός: άσ' τους να κλέψουν, τους κρατάμε και τους απειλούμε και τους αφήνουμε. Όταν έπεσε η χούντα το '74 έγραψα ένα άρθρο και είπα πως, ένα τούβλο να κτιστεί, χωρίς να υπάρχει κοινωνική ανάγκη, είναι ατιμία. Τότε ήμασταν ήδη στα 4 εκατομμύρια. Λοιπόν, για να κρατήσει κανείς ένα χώρο, πρέπει να κτίζει χώρα. Όπως οι αρχαίοι. Όταν γίνονταν πολλοί, κάνανε αποικίες. Χτίζαν στη Θεσσαλία, στη Μακεδονία, χτίζαν πα-

ντού. Και αναπτύχθηκε χώρα. Εδώ συρρικνώθηκε η χώρα και έγινε Αθήνα. Η Αθήνα πέρασε ως μοντέλο βέβαια και καταστράφηκαν όλοι. Και εγώ, όταν ήρθα το '56, δεν κοίταξα να βγάλω ένα κομμάτι ψωμί, να χτίσω. Έκανα κοσμητεία τοπίου, σύλλογο, συνέδρια – εις βάρος της εργασίας μου, εις βάρος των σχέσεών μου.

• *Ποιοι λόγοι έσπρωξαν τους αγροτικούς πληθυσμούς προς την Αθήνα;*

— Η κακοδιοίκηση. Και το κυνήγι των ανθρώπων. Στις επαρχίες ήτανε μειονότητες που κυνήγαγαν τους ανθρώπους. Το μεγάλο κακό άρχισε από την εξολόθρευση των αντιστασιακών. Σήμερα μιλάνε οι ξεπουλημένοι. Είδατε κανένα να πει: Θα πέθαινα εγώ για την Ελλάδα, θα πέθαινα για την Αθήνα; Εγώ το είπα. Είπα: Να πεθάνουμε για την Μαδρίτη, να πεθάνουμε για το Σαντιάγκο – εντάξει. Ρωτάω όμως: Αξίζει να πεθάνουμε για την Ακρόπολη, για την Αθήνα; Φυσικά αξίζει. Τι θα κάνουμε; Θα απαλλοτριώσουμε γύρω και θα ξαναελευθερώσουμε την Ακρόπολη και τους λόφους. Θα αποκαταστήσουμε το αρχαίο τοπίο. Δεν έχουνε λεφτά; Μα για να τρώνε όλοι οι πολιτικοί έχουνε;

• *Εννοείτε να τα γκρεμίσουν;*

— Βεβαίως. Δεν υπήρχε κανένας λόγος να κτιστεί η Αγίου Παύλου μπροστά στην Ακρόπολη. Από κάτω ήταν Ανάκτορα. Κάτω από την είσοδο στο Ηρώδειο υπήρχε ανασκαφή με αρχαία πόλη. Όλη η συνοικία του Μακρυγιάννη, η Γαργαρέττα που λέμε, όλη κτίστηκε πάνω στο λόφο των Νυμφών.

Η αρχαιολογική υπηρεσία προστατεύει
ήμερα;

— Σε όλα βρίσκουν τρόπους και δίνουν
εγκατάθεση. Για να μην πειράξουν την
ορμή της επιχείρησης, των ξενοδοχείων,
των πλουσίων, των πολιτικών φίλων. Ζού-
νε ένα φοβερό δράμα. Το οποίον δράμα
έρετε πώς θα τελειώσει; Θα γίνουμε όλη
Ελλάδα Ίμια. Θα πλακώσουν οι ξένοι.
Ήδη σπάνια βρίσκεις ανθρώπους δύο γε-
νιών στην Αθήνα. Είναι δυνατόν να αγα-
ήσεις ένα μέρος που σου είναι ξένο;

Θα συμφωνούσατε να πάρει η Αθήνα την
Ολυμπιάδα;

— Αφού μας διοικεί η κυρία του σιδερά, ο
ποίος κουβάλαγε σίδερα με το καροτσά-
κι και μετά έγινε εργοστασιάρχης — ας
πάρουμε. Των αληθινών Ελλήνων τα
όλα ανατριχιάζουν. Παίρνουμε Ρώ-
μους, τους γεμίζουμε ορμόνες και τους κά-
νουμε αθλητές της Άρσης Βαρών. Για να
άνουμε αυτή τη γελοία επίδειξη μεταλ-
λίων. Η Ελλάδα έπρεπε να ντρέπεται να
πάρει Ολυμπιακούς Αγώνες. Διότι η
Ελλάδα τους δημιούργησε ως ένα πολιτι-
ο-κοινωνικό και πολιτιστικό γεγονός.
Ήώρα μόνον Ολυμπιακοί Αγώνες δεν εί-
ναι. Είναι εμπόριο και ορμόνες. Οι Έλλη-
νες δεν έπρεπε να κάνουν σαν λιγούρηδες
αυτό το αίσχος. Αν είναι άξιοι, ας κά-
νουν αγώνες στην Ολυμπία. Κάθε 10 χρό-
νια.

Αλλά να είναι άλλης μορφής;

— Φυσικά. Να κάνεις στάδια για αθλήμα-
τα που δεν έχουν σχέση με τον Έλληνα;
Που είναι ξένα; Και μετά τι θα τα κάνει ο
ελληνικός λαός που θα τα πληρώσει; Θα
αφάει; Αν τους ενδιέφερε πραγματικά η
αθληση των νέων, θα έφτιαχναν μικρά γή-
πεδα στις συνοικίες. Στο Βύρωνα ας πού-
με, όπου σε ένα γήπεδο παίζουν 3 ομάδες.

Ποια εννοείτε ξένα; Το μπάτμινγκτον,
για παράδειγμα;

— Μόνον; Τώρα φέρανε και τα βελάκια.
Το καγιάκ για τους καταρράκτες, τα χόκεϊ
πογκάζόν, στον πάγο και δεν συμμαζεύε-
ται.

Το επιχείρημα είναι το εξής: Και τι
πειράζει να γίνουν πέντε-δέκα γήπεδα
στην περιφέρεια;

— Κοιτάξτε, αυτά είναι επιχειρήματα του
δημοτικού σχολείου. Δεν είναι μόνον τα
γήπεδα. Θα κτιστούν περί τα 60.000 δωμά-
τια, θα γίνουν δρόμοι για την εξυπηρέτηση
των αθλητών χωρίς καμιά χρησιμότητα
στο μέλλον — σε μια χώρα που έχει έναν μο-
ναδικό οδικό άξονα με κέντρο την Αθή-
να —, θα γίνουν εγκαταστάσεις εξυπηρέτη-
σης των χιλιάδων αθλητών και θεατών,

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ (1914-1999)

Ο Αριστομένης Προβελέγγιος γεννήθηκε στην Αθήνα και πήρε το δίπλωμα αρχιτεκτο-
νικής από το Πολυτεχνείο το 1935. Από νωρίς αφοσιώθηκε στους κοινωνικούς αγώνες
και, συμμετέχοντας στην έναρξη του Εμφύλιου, τραυματίζεται βαριά το 1944. Στα τέλη
του επόμενου χρόνου φεύγει για το Παρίσι με υποτροφία του Γαλλικού Ινστιτούτου.
Εκεί εργάζεται στο Γραφείο του Λε Κορμπυζιέ (πολυκατοικία Μασσαλίας, Νάντης κ.ά.)
ώς το τέλος του 1951. Παράλληλα σπουδάζει πολεοδομία στη Σορβόνη. Στην περίοδο
1952-57 εργάζεται εκεί ως ελεύθερος επαγγελματίας (προσθήκη στο Κέντρο υποδοχής
ξένων σπουδαστών, πολυκατοικίες στο Ivry και στις Garches).

Το 1957 γυρίζει στην Ελλάδα, όπου αμέσως αρχίζει να συμμετέχει στις προσπάθειες
για τη διάσωση και ανάπτυξη του τόπου. Ασχολείται με αρχιτεκτονικές μελέτες (κατοι-
κία-εργαστήριο Σπητέρη στην Κυψέλη, 1956· πολυκατοικία στο Γαλάτσι, 1958· κτίριο
γραφείων στην Ερμού, 1962· τουριστικό συγκρότημα στο Σούνιο, 1963) και πολεοδομι-
κές (ρυθμιστικό σχέδιο Ηρακλείου, 1965· πρόταση ανάπτυξης Φαληρικού όρμου, 1966)
και διδάσκει πολεοδομία στην Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών (1958-60).

Την ίδια περίοδο αναπτύσσει έντονη δραστηριότητα γύρω από τις εκδηλώσεις του
Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, ο οποίος, με την οργάνωση μιας σειράς συνεδρίων (1960-65)
προσπαθεί να επιβάλει τη συμμετοχή των αρχιτεκτόνων στη χάραξη μιας αναπτυξιακής
πολιτικής στην Ελλάδα. Εκεί η συμβολή του στάθηκε καίρια, πάνω στον εντοπισμό των
πραγματικών αιτιών της έλλειψης πολεοδομικής πολιτικής στη χώρα και ταυτόχρονα,
στη συνειδητοποίηση από τους ίδιους τους αρχιτέκτονες του κοινωνικού περιεχομένου
της παρέμβασης στο χώρο. Τον Μάη, όμως, του 1967 θα καταφύγει πάλι στη Γαλλία,
όπου διορίζεται καθηγητής από το υπουργείο Πολιτιστικών Υποθέσεων (1968-79) σε
θέματα πολεοδομίας και χωροταξίας. Στην περίοδο αυτή, αφοσιώνεται αποκλειστικά
στο διδακτικό του έργο, σχεδιάζοντας μόνο δύο κατοικίες σε αθηναϊκά προάστια (Εκά-
λη, Ανάβυσσος). Θα επιστρέψει οριστικά στην Ελλάδα το 1980, όπου μετά δύο χρόνια
θα οργανωθεί έκθεση της ζωγραφικής του στην Εθνική Πινακοθήκη.

Δεν έπαψε ποτέ να συμμετέχει στα κοινά ως το τέλος της ζωής του. Ιδιαίτερα έντονη
ήταν η παρουσία του στην κακότυχη υπόθεση του νέου Μουσείου Ακρόπολης, όπου
εξαρχής συντάχτηκε ενεργά με τις απόψεις του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, ενάντια στην
κατάληξη του διεθνούς διαγωνισμού το 1991, αλλά και σε μεταγενέστερες σχετικές κι-
νητοποιήσεις. Τέλος, τον Δεκέμβρη 1998 του απονεμήθηκε ο τίτλος του επίτιμου διδά-
κτορα από το Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ.

Ποιητής (*Είκοσι Ποιήματα*, 1985) και οραματιστής, ο Προβελέγγιος συγκρούστηκε
ανοιχτά με καθιερωμένες αντιλήψεις και συμφέροντα της εποχής του, συχνά μάλιστα
θυσιάζοντας προσωπικά οφέλη στην προσπάθειά του να καταδείξει την ενιαία ανθρωπι-
στική βάση των επιστημών του χώρου — κάτι που και ο ίδιος εφάρμοζε αδιάλειπτα στην
πράξη.

Δημήτρης Φιλιππίδης

που θα καταστρέψουν οριστικά το τοπίο.
Και όλα αυτά σε μια πόλη που δεν έχει τη
λογική της πόλης, αλλά της κατασκήνω-
σης. Ός πού θα φτάσει η Αθήνα; Θα ενω-
θεί με την Λάρισα; Δεν καταλαβαίνω. Για
ποιο λόγο; Για να ζήσει ο τεμπέλης που θέ-
λει να είναι εργολάβος; Που θέλει να είναι
μεσάζων; Που θέλει να είναι βουλευτής;
• Είναι οικονομικές δραστηριότητες κι
αυτά.

— Από αυτούς θα βγει το ψωμί; Πρέπει να
σπείρεις, να ποτίσεις, να κάνεις χειροτε-
χνία, βιοτεχνία. Και να μάθεις γράμματα.
Τώρα τα ελληνικά ξόφλησαν. Έγιναν με
το ορντινατέρ, προκάτ. Η γλώσσα βγαίνει
πάντα από τους ήχους ενός ελεύθερου πε-
δίου. Είναι νοητικό πρόβλημα και ταυτο-
χρόνως είναι περιβάλλον, φύση. Όταν δεν

έχεις νερά να κελαρίζουν, όταν δεν έχεις
πουλιά, ζώα και κήπους, όταν δεν έχεις
αντίλαλο, από πού θα βγει η γλώσσα; Μέ-
σα από τα νεύρα των τρελοκομείων, τα
οποία είναι σπίτια και ξενοδοχεία; Θέ-
λουμε να χαλάσουμε μια όμορφη ζωή και
να την αντικαταστήσουμε με ένα φρενο-
κομείο ζωής. Υπάρχουν κάποιες εξάρ-
σεις, αλλά δεν υπάρχουν εξάρσεις θάρ-
ρους, δεν υπάρχουν σφιγμένες γροθιές.
Ποτέ, όμως, δεν μετράει το αίμα που έχυ-
σες, αλλά το αίμα που δεν έχυσες.

• Ο Σημίτης μίλησε για την μεγάλη
ευκαιρία του Έθνους.

— Ποια ευκαιρία; Είναι ευκαιρία για να
χαρίζουν παραστάσεις στο λαό και ευκαι-
ρία να στηρίζουν καλύτερα την εξουσία
τους βαυκαλίζοντας. Ο αθλητισμός είναι

αναπνοή του κοινωνικού σώματος – εδώ έχουμε καταστροφή του. Ο Σημίτης θα πρέπει να σκεφτεί περισσότερο την κληρονομιά του πατέρα του και να γίνει καλύτερος. Και τότε δεν θα κοιτάζει τον Έλληνα υπό γωνίαν, αλλά κατ' ευθείαν στα μάτια.

• *Και τι μπορεί να γίνει τώρα;*

— Τίποτα δεν μπορεί να γίνει τώρα. Τώρα το άδικο επί των κεφαλών τους και επί των κεφαλών των παιδιών τους. Διότι είναι η κατάρα της αδικίας που πληρώνουμε. Τόσος κόσμος διώχθηκε, σκοτώθηκε, δυστύχησε. Λοιπόν, τώρα όλα αυτά πληρώνονται. Εδώ δεν έγινε τίποτα τότε που θριάμβευαν οι ιδέες μας, θα γίνει τώρα; Ξέρετε ποιος χτύπησε πρώτος τις πολεοδομικές μας απόψεις; Ήταν η κεντροαριστερά. Διότι ήταν λιγούρηδες και ήθελαν να διώξουν την επάρατο δεξιά και να εγκαταστήσουν, στην ίδια ακριβώς θέση, τον επάρατο εαυτό τους. Παλιά έβλεπες και κανέναν καλό πρόεδρο στο επιμελητήριο, τώρα είναι αδυσώπητοι. Έχουν τάξει και στην τελευταία ομαδούλα για να βγούνε μέσα από τη συναλλαγή. Μειοψηφούντες και πλειοψηφούντες, όλοι μετέχουν στη μοιρασιά.

• *Ποια ήταν η βασική σας θέση τότε;*

— Σωστή κατανομή του πληθυσμού, σωστές πόλεις με ιεράρχηση σκοπών και αναγκών –κοινωνικών και πολιτιστικών πρώτα–, επαφή με την παράδοσή μας και δημιουργία νέας, προστασία της φύσης, προστασία του παλιού, σεμνότητα στη ζωή – ιεράρχηση των αληθινών αναγκών, όχι των ψεύτικων. Αν βάλεις πρώτα τη ζήλεια του σεξ και του πλούτου, τότε τα κυνηγάς με κάθε μέσον και καταστρέφεις. Πρέπει να έχεις βίλες και γκόμενες. Άλλοτε η αρχιτεκτονική ήταν σαν κέντημα. Με τη σκέψη και το χέρι, που είναι εγκέφαλος. Τώρα το κάνουν με τεχνητό εγκέφαλο. Σας θυμίζω τα συνέδρια: '61 στους Δελφούς, '62 στη Θεσ/κη, '63 στο Ναύπλιο, '64 στο Βόλο, '65 στην Πάτρα, '66 στην Αθήνα. Αγκαλιάσαμε την Ελλάδα, ξεκινώντας από το ιερό των ιερών, τους Δελφούς. Μετά ήρθε η χούντα και από το '74 γίνεται ένα συνεδριάκι στο αμφιθέατρο του Πολυτεχνείου. Κάθε δέκα χρόνια. Κόπηκε γι' αυτούς η έννοια Δελφοί και Ναύπλιο και ιστορία.

• *Για τα μεγάλα έργα που τώρα*

ετοιμάζονται –Σπάτα, δρόμοι, μετρό κ.λπ. – τι γνώμη έχετε;

— Για κλεψιά γίνονται. Στα Σπάτα τα αεροπλάνα θα σπάσουν τα μούτρα τους. Οι κλιματικοί όροι είναι κακοί, υπάρχουν αε-

ροδίνες. Το μόνο ιδεώδες μέρος είναι η παραλία του Φαλήρου. Εκεί που είναι. Θα μπορούσαν να κάνουν και διαδρόμους στη θάλασσα. Το '66 ήμουν στην επιτροπή και όλοι οι ειδικοί έλεγαν πως στο Ελληνικό υπήρχαν οι ιδεώδεις συνθήκες και πως αριστερά της Πάρνηθος ήταν επικίνδυνα.

• *Τώρα δεν ισχύει αυτό; Δεν το*

λαμβάνουν υπόψη τους;

— Γίνεται για τα λεφτά. Και για κάτι ακόμα. Τώρα τους πειράζει που δεν περνάνε

**«Η γλώσσα βγαίνει από
τους ήχους ενός
ελεύθερου πεδίου. Είναι
νοητικό πρόβλημα
και ταυτοχρόνως είναι
περιβάλλον, φύση...
Δεν υπάρχουν
εξάρσεις θάρρους».**

οι ξένοι από την Αθήνα. Τι να κάνουν; Η Αθήνα φλέγεται, το κλίμα άλλαξε άρδην. Με το πρόσχημα ότι θα είναι σταθμός για όλα τα μέρη του κόσμου, θέλουν να την κάνουν διεθνή πιάτσα. Και από 7 εκατ., που είναι τώρα, θα πάει στα 17. Τι θα απογίνει όμως η Αθήνα;

• *Για το Μετρό; Θα λύσει τουλάχιστον το κυκλοφοριακό;*

— Όχι. Με 4 γραμμές θα το λύσει; Και το έβλαψε ήδη. Πότε θα το λύσει, στην άλλη ζωή; Δεν ζούνε όλοι χίλους μήνες που έζησα εγώ. Από το '57 που ξεκίνησε, εγώ αμέσως το είπα πως δεν αποδίδει και αν ακόμα γίνει. Το Μετρό χτίζεται μαζί με την πόλη, ώστε να βγαίνει παντού. Δεν γίνεται εκ των υστέρων να τρυπάς και να βγάζεις σταθμούς. Στο μετρό κάθε 400 μέτρα βγαίνεις. Αυτή είναι η λογική. Καταργείς τα επίγεια και κυκλοφορείς υπόγεια. Τώρα βγαίνεις ακραία: Σεπόλια-Αγία Παρασκευή, χωρίς λόγο. Με αποτέλεσμα την «αξιοποίηση» των περιοχών γύρω από τους σταθμούς, δηλαδή επιπλέον δόμηση

και κάλυψη του χώρου. Δεν καλυτερεύεις χειροτερεύεις, διότι δημιουργείς νέα κίνητρα συγκέντρωσης πληθυσμού. Το παν δεν είναι να υπάρχει δραστηριότητα, αλλά να είναι σωστή δραστηριότητα. Εγώ είχα προτείνει την ανάπτυξη μικρών πόλεων. Στο *Ατενίζοντας το Αιγαίο* έλεγα πως το παράλια, τα νησιά και τα μικρονήσια είναι τόποι για να κατοικηθούν, όπως στη Ολλανδία.

• *Έχετε διάθεση για παρέμβαση τώρα;*

— Κοιτάξτε. Εγώ είμαι ένας ξεχασμένος ένας κουρασμένος άνθρωπος. Μετά το '67 έφυγα στη Γαλλία, διότι δεν ήθελα να φάω ψωμί απ' τα χέρια τους. Σε λίγο καιρό θα πεθάνω. Αλλά έζησα 1.000 μήνες, μ' αρέσει αυτή η αίσθηση, είναι σαν χίλιες λίρες στη χούφτα μου.

• *Δεν δείχνετε κουρασμένος όμως.*

— Όταν με έκαναν επίτιμο καθηγητή στα ΑΠΘ, είπα πως το έργο μου δεν αξίζει τον κόπο. Το έκανα για τα 4 δισ. χτύπους της καρδιάς. Τόσοι είναι, όσοι και οι άνθρωποι. Αλλά ο χρόνος αυτός δεν τελειώνει ποτέ, διότι και ο τελευταίος ακόμη χτύπος είναι αιώνιος. Μπορείς να κάνεις χιλιάδες όνειρα και σχέδια μέσα του.

• *Τι άλλο θέλετε να γράψω;*

— Πως ο άνθρωπος δεν ωριμάζει ποτέ, ούτε στα 80. Το ξέρω απ' τον εαυτό μου. Όλα τα έκανα λάθος, θα μπορούσα να τα κάνω καλύτερα. Αλλά είμαι αρκετά μεγάλος και μπορώ να έχω τον εγωισμό να πω: Έζησα για να υπηρετήσω τους ανθρώπους. Γεννήθηκα από αρχοντικές οικογένειες ποι όμως ποτέ δεν υπολόγισαν τα χρήματα. Με λάμπα πετρελαίου σπούδασα και τα χρήματα τα μισώ.

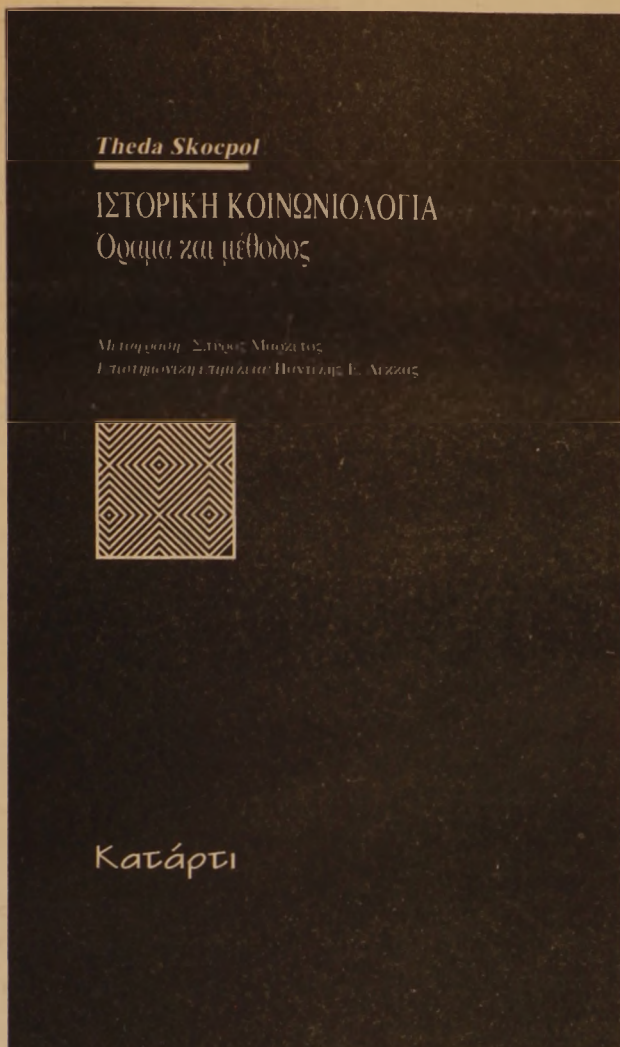
• *Η ιστορία των οικογενειών δείχνει και τους ανθρώπους; Την αξία τους;*

— Οι οικογένειες στην Ελλάδα είναι ή ματωμένες ή ξεμάτωτες και πάνε για κανένο βουλευτηλίκι. Την οικογενειακή μου παράδοση δεν θα την ξεπουλήσω. Θα καταστρέψω το αρχείο μου, δεν το δίνω στους ιστορικούς διότι είναι αδιάφοροι.

• *Θα σας παρακαλέσω να μην το κάψετε. Δώστε το σε μένα.*

— Όχι. Αλλά μη νομίζετε πως ο ιστορικός κάνει ένα ελαφρό επάγγελμα. Το ίδιο με τους γιατρούς είναι – αν δεν σώσεις ζωή, πάντοτε χρωστάς. Δεν μπορείς να είσαι καλούτσικος. Ιστορία κάνεις με την εκτέλεση μεγάλων καθηκόντων, όταν έχεις συνείδηση. Λοιπόν, ελπίζω να σας βοηθήσω να σκεφτείτε κάτι παραπάνω.

Σκέφτηκα. Πως θα ήθελα το χειρόγραφο του Καποδίστρια που κρύβει στο συρτάρι του και πως πάντα θα χρωστάω.

Theda Skocpol

Ιστορική Κοινωνιολογία

Όραμα και μέθοδος

Ορισμένα από τα σημαντικότερα ερωτήματα των κοινωνικών επιστημών του εικοστού αιώνα έχουν τεθεί από στοχαστές που ερευνούν πώς διασταυρώνεται η κοινωνική θεωρία με την ιστορία. Ποια ερευνητικά προγράμματα ακολουθούν αυτοί οι στοχαστές; Πώς διατύπωσαν τα ερωτήματα, τις απαντήσεις που πρότειναν, αλλά και τις βασικές αντιλήψεις τους για την κοινωνία και την ιστορία; Πώς χρησιμοποίησαν τις πηγές;

Αυτά είναι μερικά από τα ζητήματα που θίγουν τα δοκίμια του τόμου *Ιστορική κοινωνιολογία: όραμα και μέθοδος*. Τα εννέα κεντρικά κεφάλαιά του εστιάζονται στη σταδιοδρομία και στη συμβολή ισάριθμων μεγάλων στοχαστών (Μαρκ Μπλοχ, Καρλ Πόλαϊ, Σ. Άιζενσταντ, Ράινχαρτ Μπέντιξ, Πέρρυ Άντερσον, Έντουαρντ Τόμσον, Τσαρλς Τίλλυ, Ιμάνουελ Βαλλερστάιν και Μπάρριγκτον Μουρ), ενώ το εισαγωγικό δοκίμιο και ο επίλογος της Θήντα Σκότσπολ περιέχουν πολύτιμες συγκριτικές επισκοπήσεις του έργου και των μεθόδων των ίδιων συγγραφέων.

Ενημερωτικό, βαθύ, εύχρηστο και καλογραμμένο, το βιβλίο θα συναρπάσει όλους όσοι θέλουν να γνωρίσουν τη σύγχρονη ιστορική κοινωνιολογία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **Κατάρτι**

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9, 106 79 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ.: 36 04 793, 36 01 271, FAX: 3609697

Ως αρχή, για να μην μας καταλογιστεί ότι από την κριτική αντιμετώπιση (άσχετα από την εμβέλεια του γράφοντος) επηρεάζεται η ευόδωση των χειμαζομένων ταμειακά ελληνικών ταινιών –και κυρίως αυτών που στα προσόντα τους δεν πλεονεκτούν τα καλλιτεχνικά– αποφεύγουμε να παρουσιάζουμε την άποψή μας με την πρώτη εβδομάδα προβολής τους.

Αριστοφάνης(;), αλλά με φτηνά υλικά

του Δημήτρη Χαρίτου

Τώρα, λοιπόν, που η ταινία του επιτυχημένου τηλεοπτικού δίδυμου Ρέππα-Παπαθανασίου *Safe Sex* πάει ολοταχώς να σπάσει τα εισπρακτικά ρεκόρ της δεκαετίας, σειρά μας να αρθρώσουμε και εμείς το λόγο μας. Το ίδιο, άλλωστε, είχαμε κάνει και όταν παίχτηκε η δεύτερη ταινία της Όλγας Μαλέα.

Στην ταινία τους γελάσαμε. Όπως είδαμε –και μαθαίνουμε– ότι γελάνε όλοι οι θεατές. Κατά κάποιο τρόπο τούς την οφείλουμε αυτή την αναγνώριση. Στο σημείο αυτό η «ταινία» λειτούργησε. Ταυτόχρονα, όμως, συνειδητοποιούσαμε ότι αυτό το τρανταχτό γέλιο πήγαζε από τα πιο «φτηνά» μέρη της διανοητικής μας δυνατότητας. Μια καταγωγή –ευτελώς εύκολη– από τα υπόγεια της μικροαστικής υποκρισίας και των απωθημένων της που αφήνεται και καγχάζει λυτρωτικά στο ασφαλές άσυλο της σκοτεινής αίθουσας, όταν η ωμή χυδαιολογία (επί το ευπρεπέστερον:

αθυροστομία) περιγράφει το ανθρώπινο σεξουαλικό πανόραμα με κουραστική ευκολία στην υπερβολή της. Γελάς μαζί με τους άλλους και την ίδια στιγμή αντιλαμβάνεσαι ότι βρίσκεσαι μπροστά σε μαζική δημοσιοποίηση της γνωστής, νεοελληνικής, πνευματικής νωθρότητας, όπου οι –σε άφατη (πάσης φύσεως) καταναλωτική ευδαιμονία– συμπατριώτες μας, ρευόμενοι ανακουφιστικά, αφηγούνται σεξουαλικά ανέκδοτα, ενώ οι κύριοι και οι κυρίες τους –κυρίως αυτές– εκρηγνύνται σε ξεκαρδίσματα μόλις ακούνε να λέγονται με «τ' όνομά τους» τα γεννητικά όργανα καθώς και την επωδό με όλες τις παραλλαγές του «Τι σου κάνω μάνα μου...».

Αριστοφάνης, λοιπόν; Ναι, αλλά η αθυροστομία του Αριστοφάνη περιεχόταν μέσα σε άρτιο και ολοκληρωμένο θεατρούργημα, βαπτιζόταν σε μεγάλη ποίηση και υπηρετούσε ως μηχανισμός καταγγελίας κοινωνικούς και πολιτικούς στόχους της εποχής του. Εδώ, τώρα, η σεξομάλαξη του μυαλού και της γλώσσας αποτελεί αυτοσκοπό. Ένα –επιτυχημένο(;)- πάτσγουορκ από σκετς σεξουαλικών ανεκδότων, ενώ η εικόνα –πρωτεύον συστατικό του κινηματογράφου– διαδραματίζει επικουρικό ρόλο, αφήνοντας την κυριαρχία στο (ωμό) λεκτικό μέρος. Γι' αυτό και δεν διαπλάθονται στην (ανύπαρκτη) σεναριακή εξέλιξη ρόλοι, ούτε χαρακτήρες. Τα πάντα είναι δεδομένα και αναλώσιμα.

Χρόνια τώρα, τα σήριαλ της ελληνικής τηλεόρασης επιμορφώνουν τους «έγκλειστους» και εθισμένους στην τηλεοπτική άνοια

στα συμβαίνοντα στις κρεβατοκάμαρες και γενικώς στα αφορώντα το κάτω μισό του κορμιού μας. Μόνο που στην τηλεόραση τα υποχρεωτικά κατάλοιπα της πάλαι ποτέ «δημοσίας αιδούς» συγκρατού τη γλώσσα. Το δίδυμο Ρέππας-Παπαθανασίου τόλμησε και κουβάλησε όλο το σούργελο της τηλεόρασης στον κινηματογράφο. Αλλά κινηματογραφική ταινία δεν έκαναν. Τα έξυπνα –και συχνά ευρηματικά– στιγμιότυπα, αντάμα με αποφέρια σεξογλωσσίας και καθόλου αποκριτόμενα δάνεια ή επαναλήψεις από το πιο γνωστά σήριαλ (δικά τους και άλλων σε ένα γαϊτανάκι δήθεν διαπλοκής χαροκλήρων, αφελέστατων ιστοριών οι οποίες ομφαλοσκοπούσαν στον γνωστό χαβή Ένας, δηλαδή, ατέρμονας του ίδιου υλικού μέχρι τον τελικό κορεσμό, που, στη προσπάθεια να αποφευχθεί, έκανε το υλικό πιο απροφάσιτα χυδαίο. Δυστυχώς έτσι.

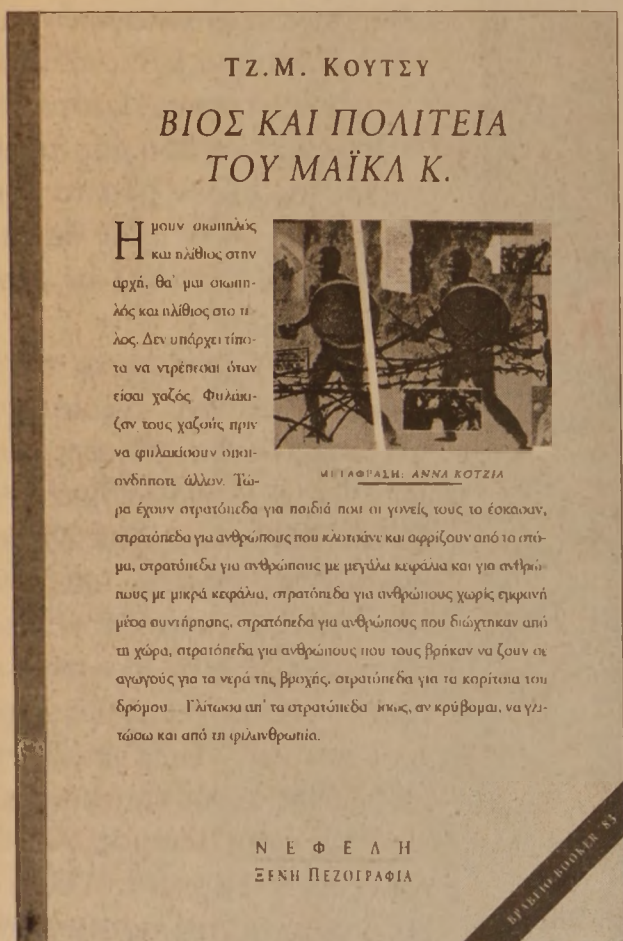
Χωρίς αμφιβολία οι «κατασκευαστές» του *Safe Sex* είναι ταλαντούχοι συνεχιστές μιας εξαιρετικής αστικής παράδοσης στην ελαφριά κωμωδία. Δείγματα και αποδείξεις του ταλέντου τους έχουν δώσει και στην επιθεώρηση και στην τηλεοπτική κωμωδία. Το κυριότερο, ότι είναι πολύ νέο που σημαίνει ότι κάποια στιγμή θα καταλαγιάσει αυτός ο ελευθεριάζων «πληθωρισμός», και η «έξυπνάδα» θα μετριάσει το ρόλο της. Θα κληθούν να δώσουν έργο σύνθετο και ολοκληρωμένο, γιατί το κωμικό μπορεί να υπηρετήσει την κοινωνική πραγματικότητα και να καταγράψει πονηρολογίες, ουσιαστικές τάσεις και συμπεριφορές. Οι ίδιοι δείχνουν ότι είναι ενήμεροι της επταχίας τους. Παρατηρητική οξύνοια διαθέτουν, και τη σύγχρονη γλώσσα την παίζουν στα δάχτυλα. Αλλά κινηματογράφο ακόμα δεν ξέρουν να κάνουν. Τα καμπανιστικά –λόγω τηλεοπτικής επικαιρότητας– ονόματα ενός πλήθους ερμηνευτών που στρεφογυρίζουν μπροστά στην κάμερα, ξεφανίζοντας (όλοι τους!) «αισχρολογίες» (πο λέγανε και οι μανάδες μας, για να παραλείψουμε τις ολοφάνερες τεχνικές προχειρότητες π.χ. στη φωτογραφία, στο μοντάζ κ.λπ., μόνο κινηματογράφος δεν είναι. Ούτε καν κακός κινηματογράφος δεν είναι. Είναι κατά συρροήν ποντιακά σόκιν ανέκδοτα. Το αστείο, δε, είναι ότι σ' αυτό το αχαταρμά ενυπάρχει, δυνάμει, το σπέρμα και η ιδέα μιας θαυμάσιας ταινίας, που δε έγινε. Αν, εντούτοις, το ότι γελάσαμε ήτα ένα... safe άλλοθι των δημιουργών, τους το αναγνωρίζουμε...

Χαρακτηριστικό στιγμιότυπο από την ταινία *Safe Sex* των Ρέππα-Παπαθανασίου.

ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΖ. Μ. ΚΟΥΤΣΥ
ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΤΟΥ ΜΑΪΚΛ Κ.

ΒΡΑΒΕΙΟ BOOKER 1983

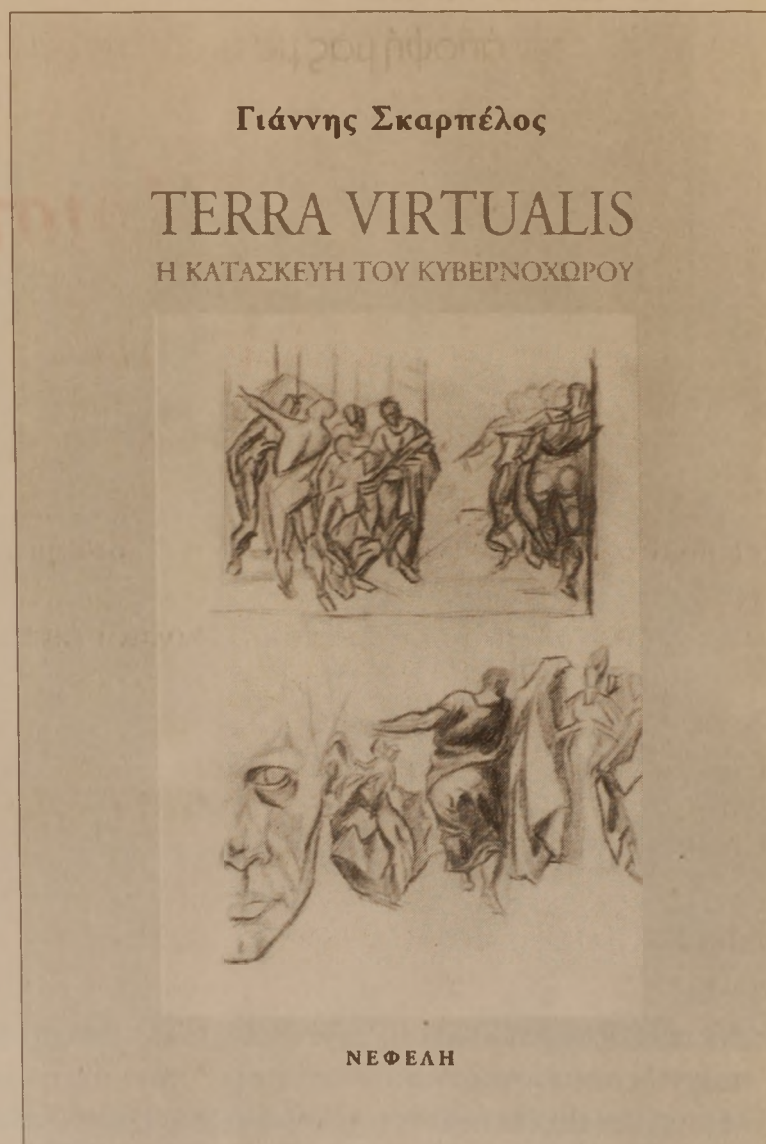
Ένα ταξίδι στη δίνη και τη φρίκη του πολέμου, που παρασύρει τους ανθρώπους στη σκληρότητά του. Κεντρικός ήρωας ένας άνθρωπος περιθωριακός, πνευματικά καθυστερημένος, δύσμορφος. Όμως ο Μάικλ Κ., αυτή η χωρίς επίθετο ασημαντότητα, ξεστρατίζει από την οδό της ιστορίας και πασχίζει να πορευτεί στο δικό του προσωπικό δρόμο. Αυτός ο ηλίθιος δεν είναι παρά ένας γενναίος, ένας αξιοπρεπής άνθρωπος που αρνείται να προδώσει τον εαυτό του. Από τις εκδόσεις "Νεφέλη" θα κυκλοφορήσει σύντομα "Ο Άρχοντας της Πετρούπολης", που στηρίζεται σ'ένα συγκλονιστικό επεισόδιο από τη ζωή του Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι. Ο Τζ. Μ. Κούτσυ βραβεύτηκε με το βραβείο Booker '99, για το βιβλίο του "Disgrace".

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ 10680 • ΤΗΛ. 3607.744
FAX 3623.093 • E-mail: nefeli-p@otenet.gr

Γιάννης Σκαρπέλος

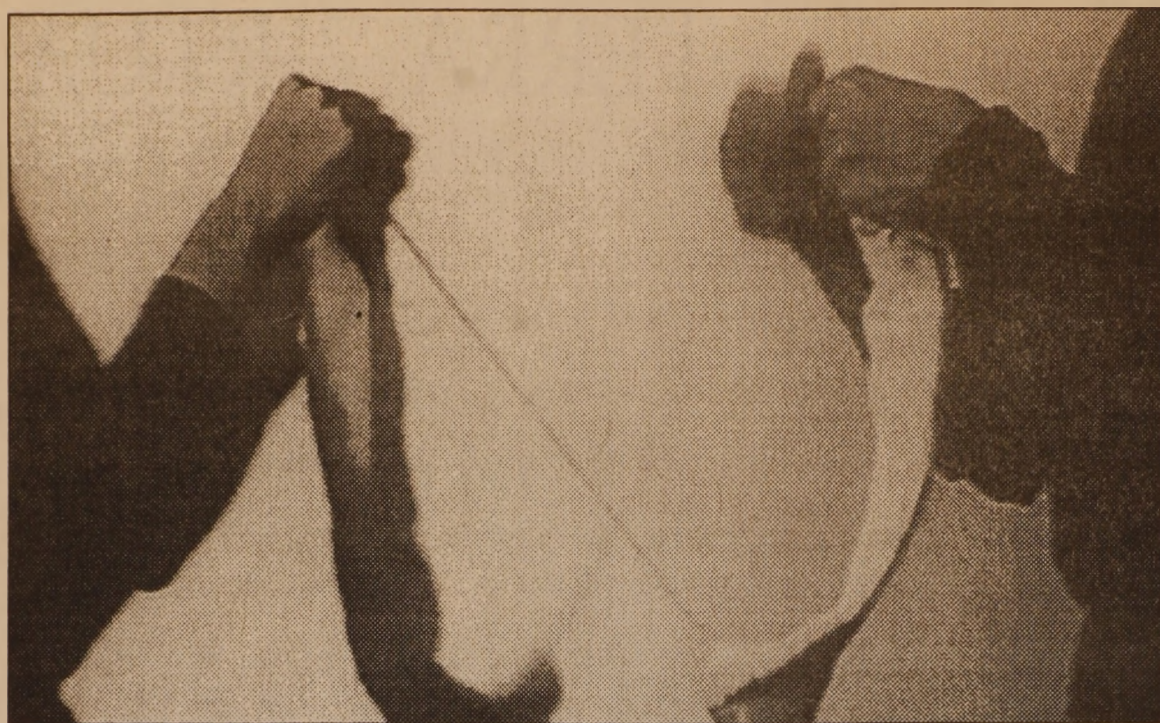
TERRA VIRTUALIS
Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΥ

Κι αν ο Κυβερνοχώρος δεν υπάρχει;
Αν δημιουργείται καθώς τον αφηγούμαστε;
Τότε οι μεταφορές που χρησιμοποιούμε
για να τον περιγράψουμε δεν είναι ούτε αθώες,
ούτε αμελητέες. Πίσω από τις μεταφορές
βρίσκονται ουτοπικοί οραματισμοί, οικονομικά
συμφέροντα και βλέψεις εξουσίας,
που σαρώνουν την επιφάνεια της δυνητικής γης,
της *Terra Virtualis*.
Terra Virtualis: ένα βιβλίο για την ουτοπία
που μας προτείνουν. Ένα βιβλίο για την ιστορία
και τη φανταστική πραγματικότητα των Δικτύων.
Ένα βιβλίο για τον τρόπο που φτιάχνουμε
το Internet, κατ' εικόνα του εαυτού μας
και της κοινωνίας μας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ, 10680
ΤΗΛ. 3607.744 • FAX 3623.093
E-mail: nefeli-p@otenet.gr

Ο καλλιτέχνης Νίκος Κρυωνίδης, με την έκθεσή του στην γκαλερί «Επίκεντρο», μας θυμίζει την εμμονή του με το παιχνίδι και τα παιχνίδια.

Ευφυής παλιμπαιδισμός

του Θανάση Μουτσόπουλου

Λένε πως η τέχνη είναι το τελευταίο παιχνίδι που επιτρέπεται στους ενήλικους. Αν ισχύει κάτι τέτοιο, τότε ο **Νίκος Κρυωνίδης** είναι είτε «πιο καλλιτέχνης» από τους συναδέλφους του είτε ένας εξαιρετικά προνομιούχος ενήλικος. Με την έκθεσή του στην γκαλερί «Επίκεντρο» συνεχίζει την παιχνιδιάρικη πορεία που ακολουθεί τα τελευταία χρόνια, ενώ παράλληλα παρουσιάζει κατά καιρούς και μια χειρονομακή ζωγραφική αφαίρεση. Εδώ εκθέτει έργα τα οποία έχουν ταυτόχρονα μια αίσθηση μετα-πυρηνικού ευρήματος της μαζικής κουλτούρας της εποχής μας και ανάλαφρου παιχνιδιάρικου σαρκασμού. Μια καταγραφή καταστάσεων και ατμόσφαιρας της παιδικής ηλικίας που όμως μπορεί να έχει δια-ηλεκιακές χρήσεις μέσα από τις εννοιολογικές σπαζοκεφαλιές που στήνει. Τα πλαστικά παιχνιδάκια των ψιλικατζιδίκων της Ελλάδας στη Δικτατορία μοιάζουν να ήταν οι πρωταγωνιστές του παιδικού δωματίου/κήπου/ πεζοδρομίου της εποχής της παιδικής ηλικίας του καλλιτέχνη, που όμως τελευταία εμπλουτίζονται από μεταλλαγμένους διαστημάνθρωπους που πουλιούνται κατά κόρον στα πολυκαταστήματα παιχνιδιών

της εποχής μας. Ένας εξωτισμός δωματιού που έχει την πολυμέρεια να συμπεριλάβει (σχεδόν) κάθε είδους μέλος του ζωικού βασιλείου. Σε εκδοχή από πλαστικό, φυσικά. Αρκούδες, Σκύλοι, Τίγρεις, Καμηλοπαρδάλεις (πιθανότατα το αγαπημένο του ζώο), Άλογα, Τάρανδοι, Βίσωνες, Αλεπούδες, Στρατιωτάκια (αυτά δεν είναι ζώα αλλά κι αυτό συζητιέται), Ασβοί, Αγριογούρουνα, Ψάρια, Καγκουρώ, Κροκόδειλοι (ή μήπως αλιγάτορες;), Χιμπατζήδες, Ελέφαντες... Κάθε είδος μέσα από (συνειδητά) μπερδεμένες κλίμακες παιχνιδιών/ready made. Η μετα-βιομηχανική εκδοχή της παιδικότητας ή μήπως μια μετα-πυρηνική «Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων»;

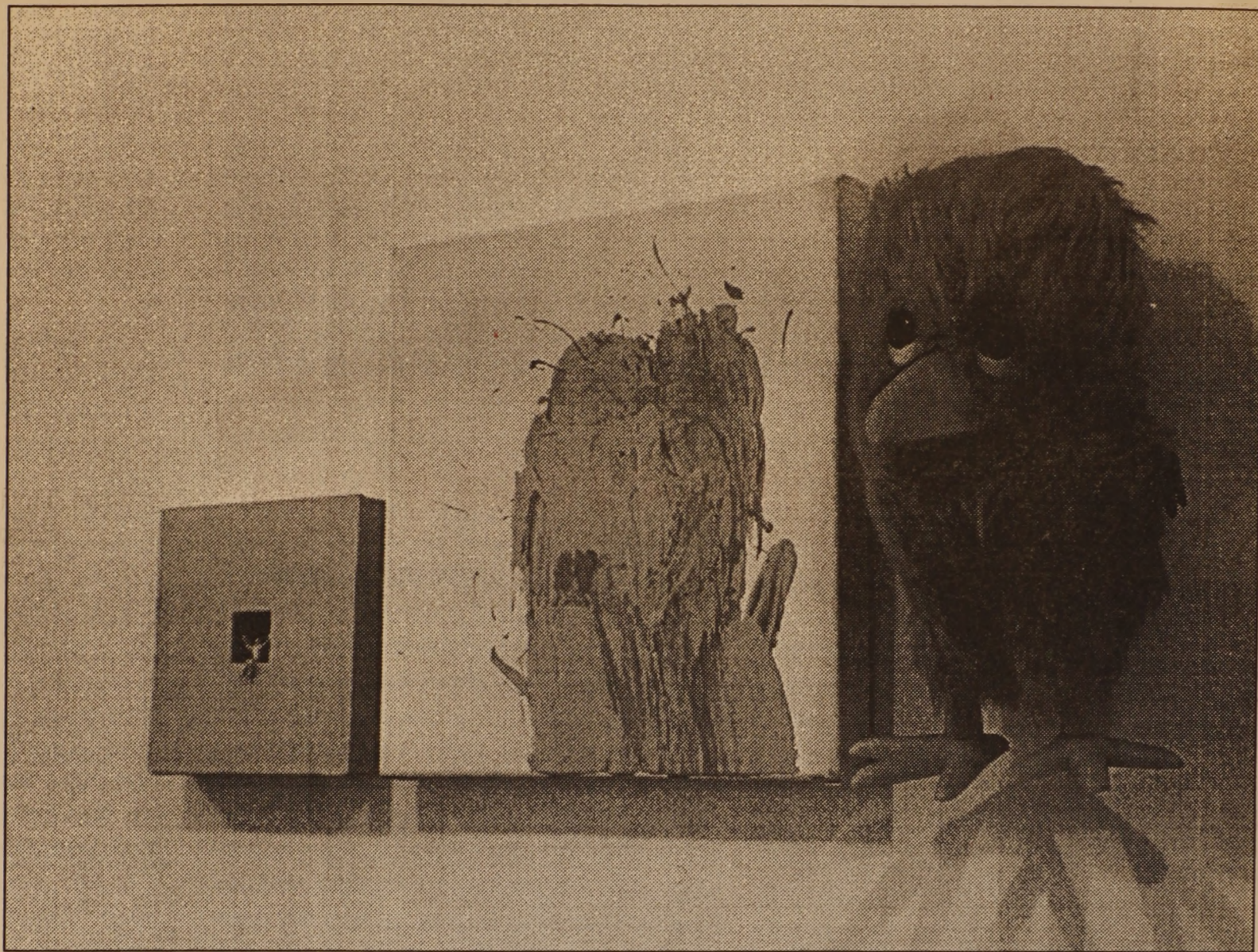
Πριν από δύο χρόνια, ο Κρυωνίδης είχε κάνει την πρώτη του αυτόνομη κάθοδο στα εικαστικά πράγματα της Αθήνας, προερχόμενος από τη Θεσσαλονίκη (αν και γεννημένος στην Ξάνθη το 1963) με τίτλο «Mammals and Tools» (Θηλαστικά και Εργαλεία) και υπότιτλο «Αναθήματα σ' έναν μόλις χαμένο πολιτισμό». Εν τω μεταξύ, η συμμετοχή του στο «Spring Collection» στο Σπίτι της Κύπρου, περίπου ένα χρόνο πριν, είχε κάνει τη δική της αίσθηση. Εκεί παρουσίαζε ένα περιβάλλον

με πλαστικά παιχνίδια, ζώακια και μεταχειρισμένα οικιακά gadgets-κατάλοιπα αστικής/οικογενειακής μνήμης, κάποια ανάμεσα στη σκληρότητα των installations καθημερινότητας του Iy Kabakov, έναν μεταλλαγμένο Lew Carroll και μια μελλοντολογική εκδοχή άθικτων αρχαιολογικών ευρημάτων (τι που Πομπηίας). Τα πλαστικά πολυμερή που συνθέτουν ουσιαστικά το σύνολο των αντικειμένων που μας περιβάλλουν, φανερώνει ότι έχουν όλα τα εχέγγυα μακροβιότητας. Οι Φαραώ θα τα λάτρευαν, οι οικολόγοι (λογικά) τα έχουν βάλει στο στόχαστρο.

Μνήμες-φαντάσματα της παιδικής ηλικίας αλλά και εννοιολογική Νεο-ποστροφή. Την (αισθητική) πατρότητα διεκδικούν εξίσου ο Marcel Duchamp, Andy Warhol, ο Walt Disney και τα παιχνίδια της Mattel. Ίσως κορυφαίο έργο της έκθεσης, μια σπουδή του Κρυωνίδα σε κίτρινο: Ένα πλαστικό πουλάκι-καρτούν συνυπάρχει με μια χειρονομία κίτρινης μπογιάς. Πώς μπορεί η διαδικασία της ζωγραφικής να αποτυπώσει ένα καρτούν; Σουρρεαλισμός '90s τύπου ή Σημειολογική αλληγορία; Αλλού ο Κρυωνίδης στήνει τεράστια σκηνικά, όπου μεγάλες ποσότητες από τα πιο μπανάλ αντικείμενα γεμίζουν επιφάνειες. Σκουπίδια, παιχνίδια, ζωγραφική, καθημερινά αντικείμενα καρφώνονται στον τοίχο δημιουργώντας ένα τέλειο ορθογώνιο. Κυρίαρχα φυσικά, θέμα και εδώ παραμένουν τα ζώα. Πολλά από αυτά σε σαρωτικές επαναλήψεις. Και ανάμεσά τους ένα υπερμέγεθες αντί που μοιάζει να κρυφακούει την έκπληξη των επισκεπτών. Η καθημερινότητα και η κοινοτοπία είναι πολύτιμα πράγματα και η δεκαετία μας μοιάζει να το έχει αναγνωρίσει, κάτι που φαίνεται από τη μουσική (grunge), τον κινηματογράφο (Hal Hartley), τα βινεοκλίπ – μέχρι τα εικαστικά. Ανάμεσα σ' αυτούς τους τελευταίους, πρωτοπόρος για τα ελληνικά δεδομένα, ο Νίκος Κρυωνίδης. Τελικά αυτό που αντιλαμβάνεται κανείς είναι ότι μια από τις μόνες ευκαιρίες που έχει κάποιος να συνεχίσει την απόλαυση του παιχνιδιού είναι τελικά η τέχνη. Είτε με τις άμεσες αναφορές κάποιου σαν τον Κρυωνίδα στην παιδική ηλικία και τις συνήθειές της είτε γενικά μέσα από την καλλιτεχνική διαδικασία. Σε οποιαδήποτε διαφορετική περίπτωση, δηλαδή έξω από το προστατευμένο και αξιοσέβαστο αυτό περιβάλλον, απλώς κινδυνεύουμε. Όλοι.

Πλέκοντας και πλέκοντας...

Η Θάλεια Χιώτη επιστρέφει στην εκδεδειγμένη δραστηριότητα εγκαινιάζοντας παράλληλα τον νέο χώρο του «Αρτίου», στην περιοχή του Ψυρρή.

■ δώ η σωματικότητα της περφόρμανς περιορίζεται σε μερικές βασικές κινήσεις. Επαναλαμβανόμενες αέναα. Αν το σκεφτείτε, οι κινήσεις που εκτελεί (μηχανικά;) μια γυναίκα όταν πλέκει αποτελούν μια από τις πιο παράξενες χειρονομίες της καθημερινότητάς μας. Είπαμε «γυναίκα»; Για κάποιους λόγους, προφανώς ξεπερασμένους πλέον, η χειρονομία του εξίματος θεωρείται ένα από τα πιο καθοριστικά γυναικεία χαρακτηριστικά. Κάτι που πλέον δεν ισχύει για το μαγείρεμα, το σκούπισμα ή το σιδέρωμα, που μοιράζονται εξίσου ως ευθύνη σε άνδρες και γυναίκες. Όμως η διαδικασία του πλεξίματος κινδυνεύει να αφανιστεί – και αυτό είναι ίσως μεγαλύτερο πρόβλημα από την απώλεια της έννοιας του φύλου.

■ Ωστόσο, το πλέξιμο με την επαναλαμβανόμενη χειρονομιακή του κίνηση προσφέρεται προς πλαστική αξιοποίηση. Και η Θάλεια Χιώτη εξερευνά αυτές τις δυνατότητες εδώ και σχεδόν μια δεκαετία. Το παρελθόν παρουσίαζε πλεκτά, όπου μια σειρά από εννοιακές επεμβάσεις στην κατασκευή τους άλλαζε τελείως τον προκαθορισμένο ρόλο τους. Ένα ζευγάρι γάντια ενώνονταν σε ένα. Τα δάχτυλα του ενός γαντιού ενώνονταν με του άλλου. Το ίδιο και τα μανίκια από δύο πουλόβερ, ενώ αλλού δύο πουλόβερ ενηλίκων συμπλέκονταν με αυτό ενός παιδιού. Μέσα από το μέσον του πλεκτού ρούχου η Χιώτη σχολίαζε όλη τη δομή των ανθρώπινων σχέσεων. Η ανθρωπομορφικότητα του ρούχου ή των γαντιών βοηθάει στις μεταφορές. Άλλωστε, ένα άδειο ρούχο δεν είναι τίποτε άλλο από ένα δοχείο που περιμένει να γεμίσει με άνθρωπο. Από αυτή την πλευρά η Χιώτη μοιάζει να συνομιλεί με τα ευφυή εννοιακά σχέδια του Νίκου

Μπάρνι. Όμως γι' αυτήν σημασία δεν έχει μόνον η ιδέα και το σχόλιο, αλλά κυρίως η αίσθηση του υλικού και ακόμη περισσότερο η διαδικασία.

■ Στη νέα της έκθεση η Χιώτη συνεχίζει την πορεία κατασκευής πλεκτών αντικειμένων με ανάλογες σχεδιαστικές επεμβάσεις. Αυτή τη φορά όμως εστιάζει περισσότερο στην επαναληπτικότητα της διαδικασίας. Παρουσιάζει σε μια μεγάλη οθόνη ένα βίντεο όπου δύο φιγούρες (καθρέφτισμα μίας και μόνης;) πλέκουν η μία απέναντι στην άλλη. Αυτή η διαδικασία μοιάζει να μην έχει αρχή, μέση και τέλος. Τα χέρια επαναλαμβάνουν τις ίδιες κινήσεις ξανά και ξανά. Ο θεατής παρασύρεται σε μια υπνωτική διαδικασία. Στη συνέχεια, η αρχική εικόνα πολλαπλασιάζεται μέσα στην οθόνη και τότε δεκάδες απρόσωπες φιγούρες πλέκουν μηχανικά. Η Πηνελόπη περιμένει υπομονετικά τον Οδυσσέα της πλέκοντας. Αν η αναμονή διαρκέσει μερικές μέρες, μήνες ή χρόνια δεν έχει σημασία. Η γυναίκα πρέπει να είναι εκεί υπομονετική. Παράλληλα με το ενδιαφέρον της για την κοινωνική ψυχολογία της γυναίκας, η Χιώτη εξερευνά την έννοια του ενδύματος, κατασκευάζοντας ρούχα από αλλόκοτα υλικά. Το πλεκτό αποτέλεσμα ενός ενδύματος από μαγνητοταινία διευρύνει τα όρια της έννοιας του ενδύματος. Από τις πλεκτές πανοπλίες των μεσαιωνικών ιπποτών μέχρι τα σημερινά εντελώς συνθετικά ρούχα των νεαρών ρέιμπερ, το ένδυμα έχει γνωρίσει πολλές και περίεργες χρήσεις. Η Θάλεια Χιώτη θα εξακολουθήσει να κατασκευάζει τα μαλακά γλυπτά της, παρατηρώντας γύρω της. Ένας κόσμος ολόκληρος αποτυπώνεται σιγά σιγά στα έργα της.

«Ο εχθρός είναι η ελιά»

του Βασίλη Μαρουλά

Επλυνε τα χέρια του κι έριξε λίγο νερό στο πρόσωπό του. Ρούφηξε τη μύτη του κι έβγαλε ένα μακρόσυρτο «αχ» ευχαρίστησης κι ανακούφισης. Τα ματωμένα ρούχα τα είχε κρύψει στο υπόγειο και θα τα έκαιγε αύριο το πρωί. Τα λυπόταν, βέβαια, αλλά τώρα με το DNA και μ' αυτά δεν ήταν να το διακινδυνεύεις. Πήγε στην κουζίνα κι άνοιξε το ψυγείο...

«Σαλαμάκι, κασεράκι και λίγες ελίτσες». Τα έβαλε σε ένα πιάτο, βόλεψε στα δάχτυλά του αριστερού χεριού ένα πεννηταράκι ούζο και ένα ποτηράκι και τα έστρωσε στο τραπέζι του καθιστικού απέναντι από την παλιά, αλλά έγχρωμη, SIEMENS. «Ωπ, ξεχάσαμε τα παγάκια», είπε σιγανά. Πετάχτηκε μέχρι το ψυγείο, πήρε τρία παγάκια –ένα για κάθε ποτηράκι που θα έπινε– κι επέστρεψε στο τραπέζι. Το τηλεκοντρόλ δυσκολευόταν να ανοίξει την τηλεόραση και ποτέ δεν τα κατάφερνε με την πρώτη. Λίγη υπομονή ήθελε, μερικά γρήγορα πατήματα στο κουμπάκι και... τσούουφφφ έκανε ανοίγοντας. «Πρέπει να είναι η τελευταία διαφήμιση» σκέφτηκε και είχε δίκιο. Το σήμα ειδήσεων ξεκίνησε. Η δημοσιογράφος καλησπέρισε κι άρχισε να αναφέρει τα θέματα που θα παρουσίαζε το δελτίο. Εκείνος έμεινε με μια ελιά στα δάχτυλα, χιλιοστά από το στόμα του, και μια απορία στο μυαλό. «Δεν θα το πουν;». Άλλαξε στα γρήγορα κανάλι. Μέχρι και το τηλεκοντρόλ κατάλαβε την αγωνία του κι εκτέλεσε την επιθυμία του αμέσως και με το πρώτο πάτημα. Έβαλε ευχαριστημένους την ελιά στο στόμα του και ήπιε μια μεγάλη γουλιιά ούζο με αποτέλεσμα να καταπιεί

και το κουκούτσι. Ούτε που το κατάλαβε – η ευχαρίστηση ήταν τεράστια από αυτό που έβλεπε.

Η οθόνη έδειχνε την γειτονιά του. Δυο δρόμους πιο πέρα από το σπίτι του. Ένα σεντόνι ριγμένο στην ασφαλτο έκρυβε κάποιον από κάτω του. Κόσμος πολύς και οι φάροι των περιπολικών εντυπωσιακοί μέσα στη νύχτα. Ο ρεπόρτερ, με όλη την αγωνία που είχε συλλέξει από τα μαθήματα στην ιδιωτική σχολή δημοσιογραφίας και τις οδηγίες του διευθυντή ειδήσεων –να μιλάς σαν να έχει σκοτωθεί δικός σου άνθρωπος, του είχε πει– μιλούσε για το τραγικό όγδοο θύμα του μανιακού δολοφόνου. Ο όγδοος αλβανός μετανάστης μέσα σε ένα χρόνο που είχε σκοτωθεί με τον ίδιο τρόπο. Με τρεις μαχαιριές σε συγκεκριμένα σημεία του σώματος. Χαμηλά στην κοιλιά, στο θώρακα και στο κεφάλι. Η αστυνομία κάνει εξονυχιστικές έρευνες.

Εκείνος, άλλαξε κανάλι. Στην αρχή τού άρεσε να ακούει τις λεπτομέρειες των φονικών του. Τώρα πια τον εκνευρίζουν. Βγαίνουν οι γείτονες και λένε τα γνωστά. Πως ήταν καλός και ήσυχος άνθρωπος και καλός οικογενειάρχης. «Αν ήταν καλός και ήσυχος να έμενε στην Αλβανία. Τι μας κουβαλήθηκε εδώ;» Ήταν βέβαιος πως όλοι τον θαύμαζαν γι' αυτό που έκανε, αλλά ποιος θα τολμούσε να το παραδεχτεί; Τους σταματούσε ο φόβος μήπως τους πουν ρατσιστές. «Δε 'πα να λένε ό,τι θέλουν; Αφού δε φεύγουν οι Αλβανοί μόνοι τους, θα τους διώξω εγώ. Και σιγά μη με πιάσουν. Όλους θα τους φάω». Είναι αλή-

θεια ότι η τελευταία του δολοφονία, πέρα από το ρίσκο, είχε οργανωθεί πανέξπννα. Ποιος θα υποψιαζόταν ότι ο ιδιόρρυθμος μεν και απόμακρος, αλλά άκακτος συνταξιούχος του Δημοσίου είχε τολμήσει να σκοτώσει μέχρι και τον γείτονό του; Και πράγματι η αστυνομία έκανε συλλήψεις και προσαγωγές ατόμων από τον χώρο της ακροδεξιάς και των οργανωμένων ομάδων νεοναζί. Για ακόμη μια φορά δεν θα κατάφερναν να βρουν τίποτα.

Του ήρθε στο μυαλό η γυναίκα του. Μάλλον τον βόλεψε που είχε πεθάνει πριν από τέσσερα χρόνια. Αν ζούσε τώρα, όχι μόνο θα τον δυσκόλευε στην «εποστολή» του, αλλά δεν θα καταλάβαινε και την σημασία της. Ήταν αγαθιάρα, συγχωρεμένη κι όλους τους θεωρούσε καλούς. Ακόμη και τους Αλβανούς, και όλους τους έβλεπε. Έτσι έκανε και τον γείτονό της. Αγαθιάρη σαν τα μούτρα της. Γι' αυτό κι έφυγε από το σπίτι μια μέρα που τα έπιασε να την δέρνει. «Να την δέρνει μεγάλη κουβέντα. Να, ένα χαστούκι τι είχε ρίξει πάνω στον καβγά. Σιγά το πριμα. Και δεν ξαναπάτησε ποτέ στο σπίτι. Μόνο στην κηδεία της μάνας του τον είδε. Και δεν αντάλλαξαν μήτε βλέμμα, μήτε μιλιά. Τζάμπα πήγαν τόσα μαθήματα και νοουθεσίες. Λοχαγό τον φανταζόταν Ήρωα. Μια ευχή και μια κατάρα του έδνε: «Στον πόλεμο, μην αφήσεις ποτέ τον εχθρό να θάψουν τους δικούς σου νεκρούς.» Τέτοια όμορφα λόγια και υπερφανα του έλεγε. Αλλά τον κέρδισε η μάνη του με την βλακεία της.

■ εφύσηξε. Περρασμένα, ξεχασμένα ■ Γύρισε πάλι κανάλι. Ο πρωθυπουργός εγκαινίαζε ένα μουσείο. Τελείωσε κι εμφανίστηκε πάλι η δημοσιογράφος. «Συνδεόμαστε και πάλι με τον τόπο του φρικτού εγκλήματος για να μάθουμε από τον ρεπόρτερ μας περισσότερες λεπτομέρειες για τον φόνο του αλβανού μετανάστη. Γιώργο...».

Ο Γιώργος είχε δίπλα του κάποιους κατόικους της περιοχής. «Ωχ, πάλι τα ίδια» σκέφτηκε και προσπάθησε ν' αλλάξει κανάλι. Το τηλεκοντρόλ, όμως, του έκανε την χάρη να επιστρέψει στις παλιές του συνήθειες και να μην πραγματοποιεί εντολές με την πρώτη. Έτσι εκείνος πρόλαβε να δει κάποιον, γνωστή φάτσα, από την γειτονιά, βαρέθηκε να ξαναπατήσει και το κουμπί – κι αποφάσισε να ακούσει τι θα πει. Εκπληξη. «Εγώ –είπε– ο γείτο-

ας, δεν τον κατηγορώ. Γεμίσαμε Αλβανούς. Αυτοί, δηλαδή, γιατί μας σκοτώσαν;» Εκείνος έβαλε τα γέλια. Ήταν τριτετυχημένος. «Επιτέλους», φώναξε κι γειρε την καρέκλα του προς τα πίσω σε μια επικίνδυνη ισορροπία των δύο πίσω ποδιών. Ταυτόχρονα πέταξε μέσα στο ανοιχτό του στόμα μία ακόμη ελιά. Εκείνη ξερε το δρόμο καλά και, προσπαθώντας, πως, να αποφύγει την οδυνηρή εμπειρία της μάσησης, γλίστρησε κατευθείαν στο αρύγγι του. Το δυνατό του γέλιο όμως είχε ανοίξει μια άλλη οδό από αυτήν που ρησιμοποιούμε για να καταπιούμε. Ηλιά χάθηκε κάπου στο λαβύρινθο και φήνωσε κάνοντας τα ανακλαστικά της ναπνευστικής οδού να λειτουργήσουν μέσα, αλλά αναποτελεσματικά. Ο βήχας που ήταν δυνατός σαν το γέλιο του κι έτσι ενάντηξε η ισορροπία των δύο πίσω ποδιών της καρέκλας. Έπεσε στο πάτωμα. Νέπνεε δύσκολα. Μια αναπνοή που σβήνε σιγά σιγά. Από τα μάτια του έτρεχαν δάκρυα, όχι συγκίνησης, αλλά από τον ήχα που είχε προλάβει να σβήσει πριν από την αναπνοή.

Ο γιος του πλήρωσε τα έξοδα της κηδείας. Λίγοι άνθρωποι. Φίλοι του γιου του, κυρίως. Οι δύο εργάτες είχαν πάρει τα σχοινιά για να κατεβάσουν το φέρετρο στον τάφο.

Κοιτάχτηκαν. Ένα βαρύ «άιντε» ξεστόμισε ο ένας που έδειχνε λίγο πιο μεγάλος από τον άλλο – και ξεκίνησαν. Ακούστηκε σύρσιμο στα τοιχώματα κι ύστερα ο θόρυβος που έκανε το φέρετρο ακουμπώντας τον πάτο του τάφου. Λίγα λουλούδια πεταχτηκαν μέσα και οι εργάτες κατέβασαν καπάκι. «Ne tregall», είπε ο μεγάλος στον μικρό κι έπιασαν τα φτυάρια για να ξουν χώμα. Μόνο ο γιος του είχε απομείνει και οι δύο εργάτες. Τους πλησίασε κι έωσε στον μεγάλο ένα δεκαχίλιαρο. «Πάνα πιείτε μια μπίρα» τους είπε. Ο μεγάλος δεν το είχε ξαναδεί αυτό. «Ευχαρισούμε αφεντικό» είπε με σπαστά ελληνικά, πήρε τον μικρό κι έφυγαν. Έκατσε πάνω στο μάρμαρο του διπλανού τάφου και πάλι έβαλε το φέρετρο στο βάθος. «Ωστε, λοιπόν, είναι κατάρρα να σε θάβουν οι εχθροί σου, ε;»

Σαμογέλασε. «Η μάνα, όμως, έλεγε ότι η πτάρρα είναι γαιδάρρα και γυρνάει στο φρεντικό της». Πήρε λίγο χώμα και το έριξε πάνω στο φέρετρο. Σηκώθηκε όρθιος κι ξανακοίταξε στο βάθος. «Καλό ταξίδι σου κι αν πας».

Άξιος εστί ο Γκρέκο

Αλλά όχι και τα φαινόμενα μαζικής υστερίας ή κοινωνικού σουσουδισμού

Κοσμοπλημμύρα λοιπόν για την προσκύνηση του «Άξιον Εστί» με εκδηλώσεις ομαδικής υστερίας εκ μέρους των πιστών –αλλά και των ΜΜΕ–, κοσμοπλημμύρα και στα εγκαίνια του Γκρέκο στην, όντως, πολύ σημαντική έκθεση της Εθνικής Πινακοθήκης με παράλληλες υπερβολές φιλότεχνης ψύχωσης. Και στις δύο περιπτώσεις πάντως έχουμε (εξωτερικές) εκφράσεις λατρείας προς κάτι που εκ προοιμίου χρειάζεται εσωτερίκευση και μόνωση. Επιπλέον, οι στρατιές «πιστών» ή φανατικών του Δομηνίκου –fans νεοελληνιστί– που γρονθοκοπούνται ή διαγκωνίζονται, αποδεικνύουν απλώς την εξάρτηση που έχουμε ως κοινωνία από την εικόνα ως θέαμα και όχι από την εικόνα ως περιεχόμενο.

Και μπορεί, βέβαια, στην περίπτωση της Πινακοθήκης να περισσεύει ο κοινωνικός σουσουδισμός ή να ξεχειλίζει η ομοιοπαθητική συμπεριφορά –πάμε εκεί που πάνε όλοι– αλλά και στο «Άξιον Εστί» εντοπίζεται περισσότερο η πίστη προς το υπερθέαμα, παρά η εμπιστοσύνη προς το υπερφυσικό. Έχοντας καταντήσει κοινωνία κανιβαλών της εικόνας και θρησκευόμενων της τηλεθέασης αγόμαστε σε ό,τι η διαφήμιση ή η τηλεόραση προβάλλουν ως θαυμαστό ή αξιομνημόνευτο. Τα γεγονότα υπάρχουν, όταν κατοχυρώνονται από την αυθεντία της μικρής οθόνης και η προβολή τους πολλαπλασιάζει τις παρενέργειες της virtual υπόστασής τους. Το προσκύνημα του «Άξιον Εστί» εντάσσεται στην προϊούσα κοινωνικοποίηση του θρησκευέσθαι, γεγονός που εκ των πραγμάτων στηρίζουν η πολιτεία και η πολιτική του Αρχιεπισκόπου. Εδώ και αρκετούς μήνες τα θρησκευτικά επεισόδια –ομιλίες, εορτασμοί, παννυχίδες– έχουν καταστεί πρώτες ειδήσεις στα ΜΜΕ, ενώ συγχρόνως αποσιωπούνται οι εσωτερικές αντιθέσεις ή ο βαθύτερος ιστός που διαπλέκει τα γεγονότα (λ.χ. η υποβόσκουσα κρίση με το Φανάρι). Έτσι ένα ιερό σύμβολο εύκολα μετατρέπεται σε φαντασμαγορία ή ένας μεγάλος ζωγράφος σε show ή υπερκοσμική εκδήλωση.

– Φταίει, άραγε, ο μυστικός κόσμος μιας

εικόνας ή ο μυστικιστικός χαρακτήρας κάποιων πινάκων;

Μάλλον φταίει η φετιχοποίηση των μορφών εκείνων που γίνονται αντιληπτές περισσότερο με πνευματικές διαδικασίες παρά με αισθητηριακή προσέγγιση. Φταίει ακόμα η έλλειψη παιδείας που επιτρέπει αγεληδόν συμπεριφορές και παραβατικές εκδηλώσεις –μπουλούκια «μουσοτραφών» να σπρώχνονται σχεδόν πάνω στους ιερούς καμβάδες του δαιμόνιου Κρητικού. Φταίει, τέλος, το Μουσείο το ίδιο, το οποίο ενώ φιλοξενεί μian άψογη και πολυσήμαντη έκθεση, δεν έχει τους τρόπους ώστε να καταστήσει το προϊόν του αγωγίμο και να επιβάλει τρόπους και συμπεριφορές τόσο του κοινού προς τα έργα όσο και του Μουσείου προς το κοινό, το οποίο υποτίθεται πως δεξιώνεται. Ορίζει, λ.χ., πολλαπλά εγκαίνια, σέβεται συγχρόνως την παρουσία επισήμων και ασήμων, προστατεύει τα ίδια τα έργα επαρκέστερα και κυρίως αναπτύσσει, τα εκθέματα σε χώρους ασφαλείς και ευρείς ώστε ν' αντέχουν την κοσμοπλημμύρα. Οργανώνει, τέλος, την κριτική προσέγγιση προς τα έργα που να ερμηνεύει και να επεξηγεί και δεν «θαυμάζει» απλώς ή «εκστασιάζεται».

Γιατί η εύκολη συγκίνηση είναι το ίδιο ύποπτη με την παντελή έλλειψή της. Και βέβαια μαξιμαλισμοί του τύπου «η μεγαλύτερη έκθεση στον κόσμο» μόνο διαφημιστικές αφέλειες μπορεί να υπηρετήσουν. Είναι λοιπόν τεράστια ευκαιρία και για την Πινακοθήκη και για το κοινό που θα την επισκεφθεί, να λειτουργήσει η τριμερής έκθεση του Γκρέκο ως ευκαιρία παιδείας, ενημέρωσης και συνειδητοποιημένης απόλαυσης κι όχι ως άλλοθι για εθνικιστικές κορόνες του τύπου «ο δικός μας» ή για χουλιγκανικές συμπεριφορές ψευδολατρείας που προσιδιάζουν μάλλον στους αλλοτριωμένους της τηλεόρασης.

Εξάλλου και οι πνευματικές και οι καλλιτεχνικές μορφές ανήκουν αποκλειστικά σ' όσους τις αγαπάνε και εκτίθενται συνεχώς αγλαές και μυστηριώδεις στις πιο απρόσιτες περιοχές του νου και της καρδιάς τους...

Μάνος Στεφανίδης

του Δημήτρη Χαρίτου

Διπλά εορταστική η διοργάνωση, αφού φέτος το φεστιβάλ κλείνει τα 40 του χρόνια, που συμπίπτουν με την εκπνοή του 20ού αιώνα, ο οποίος μέσα στα μεγάλα του ιστορικά χαρακτηριστικά συμπεριλαμβάνει και την Έβδομη Τέχνη – παιδί αποκλειστικά δικό του και πιο σημαντική συνεισφορά του στην ιστορία του πολιτισμού. Εντούτοις, εύλογη προτεραιότητα στις φετινές εκδηλώσεις έχουν τα 40 κιόλας χρόνια από την ίδρυση του ίδιου του Φεστιβάλ στη συμπρωτεύουσα, χρόνια που «φωτογραφίζουν» το παρελθόν και το μέλλον του ελληνικού κινηματογράφου από τη στιγμή της μετάβασής του στην ωρίμανση μέχρι σήμερα που βρίσκεται στην αναζήτηση, μέσα από αμφισβητήσεις αλλά και ελπιδοφόρα μηνύματα, το αυριανό του πρόσωπο. Σ' όλη αυτή τη μεγάλη διαδρομή ήταν το φε-

40ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης

Απόψε, Παρασκευή 12 Νοεμβρίου, ξεκινάει τη διαδρομή της η 40ή διοργάνωση του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Θα διαρκέσει μέχρι και την Κυριακή 21 Νοεμβρίου, ενώ η τελετή της απονομής των κρατικών βραβείων ποιότητας θα πραγματοποιηθεί, όπως έχει πλέον καθιερωθεί, την επόμενη μέρα, Δευτέρα 22 Νοεμβρίου.

στιβάλ της Θεσσαλονίκης, ο χώρος που υποδέχθηκε τις «ένδοξες» αλλά και τις «χλομές» μέρες της εθνικής μας κινηματογραφίας.

Ξεκίνησε τον Σεπτέμβρη του 1960 με την ονομασία «Εβδομάδα Ελληνικού Κινηματογράφου» ύστερα από ιδέα και πρόταση του αείμνηστου Παύλου Ζάννα, ως ενίσχυση των εκδηλώσεων στο πλαίσιο και την διάρκεια της Διεθνούς Έκθεσης, αντί για το νησί της Ρόδου που προέβλεπε η πρόταση των Βίωνα Παπαμιχάλη και Μάριου Πλωρίτη, ιδέα που δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Η διοργάνωση ξεκίνησε με δύσπιστους τους παραγωγούς απέναντι στον νέο θεσμό. Προσπάθησαν να τον σαμποτάρουν, αρνούμενοι να στείλουν τις ταινίες τους, αλλά και με έλεγχο της κριτικής επιτροπής από μέρους αυτών που συμμετείχαν, προκειμένου να εξασφαλίσουν τη

βράβειυσή τους. Πολύ αργότερα, σ' αυτό το ρόλο οι παραγωγοί υποκαταστάθηκαν από τις κομματικοποιημένες συντεχνίες μέχρις ότου να φτάσει η διοργάνωση στη σημερινά της εντυπωσιακά μεγέθη, στην αποστασιοποίησή της από τέτοια φθοροποιά σύνδρομα, συνθήκες που της προσέδωσαν την αίγλη όχι μόνο της κινηματογραφικής μητρόπολης των Βαλκανίων, αλλά και ενός ορατού κέντρου του ευρωπαϊκού κινηματογράφου.

Η εντυπωσιακά βελτιωμένη υλικοτεχνική του υποδομή επιτρέπει την υλοποίηση διαρκώς νέων παραμέτρων και εμπλουτισμό των δραστηριοτήτων του, τις οποίες χρόνια τώρα επιχειρεί ο επιτυχημένος διευθυντής του Φεστιβάλ Μισέλ Δημόπουλος, με τη συμβαράσταση του εντυπωσιακά ενήμερου γύρω από τον σύγχρονο, ανεξάρτητο καλλιτεχνικό κινηματογράφο, Δημήτρη Ειπίδη. Όλα δείχνουν ότι οι μέχρι πριν από δέκα χρόνια επικίνδυνες «καθιζήσεις» του θεσμού έχουν τελειώσει οριστικά.

Η αυλαία της φετινής διοργάνωσης άνοιξε στις 5/11 με έναν μαραθώνιο ογδόντα ελληνικών ταινιών, ογδόντα σκηνοθετών, αδιάδρομή στην ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου, με τους περισσότερους από τους δημιουργούς παρόντες για «να ταιριάζουν» με το κοινό. Θα ακολουθήσει το επόμενο πρόγραμμα με το διεθνές διαγωνιστικό τμήμα (πρώτες ή δεύτερες ταινίες νέων δημιουργών) και ολόκληρο το ετήσιο πανόραμα της εγχώριας παραγωγής του σημερινού προσώπου του ελληνικού κινηματογράφου με 24 ταινίες μεγάλου μήκους. Τις νέες και τολμηρές τάσεις της παγκόσμιας παραγωγής με 35 ταινίες θα παρουσιάσουν οι «Νέοι Ορίζοντες» με, επίσης, παράλληλα τμήματα: «Πτυχές του Νέου Γαλλικού Κινηματογράφου», «Ανεξάρτητο Γερμανικό Σινεμά», «Ανεξάρτητο Αμερικανικό Σινεμά» και το επιτυχημένο 3x3.

Αφιέρωματα θα πραγματοποιηθούν στο Πέδρο Αλμοδοβάρ, τον Ισραηλινό Άμο Γκιτάι, τον Τονίνο Γκουέρα, που θα είναι και ο Πρόεδρος της Κριτικής Επιτροπής και τον δικό μας Βασίλη Γεωργιάδη. Κατέλος, το καθιερωμένο τμήμα «Ματιές στα Βαλκάνια» και ένα εκτενές αφιέρωμα στην Άνοιξη του Πορτογαλικού Κινηματογράφου. Δύο πολύ ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις θα πλαισιώνουν το φετινό κινηματογραφικό πρόγραμμα: η μια αφορά το συνολικό έργο του σκηνογράφου Τάσου Ζωγράφου και η άλλη πόστερ από τα «Χρυσά Χρόνια του Μεξικανικού Σινεμά» (1936-1953).

Βραβευμένοι και μέλη της Κριτικής Επιτροπής της «Πρώτης Εβδομάδας» (26 Σεπτεμβρίου 1960). Διακρίνονται οι Τ. Κανελλόπουλος, Ν. Κούνδουρος, Κατίνα Παξινού, Στρ. Μυριβήλης, Αλ. Βουγιουκλάκης, Παντ. Ζερβός, Γ. Οικονομίδης, Μ. Χατζιδάκης.

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Τι είναι η λαγνεία;

Ελφρίντε Γέλινεκ,
Λαγνεία,
μτφρ.: Λευτέρης Αναγνώστου,
εκδ. Εκκρεμές, Αθήνα 1999

Μέσα στον κυκεώνα των θλι-
ρά ασήμαντων κι ανούσιων
βλίων, που παίζουν με τα νεύ-
του αναγνώστη, η *Λαγνεία*
χωρίζει ευχάριστα για την
ζωτοτυπία και την ανατρεπι-
της χάρη. Προκλητικό και
άσφημο από κάθε άποψη
ιλωσική διανοητική ιδεολο-
κή- το ανάγνωσμα αυτό, δια-
ύρει το γάμο και την οικογέ-
ια και προσβάλλει κάθε έν-
ια κοσμιότητας και ψευτο-
ξιοπρέπειας, παραμένοντας
τόσο αμετακίνητα ένα γκρο-
ύσκο, ενίοτε δε κωμικό αλλά
και μακάβριο, αντι-πορνογρά-
ημα.

Σπανίως η «μηχανική» και η
υδραυλική του έρωτα έχουν
επιγραφεί με τόσο ακραίο κι
πελπισμένο κυνισμό, με τόση
εργισμένη αγανάκτηση και
λευασμό αλλά και με τέτοια
ιάθεση απομυθοποίησης. Η
λαγνεία της Ελφρίντε Γέλινεκ
πέχει πράγματι πολύ από το
μπερδέχιο ειδυλλιακό σύμπαν
ων χαζοχαρούμενων και αδη-
άγων, σχεδόν γελοίων, «καυ-
πυρεσσόντων» και των ακό-
εστων νυμφιδίων που επιδίδο-
ταν σε φλογερές περιπτώξεις
εκρατου κι ευτράπελου διονυ-
λασμού. Η Ελφρίντε Γέλινεκ
ταρουσιάζει το σεξ γκροτέσκο
δηλαδή, γελοίο και φρικτό
συγχρόνως), στην καλύτερη πε-
ρίπτωση, ενώ στη χειρότερη
υποτρόπαιο κι αηδιαστικό.

Ασκώντας ανηλεή κριτική
στην οικογένεια κι εξετάζοντας

έναν προς έναν τους μηχανι-
σμούς που αναπόφευκτα οδη-
γούν στην χειραγωγή της γυ-
ναίκας και στη συγκαλυμμένη
καθυπόταξή της, η συγγραφέας
πλάθει τα πορτραίτα των αντι-
ηρώων της χωρίς τη διάθεση να
τους αναγνωρίσει ελαφρυντικά
για την αθλιότητα και την
αστραφτερή μιζέρια τους. Αφή-
νει τη σεξουαλική τους συμπε-
ριφορά να τους περιγράψει με
σκληρότητα και ειλικρίνεια.

Η λαγνεία πυροδοτείται από
μια υδραυλική μηχανή των αν-
θρώπων οργανισμών που πα-
ράγει βρώμικες εκκρίσεις,
έναν μηχανισμό με μια δική του
αυτόνομη ζωή που διεγείρεται
κι εκτονώνεται σιχαμερά μέσα
σ' έναν άλλο ομοειδή μηχανι-
σμό που λειτουργεί συμπληρω-
ματικά, εφοδιασμένος με τις
κατάλληλες εσοχές και προεξο-
χές, ώστε να επιτυγχάνεται
επωφελώς η αμοιβαία αποφόρ-
τιση μέσω της συναρμογής των
δύο συστημάτων.

Η καθυπόταξη της γυναίκας
περιγράφεται σαν μια «μηχανι-
κή» του σωματικού της εξευτε-
λισμού, όπου η διείσδυση, ποι-
κιλόμορφη και τυπικά «παρά
φύσιν», πραγματοποιείται μέ-
σα της με την ίδια χυδαία βιαιό-
τητα που το κεφάλαιο «διεισδύ-
ει» στις αναπτυσσόμενες χώ-
ρες. Στη *Λαγνεία*, η καπιταλι-
στική ολοκλήρωση και η κατα-
πίεση της γυναίκας πάνε, καθό-
λου τυχαία, μαζί.

Η αντι-ηρώίδα της Ελφρίντε
Γέλινεκ δέχεται τη συζυγική
σεξουαλική βία με την αυτοε-
γκατάλειψη, την παραίτηση και
την εγκαρτέρηση, με την οποία
θα αφηνόταν σε μια οποιαδή-
ποτε φυσική καταστροφή ή θε-

ομηνία. Υπομένει το αναπό-
φευκτο με στωική μεγαλοθυμία
και πολύ πόνο και φθάνει να
εξοικειωθεί με την αηδιαστική
πραγματικότητα του κατ' εξα-
κολούθηση ψυχο-σωματικού
βιασμού της από έναν σύζυγο
που, αν και μονογαμικός, δεν
παύει να είναι ολοσχερώς αλ-
λοτριωμένος.

Η Γκέρτι, ρημαγμένη από
έναν άνδρα, που βλέπει πάνω
της ένα σύμπλεγμα πουτάνας
και μάνας του γιου του και που
αντιμετωπίζει το σώμα της ως
ένα ακόμη προνομιακό πεδίο
άσκησης της εξουσίας, που ού-
τως ή άλλως ασκεί και στην
επαγγελματική του καθημερι-
νότητα (είναι διευθυντής μιας
μεγάλης χαρτοβιομηχανίας),
προσπαθεί ανώφελα και μά-
ταια να ξεφύγει μέσω ενός νεό-
τερου εραστή. Ο νεαρός Μίχα-
ελ, με όλη την έπαρση της ατσα-
λάκωτης νιότης κι επιπλέον την
υπεροχή της σωματικής ομορ-
φιάς, διασύρει κι εξευτελίζει
την καλοστεκούμενη, πλην
όμως ώριμη πλέον, Γκέρτι, που
τόλμησε να ζητιανέψει λίγο από
τον ακμαίο έρωτά του. Έτσι, το
ταλαίπωρο κορμί της Γκέρτι,
που έχει ήδη υποστεί τον σεξου-
αλικό διασυρμό του συζύγου,
υπόκειται τώρα σε ακόμη χει-
ρότερους εξευτελισμούς από
τον νεαρό εραστή, που δεν δι-
στάζει να χλευάσει και να γε-
λοιοποιήσει το αναπάντεχο,
πλην όμως παρηκμασμένο και
μεταχειρισμένο, απόκτημά του.

Η κορύφωση του δράματος,
που έχει οδηγηθεί σε αδιέξοδο,
είναι απρόσμενη και απογειώ-
νει την Γκέρτι σε σφαίρες τρα-
γικής ηρωίδας.

Νίκη Κώτσιου

«Ρώτησαν ένα δειλό:
“Ποια πλοία είναι πιο
ασφαλή, τα μακρόστενα ή
τα φαρδιά;” – “Τα
τραβηγμένα στη στεριά”,
απάντησε». Μια
ενδιαφέρουσα συλλογή
αστείων ιστοριών που
σώζεται με τα ονόματα
των Ιεροκλέους και
Φιλαργίου Γραμματικού
με τον γενικό τίτλο
Φιλόγελως (μετάφραση:
Μελίνα Αρβανίτη, εκδ.
Εξάντας, 1999) μας
προσφέρει την ιδιαίτερη
εμπειρία των «αρχαίων»
αστείων. Η χειρόγραφη
παράδοση δεν είναι
παλαιότερη από τον 10ο
μ.Χ. αιώνα, αλλά τα
ανέκδοτα έρχονται από
παλαιότερα: από τον 3ο
μ.Χ. αιώνα, ίσως και πιο
πριν. Από στόμα σε στόμα
τα αστεία κυκλοφορούν
προφορικά και όπως είναι
επόμενο η καταγραφή
τους, όταν υπάρξει, είναι
μεταγενέστερη.
Παραμένει η γοητεία της
απλοϊκότητας του
σχολαστικού,
πρωταγωνιστή της
γκάφας.

Συμπληρώθηκαν ήδη
πενήντα χρόνια από την
εποχή που ένα χρονικό
γραμμένο στο βουνό
έγινε ένα από τα
τελευταία βιβλία που
τυπώθηκαν από τις
«εκδόσεις του βουνού»:
Η μάχη της Νάουσας του
Νίκου Κυτόπουλου (εκδ.
Σύγχρονη Εποχή, 1999)
αποτυπώνει με ενάργεια
μια σημαντική νίκη του
ΔΣΕ με καπετάνιο των
μονάδων κρούσης τον
Νίκο Μπελογιάννη. Μια
μαρτυρία γραμμένη με τη
θέρμη της εποχής των
τελευταίων μεγάλων
μαχών του ΔΣΕ.

Τα τοπικά περιοδικά
έχουν συχνά πολύ
μεγάλο ενδιαφέρον, το

Η ποιητική διάσταση του θανάτου

οποίο όμως δύσκολα
βρίσκει το δρόμο
επικοινωνίας με ένα
μεγαλύτερο κοινό.
Κρατώ στα χέρια μου και
φυλλομετρώ τρεις
περιοδικές εκδόσεις από
την Κρήτη: 1. *Ελλωτία*.
Ετήσια Έκδοση Δήμου
Χανίων (τχ. 7, εκδ.
Δημοτική Πολιτιστική
Επιχείρηση Χανίων,
Χανιά 1998). 2. *Κρητική
Εστία*. Περιοδική
Έκδοση της Ιστορικής
Λαογραφικής και
Αρχαιολογικής
Εταιρείας Κρήτης (τχ. 7,
Χανιά 1999). 3. *Θαλλώ*.
Περιοδική Έκδοση του
Συνδέσμου Φιλολόγων
Νομού Χανίων (τχ. 10,
Χανιά 1998). Με ειδικό
αλλά και γενικό
προσανατολισμό τα
περιοδικά αυτά –ίσως,
όμως, και άλλα που τυχόν
αγνοούμε– προσφέρουν
μια πλούσια
αναγνωστική εμπειρία:
Από την τυπολογία των
τάφων στην
προανακτορική και
παλαιοανακτορική
Κρήτη, στον
Καζαντζάκη, αλλά και σε
κείμενα για την ιστορία
του νησιού.

Υπάρχουν αρκετές
μελέτες για την Κρητική
Αναγέννηση. Η
μοναδικότητα, όμως, της
έκδοσης για το Κρητικό
Θέατρο του **Νικολάου Μ.
Παναγιωτάκη** (εκδ.
στιγμή, 1998) έγκειται
στην πυκνότητα και τη
βαθιά γνώση της εποχής
που περικλείουν οι δέκα
μελέτες του συγγραφέα,
οι οποίες
περιλαμβάνονται σ'
αυτόν τον τόμο.

«Φιλτάτη πόλις
μακαρία» η Αθήνα.
Μακραιώνη και
καθημερινή, ένα
φωτογραφικό

Επιτάφιος λόγος
Αρχαία Ελληνικά Επιτύμβια
Επιγράμματα,
Εισαγωγή: Denis Rocques -
Μιτφρ. - Επίμετρο: Παντελής
Μπουκάλας
εκδ. Άγρα, Αθήνα 1999

Για τους αρχαίους Έλληνες, η
απαθανάτιση του θανάτου δεν
έπαψε να εκφράζεται, έμμετρα
ή σε πεζό, με τρόπο ποιητικό.
Από τις ομηρικές ωδές έως την
ακμάζουσα λογοτεχνική επι-
γραμματογραφία του Καλλιμά-
χου και των άλλων Αλεξανδρι-
νών, των άμεσων επιγόνων τους
ρωμαίων ποιητών αλλά και τον
βυζαντινό αμητό με γόνιμες πα-
ραφυάδες, πολύ αργότερα, στον
Κάλβο, τον Σολωμό και το ελλη-
νικό δημοτικό τραγούδι, η βα-
θιά αίσθηση του κύκλου της ζω-
ής όπου τελικά πηλίκον παραμέ-
νει η άφευκτη διάσταση του θα-
νάτου (και σύμφωνα με την
αφοπλιστική ρήση-διαπίστωση
του Οκτάβιο Πας περί τελευτής,
«γεννιόμαστε μόνοι για να πε-
θάνουμε μόνοι») δηλώνεται
απαράλλακτη και με σταθερή
διάρκεια στο γύρισμα των αιώ-
νων, ώστε τα επιτύμβια επι-
γράμματα να αντικατοπτρίζουν
αψεγάδιαστα τη θεώρηση αυτού
του «επεισοδίου του ανθρώπι-
νου βίου» από έναν πολιτισμό
που αναφέρεται με στερεές βά-
σεις στην πραγματικότητα του
ανθρώπου. Ο κόσμος των νε-
κρών, ο Άδης, ο μέλανας τόπος
των ψυχών, είναι δεδομένος κι
αναπόφευκτος: «Ουκ έσχον το
ζην, ξένε. Χρησάμενος τω χρή-
σαντι χρόνω ανταπέδωκα πά-
λιν» (από τη Φιλαδέλφεια της
Λυδίας, 2ος αι. π.Χ.) ή (μισή χι-
λιετία αργότερα) «...ουκ έθανες
Πρώτη, μετέβης δ' ες αμίνονα
χώρον...» Ο θάνατος δε νικιέ-
ται, διαθέτει το δεδικασμένο της

επιβολής του, είναι ο απόλυτος
αλλά κι άνισα ισχυρός επικρα-
τής στον αγώνα της ανθρώπινης
πεποίθησης, της φενάκης, εν τέ-
λει, ότι μπορεί να παραλειφθεί
ή ν' αποφευχθεί η μονομαχία μ'
αυτόν.

Η ελληνική επιτυμβιογραφία
αναπτύχθηκε από την ανάγκη
απότισης τιμών στους νεκρούς
που η απουσία τους θλίβει αλλά
κι οφείλει να μακαρίζεται με
τρόπο δοξαστικό από τους ζώ-
ντες. Η στάση των αρχαίων
Ελλήνων απέναντι στον θάνατο
διαφοροποιείται σε σχέση με
την κατοπινή χριστιανική αντί-
ληψη (της μετά θάνατον ζωής),
παρότι τα επιγράμματα συνέχι-
σαν να αποδίδονται σε νεκρούς
ακόμη και στα χρόνια της σύ-
γκρουσης εθνικών-χριστιανών,
και πάντως η μοιρολατρεία υπο-
σκελίζεται από την εύλογη απο-
δοχή, τη φιλοσοφική θεώρηση
της φυσικής οδού που η ανθρω-
πινη υπόσταση καλείται ν' ακο-
λουθήσει: «Πολλά πιών και πολ-
λά φαγών και πολλά κακ' είπων
ανθρώπων. Κείμαι Τιμοκρέων
Ρόδιος» (6ος αι. π.Χ.). Έτσι, το
επιτύμβιο αποκτά μια διαφορε-
τική διάσταση για ζώντες και
νεκρούς όπου η ποιητική ευφυΐα
χειρίζεται σωστικά τη λογική
του τέλους και της ματαιότητας
με παραινήσεις για τον όντα κό-
σμο, σε γνωμικό τόνο, αλλά και
με εύφωνες αγγελίες-εγκώμια
προς τους τιμωμένους: «Εγρεο,
Κωνσταντίνε, τι χάλκεον ύπνον
ιαύεις; Σείο δίφρους ποθέει δή-
μος ενί σταδίοις, σης τε διδα-
σκαλίας επιδευέες ηνιοχής εί-
ναι ορφανικούς παισίν ομοιο-
τάτοι» (6ος αι. μ.Χ.). Τα αρχαία
ελληνικά επιγράμματα επιτε-
λούν τον ρόλο τους, από τις μαρ-
τυρημένες απαρχές τους έως την
τελευταία ακμή τους, ακολου-
θώντας πιστά στο τυπικό σχήμα
της οικονομίας, της νοηματικής
συμπύκνωσης, της αμεσότητας

και της εύσχημα παρουσιαζό-
νης ταυτότητας του εκλιπόντα.
Και αν στους πρώτους αιών-
της ακμής τους απευθύνον-
τάμεσα σε νεκρούς από ανών-
μους επιγραμματοποιούς ως ε-
το πλείστον, πάνω στους τάφο-
τους σκαλισμένα, ακολούθησε
λογοτεχνική τους ανάπτυξη απ-
σπουδαίους κι εύφημους λογ-
πλάστες. Οι αλεξανδρινοί φιλ-
λογοι συνέθεσαν επιγράμματα
είτε δικής τους έμπνευσης εί-
δανειζόμενοι μοτίβα από προ-
ματικά επιτύμβια, τα οποία έ-
ναν πρότυπα προς μίμηση αι-
πλήθος ποιητών σ' ολόκλη-
τον ελληνικό κόσμο. Αυτό
σώμα πραγματικών-λογοτεχν-
κών επιγραμμάτων διένει-
πολλές διαδρομές ώσωσης
εναργούς αλληλοσυνάρτησι-
ώστε σήμερα να μην απαιτεί-
ουδεμία ταξινόμηση ή διαχω-
σμός για τη συναγωγή συμπερι-
σμάτων ως προς το ποιότη-
τους επίπεδο.

Όπως κι αν έχει, τα επιγρά-
ματα αποτελούν εξάισια δεί-
ματα καλλιτέπειας, λεπτότητας
και δεξιοτεχνίας στο χωροχρ-
νικό φάσμα του αρχαιοελλην-
κού πολιτισμού. Σε καμία άλλ-
περίπτωση η συνέχεια και η α-
μονική αλληλοδιείσδυση δι-
μουργών και καλλιτεχνικών πε-
νημάτων δεν ήταν τόσο ενδε-
λής. Στα 1.200 χρόνια της εξό-
πλωσης, ακμής και διατήρησης
της επιτύμβιας ποίησης υπήρ-
ξαν αναρίθμητα δείγματα ποι-
σε πλείστες περιπτώσεις εξά-
γουν μοναδικά κομψοτεχνήμα-
τα. Σύμφωνα με τον Παντελή
Μπουκάλα, «είναι τα ομιλητικό-
τατα κείμενα μιας ποίησης, εν-
μέρει επώνυμης εν μέρει δημο-
τικής, αλλά με παραδειγματι-
κώς ασαφή τα μεταξύ τους όρια
η οποία ασκήθηκε να θρηνεύ-
χωρίς να οδύρεται, να καρτερεί
χωρίς να παραδίδεται, να στέ-
κεται κατέναντι στη μοίρα

ακριβώς απέναντι στο οφειόμενο και όρθια— και να μη τρεύει ούτε να της υποτάσσει αμήχανη και ναρκωμένη». Αρ' όλη την πλούσια παραγωγή σ' όλο το εύρος της λεκάνης ελληνόφωνης Μεσογείου, επιγράμματα που έχουν σωεί έως τις μέρες μας είναι, συστηματικά, ελάχιστα. Η αρχαιολογική σκαπάνη, βεβαίως, συγχίζει το έργο της αναδίφησης επιτύμβιων και λογοτεχνικών παπύρους κυρίως— επιγραμμάτων, οπότε η μακροτελής αποκομιδή εμπλουτίζει τον πύλο των ήδη υπαρχόντων. Η μακραίωνη παράδοση του είδους δημιούργησε εύλογα την ανάγκη ανθολόγησης και εμπειριωμένης ταξινόμησης ήδη από πολύ νωρίς. Έτσι, είναι σωστός οι ανθολογήσεις που είχαν—όπως ο Στέφανος της ελέαγρου, η *Ανθολογία* του Γαλλίου, η *Παλατινή Ανθολογία*, η *Ανθολογία* του Πλανούδη—αυξάνοντας μέρος αυτής της πείρευτης ποιητικής πηγής. Η προκειμένη παρουσίαση—στην έκδοση περιλαμβάνει μόλις 160 δείγματα από αυτόν τον τεράστιο όγκο της επιτύμβιας επιγραφικής. Εάν δεν ήταν δυνατή μια πλήρης—έως και παρούσα χρονική στιγμή—έκδοση αυτών, η επιλογή του Denis Rocques φροντίζει να επιδείξει τον αναγνώστη στον ορεινό μικρόκοσμό τους με μια τινί τρόπω κάλυψη σ' ό,τι αφορά τη χρονική περίοδο κλασική, ελληνιστική, ρωμαϊκή,

πρωτοβυζαντινή), στην ποιητική τους προέλευση (σ' ακρόρια του ελληνικού κόσμου: Γαλατία, Ιταλία, Βόρεια Αφρική, Μικρά Ασία) και στον εκφραστικό τόνο (οδυρμός, εξύμνηση, προτρεπτικός-συμβουλευτικός τόνος, σαρκασμός, ανάλαφρη αντιμετώπιση θανάτου-ζωής). Σ' αυτή την περίπτωση παρέχεται μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για μια δειγματοληπτική ενδοσκόπηση σ' αυτό το ποιητικό είδος, με όλη την πολυχρωμία και τη ρυθμοτονία του. Πέραν των άλλων, τα ελληνικά επιτύμβια επιγράμματα «φωτογραφίζουν» την εποχή τους, αφού, σύμφωνα με την τότε κοινή αντίληψη, ο κόσμος των ζωντανών δεν διαφέρει από εκείνον των νεκρών. Η συναισθηματική ένταση παραμένει, οι δοξασίες αλλά και οι στοχαστικές ενατενίσεις δευτερώνουν και τριτώνουν, ενώ η θεματολογία τους είναι συγκεκριμένη: ειδυλλιακή αναφορά στη ζωή αλλά και στον θάνατο, ηθικά διδάγματα, στοιχεία για τον πρόωγο θάνατο παιδιών, νεαρών γυναικών, επιφανών δημόσιων προσώπων, σκηνές από τον κοινωνικό βίο απλών ανθρώπων της υπαίθρου και της πόλης, κι όλων των κοινωνικών τάξεων.

Η έκδοση περιλαμβάνει επιγράμματα από την *Παλατινή Ανθολογία*, την *Ανθολογία* Πλανούδη, δείγματα από λογοτεχνικά επιγράμματα του Γρηγορίου Ναζιανζηνού αλλά και

πραγματικά επιγράμματα που από τον επιμελητή τιτλοφορούνται «επιγράμματα της Μεσογείου». Εκτός της, ως φαίνεται, ιδιαίτερα επιμελούς κι επίπονης εργασίας στην επιλογή αντιπροσωπευτικών δειγμάτων επιτύμβιας επιγραφικής από τον Denis Rocques, μεγάλο βάρος πρέπει να αποδοθεί στην επέμβαση του Παντελή Μπουκάλα, που (οφείλεται να ειπωθεί ανενδοίαστα ότι) αργήσει σε μια συναρπαστική και τελεσφόρο ξενάγηση σε αυτά: η μεταφραστική του προσέγγιση υποδηλοί εμπεδωμένη όλη την προγενέστερη και κατοπινή δημιουργία με συγκρατημένη-δέουσα χρήση του εκφραστικού-λεξιλογικού πλούτου που ο ποιητής-μεταφραστής διαθέτει στον εξοπλισμό του και επιπλέον ακολουθεί με σταθερότητα κι αιδημοσύνη τον τόνο και την «ανάσα» τους. Γιατί τα επιγράμματα αυτά μελίσματα με όλη τους τη χάρη και λιτότητα εικονίζουν την εμπειρία του θανάτου, κοιτάζουν κατάματα τους αναγνώστες τους—με την ομολογημένη διεισδυτικότητα των πορτραίτων του Φαγιούμ—και μαρτυρούν την αιώνια στιχομυθία μεταξύ βίου και τελευτής. Σαν τον ζακύνθιο ποιητή, αιώνες αργότερα, που σαν σούρσιμο μέσα στον χρόνο έγραφε «τόσο γλυκό στο πρόσωπο τ' αέρι / που λες και λέει μες της καρδιάς τα φύλλα / γλυκιά η ζωή και ο θάνατος μαυρίλα».

Βασίλης Ρούβαλης

οδοιπορικό του Νίκου Δεσύλλα (με κείμενα της Αθηνάς Σχινά (καλλιτεχνική επιμέλεια: Μαρία Καρατάσσου, εκδ. Σύνοιο, 1999) είναι ο έβδομος τόμος σε μια μεγάλη σειρά διαδρομών μέσα στην Ελλάδα. Από το Ηρώδειο ως τον Πειραιά, από την Ακρόπολη ως το Σούνιο, από τη μονή Δαφνίου ως το Μαραθώνα, από το παρελθόν στο παρόν.

Χωρίς αμφιβολία το βιβλίο *Η κατασκευή του Πολιτικού Θεάματος* του Murray Edelman (πρόλογος: Νίκος Δεμερτζής, μετάφραση: Αρχοντή Κόρκα, εκδ. Παπαζήση, 1999) πραγματεύεται ένα επίκαιρο θέμα που αντικρίζουμε καθημερινά στις οθόνες της τηλεόρασης και διαβάζουμε στις σελίδες των εφημερίδων. Ο τρόπος με τον οποίο η γλώσσα και η εικόνα διαπλέκονται με την πολιτική έτσι ώστε να αναπαράγονται οι σχέσεις εξουσίας αντιμετωπίζεται από τον συγγραφέα με συστηματική ανάλυση και έμφαση στο ρόλο των ειδήσεων και των μέσων ενημέρωσης γενικά στην κατασκευή της εικόνας των πολιτικών, καθώς και στην επιλογή των κοινωνικών προβλημάτων.

Ψάχνοντας ανακαλύπτεις παιδικά βιβλία γραμμένα απ' τα ίδια τα παιδιά! Η Ζηνοβία Διαμαντή, 13 ετών, γράφει και ζωγραφίζει το βιβλίο της *Διαστημικά δώρα για τα παιδιά του κόσμου* και ο Ευγένιος Κοκκινόπουλος, 10 ετών,

Μουσεία μοντέρνας τέχνης

Nicholas Serota,
Εμπειρία ή Ερμηνεία - Το Δίλημμα των Μουσείων Μοντέρνας Τέχνης,
Παφ.: Ανδρέας Παππάς,
εκδ. Άγρα, 1999

Η μετάβαση από το μουσείο-θησαυροφυλάκιο του 19ου αι.

ως το σημερινό «θερμό» μουσείο δεν ήταν εύκολη. Τη διαδρομή εκθέτει μοναδικά ένας άνθρωπος των μουσείων, ο διευθυντής της Tate Gallery του Λονδίνου N. Serota. Αποτέλεσμα αυτού είναι ένα βιβλίο σχεδόν αστυνομικής υφής που αφορά τόσο στους ειδικούς όσο και στο ευρύτερο κοινό. Στον τόπο μας μάλιστα που η—αδιέξοδη—

συζήτηση για τα μουσεία έχει αρχίσει από πολύ νωρίς και οδηγείται σε βατερλώ, λόγω της άκρατης κομματικοποίησης και της ευήθειας όσων εμπλέκονται σ' αυτά—πολιτικοί προϊστάμενοι, πρόεδροι, επίδοξοι διευθυντές και λοιποί «παράγοντες», όπως λέμε «λοιποί συγγενείς»—, το βιβλίο αυτό καθίσταται απαραίτητο από πολύτιμο.

γράφει κι αυτός και ζωγραφίζει τη δική του ιστορία *Ο Σκοτεινούλης, ο Οξυγονούλης και πώς σώθηκε η γη* (εκδ. Χρήστος Ε. Δαρδανός, 1999). Και οι δύο νικητές του διαγωνισμού του K-TV «Γράψε Ιστορία» του 1998. Μπράβο στα παιδιά, σε όλα τα παιδιά, που δοκίμασαν να γράψουν και να σχεδιάσουν τη δική τους ιστορία. Και μπράβο στους διοργανωτές του διαγωνισμού. Ελπίζω πως αυτή η καλή αρχή θα έχει συνέχεια ...

Ω, Ναι! αυτό το ερεθιστικό κείμενο της Μαργαρίτας Καραπάνου (εκδ. Ωκεανίδα, 1999) αφιερωμένο σε όσους υποφέρουν από μανιοκατάθλιψη, διεισδύει στη συνείδηση του αναγνώστη και διαμορφώνει τη δική του μυθιστορηματική ζωή. Με εκπληκτική ταχύτητα εναλλαγών, γεμάτο από τον πόνο της αρρώστιας αλλά και το χιούμορ –ή μήπως σαρκασμό;– της αυτογνωσίας, είναι ένα βιβλίο τολμηρό, ευφυές και ειλικρινές. Δεν είναι και λίγο:

«...Από τις τρεις το απόγευμα ανάβω όλα τα φώτα στο σπίτι. Στο video βλέπω μόνο θρόιλερ και ταινίες φρίκης. Τα “κοινωνικά” δεν τα θέλω, γιατί έχουν μέσα αγάπη. Ο γιατρός λέει ότι πάω καλά. Είμαι πολύ ευχαριστημένη. Σκέπτομαι ν’ αυτοκτονήσω. Αλλά τι θα γίνει με το πρόγραμμα; Αν αυτοκτονήσω ας πούμε επτά με οκτώ, τι θα κάνω οκτώ με εννιά; Πρέπει να ρωτήσω το γιατρό μου ...».

ο χαρτοκόπτης

— Πώς, λοιπόν, στήνεται ένα σύγχρονο μουσείο, πώς οργανώνει τη στρατηγική του, πώς δεξιώνεται το κοινό του, πώς διαχειρίζεται τους υλικούς και άυλους θησαυρούς του;

— Πώς, τέλος, αντιμετωπίζουν τον θεσμό των μουσείων οι κορεσμένες δυτικοευρωπαϊκές κοινωνίες των αντίστοιχων αμερικανικών συμπεριλαμβανομένων; Ο Serota αντιπαραθέτει την γραμμική, ιστορική εικονογράφηση ενός κλασικού μουσείου όπως είναι η National Gallery του Λονδίνου με το MOMA της Ν. Υόρκης, όπου ο θεατής, περισσότερο από την ενημέρωση, ψάχνει μια ψυχοπνευματική εμπειρία μέσα «σε ατμόσφαιρα υπερβατικής σιωπής που θυμίζει παρεκκλήσι». Επίσης παραθέτει ενδεικτικά την άποψη του Thomas Krens σχετικά με το Guggenheim σύμφωνα με την οποία «η λογική της εγκυκλοπαίδειας έχει νόημα μόνο σ’ έναν κόσμο που δεν κινείται...».

Τέλος, αναφέρεται στις προτά-

σεις νεότερων μουσείων όπως του Kunstmuseum στη Βόννη (1993) ή της πτέρυγας Μπούς στο Landesmuseum του Ντάρμστατ. Πολλά τα ερωτήματα:

— Τι είναι προτιμότερο, η ερμηνευτική παρουσίαση πολλών έργων ή η εμμονή στη δημιουργία ενός καλλιτέχνη;

— Το Μουσείο-γλυπτό που επιβάλλεται ασχέτως εκθεμάτων ή το Μουσείο-κέλυφος που διακριτικά συνέχει έναν κόσμο εικόνων; Ή, τέλος το Μουσείο-λαβύρινθος που αξιοποιεί θεατρικά τον θεατή-ανιχνευτή και τον επισκέπτη-κατάσκοπο; (Π.χ. η δουλειά του J. Ammann ως διευθυντή του νέου μουσείου της Φρανκφούρτης).

Και ο Σερότα καταλήγει: «Στόχος μας πρέπει να είναι ώστε οι θεατές/επισκέπτες να έχουν την αίσθηση της ανακάλυψης όταν κοιτάζουν συγκεκριμένα έργα σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο και όχι να νιώθουν σαν να βρίσκονται σ’ ένα

είδος ταινιοδρόμου της ιστορίας της τέχνης».

Ψιλά γράμματα θα μου πε- για τους εμπειροτέχνες της πα- ημίν κομματικής εύνοιας > του πολιτικού ρουσφετι- Όμως δεν διστάζω να επα- λάβω πόσο ευφυές θα ήταν συνδυάζαμε την υποδομή –> το κύρος– των πολυάριθμ- αρχαιογνωστικών μας μουσ- ων για να τα χρησιμοποιήσου- εκ παραλλήλου ως Kunsthall σύγχρονης τέχνης!

Κάτι που, πάνω-κάτω, έχει κ- ταφέρει το ιδιωτικό Μουσ- Γουλανδρή στο Κολωνάκι- οποίο μπορεί και συνδυάζει τ- μοναδική κυκλαδική συλλο- του με τα σχέδια της Guernica- μίαν έκθεση του Moore.

Δηλαδή εμπειρία και ερμ- νεία εν ταυτώ.

— Γιατί δεν το τολμούν οι επ- κεφαλείς του ΥΠΠΟ, δεδομ- νου μάλιστα ότι δεν έχουν τίπ- τε να χάσουν;

Μ. Στεφανίδου

Χρόνια ανανέωσης

Χένρι Κίσσινγκερ,
Years of Renewal,
εκδ. Simon-Schuster, 1999

Με τον τόμο αυτό, ο Χένρι Κίσσινγκερ ολοκληρώνει τα απομνημονεύματά του που είχε αρχίσει να παρουσιάζει στους δύο προηγούμενους τόμους (*White House Years* και *Years of Upheaval*).

Ενεργώντας ως ιστοριογράφος του εαυτού του, ο Χένρι Κίσσινγκερ επιβάλλει την άποψή του για το ρόλο του στην αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Το βιβλίο αρχίζει με την παραίτηση του Νίξον και συνεχίζει μέχρι τα δύο πρώτα χρόνια της κυβέρνησης Φορντ. Σ’ αυτό ο Κίσσινγκερ επιχειρεί μια σε βάθος υπεράσπιση των πεπραγμένων του απέναντι στους επικριτές του. Για παράδειγμα, σε όσους τον κατηγορούν επει-

δή συνέχισε επί επτά χρόνια τον πόλεμο του Βιετνάμ, τους απαντά ότι η δική του συμβολή στο να αποτραπεί η αυξημένη οικονομική βοήθεια προς το Νότιο Βιετνάμ το 1975 ήταν η πραγματική προδοσία των αμερικανικών ιδεωδών. Στηλιτεύει όσους συνέτειναν στο να «εγκαταλειφθεί ένας λαός με τον οποίο είχαμε συμμαχήσει».

Στις σελίδες αυτού του τόμου ο αναγνώστης θα βρει τις απόψεις του Κίσσινγκερ για την εξωτερική πολιτική της Κίνας, της Σοβιετικής Ένωσης, τη διπλωματία της Μέσης Ανατολής, καθώς και για διάφορες κρίσεις στην Κύπρο, στην Αγκόλα και αλλού.

Στις 47 σελίδες που αφιερώνει στην Κύπρο, ο Κίσσινγκερ παρουσιάζει τον Μακάριο ως έναν πανούργο άνθρωπο που ενδιαφερόταν κυρίως για το προσωπικό του συμφέρον, ενώ

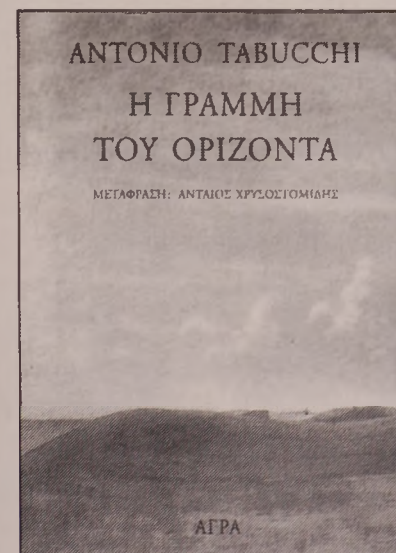
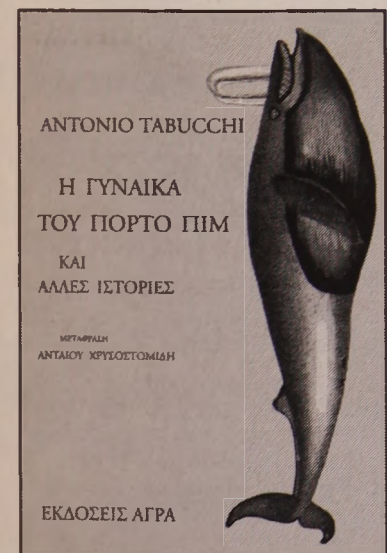
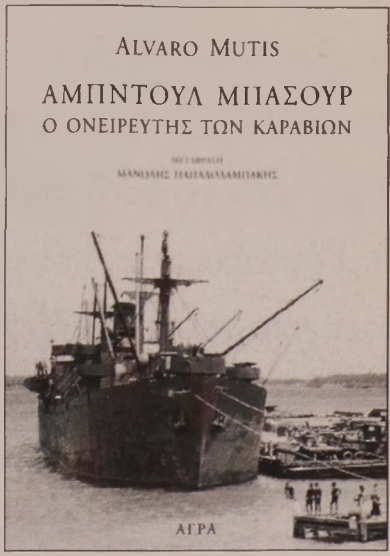
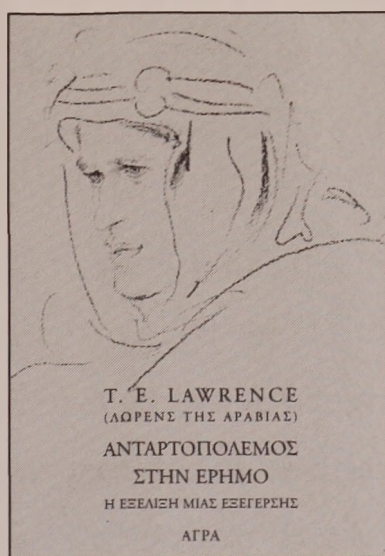
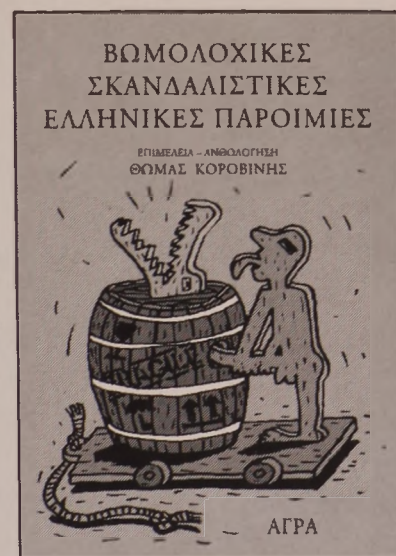
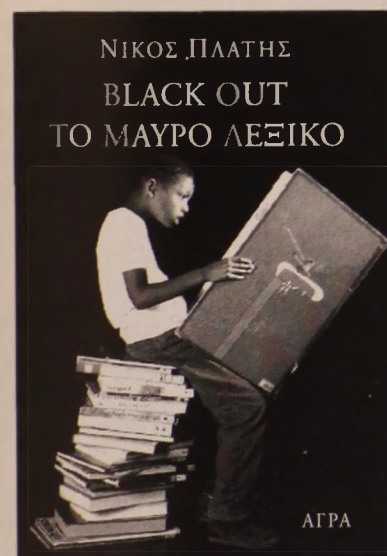
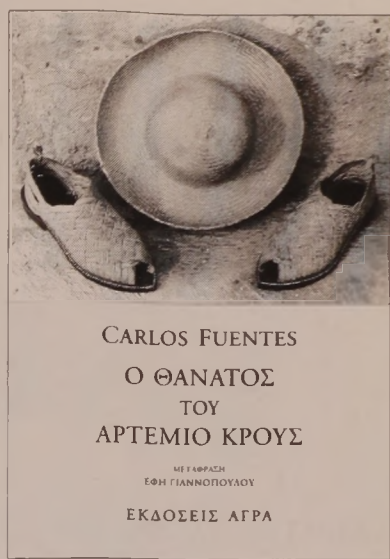
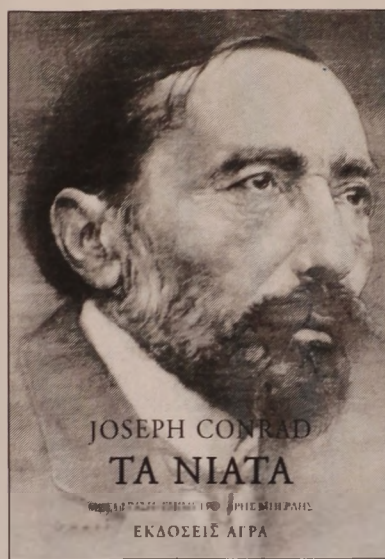
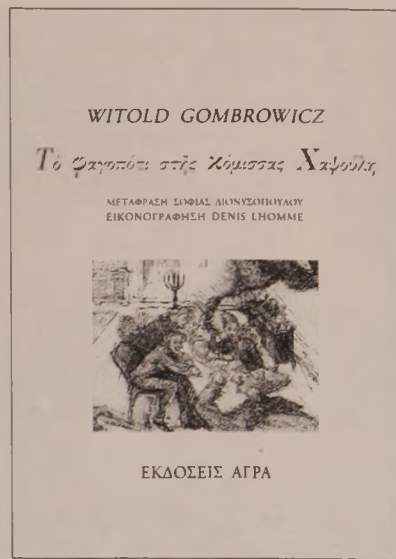
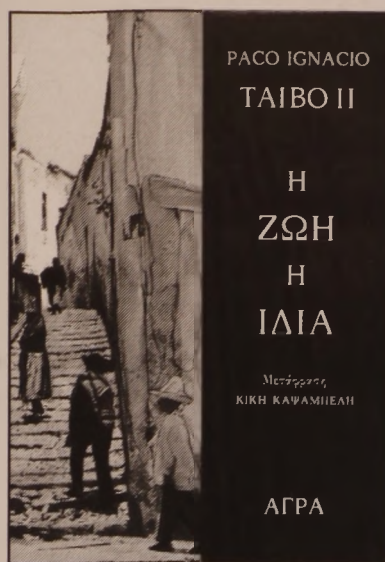
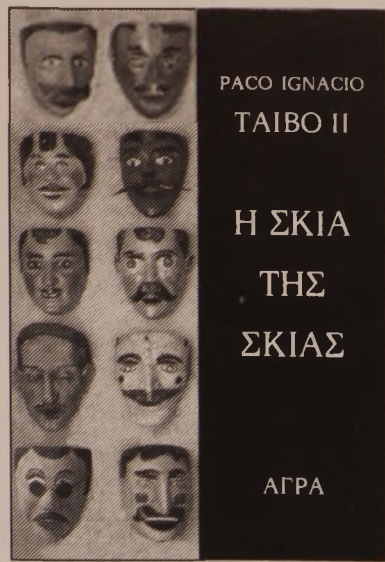
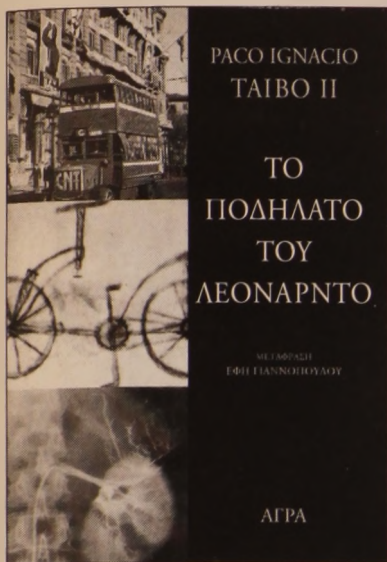
θεωρεί πως ο τότε πρόεδρος και αρχιεπίσκοπος της Κύπρου ήταν αυτός που προκάλεσε τη στάση του το πραξικόπημα του Σαμπών το οποίο, όπως ισχυρίζεται, έπιασε στον ύπνο την αμερικανική ηγεσία!

Ο Χένρι Κίσσινγκερ παραδέχεται ότι οι ΗΠΑ δεν έκαναν καμία κίνηση για να σταματήσουν την προέλαση των τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο. Δικαιολογεί τη στάση αυτή λόγω της σημαντικής γεωπολιτικής θέσης της Τουρκίας και γράφει χαρακτηριστικά: «Συννορεύοντας με τη Μέση Ανατολή, την Κεντρική Ασία, τη Σοβιετική Ένωση και την Ευρώπη, η Τουρκία ήταν απαραίτητη για την αμερικανική πολιτική σε όλες αυτές τις περιοχές. Η Τουρκία ήταν ένας πιστός σύμμαχος καθ’ όλην τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου».

Σωτήρη Ντάλι

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

κυκλοφορούν

ΤΣΒΕΤΑΝ ΤΟΝΤΟΡΟΦ

Ο εκπατρισμένος

μετάφραση: Οντέτ Βαρών-Βασάρ

Εκπατρισμένος, ξεριζωμένος, ξενιτεμένος, εκτοπισμένος. Λέξεις-κλειδιά που διεκδικούν το νόημά τους ανάμεσα στην οδύνη και τη λύτρωση, έννοιες που καθορίζουν τη σχέση όσων ζουν σε μια χώρα άλλη από τη δική τους.

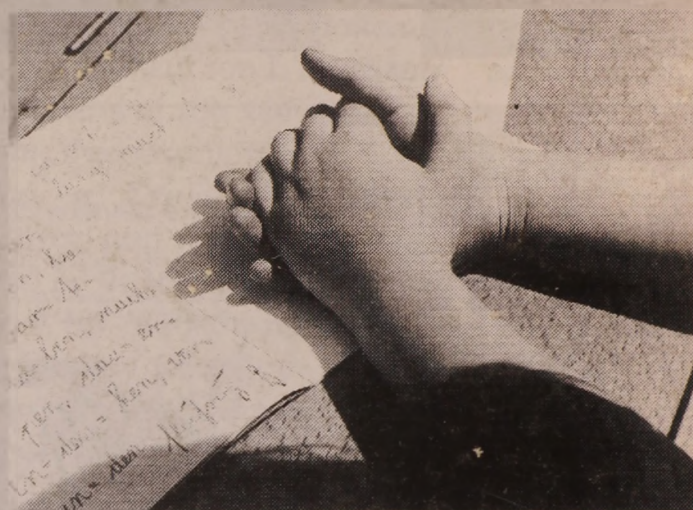
Ο Τόντοροφ εγκαταλείπει τη δική του χώρα, την τότε κομμουνιστική Βουλγαρία, εγκαθίσταται στη Γαλλία, αναδεικνύεται ως ένας από τους κορυφαίους θεωρητικούς της λογοτεχνίας και ιστορικούς των ιδεών αλλά δεν παύει να αναρωτιέται για τη σχέση του με τη νέα του πατρίδα.

Συντάσσει έτσι την πνευματική του αυτοβιογραφία συνδέοντας την προσωπική του εμπειρία με τα οικουμενικά ερωτήματα για τη διπλή ταυτότητα, για τη διαφορετικότητα, την ξενοφοβία και τον ρατσισμό, για την εμπειρία του ολοκληρωτισμού και τη μαθητεία στη δημοκρατία, για τον ρόλο των διανοουμένων και τέλος για την ανάγκη ενός νέου ανθρωπισμού.

ΚΛΩΝΤ ΑΖΕΖ

Το παιδί ανάμεσα σε δύο γλώσσες

επίμετρο: Ρέα Δελβερούδη

Ο κορυφαίος Γάλλος γλωσσολόγος, υποστηρίζει πως όλοι μπορούν εύκολα να διδαχθούν μια ξένη γλώσσα, αρκεί η εκμάθησή της να αρχίσει στη σωστή ηλικία. Τα παιδιά μπορούν να ξεκινήσουν την επαφή τους με τις ευρωπαϊκές γλώσσες –προσοχή, όχι αγγλικά!– από τα 6 τους χρόνια, τότε που είναι γεμάτα περιέργεια και δίψα για μάθηση και έχουν πλήρως ανεπτυγμένη την έμφυτη ικανότητά τους να είναι ευαίσθητα και δεκτικά στα διάφορα ακούσματα.

Τα αγγλικά μπορεί να περιμένουν ώς το γυμνάσιο... Κι αυτό γιατί, υποστηρίζει ο Αζέζ, απέναντι στην ασφυκτική κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας οι Ευρωπαίοι λαοί πρέπει να αντιτάξουν την υπεράσπιση του γλωσσικού τους πλούτου.